ВЕСІЛЛЯ

УКРАЇНСЬКА
НАРОДНА
ТВОРЧІСТЬ

«НАУКОВА ДУМКА» КИЇВ — 1970

ВЕСІЛЛЯ

У ДВОХ КНИГАХ

КНИГА
2

«НАУКОВА ДУМКА» КИЇВ — 1970

Упорядкування текстів, примітки
М. М. ШУБРАВСЬКОЇ.

Нотний матеріал упорядкував
О. А. ПРАВДЮК

Редакція літератури з мистецтвознавства,
фольклору та етнографії

Зав. редакцією *Л. П. Головняк*

1—6—2
96—70М

ЗАПИСИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX-ПОЧАТКУ XX СТ.

ВОЛИНЬ

ВЕСІЛЛЯ В СЕЛІ КРЕМЕШ ГОРОХІВСЬКОГО ПОВІТУ.

Текст і музику записав Н. Я. Димнич. 1930

СВАТАННЯ

Першою весільною подією є сватання. Хлопець, який хоче женитися, вибирає собі *дружбу* (одного або двох старших людей) та йде з ними *в дружби* — свататись до дівчини.

Дружби радяться з батьками дівчини, чи віддадуть її заміж за цього хлопця, і якщо батьки не проти, то викликають дівчину й питають, чи вона піде за нього. Коли дівчина згоджується, дружба бере за праву руку *молодого* й *молоду* і з'єднує їх. Дівчина подає дружбам *(старостам)* вишиті кольоровими нитками рушники, а молодому — вишиту шовкову хустку. Рушники і хустку пов'язують через плече. Пізніше п'ють *могорич*. Молода випиває з молодим з одної чарки, щоб була згода між ними на ціле життя. Під час вечері домовляються про *придане (посаг)*, яке батьки дадуть за своєю дочкою. Старости залишають на столі принесений ними хліб, а на відході батьки дівчини дають їм по бохонці свого хліба. Молода й батьки проводять їх аж на вулицю, де й прощаються.

ЗАРУЧИНИ

За кілька днів перед весіллям у домі молодої відбуваються *заручини* (дехто називає їх ще *полюбини* або *змовини)*. Молода збирає до себе в дім всіх своїх подруг і дівчат з рідні — *дружок*. Вони плетуть віночки з живих квітів або роблять квіти з кольорового паперу, накладають віночки і кольорові стрічки на голову молодій і собі. Ждуть молодого.

Молодий з дружбами і старшим сватом — своїм найближчим товаришем — ідуть до молодої. Під час подорожі співають:

1.

Машер, машер до дівоньки,
Нап'ємося горілоньки;
Горілонька солоденька,
А дівонька молоденька.

На подвір'ї молодої співають:

2.

— Ой очени, дівчино, очени,
Сама собі кривдоньки не чини.
— Ой не буду, козаче, оченять,
Бо ти схочеш ніченьку ночувать.
— Ой не буду, серденько, не буду,
Ой як зайде сонечко, поїду.

Входять до хати. Дружки й молода ховаються в цей час в комору. Молодий сідає на лаві. Дружба вводить по черзі в хату всіх дружок і за кожним разом запитує молодого, чи це його молода. Молодий заперечує. Тоді вводить дружба молоду, і коли молодий пізнає її, дружба говорить: «Господаре того дому, благослови дочку ввести і на посаді посадити». Батько відповідає: «Хай бог благословить». Дружба вводить молоду за стіл. Вона сідає на покуті на подушку, зліва від неї сідають дружки, справа — молодий зі своїми гостями. Всі присутні, крім *господинь* (жінок, які приготовляють весільні страви), також сідають за стіл, п'ють горілку й вино, закушують холодними стравами, поздоровляють молодих з заручинами. Дружки час від часу співають:

3.

У Марисюні на дворі
Зелене вино зацвіло.
Десь узялися райські пташечки,
Теє вино обривають.

Вийшла до них Марися,
Вийшла до них молода:
— Шуги на луги, райські пташечки,
Мені вина не збавляйте!

Бо мені вина потреба,
Бо в мене тепер беседа,
На перший деньок — понеділочок —
Дружечки частувати.

4.

На змовиноньки та в Марисюні
Два писароньки пишуть:
Та одписують молоду Марисю
Од батенька рідного,

* Повторення для пісень, у яких більше чотирьох рядків.

А приписують, примальовують
До свекора чужого.

5.

Марися заручена, (2)
Серденько засмучене.

Засмутила челядоньку (2)
Ще й рідную матінку.

Ой яворе, яворонько, (2)
Пошуми по двороньку.

Пошуми по двороньку, (2)
Розвесели челядоньку.

Розвесели челядоньку (2)
Ще й рідную матінку.

6—5.

Ой до лугу стежечка, (2)
А в лузі калинонька.

Там Марися ходила, (2)
Цвіт-калину ломила.

Цвіт-калину ломила, (2)
До батенька носила.

— Ой батеньку, голубоньку, (2)
Чи я буду такая,

Чи я буду такая, (2)
Як калинонька тая?

— Будеш, донечко, будеш, (2)
Поки в мене ти будеш.

Як підеш ти від мене, (2)
Спаде красонька з тебе,

Як з калиноньки роса, (2)
Так з тебе молодої краса,

З калини червоної, (2)
А з тебе молодої.

7—4.

На змовиноньки та в Марисюні
Все рожевії квіти,
На неї батенько її рідненький
Та й не може наглядітись.

— Ой Марисюню, моя донечко,
Яка ти мені мила!
Своїм личенько, як яблученьком,
Всенький посад закрасила.

8—5.

Не було Марисі вдома (2)
На її заручини.

Поза річкою ходила, (2)
Полотенце білила.

Вийшла матінка, кличе: (2)
— Іди, доню, додому,

Маєш у себе гості. (2)
— Сами їх одбувайте.

Сами їх одбувайте, (2)
Всім по хусточці дайте;

То довгую, то круглую, (2)
Івасьові — шовковую.

9—4.

Ой гоже, гоже, мій ти небоже,
Що ж то я наробила?
З ким я ходила, з ким говорила,
Стоїть в сінях за дверима.

— Ой годі, годі, мій ти небоже,
За дверима стояти,
Ой прошу тебе, ой прошу тебе
Та із сіней до хати.

— Ой не піду, ой не піду
Я до тебе до хати,
Ой не схотіла ти, дівчинонько,
Не схотіла мене ждати.

— Ой хотіла, мій козаченьку,
Хотіла тебе ждати,
Не позволили, не позволили
Мені батько і мати.

10—4.

Летіли пташки у три рядочки,
Зозуленька попереду;

Усі пташечки на гіллях сіли,
Зозуленька — на калині.

Усі пташечки защебетали,
Зозуленька закувала.
— Ой чого куєш, чого жалуєш,
Сивая зозуленько?

Ой чи жаль тобі гаю зеленого,
Чи калиноньки теї?
— Ой не жаль мені гаю зеленого,
Ні калиноньки теї,

Тільки жаль мені того соколонька,
Що до мене долітає,
Ой не дасть мені ні гніздечка звити,
Ні в ньому посидіти.

Ішли дружечки у три рядочки,
Марися попереду,
Усі дружечки на лавках сіли,
Марися — на посаді.

Усі дружечки та й заспівали,
Марися заплакала.
— Ой чого плачеш, чого жалуєш,
Молодая Марисю?

Ой чи жаль тобі подвір'єчка того,
Ой чи батенька свого?
— Ой не жаль мені ні подвір'єчка того,
Ані батенька свого.

Тільки жаль мені на Івася молодого,
Що до мене доїжджає,
Ой не дасть мені віночок звити,
Ні в ньому походити.

11.

Помірно

Че- рез три рі- чень-ки но- ви- ми кла- доч- ка- ми,
ой ту- ди і- шла мо- ло- да Ма- ри- ся з сво- ї- ми дру- жеч- ка- ми.

Через три річеньки
Новими кладочками,

Ой туди ішла молода Марися
З своїми дружечками.

Напроти матінка
З повними коновками:
— Ой вітай, вітай, моя донечко,
З своїми дружечками.

Ой із жалю із великого
Перепою не брала,
За слізоньками, за дрібненькими
Матінки не пізнала.

12—4. Коб же я знала, коб же відала,
Що заручини будуть,
То б я сказала свому батенькові
Шовком коберець шити.

Як віддасте мене на нелюбонька,
То шовку не псуйте,
Як віддасте мене за Івасюня,
То й злотом гафтуйте.

Ой і я того та нелюбонька
Здавна не злюбила,
В його слідоньки, в його походоньки
Камінець покотила

Камінець покотила.
Ще й пісочком прикрила,
Щоб того нелюбонька
Іншая полюбила.

Ой і я того Івасюня
Здавна полюбила,
В його слідоньки, в його походоньки
Перстенець покотила.

Ой перстенець покотила
Ще й листочком накрила,
Ой щоб мого Івасюня
Іншая не любила.

13.

Не поспішаючи

Роз- па- ли- ла- ся чер- во- на ка- ли- нонь- ка,

Розпалилася червона калинонька,
В лузі стоячи перед ясним сонечком:

— Ой жаль мені, жаль, ясне сонце, на тебе,
Що ти пригріло так раненько на мене.

— Ой я пригріло літньої погодоньки,
Щоби дозріли червоні ягодоньки.

Ой я пригріло, щоби росонька впала,
Щоб з калиноньки красонька не злиняла.

Розплакалася молода Марисюня
В новій світлоньці перед рідним батеньком.

— Ой жаль мені, жаль, мій батеньку, на тебе,
Що мене даєш молоденьку від себе.

Оддаєш мене, розкоші не заживши,
Оддаєш мене, розуму не навчивши.

Навчать мене розуму добрі люди,
Тобі, батеньку, ой і жаль мене буде.

— Даю я, доню, за свеї головоньки,
Ой щоб не було людської помовоньки.

Замуж пішовши — бідная головонька,
Замуж не йшовши — людська помовонька.

Замуж пішовши — тра свекрусі годити,
Замуж не йшовши — будуть люди говорити.

14—5. Не було Марисі вдома (2)
На її заручини.

Ой пасла вона вівці (2)
По зеленій дубрівці.

Пасучи — погубила, (2)
Шукаючи — заблудила.

Виблукала на поле, (2)
Аж там Івасьо оре.

— Кидай, Івасю, орати, (2)
Час на посад сідати.

15—4. Ой в завороттю камінь-золоттю,
Аж там росонька впала,
Ой там Марися молоденькая
Красоньку розсівала.

Вийшла до неї матінка її:
«Ой що ж ти, доню, дієш?
Що ти свекрухи не одвідала,
Вже красу розсіяла».

— Сію, матінко, сію, рідненька,
Сію я, розсіваю.
Ой як же мені там добре буде,
То прийду, позбираю.

Ой як же мені там добре буде,
То прийду, позбираю,
Ой як же мені там біда буде,
То її занехаю.

Коли подають на стіл гарячі страви, то до кожної гості приспівують:

16[1].

Перша квітонька — молода Марися.
Ой заходять нас вісті,
Що несуть же нам їсти —
Солодкий мед, пшеничний хліб,
Зелене вино пити,
Щоб мило говорити.

[1] Уривок мелодії, на які співаються слова «Перша квітонька — молода Марися», «Перша квітонька — молодий Івасьо», далі позначаємо умовними скороченнями: «М» й «І». *(Упорядн.)*.

17—1. Де тая капуста росла,
Що вона на стіл прийшла?
Де тая господиня,
Що той борщ варила?
Нехай прийде, покушає,
Чи добрая страва,
Чи добрая страва,
Чи буде їй похвала.

18—1. Ой кухарко наша,
Непосмарована каша;
Як будеш смарувати,
То ми будем заживати.

Інші відповідають:

Ми до міста не ходили,
Смаровидла не купили;
Ми вдома сиділи,
Господарки гляділи.

Закінчуючи вечерю, співають:

19—1. Їли змовляне, їли,
Цілого вола з'їли,
Чорного, рогатого,
В господаря багатого.
На столі ні дробочки,
Під столом ні кісточки.

20—1. Ой наш дружбо старесенький,
Як голуб сивесенький,
Виведи нас танцювати,
Молодого спробувати,
Чи високі підбори,
Може, кривії ноги.

Встають усі від столу. Дружба виводить молодих рушником. Починаються танці, дружба приспівує:

21.

Ото, дітки, раз, раз,
Ото, дітки, два, два,
Ото, дітки, третій раз —
Благослови, боже, вас.

Всі співають, танцюючи:

Ой у саду, в саду
Трава зеленіє,
А за добрим чоловіком
Жінка молодіє.

Ой у саду, в саду
Трава посихає,
А за лихим чоловіком
Жінка пропадає.

22.

Було не копати з-під верби коріння,
Було не сватати, коли я нерівня.

П р и с п і в:

Ой мати моя, калиновий цвіт,
Зав'язали мені з тим нелюбом світ.

Було не копати з-під коріння вишні,
Було не сватати, коли не до мислі.

Коли гості збираються від'їжджати, то всі співають:

23.

Коні запрягають, вози завертають,
Додомоньку від'їжджають.
— Мої змовляноньки, мої дивошлюби,
З ким ви мене кидаєте?

— З богом, Марисю, з добрими людьми
До другої неділеньки,
Бо вже не підем, вже не поїдем
До другої дівоньки.

24.

Ой забита зозуленька, забита,
Ой запита Марисюня, запита.
Ой забили зозуленьку в жолобці,
Ой запили Марисюню молодці.

Гості прощаються, молоді цілуються. Молода відпроваджує їх аж за ворота. Всі співають:

25—6. Ой і зажурився Івасюнів батенько:
— Ой десь то мого Івасюня із заручин немає.
Ой десь йому молодому через Львів дороженька,
Ой десь його молодого львів'яночки злюбили,
З коника зсадили, медом-вином напували,
Мед-вином частували, в ліжечку спати клали, (2)
Івасюньові молоденькому Марисю дарували.

Вертаючись від молодої додому, співають:

26—М, 1. Перша квітонька — молода Марися.
Ми на змовинах були,
Там мед-вино пили,
Горішки кусали,
Марисю намовляли.

На цьому закінчується перша урочиста весільна подія — заручини. В домі молодого й молодої готуються до *короваю.*

КОРОВАЙ

За два дні перед весіллям молодий, як і молода, збирають до себе гостей *на коровай,* переважно старших, а також деяких молодших жінок. Зібрані жінки -- *коровайниці* — мають завдання замісити і спекти коровай. Насамперед їх саджають за стіл і пригощають, вони співають:

27—1. На городі зілля,
За городом насіння,
А в домі хазяйському
Зачинається весілля.

28—5. Ой не грім же то гримить — (2)
То доріженька двигтить,
Ой то їде родинонька (2)
До батенька на подвір'єчко.

До батенька на подвір'єчко, (2)
До Івася (Марисі) на весілєчко.
Ой меду, вина пити, (2)
Короваю місити.

29—5. Ой тече вино з-під гір (2)
Аж до Івася на двір.
Ой хто ж тому вині (2)
Та й шинкаркою буде?
Ой хто ж буде шинкувати (2)
Та жоночок частувати?
Почув тее Івасюньо: (2)
— Єсть у мене рідна матінка.
Вона буде шинкувати (2)
І жоночок частувати.

30.

Ти барвіночку, ти хрещатеє зілля,
Плаче Івасьо (Марися): нема роду на весілля;

Треба, батеньку, писароньки наняти,
Тра соколеньку на крилоньках написати.

Тра соколеньку на крилоньках написати,
Тра соколонька до родиноньки слати.

Прилетів сокіл до родиноньки на двір,
Сів на яворі, на високім дереві.

Вийшла родина соколонька зганяти,
Він їй дає дрібні листи читати.

Стала родина дрібні листи читати,
Стала родина коники запрягати.

Стала родина коники запрягати,
Щоб до Івася (Марисі) на коровай застати.

31—4. Знати садочок, знати зелений,
Що рано процвітає,
Знати Івася (Марисю) молоденького,
Що він батенька має.

Стоять чашечки усі повнії,
Є ж кому наповняти,
Сидять жоночки-коровайнички,
Є ж кому припрохати.

32—5. Ой Івасьова (Марисина) мати (2)
Всьо по садочку ходить.
Всьо по садочку ходить (2)
Та й до вишні говорить:

— Ой чи знаєш ти, вишне, (2)
Що я маю на мишлі?
Найстаршого (наймолодшого) сина маю, (2)
То й женити гадаю.

А до неї вишня мовить: (2)
— Нехай бог благословить.
А другая промовляє: (2)
— Нехай бог помагає.

33—5. Ой Івасьова (Марисина) мати (2)
По сусідоньках ходить,

По сусідоньках ходить (2)
Та сусідоньків просить:

— Ой сусідоньки мої, (2)
Та ходіть ви до мене

Меду й вина пити, (2)
Короваю місити.

34. Дайте нам калини по квіточці,
Покажіть нам старші коровайниці:
Котрі будуть коровай місити,
Котрі будуть мед-горілку пити?

Інші відповідають:

Молодії будуть коровай місити,
Старшії будуть мед-горілоньку пити.

У молодої співають:

35.

Ой у полі городжено, (2)
Виноградом засаджено.

Там Марися ходила, (2)
Виноградець ломила.

— Винограде, виноградоньку, (2)
Прошу тебе на порадоньку.

Прошу тебе, порадь мене, (2)
Прошу тебе, вирадь мене.

Як буду йти за нелюбонька, (2)
Винограде, не цвіти красно.

Винограде, не цвіти красно, (2)
Не роди ягідок рясно.

Ви, гіллячки, не спускайтеся, (2)
Ви, ягідки, не сповняйтеся.

Як буду йти за Івасюня, (2)
Винограде, зацвіти красно.

Винограде, зацвіти красно, (2)
Зароди ягідок рясно.

Ви, гіллячки, поспускайтеся, (2)
Ви, ягідки, посповняйтеся.

Коли вчинене на коровай тісто, що стоїть на печі, вже підійде, коровайниці співають:

36—5. Зажурився коровай, (2)
Та на печі стоячи.

— Ой час мене здійняти, (2)
Ой час мене замісити,

Бо вже мої коровайнички (2)
Та на меду попилися,

Та на меду попилися, (2)
Та й про мене забулися.

Жінки встають з-за столу, вибирають кілька молодших коровайниць. Вони мають місити тісто, яке повинно бути здобним. Не вибирають вдів або тих, що вдруге одружені. Співають:

37—4. Ой десь подівся, ой десь задівся
Івасів батенько;

Ой нехай піде, нехай принесе
Із криниці водиці,

Ой нехай помиють, нехай помиють
Коровайнички ручки.

А матінка ходить, білий рушник носить:
— Тріте ручки, коровайнички!

Коровайниці здіймають тісто з печі, ставлять на столі перед *посадом* (місце на лавці за столом; тут кладуть подушку, на якій під час весілля сидить молода; за лавкою ставлять сніп жита). Місячи, співають:

38—I, 1. Перша квітонька — молодий Івасьо.
Благослови, боже, усі духовнії,
Господарі домовії,
Гостоньки приїжджії,
Сусідоньки близькії, —
Ой благословіть у тім домі
Коровай замісити.

39—23. Ой десь подівся, десь-то задівся
Івасюнів батенько;
Ой нехай піде, нехай візьме
Тройчистую [1] свічечку,
Ой нехай світить, ой нехай світить,
Поки коровай замісять.

40.

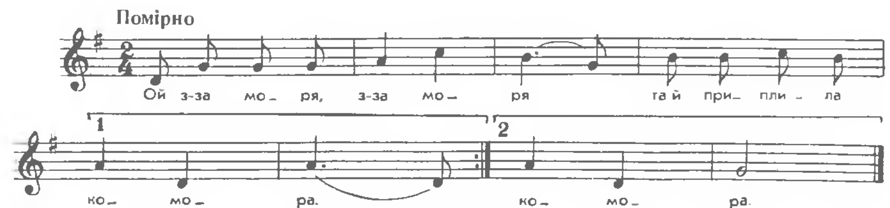

Ой з-за моря, з-за моря
Та й приплила комора,
Ой принесло, принесло
Корець муки або два;
Ото тобі, Івасюню,
До твоєго короваю.
Ой з-за моря, з-за моря... і т. д.

(принесло «гарнець дрожджей», «копу яєць» і ін.).

41—1. Ніхто не вгадає,
Що в нашім короваї:
Семилітня пшениця,
З трьох криниць водиця,
Сім кіп яєць, дрожджей гарнець,
Славний наш короваєць.

42—1. Ніхто не вгадає,
Хто про наш коровай дбає:

[1] Тройчиста — на зелені свята [тройцю] свячена.

Із села — селяночка,
Із міста — міщаночка,
Із Львова — львовистая,
Самая пречистая.

43—1. Піду я до Дунаю,
Стану я, подумаю,
Що я маю діяти:
Чи муку сіяти,
Чи воду носити,
Чи коровай місити.
Муку сіючи, вмелюся,
Воду носячи, втомлюся,
Коровай замісивши,
Горілоньки нап'юся.

44—1. — Завдали ж ви нам праці —
Вимісити муки неці.
Ви на бога гляньте,
Нам горілочки дайте.

— А якої? — оковитої,
Бо ми люди працьовитії.
А якої? — солоденької,
Бо ми люди молоденькії.

45—5. Прийшов Івасьо до хати (2)
Свеї матінки питати:

— Ой матінко, голубонько, (2)
А хто ж мені коровай місить?

Ой як місить родина, (2)
Дайте меду і вина.

Ой як місять сусідоньки, (2)
Дайте меду й горілоньки.

46—1. З-за гори високої,
Долини глибокої,
Туди йшли жоночки,
Івасьові коровайнички
Та питалися села,
Івасьового двора,
Щоб їм стати відпочити,
Коровай замісити.

47—1. Говорила пшениченька
У полі до коколю:
— Коколю, коколю,
Не рівняйся зі мною,
Бо тебе в сміття метуть,
А з мене коровай печуть.

48—1. А в нашої коровайнички
Золотії зарукавнички;
Треба їх підкотити,
Коровай замісити.

49—1. Ой у саду роса висить,
Хорошая коровай місить —
З білими рученьками,
З чорними оченьками.

50—1. Пшеничнеє тісто —
Не місіте його тісно,
Місіте легенько,
Щоб було хорошеньке;
Місіте поволі,
По Івасевій долі.

Жінки, які не місять короваю, жартуючи, співають:

51—1. Зібралось чотири кльоці,
Кльоцали до півночі.
Коб ви нас попросили,
То ми б вам замісили.

Коровайниці відповідають:

Ми не будем просити,
Самі будем місити,
Як замісим, так буде,
З'їдять його люди.

Замісивши тісто, співають:

52.

Помірно

Мі- си- ли ко- ро- вай, мі- си- ли,
з трьох кри- ниць во- ди- цю но- си- ли;
Не так з кри- ни- ці, як з рі- ки,
за- мі- си- ли ко- ро- вай на- ві- ки

Місили коровай, місили,
З трьох криниць водицю носили;
Не так з криниць, як з ріки,
Замісили коровай навіки.

53—1. Наш милий господарю,
Вчини свою славу;
Ми свою вчинили —
Коровай замісили.

54—52. Ой десь подівся господар,
Ой нехай принесе пива дзбан,
Нехай викупить коровай;
Нехай дар божий не служить,
Ой нехай наш Івасюньо не тужить.

Господар дає викуп — пляшку горілки, і коровайниці, які місили тісто, сідають до столу, а інші розкачують великий круглий корж — підошву. На ній виробляють коровай, розмір якого буває 70—90см.×20 см. В підошву батько або мати втикають гроші. Зверху коровай прикрашують *щітками* і *гусками* [1]. Виробляючи підошву, співають:

55—1. Тичте підошву, тичте,
Ще й батенька кличте;
Як батенько мовить,
Нехай поблагословить.
Тичте підошву, тичте,
Ще й матінку кличте;
Як матінка мовить,
Нехай поблагословить.

56—24. Ой учора ізвечора карта прийшла:
А ще ж наша не мішена підошва.

Ой підіте, підіть мені по сестру,
Нехай прийде замісить підошву.

Як не схоче сестронька місити,
Треба буде сусідів просити.

Ой скиньтеся, жоночки, по грошу,
Замісіте підошву хорошу.

[1] *Щітки* — маленькі круглі коржики, посічені зверху; *гуски* — вироби з тіста на взірець народних орнаментів.

До короваю приспівують:

57—1. Ой раю наш, раю,
Славний наш короваю,
Тобі музики грають,
Хорошенько співають;
На тобі різнії квіти,
Щоб любилися діти.

58—24. Ой точиться водиченька по піску,
А ярая пшениченька в колоску,
Та густії копоньки на полі,
А славний наш коровай на столі.

59—1. Ой матінко-утко,
Ізвивайся хутко
По яйця, по масло,
Бо вже в печі погасло.

Знімають коровай зі стола:

60—4. Ой не галоньки, не чорненькії
По столі походили,
Ой то жоночки-коровайнички
Коровай вже зробили.

Саджають коровай у піч:

61—1. Треба вдвох на печі лягти,
Короваю стерегти,
Щоб його не припалити,
Щоб його не присмалити,
Бо в Івася (Марисі) рід великий, —
Щоб було чим обдарити.

62—1. У нашої печі
Золотії плечі,
А срібнії крила,
Щоб коровай гнітила.

Крім короваю, виробляють і печуть малі коровайці, які називають ще *гусками*, та *галузки* — обвинені тістом вишневі палички. До галузок приспівують:

63—1. Хлопчики-молодчики,
Підіте у садочок,
Наломіте галузочок;

Треба їх готувати,
Короваєм обвивати.

64—1. Скаржилася вишня,
Що з садочка вийшла,
З-під коріння глибокого,
З-під листонька широкого,
На тисовії столи, на замужнії жони.
Треба її обламати,
Короваєм обвивати.

65—24. Ой метений садочок, метений,
Червоною калиною саджений;
Ніхто в тому садочку не бував,
Молоденький Івасюньо коником грав,
Молоденьку Марисюню намовляв.
— Ой за мною, Марисюню, за мною,
Будеш мому батенькові слугою,
А мені молодому жоною.
Будеш мому батенькові служити,
Буде тобі мій батенько платити:
Справить тобі суконьку в десять піл,
Де підеш, де поїдеш, буду твій.

З галузками танцюють і приспівують:

66.

Ой учора ізвечора
Я варила галушки,
Зосталося трохи тіста,
Замісила галузки.

67.

А на мене милий лає,
Що на мені фартух сяє,
А я йому на злість, на злість
Накрохмалю фартух, як кість.

Співають також інші пісні, наприклад, «Ой грай мені, музиченьку», «Болить мене головонька».

Коли коровай печеться, коровайниці співають, пританцьовуючи:

68.

Ми Івася (Марисю) годували
І ніженьки готували,
Ще й Миколу (Настусю)[1] годуєм
І ніженьки готуєм.
Дайте сіна, вівса,
Щоб велика росла,
Дайте сіна, оброку,
Щоб виросла до року.

Сівши до вечері, співають:

69—66. Ти, наш милий господару,
Тепер веселися:
Дáвись їсти, дáвись пити,
А сам подивися.

70.

[1] Ім'я молодшої сестри (або брата) молодого (чи молодої).

Ой ми просимо вас,
Повечеряйте в нас,
Бо в нас така сторона,
Що немає сорома.

Бо хто буде соромний,
Той буде голодний,
А хто хоче їсти,
То просимо сісти.

71—70. Ой ви їжте, виїдайте,
За халяви не ховайте,
Бо в нас така сучка є,
Що з-за халяв дістає.

72—70. Ви, музики, грайте,
А ви, люди, чуйте;
Ви, старі, ідіть додому,
Молоді ночуйте.

73.

Ой на церкві хрест, хрест,
На дзвіниці стрілка,
А в Кремеші молодець,
А в Хорові [1] дівка.

Вона пиво точить,
Заплакала очі,
А до неї Івасюньо
З кониченька скочив.

— Ти, Марисю, не плач,
Свеї краси не трач,
Во вже твоя красонька
Коло мого серденька.

[1] Сусіднє село.

Співають жартівливі пісні: «Ой ти, милий господару», «Наша мила господиня», «Мої милі сусідочки», «Ой летіла зозуленька», «Ой піду я під млин», «Ой дівчино-черешенько», «Ой дівчино-вишенько», «Я по яблучка йшла», «Чоловік на війні», «Закувала зозуленька» тощо. Якщо хочуть прикликати господиню до стола, то співають:

74—52. Ой стоїть вечеря на столі,
Десь наша господиня на дворі;
Кличте її до хати,
Вона буде до вечері прохати.

75.

Просить господар на чашу вина,
А господиня на каплуна:
Бодай тая вечеронька
Ой та стала веселенька
Довкола стола.

Співають також інші пісні: «Ішов Гриць з вечорниць», «Ой за млином, за млином», «Сама рова викопала», «Ой у полі в полі», «Ой коб в мене такі очі», «Василиху», «Казав мені батько», «Очерет тріщить», «Тепер же я підпила» тощо.

Старші жінки за столом на закінчення вечері співають:

76—1. Найстарша коровайничко,
Подивися в віконечко,
Чи високо сонечко,
Ой як рано, то гуляймо,
А як пізно, то розходьмося різно.

77—3. Прийшов Івасьо до хати,
Став матінку питати:
— Ой матінко, голубонько,
Чи дано всім по гусоньці?

Як на небі зіроньки,
В коровайничок гусоньки;
Як на небі зіроньки ясні,
В коровайничок гусоньки красні.

Встають від столу, господиня дає коровайницям по коровайцю (гусочці). Всі дякують господарям, молодому (молодій), прощаються й розходяться додому. На цьому закінчується коровай.

КАЛАЧ

Коли печуть коровай, молодий з дружбою й старшим сватом їде або йде до молодої з калачем. (Це довгий буханець білого хліба, оздоблений в квіти, обвинений рушником). Несе його сват. У молодої в сінях їх зустрічають хлопці-*запорожці,* яких молодий частує горілкою. Коли ввійшли до хати, дружба каже: «Молодички-коровайнички, просимо благословенства». Коровайниці відповідають: «Нехай бог благословить». Молодий кланяється три рази на три сторони. Сват дає кошик з калачем і горілкою матері й каже: «Матусю-голубко, нате той вузолочок, сховайте на другий разочок». Сідають за стіл. Коровайниці співають:

78—4. Ой ніхто не знав, ніхто не видав,
Куди Івасьо поїхав.
Може в лісоньки по горішеньки,
В долину по калину.

В долину по калину,
До дівоньки в гостину;
До дівоньки в гостину,
До тестонька на раду.

— Ой радь, порадь мене, тестоньку,
Скільки мені бояр брати?
— Бери, зятоньку, небоже,
Скільки силонька зможе.

Бери, зятоньку, челядиноньку —
Всю свою родиноньку;
Бери сто коней верхових,
А п'ятдесят возових,
А музиченьку у штири парі,
Щоб хорошенько грали.

Випивши та закусивши, молодий з молодою та старший сват зі старшою дружкою — найближчою подругою молодої — ідуть в комору (чи іншу кімнату) та їдять привезені молодим цукерки, яблука, горіхи і радяться відносно весілля. Дружба в хаті обговорює питання про весілля з батьками молодої. По деякому часі прощаються, мати молодої кладе їм в кошик свій калач. Молода і дружка проводять їх за ворота.

Коли прийдуть до дому молодого, коровайниці їм співають:

79—35. — Ой лебедю, лебедоньку, (2)
Чи був же ти на Дунаєньку?
Чи був же ти на Дунаєньку, (2)
Чи бачив ти лебедоньку?
— Ой як бував, так не бував, (2)
Ой як бачив, так не бачив.
Тільки я туди залинув, (2)
Лебедонька в очерет втікла.
Очеретом затріщала, (2)
Водицею захлюпала.
— Молоденький Івасюню, (2)
Чи був же ти в свого тестонька?
Чи був же ти в свого тестонька, (2)
Чи бачив ти свою дівоньку?
— Ой як бував, так не бував, (2)
Ой як бачив, так не бачив.
Тільки я туди приїхав, (2)
Марисюня догадалася.
Марисюня догадалася, (2)
У комору заховалася,
Дверечками застучала, (2)
Ключеньками забряжчала.

БОЯРИ І СТРІТНИКИ

Звичайно на другий день після короваю молодий їздить запрошувати на весілля гостей, так званих *бояр, сватів, свашок, старосту, візників.* Збираються у нього в домі та ждуть приїзду *стрітників* від молодої. Свашки-дівчата з родини молодого вбирають коровай: накладають на нього віночок з барвінку, вівса, живих або паперових квітів. В коровай втикають найбільшу з галузок (див. «Коровай»), її також прикрашують квітами; обмотують коровай рушником і виносять до комори. Це ж у молодої роблять дружки. Під час вбирання короваю співають:

80—1. Свашечко (дружечко), красна панно,
Вбирай коровай гарно,

Бо поїдем попід гаєм
З тим славним короваєм
На чужую сторононьку,
Щоб не було соромоньку.

81—1. Стелися, барвіночку,
До нашого будиночку,
Ми будем тебе рвати,
Коровай убирати.

82—1. Ой раю наш, раю,
Славний наш короваю,
Тобі музики грають,
Тобі гарно співають,
На тобі гарні квіти,
Щоб любилися діти.

Тим часом молода визначає трьох або п'ятьох стрітників, двох сватів і візника, які їдуть до молодого. Стрітникам на груди старша дружка пришиває квітки з кольорового паперу. Їх коні також прикрашені паперовими квітами і стрічками. Найстарший стрітник тримає червоний прапор — символ радості. По дорозі співають:

83—4. Ой загули два соколоньки,
На яворі сидячи;
Ой заплакали два брати рідні
По Марисі-сестриці.
Ой була, була сестра Марися,
Як була, так не бувала,
В один деньочок-понеділочок
Низький уклін давала.

Перед домом молодого співають:

84—13. Не страхайся, Івасюненьку, (2)
Не татари наїхали.

Наїхало то сватє, (2)
Всьо Марисине братє.

Приїхали одвідати, (2)
Чи хороші, чи багаті.

Чи хороші, чи багаті, (2)
Чи можна сестру віддати;

Чи новеє подвір'єчко, (2)
Чи веселе весілєчко;

Чи на полі хлібець родить, (2)
Чи по дворі товар ходить.

Входять до хати, вітаються. Господар запрошує стрітників і всіх своїх гостей — бояр — до столу. Під час обіду співають весільних пісень (див. № 16—19) та інших, наприклад:

85—1. Білка капуста, білка,
Кришила її дівка,
З трьох криниць воду брала,
Капусту поливала.

Через деякий час дружба починає, а всі йому допомагають:

86.

Ой субору, Івасюню, субору,
Ой ладом, ладом [1], субору.
Ой позбирав бояроньки в суботу.
Ой посадив бояроньки в коло всі,
А сам він сів на посаді вище всіх,
Ой і склонив головоньку нижче всіх.
Ой встань, устань, Івасю, не тужи,
Біжи свому батенькові послужи,
Та з криниці водиці принеси.
Буде тая водиченька дорога,
Дорожчая від меду, від вина.

87—24. Івасюню, з батеньком поговори,
Всі добірні бояроньки забери.
Бери собі дружбоньку домовного,
Бери собі старостоньку статечного,
Бери собі сваночку-багачку,
Бери собі свашечку-співачку [2],

---

[1] «Ой ладом, ладом» повторюється з останніми одним чи двома словами кожного рядка.

[2] *Сваночки (свані, свахи)* — запрошені на весілля заміжні жінки; *свашки, свашечки* — запрошені на весілля дівчата з родичів або подруг молодого.

Бо поїдем, Івасюню, в чужу сторону,
Щоб не було, Івасюню, сорому.

88—23. Збирайтеся, з'їжджайтеся,
Всі бояри, докупи,
Ой бо підемо, бо поїдемо
Та й до славного міста.

Ой там купимо, ой там купимо
Стрілку громовую,
Ой там виб'ємо та розіб'ємо
Стіну кам'яную.

Ой там виб'ємо та розіб'ємо
Стіну кам'яную,
Ой там візьмемо та привеземо
Марисю молодую.

89.

Іванонько свого старосту
До Вільгова виряджає. } 2

Ой не купуй, старостонько,
Ані срібла, ані злота, } 2

Тільки купуй, старостонько,
Та й під коні підкови. } 2

Будем коники кувати,
А возиченька малювати, } 2

Бо поїдем горами, долинами
Ще й битими кременями. } 2

Будуть возики скрипіти
Ще й підковки дзвеніти; } 2

Будуть люди дивуватися,
Що за козаки їдуть. } 2

Ой не є то козаки,
То молодий Івасюньо. } 2

То ми їдем на Україноньку
Івасьові по дівоньку. } 2

90—4. Ой Івасюньо свого батенька
На вирадоньку просить:
— Ой вирадь, вирадь, мій батеньку,
Хорошенько до дівоньки.
— З богом, синоньку, з богом, Івасюньо,
Ще й я тобі допоможу:
Я викотив тобі дев'ять бочок пива,—
То для твоїх бояр пишних,
А десяту бочку самого медочку,—
То для тебе молодого.

Ой Івасюньо свою матіньку
На вирадоньку просить:
— Ой вирадь, вирадь, моя матінко,
Хорошенько до дівоньки.
— З богом, синоньку, з богом, Івасюньо,
Ще й я тобі допоможу:
Ой спекла тобі дев'ять пар хлібів,—
То для твоїх бояр пишних,
А десятого та ще й пшеничного,—
То для тебе молодого.

Івасюньо свого братіка
На вирадоньку просить:
— Ой вирадь, вирадь, мій ти братіку,
Хорошенько до дівоньки.
— З богом, братіку, з богом, Івасю,
Ще й я тобі допоможу:
Я вивів тобі дев'ять коників,—
То для твоїх бояр пишних,
А десятого та ще й вороного,—
То під тебе молодого.

Івасюньо свою сестроньку
На вирадоньку просить:
— Ой вирадь, вирадь, моя сестронько,
Хорошенько до дівоньки.
— З богом, братіку, з богом, Івасю,
Ще й я тобі допоможу:
Вишила тобі дев'ять хусточок,—
То для твоїх бояр пишних,
А десятую ще й шовковую, —
То для тебе молодого.

ДО ДІВКИ

Свашки співають:

91—3. Ой в місяченька два роги,
А в Івасюня два брати;
Один братічок коня сідлає,
Другий братічок нагайку дає,
А батенько вираджає:

— Ой їдь, синоньку, до дівки,
Як місяченько до зірки.
— Ой радь, порадь, мій батеньку,
Що у дівки говорити?

— Нічого, синоньку, нічого,
Маєш дружбоньку до того;
Він буде їсти, він буде пити,
За тебе говорити.

Після тієї пісні встають усі від столу. Молодий кланяється батькам, братам, сестрам, усім рідним, а ті його благословляють хлібом. Дружба з лівого боку від молодого держить рушник, за який тримається молодий лівою рукою. Молодий цілується з усіма, ті бажають йому щастя. Свашки і свахи співають:

92—52. Ой уступив Івасюньо на поріг,
Ой і махнув хусточкою на свій рід:
— Ой приступи, родоньку, близенько,
Кланяється Івасюньо низенько,
Бо вже його вінчаннячко близенько.

93—I, 1 Перша квітонька — молодий Івасьо...
Кланяйся низенько,
Щоб було хорошенько,
Нехай батенько мовить,
Нехай поблагословить.

Так само співається для кожного з рідні, кому він має кланятись. Після цього в хаті кланяється молодий на чотири сторони, й усі виходять надвір. Сідають на коней. Спереду їдуть стрітники, за ними молодий із старшим сватом, потім інші свати, а бояри, свашки, свахи і інші гості їдуть на возах. Перед від'їздом свати виносять коровай, ставлять його на передньому возі, де їде дружба. Всі співають:

94—3. Стоїть явір на дворі,
Спустив листячко до землі;
Ой знати його зелененького,
Що погодонька буде.

Сидить Івасьо на коні,
Спустив шубоньку до землі;
Ой знати його молоденького,
Що до дівоньки їде.

Батько кладе бохонець хліба на обрусі перед першими кіньми, потім кропить усіх водою, а мати з миски обсипає житом і цукерками, щоб життя молодих було багате, веселе і щасливе. Бояри співають:

95—1. Ой кропи, батьку, водою,
Що із щастям, із долею,—
Куди ми обіцяли,
Щоб щасливо заїхали.

Виїжджаючи з двору, молодий кланяється на три сторони всім присутнім. Музика грає марш, співають:

96—89. Ой батеньку, голубоньку, } 2
Перейми нам доріженьку. }

Перейми нам доріженьку, } 2
Бо ми їдем до дівоньки. }

По дорозі переймають їх, хто хоче; кладуть посеред дороги на стільчику бохонець хліба й сіль, часом ставлять снопик жита або повне відро води. Ті, що їдуть, мусять зупинятись і почастувати горілкою того, хто переймав. Бояри співають:

97—1. Що ми вам провинили,
Що ви нас перепинили?
Ви на бога гляньте,
Нам доріженьку дайте,
Бо ми їдем до дівоньки,
Бо ми люди подорожнії,
В нас пляшки порожнії.

98.

Не лети, вітроньку,
Поміж гороньками. } 2

Устань помаленьку,
Повій потихеньку, } 2

Занеси вістоньку
До меї тестоньки. } 2

Нехай теща чує,
Нехай все готує. } 2

Нехай замітає
Широкії двори, } 2

Нехай застеляє
Тисовії столи, } 2

Нехай покладає
Хліба пшеничного, } 2

Нехай наставляє
Вина дорогого, } 2

Нехай дожидає
Зятя молодого. } 2

99—98.

Ой чути ся, чути,
А хто в полі їде. } 2

Івасюньо їде,
Як пчолонька гуде. } 2

До села в'їжджає,
Як мак процвітає, } 2

До тестоньки на двір,
Як сокіл, влітає, } 2

До дівоньки за стіл,
Як золото, сяє. } 2

100—98.

— Лети, соколоньку,
До свеї зозуленьки, } 2

Бо твою зозульку
Пташечки обсіли. } 2

— Нехай обсідають,
Я її пізнаю, } 2

Бо в меї зозульки
Головка сивенька, } 2

Головка сивенька,
Пір'ячко рябеньке. } 2

— Ой їдь, Івасюню,
До свеї дівоньки, } 2

Бо твою дівоньку
Дружечки обсіли. } 2

— Нехай обсідають,
Я її пізнаю, } 2

Бо в меї дівоньки
Коса на плеченьках, } 2

Коса на плеченьках,
Хустина в рученьках. } 2

Коса плечі вкрила,
Сльоза личко вмила. } 2

101—98.

Летів соколонько
Та через три ліси, } 2

В четвертому лісі
Сів він на горісі. } 2

Там його пташечки
Цілують, милують, } 2

Цілують, милують,
Зозульку дарують. } 2

Їхав Івасюньо
Та через три села, } 2

В четвертому селі
Став він на подвір'ї. } 2

Там його дружечки
Цілують, милують, } 2

Цілують, милують,
Марисю дарують. } 2

102—89.

Ой бистрії річеньки
Перейняли доріженьку, } 2

Що нікуди переїхати
Івасьові до дівоньки. } 2

— Вийди, Марисю, з хати,
Покажи нам доріженьку. } 2

— Десь ви самі не знаєте,
Що ви мене питаєте? } 2

— Якби ми самі та й знали,
То би тебе не питали. } 2

Якби ти нам не приказала,
То би ми тут не бували. } 2

Близько біля дому дівчини співають:

103—89. Ой коню ж ти мій, коню,
Ти вихвалонька моя, } 2

Вихваляй же ти мною
Перед мою дружиною. } 2

Перескоч ти воротечка,
Та не збий копитечка, } 2

Сюди-туди повернися
Та й стань, не страшися, } 2

Щоб тестонька похвалила,
Щоб дівонька полюбила. } 2

104—1. Ой знати ся, знати,
В котрій Марися хаті:
Вколо двору садовина,
А серед двору калина.

Свати стараються, щоб швидше вбігти до хати й зайняти місце за столом біля молодої. Стрітники намагаються їх випередити. Якщо один зі стрітників сяде за столом біля молодої, то свати мусять викупити те місце для молодого. Найчастіше сідає біля молодої її молодший брат, свати торгуються з ним. Тим часом бояри співають перед порогом:

105—35. Ой в гордого тестя (2)
Стоїть зять в завороттю.
Ой стоїть зять в завороттю (2)
На зеленім папороттю.
Щось на нього непогодонька, (2)
Дрібний дощик та негодонька.
На коники метіль мете, (2)
На бояри дрібний дощик;
На коники вороненькії, (2)
На бояри молоденькії.
— Ой Марисина мати, (2)
Та пустіть нас до хати.
Ой і ми вам не докучимо, (2)
Тільки шати пересушимо,
Ой не так тії шати — (2)
Ми Марисю хочем взяти.

106—1. Надворі дощик мочить,
До сіней річка біжить,
А в хаті болото,
За столом золото;
Якби нам туди впасти,
Теє золото вкрасти?

107—1. Надворі дощик мочить,
До сіней річка біжить,
А в світлиці сухо,
Ти, Марисю, щебетухо,
Годі тобі щебетати,
Пускайте нас до хати.
Доки ми будем стояти,
Зелений моріг допкати
Чорними чобітками,
Жовтими підківками?

Гості молодої співають в хаті:

108—24. Ой ходила Марисюня по двору
Та садила винноградець по ньому.
Ой садила винноградець, садила
І просьбою батенька просила:

— Ой зачени, батеньку, воротця
Та не впусти Івася молодця,
Бо наїде Івасьо з боярами
Та витопче винноградець кониками.

— Ой не жалуй, донечко, рожевих квіт,
Тільки жалуй, донечко, своїх літ.
Рожевая квітонька зростеться,
А вже твоє гуляннячко минеться.

109—24. Не княжися, Марисюню, не княжися,
Ой очени оконечко, подивися,
Чи є твої всі бояри на дворі,
Молоденький Івасьо на коні.

Ой кінь під Івасьом вороний,
А він сам на коні молодий.
Ой припав кінь під ним росою,
А він, молодий, красою.

ТОРГУВАННЯ КОСИ

Коли свати молодого починають торгуватися за косу з молодшим братом молодої, дружки біля столу співають:

110—1. Братику, наміснички,
Сядь собі на кріслечку,
Учися торгувати,
Як сестру продавати.

Не дай сестру за гріш, за два,
Но за штири золотії,
Бо сестра як калина,
Всьой посад закрасила.

111—1. Що то нам за дорога
Від стола до порога?
Свати стежку втоптали,
Косоньку торгували.

Ви, свати, не мутіте,
Десь ви грошей не маєте,
Було вам в свати не йти,
Було йти молотити,

[Було йти молотити,]
Щоб за косу не платити;
Наша дівка молодая,
В неї коса дорогая.

112—1. Ой дивно нам, дивно,
Що зятя не видно.
Наш зять завстидався,
За дверима сховався.
Не стій, зятю, за дверима,
Не світи очима,
Всади руку в кишеню,
Набери грошей в жменю,
Посип на тарілку
За хорошую дівку.

Коли свати заплатять за косу, старший сват приносить на тарілці й подає молодій черевики, подарунок від молодого. Дружки співають:

113—24. Ой татарин братічок, татарин,
Ой продав сестроньку задаром,

А русую косоньку за п'ятак,
А білеє личенько віддав так.

Молода схиляє голову на хліб, що лежить перед нею на столі. Входить молодий зі своїми гостями, підходить до столу, бере хліб і піднімає ним голову молодої. Потім сідає біля неї з правого боку. Гості молодого вітаються піснею:

114—1. На добрий день тому,
Хто є в тому дому,—
Старенькому, маленькому,
Всьому роду рідненькому.

Дружки співають:

115—1. Просимо вас, сваночки,
Привізної пісеньки,
Просим вас край стола сісти,
Пісеньку заспівати.

Свашки і свахи відповідають:

116—1. Ми пісеньку вміємо,
То ми її запіємо.
Наша пісня по столі скаче,
По столі скаче, в долоні плеще,
В долоні плещить, в келішки бряжчить,—
Бояри, веселітеся.

Дружки:

117—1. Наша сваха щось має,
Під полою тримає,
Боїться показати,
Щоб дружкам не віддати.

Свахи:

118—1. Ой маю я, маю,
Під полою тримаю
Калача пшеничного,
Бо ми роду величного.

Старша сваха дає дружкам калача і пляшку горілки. Всі співають:

119—1. Надворі непогода,—
Межи нами добра згода,
Ми добре загодили,—
Молодого посадили;

Положили червоного,
Посадили молодого.

120—1. За гаєм чорна хмара,
За столом хороша пара,
Обоє рум'янесенькі,
А очка чорнесенькі.

Молоді встають і виходять з-за столу.

КОРОНА

Свати ставлять посеред хати стілець, під ним відро з водою. На стільці кладуть подушку, на яку сідає молода. Входить *маршалок* — другий сват молодого, який пізніше має роздавати коровай, і читає *корону*. На правій руці в нього висить *маршалок* (галузка вишні з трьома гіллячками, з дзвінком, прикрашена паперовими квітами й стрічками). Бере він тарілку, кладе на неї букет квітів і вельон молодої (шлюбне прикриття голови), який приніс старший сват від молодого. Старший сват держить тарілку, а маршалок читає:

Добрий день тому дому, хто є в ньому:
Старому і малому, родові цілому [1].

Прийшов я Марисюні ту корону здати
І її до шлюбу з Івасем узяти.

І ось я вручаю ту корону нині
Зібраній до шлюбу молодій княгині.

Даю тобі, Марисюню, що, як зірка, сяєш,
Красним видом, білим личком весь дім украшаєш.

Бо ти, мов княгиня межи дружиною,
Сидиш та гадаєш: «Що буде зі мною?»

Той цвіт на корону раненько зриваний,
Тобі, Марисюню, до шлюбу поданий.

За твою чесноту, що сь ти шанувала,
За твоє дівоцтво, що чесно провела.

Ще нині, Марисю, з своїми дружками
Станеш ти до шлюбу, прибрана квітками.

[1] Після кожного куплета звертається до музик: «Прошу грати»,— і ті грають туш.

Завтра вже не будеш у квітки вбиратись,
Бо вже молодицею будеш називатись.

Бо вже твої квіти попливуть з водою,
Вже їх не догониш, хоч би пташиною.

Вже хлопці не будуть до тебе ходити,
Будуть вони інших у танок водити.

І тая стежечка заросте травою,
Куди ти ходила, бувши дівчиною.

Твої карі очі сльозами залиті.
Твої нині думи всі в одную злиті.

Но не плач, Марисю, нехай дружки плачуть,
Вони заміж хочуть, аж їм жижки скачуть.

Кожна червоніє, як тая ягідка,
Тільки і гадає, поки буду дівка.

Не журіться, дівки, прийде й вам неділя,
Що ви ще нас попросите на своє весілля.

Ти, Марисю, будеш до шлюбу ставати,
На вірність ти будеш мужу присягати.

Присяга, Марисю, кілька слів сказати,
Але вже не можна ввік її зламати.

То ж подумай добре, що маєш робити,
Подивись, Марисю, з ким ти маєш жити.

Та як воно буде, вперід не журися,
Вставай із посаду та всім поклонися.

Поклонись, Марисю, всій своїй родині,
Щоби тобі помагала при лихій годині.

— Вам, батеньку рідний, подяку складаю,
Що ви мене викохали, як квіточку в гаї...

Вам, матінко рідна, не можу сказати,
Чим вам можу віддячити, найдорожча мати?

Що ви мене годували, мене доглядали,
До серденька пригортали, нічки не доспали.

Що ви мене колисали, пісеньку співали,
Що ви мене перші слова говорить навчали.

Вам, брати рідненькі, подяку складаю,
Що ви мені помагали, як була малою.

Вам, сестрички милі, за щиру услугу
Бажаю багато щастя і вірного друга.

Тепер ми, дружино, до шлюбу підемо,
А як повернемось, горілки нап'ємось.

Прочитавши корону, сват дає вельон і квіти молодій, а тарілку кидає на підлогу й розбиває. Дружки і свашки співають:

121—66. Ой побиті тарілочки,
Побиті, побиті,
Вже нашої Марисюні
Іншим не любити.
Ой побили тарілочку,
Побили, побили,
Щоб нашої Марисюні
Інші не любили.

РОЗПЛІТАННЯ КОСИ

Дружки виводять молоду в іншу кімнату, там розплітають косу, вбирають до шлюбу з піснями:

122—4. Ой сюди гляну, і туди гляну,
Чи є батенько в хаті.
Ой благослови, мій батеньку,
Час косу розплітати.

Так само співають матері, братові, сестрі.

123—24. Зародили василечки, зародили,
Круту гору кам'яную встелили.
Там молода Марисюня ходила,
На віночок василечки ломила.
А за нею батенько стихенька:

— Ломи, доню, василечки злегенька.
— Ой не ходи, батеньку, за мною,
Бо не маю порадоньки з тобою.
Бо я маю Івасюня — милого,
Ото моя порадонька й розмова.

124—4. — Ой чи я тобі, моя донечко,
Із весни ще не казала:
Не копай грядок та не сій квіток,
Бо не будеш поливала.

— Підеш, матінко, підеш, рідненька,
Моїми слідоньками,
Поллєш рутоньку ще й шальвієньку
Дрібними слізоньками.

125—11. Було літо, було літо,
Настала зима,
Насіяла чорнобривців,
Вже і не пора.

А ще тії чорнобривці
Не зійшли,
А вже мою русу косу
Розплели.

Ой розплели косоньку
На дрібний мак,
Ой буде вам, дружечки,
Усім так.

126—4. Ой вінку, вінку, зелен барвінку,
Наробив ти мені жалю.
Ой ні в таночок, ні до дівочок,
Ні на вулицю вийти.

Усі дівоньки та й на вулиці,
Всі косоньками мають,
Мене молоду, ніби ягоду,
До себе не приймають.

А хоч і приймуть, а хоч і приймуть,
То правдоньки не скажуть.
Ой скажуть слівце, скажуть другеє,
То й тоє невірнеє.

127—4. Ой у садочку два василечки,
Котрого вщипну — пахне;
Ой на Марисі та два віночки,
Котрого здійми — плаче.

— Матінко моя, та не дай мене
Хоч на рочок від себе,
Нехай я схожу, нехай я зношу
Ті віночки у тебе.

— Моя донечко, Марисюненько,
Є меншая від тебе,
То вона сходить, то вона зносить
Ті віночки у мене.

128—24. Ой подумай, Марисюню, хоч не думай,
Переплила дві рі̇ченьки, третій Дунай,
За Дунаєм калинонька з ягідками,
Не ходити Марисюні з дівоньками.

Та не плести косоньки в три рядки,
Не радити радоньку там, де дівки.
Ой радь собі радоньку з бабами,
Лучше буде, Марисюню, як з дівками.

129—14. Ой за лісом, горою й за водою
Ой заросла рутонька лободою.
Ой біжіте, дружечки, прополіте,
Кожна собі на віночок нарвіте,
Бо вже мені, молодії, не до рути,
Взяв же мене Івасюньо в свої руки.

130—24. Ой де ж твої, Марисюню, ковалі,
Що твою косоньку кували?
Ой нехай же прийдуть, розкують,
Нехай собі срібло-злото заберуть.

131—1. В клуні просо молотять,
В хаті косу золотять.
В клуні просо домолочують,
В хаті косу дозолочують.

132—52. Посадив брат сестру на стільці,
А сам поїхав на Німці
Купувати сестроньці гребінець,
Розчесати сестрі косу під вінець.

133—52. То не пчоли гудуть в пасіці,—
То музики грають в світлоньці,
Розплітає брат косу сестроньці.
Ой брат косоньку розплітав,
Де ж він тії коснички подівав?
Чи на тихий Дунай попускав,
Чи найменшій сестрі в ручки дав?
Ой поплили коснички за ріки,
Ой розплів брат косоньку навіки.

134—52. Ой просо, просо й волото,
Ой косо, косо-золото!
Майовим дощем змивала,

Шовковими рушничками втирала,
Золотими гребінцями чесала,
Поки тебе під вінець віддала.

135—1. На дворі терен тешуть,
А в хаті косу чешуть.
Вже й терен обтесали,
Вже й косу розчесали.

136—1. Дай, матінко, масла,
Щоб була коса красна,
Пригладь її рученьками,
Прикропи слізоньками.
Дай, матінко, голку
Ще й ниточку з шовку
Пришити віночок
А хоч на один деньочок.

Розплівши косу, дружки вбирають молоду в вельон або віночок зі стрічками різного кольору. Молода встає з крісла. Сват бере відро з водою, виносить надвір і виливає воду на стріху хати.

ДО ШЛЮБУ

Молода кланяється всім, як кланявся молодий. Співають ті ж пісні, що і в молодого, напр. № 92 та 93, лише замість «Івасьо» — «Марися» та ін. Перед виїздом свашки співають:

137—1. Ой ми просимо вас,
Не гайте ви нас,
Бо всі дзвони дзвонять,
Голоси доходять
До Марисі до хати —
Час до шлюбу ставати.

Молода виходить у супроводі сватів і сідає на віз. Якщо весілля іде на возах, то біля молодої по обидва боки сідають свати, біля молодого — дружки. Попереду їдуть стрітники, за ними молодий з дружками, потім молода з сватами, далі — гості, а в кінці — музики.

Якщо весілля іде на конях верхи, то очолюють його стрітники з рушниками через плече, з червоним прапором, за ними іде молодий з сватами, а молода з дружками і свашками та всі гості — на возах.

Перед виїздом з двору батько скроплює всіх водою, мати обсипає житом з цукерками, як це було в молодого. Крім пісень, які співали при цьому в молодого, тут ще співають:

138—35. Ой батеньку, голубоньку, (2)
Перейди нам доріженьку.
Перейди нам доріженьку, (2)
Бо ми їдем до шлюбоньку.
Ой там же нам ручки зв'яжуть (2)
Та щиреє слівце скажуть,
Ой білою хустиною (2)
Та з вірною дружиною.

Батько з хлібом і сіллю переходить їм дорогу. Музики грають марш. Виїжджають з двору. Під час подорожі до шлюбу молодий і молода кланяються всім, кого зустрічають. Гості співають:

139—1. Повій, вітре, дорогою
За нашою молодою,
Розвій косу по волосу,
По червоному поясу,
Нехай коса красується,
До шлюбу готується.

140—52. Чуйтеся, коники, на силу,
Ой чи вивезете княгиню
Та під тую гороньку крутую,
Та під тую церковцю новую.

141—1. Нема попа вдома,
Поїхав до Вільгова
Ключиків купувати,
Церковцю відмикати.

142—1. Вийшли попи з Риму,
Винесли білу книгу,
Чорнеє писаннячко —
Вінчати весіллячко.

143—52. Ой попе, попе, слухай нас,
Та відчини церковцю
Напроти нас,
Звінчай, звінчай двоє діток,
Бо вже й час.

ВІД ШЛЮБУ

З обряду вінчання нагадаємо лише деякі деталі, до яких належить, зокрема, обручення, коли молодий міняється з молодою золотими обручками. Цей звичай зберігся й понині: у загсі часто молоді також обмінюються обручками.

Піп накладає молодим вінці-корони, які потім держать над ними свати, від чого обряд зветься власне вінчанням, зв'язує їм руки рушником, обводить довкола «престола», напуває вином, вітає їх і т. п. Після закінчення вінчання молода тягне ногою рушник, на якому стояла, аж до порога церкви, щоб скоро було інше весілля і щоб багато дівчат вийшло в тім році заміж. Всі гості також вітають молодих. Від шлюбу молода їде разом з молодим. По дорозі гості співають:

144—1. Дякуємо попові
Та його дякові,
Що нас звінчали,
Не много взяли —
Одного червоного
Від нашого молодого.

145—1. Ми попа піддурили:
Черепками заманили;
Піп думав, що то гроші,—
То черепки хороші.

146—24. — Ой кувала зозуленька, кувала,
Ой з ким же ти, Марисюню, шлюб брала?
— Ой з тобою, Івасюню, з тобою,
Ой як ясний місяченько з зорою.

— По чім же ти, Марисюню, пізнала,
Що ти мене зіронькою назвала?
— Ой по мові, Івасюню, по мові,
Ще й по твоїй шапочці шовковій,

Ще й по твому коникові вороному,
Ще й по твому перстенцеві золотому,
Ще й по твому личеньку рум'яному,
Ще й по тобі, Івасю, молодому.

147—24. Ой барзо наш Івасюньо, барзо він рад,
Що під золотим вінцем постояв,
Марисюню за рученьку подержав,

З правої рученьки перстень здійняв
То й своїй матінці відіслав:
— Ото тобі, матінко, гостинець —
То від меї Марисюні перстенець.

148—24. Лети, лети, соколоньку, вище нас,
Неси, неси вістоньку перше за нас,

Нехай вийде матінка з калачем,
Бо звінчана дитинонька з паничем.

Ой не так з паничем, як з мужиком,
Ой зв'язав піп рученьки рушником,

Ой зв'язав піп рученьки полотенцем,
Щоб любились наші діти з щирим серцем.

Від шлюбу їдуть до молодої. В'їжджають на двір, сходять з возів та стають перед хатою. З хати виходить батько молодої з стільцем, застеленим рушником. Мати виносить хліб і сіль, кладе на стілець. Цілуються з молодими, ті цілують батькам руки. Потім батько й мати п'ють до молодих по келішку горілки або вина, бажають їм щастя, здоров'я, щасливо вкупі вік прожити. Молоді також випивають, а келішок кидають назад себе. Свати стараються впіймати його, і хто впіймав, тому також дають горілки.

Всі гості співають:

149—1. Питалася мати дочку,
Чи горіли свічки,
Як в'язали ручки?
— Горіли, палали,
Поки ручки зв'язали.

150—1. Перед дверми двері,
То не рибонька грає,
То тестонька свого зятя
Медом-вином вітає.
Медом-вином, перепоєм,
Ще із щастям, здоровлям.

151—1. Ой матінко моя,
Тепер я не твоя.
Тепер я того пана,
З ким до шлюбоньку стала,
Кому ручку давала,

Кому вірно присягала, —
Свойому чоловіку,
Треба жити з ним довіку.

152—1. Теща зятя вітає,
Кожух вивертає:
— Щоб ти, зятю, був багатий,
Як той кожух волохатий,
На коні, на вівці,
На рублі, на червінці.

Батько забирає стілець, а мати хліб; всі входять у хату. Дружба подає молодим рушник і заводить їх за стіл. Всі також сідають за стіл. Молодий сидить біля молодої з правого боку, біля нього свашки, далі — свахи, а потім дружба й інші гості. З лівого боку біля молодої сидить старший сват, дружки, гості. Дружба починає, і всі за ним співають:

153—86. Ой січена калинонька, січена,
Ой ладом, ладом [1], січена,
Уже наша Марисюня звінчана:
Золотії перстенці на руках,
А червоні черевички на ногах;
Їх купив її Івасьо на торгах.

Господині подають різні страви, до яких гості приспівують (див. № 16, 17, 18, 85 та ін.). Крім цього співають:

154—1. Бери, Марисю, ложку,
Покажи нам дорожку,
Нехай ми будем знати,
З ким сіли обідати.

Після закінчення обіду:

155—1. Встаньте, гостоньки, підніміться
І низенько поклоніться
Господарю, господиноньці,
Що нам хліба достачили.

Проспівавши, усі встають від стола. Грають музики, починаються танці. Танцюють весільні і «запорожці» — не запрошені

[1] «Ой ладом, ладом» повторюється з останніми одним чи двома словами кожного рядка.

на весілля люди, які до цього часу стояли за порогом в сінях і тільки спостерігали.

Так бавляться кілька годин, аж поки дружба не почне роздавати коровай.

РОЗДАВАННЯ КОРОВАЮ

Дружба заводить молодих за стіл, і всі гості також сідають на свої попередні місця. Свати вносять з комори коровай молодого, який привезли сюди ще перед шлюбом, стають з ним на порозі кімнати, й старший сват говорить: «Господаре того дому, благословили коровай винести в темницю, благословіть внести його з темниці в світлицю та з ним погуляти». Господар відповідає: «Хай бог благословить». Пританцьовують з короваєм, потім ставлять на стіл. За столом співають:

156—35. Ой славляно, прославляно (2)
І на столі поставлено.
Як на небі місяць ясний, (2)
Так на столі коровай красний.
Як на небі з зіроньками, (2)
Так на столі з квітоньками.
Ото тобі, Марисюню, (2)
Вірная заслуженька,
Вірная заслуженька (2)
Од рідного батенька
За тії походоньки, (2)
За низькії уклононьки,
Що куди йшла, не гукнула, (2)
Дверечками не стукнула;
Що куди йшла, не барилася, (2)
На батенька не сердилася.
Ото тільки твого дару — (2)
Славного короваю.

Так само співають для матері. Дружба бере рушник з короваю і перев'язує його через плечі сватові, який має розносити коровай гостям. Виймає з короваю галузки і крає коровай, починаючи з верху, на невеликі шматочки, якими треба обділити всіх гостей. Спочатку викрає з середини два шматочки й дає молодим, потім кладе на тарілку по шматочку короваю і по галузці для батька й матері, пізніше роздає всім гостям. Старший сват кожного викликає: «Десь тут є Марисин батько (мати, тітка, дядько, брат, сестра і т. д.) — просимо до короваю». Розносячи коровай, сват пританцьовує, співає різні жартівливі пісеньки, як, наприклад, «Через сад-виноград», «Де ти, хмелю, зимував», «Ой дуб-дубина», «І ти гусар, і я гусар», «Сухе літо було» та ін. Тим часом гості за столом співають:

157—1. Наш дружба коровай крає,
Золотий ножик має,
А срібну тарілоньку,
Обділяє родиноньку.

158—1. Крайте коровай, крайте,
Родоньку не минайте,
Старенькому, маленькому —
Всім по часточці дайте.

159—1. Ой засвітіть, свати, свічку,
Підіте по запічку,
Родоньку пошукайте —
Короваєм обсилайте,
Старенькому, маленькому —
Всім по часточці дайте.

160—1. Ми гори орали,
Ми пшеницю сіяли,
Ми пшеницю пололи,
Рученьки покололи.
Ми пшениченьку жали, —
Короваю не кушали.

161—1. Подивися, дружбо,
Що твої свати роблять:
Сюди-туди повертаються,
Короваєм запихаються.

162—1. Наш дружба коровай крає
Та й більше розкрадає:
То в жменю, то в кишеню,
Своїм дітям на вечерю.

163—1. Наш дружба такий вдався —
Сім літ не вмивався,
А восьмого року
Пішов до лотоку,
Там його дружки вмили,
Черeслом підголили.

164—1. Подивися, дружбо,
Що твоя жінка стоїть,
Семеро діток держить,
Восьмеє маленькеє,
Як бубон, голенькеє.

Сват, який розносить коровай і викликає кожного з гостей, за кожним разом вдаряє маршалком в суфіт кімнати; дзвенить дзвіночок, а музики кожному приграють туш. Коли роздадуть бже коровай, тоді гості за столом співають:

165—52. Ой був коровай, як віко,—
А де ж його подіто?
Ой чи його пташечки рознесли,
Ой чи його на людей роздали?
Ой поплив коровай на Дунай,
А за ним Івасюньо — на човен.
Там Марися на бережку ходила
Та білії рученьки ломила,
Ой щоб той човен не схитнув,
Щоб молодий Івасюньо не втонув.

Свати беруть підошву з короваю, пританцьовують з нею, як раніше, потім віддають її музикам.

ГОСТІ

Свахи, які приїхали з молодим, в домі молодої співають:

166—89. Марисюню, до милості,
Покажи нам свої гості, } 2

Нехай же ми будем знати,
Як і кого шанувати. } 2

Як і кого шанувати,
Та перед ким шапку зняти. } 2

Та перед ким шапку зняти,
Кому на «день добрий» дати. } 2

Після тієї пісні всі встають від столу. Молода визначає *гості* — трьох старших жінок і двох чоловіків (може бути більше, тільки не парне число), які мають поїхати до молодого. Гості збираються в дорогу, а ті, що залишаються, їм співають:

167—89. Ой сивая зозуленька
Та із гаю вилітає, } 2

Ой із гаю вилітає
Та до села прилітає. } 2

Молодая Марисюня
Свої гостоньки збирає. } 2

— Ви, гостоньки-голубоньки,
Ви на просьбу не здавайтеся, } 2

Їдьте в чужу сторононьку
Одвідати мого домоньку. } 2

Як вас будуть там приймати,
То давайте мені знати. } 2

Назад коні завертайте
Та назустріч виїжджайте. } 2

Гості сідають на вози. Свати виносять скриню з приданим молодої, подушки, перину і коровай, який був спечений у неї. Старший сват і четверо гостей їдуть до молодого, везуть придане, а один гість (жінка) залишається ще з молодою. Перед від'їздом їм співають:

168—1. Мати гості виряджала,
Хорошенько научала:
— Їдьте, гості, дорогою,
Широкою, далекою,
Не побийте ви скрині,
Не згубіте перини;
В нас перини пуховії,
Гостоньки молодії.

Під час подорожі:

169—1. Проводниче, проводниченьку,
Покажи дороженьку,
Де ми будем ночувати,
Що ми будем вечеряти?

У Кремеші на риночку
Дадуть нам квартирочку.
Там ми будем ночувати,
Вечерю вечеряти.

Як приїдуть на подвір'я молодого:

170—1.
Вийди сама, сваню,
Дай на коні стайню,
На скрині — комороньку,
На гостоньки — світлоньку,
Бо сніжок політає,
Мальовання обмиває.

171—1.
Не страхайся, сваню,—
Не багато гостей маєш,
Тільки п'ятеречко
На твоє подвір'єчко,
А шостая скриня,
Сьомая перина,
А восьмеє рядно,
Щоб було гостям ладно.

Гості вносять все привезене до комори, самі йдуть у хату, сідають за стіл, п'ють горілку та ждуть приїзду молодої.

НА ПРОЩАННЯ

Після від'їзду гостей молода обтанцьовує дружок: танцює з кожною з них, потім прощається, цілуючись, і вони йдуть додому. Свахи дають їм по коровайцю. Залишаються тільки гості молодого: свати, свашки і свахи. Вони співають:

172—89.
— Давай, мати, вечеряти,
Бо не будем ночувати. } 2

Бо ніченька темненькая,
Доріженька далекая. } 2

Бо вже свічі подогорали,
Коні вівса подоїдали. } 2

Коні вівса подоїдали.
Бояри вино-мед подопивали. } 2

— Івасю, ти мій зятеньку,
Всю неправдоньку кажеш. } 2

Бо ніченька видненькая,
Доріженька близенькая. } 2

А я свічі інші маю,
Коням вівса подосипаю. } 2

Коням вівса подосипаю,
Людям вина подоливаю. } 2

Прошу тебе забаритися,
Дай на дочку надивитися. } 2

— Мав ти, тату, час і волю,
Як була дочка з тобою. } 2

Подають гостям вечерю, під час якої вони співають:

173—89.
— Ой вечеряй, Марисюненько,
Поки в батенька свого. } 2

Бо як підеш до чужого,
То вечері не буде. } 2

Бо обідець під полудень,
А вечеря з зіроньками. } 2

А вечеря з зіроньками,
З дрібненькими слізоньками. } 2

Самі сядуть вечеряти,
Тебе пошлють воду брати. } 2

Як принесеш води пити,
То заставлять ложки мити. } 2

Ой коб те матінка знала,
То б вечерю прислала } 2

Ой ясною зіронькою,
Найменшою сестронькою. } 2

174—89.
Ой липонька з клена листоньками
Через ліс прошуміла: } 2

— Ой казав ти, кленів листоньку,
Що не будеш обпадати. } 2

Тепер же ти обпадаєш,
Сиру землю пристеляєш. } 2

Марисюня з своїм батеньком
Цілу нічку проговорила: } 2

— Ой казав ти, мій батеньку,
Що не даси мене замуж. } 2

Тепер даєш, не жалуєш
І світ мені зав'язуєш, } 2

Та за синеє море,
За широкеє поле, } 2

За зелену діброволньку,
Що не втраплю додомоньку. } 2

175.

Не поспішаючи

— Чи я тобі, матінко, не годила,
Чи я тобі на панщину не ходила,
Чи я тобі шматтячка не прала,
Чи я тобі головоньки не мила,
Що ти мене рано заміж віддала?
— Ой я тобі, донечко, заплачу:
Із комори дві скрині викочу,
А з стаєньки пару коней виведу,
А з обори дві корови вижену,
Та дам тобі овечок, скільки схоч,
Тільки меї головоньки не мороч.

176—1.

Лежить, мати, прач в загаті,
Будеш, мати, шмаття прати,
Будеш дочку споминати:
— Нема меї дитиноньки,
Нема меї послуженьки,
Ні хатоньку мести,
Ні водиці принести,
Ні шматтячка прати,
Ні в головонці ськати.

177—89.

— Віддай, тату, серпа мого,
Бо не буде женця з нього. } 2

Ой як вийдеш жито жати,
Будеш дочку споминати: } 2

— Ой десь моя дитинонька
У чужого в хатині. } 2

Ой там вона тяжко робить,
Та нікому не догодить: } 2

Ні старому, ні малому,
Ні миленькому свому. } 2

178—89.

Ой ярая пшениченько,
Вже час тобі висипатися, } 2

Молодая Марисюню,
Вже час тобі вибиратися. } 2

Як я буду висипатися,
Стане колос наливатися. } 2

Стане колос наливатися
І зерняточка сповнятися. } 2

Як я буду вибиратися,
Скажу собі малюватися. } 2

У сінечках, на подвір'ечку,
І в світлоньці на стіночку. } 2

Ой як матінка гляне,
Її серденько зв'яне. } 2

Ой десь моя дитинонька
Та в чужої матінки. } 2

Ой там вона тяжко робить
Та нікому не догодить: } 2

Ні старому, ні малому,
Ні миленькому свому. } 2

179—1.

Знаєш, матінко, знаєш,
Куди дочку даєш;
Там в полі хлібець родить,
По дворі товар ходить,
Мила в хаті челядниця,
Добре в хаті поводиться.

180—89.

Ой сивая зозуленька
Під віконцем кувала, } 2

Там сваночка Марисюненьку
За собою намовляла. } 2

— Не плач, не плач, Марисюненько,
У нас тобі добре буде. } 2

В нас тяжко не роблять,
Та хорошенько ходять. } 2

У нас гори хлібовії,
А річеньки медовії. } 2

В нас річеньки медовії,
А травоньки шовковії. } 2

В нас на вербі грушки родять,
В нас дівоньки в злоті ходять. } 2

Ой летіла зозуленька,
Під віконцем закувала, } 2

Під віконцем закувала,
Усю правду сказала. } 2

— Ой не слухай, Марисюню,
Все неправдонька тоє. } 2

Увесь світ я ізлітала,
Ніґде того не видала, } 2

Бо скрізь гори землянії,
А річеньки водянії, } 2

Скрізь річеньки водянії,
А травоньки зеленії. } 2

Всюди верби листя родять,
Всі дівоньки в косах ходять. } 2

181—1. Вирви, мати, рожу,
Здійми матір божу
Та дай дочці в руки,
Нехай іде до свекрухи.

Мати подає молодій і молодому два образи, молоді разом кланяються батькам і всім рідним, прощаються, і всі весільні виїжджають до молодого.

ДО МОЛОДОГО

Сідаючи на вози, співають:

182—52. Ой не ходи, мати, між возами
Та не вмивай дочку сльозами,
Бо кажуть, кажуть всі люди,
Що її там в тестонька [1] добре буде.

Обоє молоді їдуть разом на першому возі. Дорогою музики грають та весільні співають:

[1] *Тестонько (тесть)* — свекор (від польського *teść*).

М. Маловський. Весільний стіл.

183—89. Ой летіла зозуленька, } 2
Летячи журилася:

— Де я буду зимувати, } 2
Що я буду жирувати?

Почув теє соколонько: } 2
— Не журися, зозуленько.

Єсть на меті купинонька, } 2
На купині калинонька.

Там ми будем зимувати, } 2
Калиноньку жирувати.

Ой їхала Марисюненька } 2
І, їдучи, журилася:

— Де я буду ночувати, } 2
Що я буду вечеряти?

Почув теє Івасюненько: } 2
— Не журися, Марисюню.

Єсть у мого батенька } 2
Та новая світлонька.

Там ми будем ночувати, } 2
Вечероньку вечеряти.

184—1. Тупу, коники, тупу,
Ми веземо ступу,
Будем просо обтовкати,
Свекруху годувати.
Риссю, коники, риссю,
Ми веземо Марисю.
Марисю, Марієчку,
Молоду невісточку.

Біля двору молодого співають:

185—1. Одчиняй, тату, ліску,
Бо везе син невістку,
Високу, як ялина,
Червону, як калина.

В'їжджають на двір, сходять з возів, стають перед порогом, співають:

186—66. Викотили і випили
Меду-вина бочку,
Видурили, виманили
В господаря дочку.
Ніхто її не котив,
Сама котилася,
Ніхто її не манив,
Сама просилася.
Ніхто її не манив,
Сама вона хтіла,
Полюбила Івася,
За ним прилетіла.

187—1. Чом ви до нас не виходите,
Чом ви нас не питаєте,
Чи ми добре гостили,
Чи всі поприїжджали?
Однеє дитя знайшли,
Та всії за ним прийшли.

З хати виходять ті (гості), що приїхали раніше. Всі разом співають:

188—1. — По двору барвінок
Та густий розстелився,
А я, батеньку,
Та вже й оженився.

— Ой рад, синоньку,
Як но ти народився,
Тепер радніший,
Що ти вже оженився.

189—1. Тупу, тупу коло діжки,
Зародили сироїжки.
Чи сироїжки брати,
Чи невісточку вітати?
Сироїжки нехай, нехай,
Ти невістку вітай, вітай.

190—1. Змітай, мати, лави,
Щоб не було куряви,
Щоб невістка не казала,
Що куряву застала.

Батько й мати виносять стіл, на якому лежить бохонець хліба і сіль, вітають молодих, п'ють з ними вино, бажають їм щасливого спільного життя, здоров'я. За порогом співають:

191—24. На добрий день, кремешчане,
Усім вам!
Прилинула ластівонька —
Буде вам.
Ой не бийте її, не лайте,
Хорошенько її приймайте.
Бо вона, молодая, на чужині
Та не має родоньку при собі.

Входять до хати; молоді кланяються, і всі сідають за стіл.

ПЕРЕПІЙ

Після деякого часу починають *перепій*. Перед молодим ставлять тарілку, на ній пляшку горілки чи вина і чарку. Всі присутні гості підходять по черзі до молодих, бажають їм всього найкращого, випивають чарку за їх здоров'я та кладуть на тарілку гроші або подарунки. При цьому вигадують гості різні дотепні та веселі поздоровлення, наприклад: «Перепиваю гроші, щоб були діти хороші», «Перепиваю корець гречки, щоб не було між вами суперечки» та ін. Музики грають, старший сват запрошує до перепою; дівчата з хлопцями танцюють, гості час від часу співають:

192—3. Ой привезена невістка
Та до чужого батенька,
Вона з візочка до городочка,
До дрібного зілечка.
Та не з візочка, Марисю,
Не до дрібного зілечка —
Вчися робити, господарити
Та свекрові годити.
— Я свекрові догоджу,
Білу постіль постелю,
Пізненько ляжу, раненько встану
Та сніданнячко звару.

Так само співають для свекрухи («Ой привезена невістка та до чужої матінки»).

193—13. — По двору густий барвінок розстелився.
Чи рад, батеньку, що я вже оженився?
— Я був рад, синоньку, як но ти народився,
Тепер радіший, що ти вже оженився.
Ой і жий собі, мій синоньку, поволі,
Не давай жінці дівоцької потолі.
Не давай її по досвітках ходити,
Не давай її з дівками говорити.
Бо дівки радять радоньку потихеньку,
Зведуть з розуму Марисю молоденьку.
А жінки радять радоньку голосную,
Навчать розуму Марисю молодую.

194—89. — Молодая невісточко, } 2
Де ти довго забарилася? }
Чи ти гори копала } 2
І виноградець садила? }

— Ой я гір не копала,
Винограду не садила, } 2

У батенька забарилася,
Батенькові кланялася. } 2

У батенька на порозі
Та облили дрібні сльози. } 2

Свашки, танцюючи, приспівують:

195—68. Питалася мати сина:
«Що коштує та дівчина?»
— Тобі, мати, не питати,
Що коштує, треба дати.
Хоч ми гроші потратили,
Та хорошу потрапили,
Хоч ми гроші пропили,
Та хорошу привезли.
Наші гроші — не полова,
Наша дівка чорноброва;
Наші гроші, наші всі,
Наша дівка над усі.

ЧІПЕЦЬ

Гості за столом співають:

196—1. — Господарю того дому,
Вистели ти молодому
В голові куль соломи,
А під боки сніп жита,
Щоб не була Марися бита.

197—1. Хміль ліщиноньку ломить,
Сон головоньку клонить,
До комори спати гонить,
На білі подушечки —
Будуть спати дві душечки.

198—1. Чорна курка тріпоче,
Бо на сідало хоче;
Марисюня дрімоче,
Вона спатоньки хоче.

Всі гості з молодими йдуть до комори. Свахи розбирають молоду: здіймають з неї вінок (або вельон), заплітають косу, закручують її в кільце на голові. Накладають на голову обруч з ліщини, який приготували свати. Старша сваха дає молодому *чіпець* — шапочку з тонкої матерії з двома довгими шнурками. Молодий накладає чіпець на голову молодій. Вона скидає його з голови та кидає на землю. Молодий вкладає в чіпець гроші та знову накладає їй на голову. Сваха зав'язує поверх чіпця голову молодої хусткою навкруг, перев'язує голову по хустці червоною стрічкою, а над чолом прив'язує кілька квіточок з кольорової вовни.

Молода рве свої стрічки на шматочки, які прив'язують музикам до інструментів. Гості співають:

199—1. Ой закрилося небо
Синіми облаками.
А на горі пшениця,
На долині мітлиця,
На дорозі пісочок;
Вже з нашої Марисюні
Та й зняли віночок.

200—70. Ой летів горобець
Та розправив хвостець,
А вже нашу Марисюню
Та й убрали в чіпець.
Та й убрали, розчесали,
Івасеві показали.

Музики йдуть в кімнату (світлицю) й там грають. Обоє молоді лягають спати в коморі на приготовану їм постіль. Гості вертаються в світлицю, але свати ставлять на порозі світлиці стіл та не впускають їх. При цьому співають:

201—1. Наші гості багаті,
Обіцяли щось дати,
Обіцяли, що дадуть
Ще й з собою принесуть:
Сім пар калачів —
То для наших паничів,
Ще й півштофа горілоньки,
Щоб не було говіроньки.

Гості дають відкуп — пляшку горілки й закуску та входять в хату. В хаті танцюють запорожці.

ПЕРЕЗВИ

Через деякий час свати з музиками їдуть до батьків молодої просити на *перезви*. Іноді старший сват переодягається на дівчину, вдає з себе молоду й запрошує батьків до себе в гості. Батько молодої пригощає сватів горілкою й закускою, потім збирає *перезв'ян* — тих, які мають їхати до молодого в гості. Крім батьків молодої та близьких родичів, їдуть також *господині* — куховарки, які приготовляли весільні страви й подавали на стіл. Мати бере з собою коровайці, калачі, батько — горілку. По дорозі молодші гості співають:

202—89. За крутими берегами,
Там Марися воду брала. } 2

Там Марися воду брала
Та й батенька дожидала. } 2

Прибудь, прибудь, мій батеньку,
Та до мене в гостиноньку, } 2

Та до мене в гостиноньку,
Хоч на одну годиноньку, } 2

Хоч на одну годиноньку,
Одвідати мого домоньку. } 2

203—1. Слідом, матінко, слідом
Із пшеничним хлібом
Та з всею родиною
За свею дитиною.

Перезв'яни приїжджають до молодого на подвір'я, входять у хату й сідають разом зі всіма гостями за стіл. Свахи і свашки, випивши по чарці горілки, співають:

204—1. Наші милі перезв'яни,
Та ми вас дожидали,
Та ми вас виглядали,
Ми вола зарізали,
Напекли, наварили,
Перед вами поставили.

Перезв'яни відповідають:

205—1. Було вола не різати,
Було свиню заколоти,
[Було свиню заколоти],
Бо свиня без роботи.

Свахи:

206—1. Наші милі перезв'яне,
Чо' ви до нас наїхали:
Чи хліба од'їдати,
Чи меду відпивати,
Чи свої дитиноньки
Домоньку відвідати?

Перезв'яни:

207—1. Ми до вас приїхали
Ані меду відпивати,
Ні хліба від'їдати,
Тільки свеї дитиноньки
Домоньку відвідати.

Свахи:

208.

Швиденько

Ви-пий, гос-тю-ню, ви-пий, ке-лі-шок не ве-ли-кий; ви-пий, гос-тю-ню, у-сю, я ще з ко-мо-ри вне-су.

Випий, гостюню, випий,
Келішок невеликий;
Випий, гостюню, усю,
Я ще з комори внесу.

Перезв'яни:

209—208. Ой ви нас не просіте,
Тільки нам доносіте,
Ми будем їсти й пити,
Весело говорити.

Свахи:

210—208. Наші милії гості,
Просимо до милості,
Щоб ви пили, їли,
Веселії сиділи.

Перезв'яни:

211—208. У нашого свата
Калинова хата,

А сіни березові,
Гостоньки тверезії.

212—208. Як гостоньки сіли,
То здригнулися стіни,
А ще більше здригнуться,
Як горілки нап'ються.

Свахи:

213—208. У вашого свата
Кухарі понаймані.
Печені готовії,
Перед гостоньки дані.

Перезв'яни:

214—208. А ми вас не просили,
Щоб ви нам доносили,
Ми маєм кухароньку —
Молоду Марисеньку.

Через деякий час дружба йде до комори, будить молодих і вводить їх рушником до хати. Молоді кланяються і сідають за стіл. Батько молодої сидить біля молодого, а мати — біля неї.

Свати вносять коровай, привезений раніше від молодої, і роздають його за описаним вже звичаєм — як у молодої (див. «Роздавання короваю»).

Після цього гості прощаються і їдуть або йдуть додому. Залишаються тільки всі домашні.

На другий день приходять свати і молотять той сніп жита, що стояв під час весілля на покуті в хаті. Молода молодиця віє решетом жито й ховає до часу, коли буде ним обсипати своїх дітей, випроводжаючи їх до шлюбу.

Через тиждень молоде подружжя, свекор і свекруха йдуть у гості до тестів. На цьому закінчується весілля, яке тривало майже цілий тиждень. [...]

ГАЛИЧИНА

ОБРЯДИ І ПІСНІ ВЕСІЛЬНІ ЛЮДУ РУСЬКОГО В СЕЛІ ЛОЛИН СТРИЙСЬКОГО ПОВІТУ.

Зібрала О. Рошкевич.
Опрацював І. Франко. 1886

Коли парубок облюбує собі дівчину, йде до неї з сватами. Запрошує для цього двох сусідів, бере кварту горілки і йдуть до хати родичів дівчини. Після звичайного привітання дістає парубок горілку і частує нею всіх домашніх; п'ють не сідаючи до столу. Аж коли вип'ють цю, батько дівчини вносить свою горілку й закуску і просить гостей до столу. Тепер розпочинаються передшлюбні переговори без жодних дальших формальностей. Той вступ має назву *свальбини*, тобто сватання. Після свальбин дають на заповіді та умовляються, коли має бути весілля.

Весілля звичайно починається в суботу ввечері таким чином: приходять самі лише музиканти під вікно молодої і «дуже жалісливо» граючи, «впрошуються» до хати; тоді батько виходить і запрошує їх.

Через деякий час свахи, дружка і музиканти ідуть по барвінок, а йдучи до садка, співають:

1. Ой дай же нам, божечку,
Щасливу дорожечку
В городець по зілечко,
По зелений барвіночок.

2. З суботоньки на неділеньку
Здрібна дощик покропив,
Тихий Дунай сповенив
Та й зільники затопив.

Тепер же ходить, зажурилася
Оленина матіночка:

Як Дунай перейдемо,
Як барвінку нажнемо?

Оленка ходить,
Матінку просить:
— Не журися, матінко!
Є ж у мене дружечка молоденька.

Та є у дружки
Сив коник бистренький:
Ми Дунай перейдемо
Та й барвінку нажнемо.

3. Чиє то полечко широкоє,
Що вно родить зілечко всякоє?
Хто тоті городчики городив
Та й навколо терничком обтернив?
Тото Василь городчики городив,
Аби по них ніхто не ходив,
Лише аби Оленка ходила
Та й красно грядочку копала,
Та садила руточку в три рядки:
— Ти рости, руточко, докупки,
Будуть з тебе, руточко, два вінки —
Зелені часникові,
Щасливі посагові.

Виходячи в садок, співають:

4. Добрий день, городочку!
Що в тобі за зілечко?
— Єдно маю зілечко — барвінок,
Друге маю зілечко — часничок,
Третє маю зілечко — васильок.
Із барвіночку вінки в'ють,
А часничком накичують,
А під васильком шлюб беруть.

Якщо молода не має свого садка з барвінком, то, виходячи з хати, свахи беруть буханець хліба і кварту горілки; спинившись в чужому садку, висилають з тим *викупом* дружбу до хазяйки садка, співаючи:

5. Іди ж, дружбо, до хати
Газдині ся питати,
Чи позволить барвінку нажати?
— Я позволю нажати,

Лиш го треба підолляти.
Барвінку нажати
Та й червоного ми дати,
Бо я його молоденька садила
Та й на него водицю носила.

Коли дружба повернеться з дозволом господині, велять йому свахи жати барвінок, при цьому співають:

6. Коси, дружбонько, коси,
Білими ручечками,
Ясними шабельками!
А що го не викосиш,
То його витолочиш,
Най він ся не лишає
Дівочкам на радості,
Матінкам на жалості.
Дружбонька барвінок викосив
Та в купочку позносив:
За городчиком зіля,
А в городі лиш биля.

Дружба нажинає барвінку повне решето; його беруть свахи й, відходячи, співають:

7. Не бануй, городчику,
За своїм насіннячком,
За своїм насіннячком —
Зеленим барвіночком.

Є в тебе поправочка —
Молода газдинечка:
Буде тя підливати,
Будеш ся поправляти.

Друга буде поправочка —
Літняя годиночка,
Буде дощик покрапляти,
Будеш ся поправляти.

8. Чого ж ти, зілечко, ростеш
[В] зимі на сонечку,
А [в] літі в захисточку?
— Абим [в] зимі не обмерзало,
А [в] літі не вв'явало.

Ідучи по барвінок, завжди беруть ще один хліб, кладуть на нього *колодку* (висячий замок), втикають через вухо колодки у хлібину ніж так, щоб колодка трималася на ножі. Решето застеляють запаскою і так ідуть по барвінок. З тим же хлібом повертаються назад; наближаючись до хати, співають:

9. З-за гори, з-за високої
Три зорі ясненькії,
А з-за другої, ще з-за вищої,
Три браги рідненькії.
Єден же іде, ба що ж ми несе?
— Барвіночок на віночок.
Другий же іде, ба що ж ми несе?
— Часничок у віночок.
А третій іде, ба що ж ми несе?
— Дорогу позліточку.

Як прийдуть під хату, їх частують біля порога батьки молодої горілкою, насамперед дружка, далі свах і всіх інших; потім свахи готуються до плетення вінків і співають:

10. Ти, люба моя мамко,
Внеси клубочок,
Най виплетуть віночок.
Та й люба моя мамко,
Внеси мені іголку,
Внеси мені іголку
Та й ниточку із шовку,
Абисме накитили
Часникову головку.
Як часничок накитите —
Віночок ми приоздобите.

11. Ой винесено зілля
Із города на подвір'я,
Та розставлено зілля
У таточка на столі.
Питається Оленочка:
— Відгадай, татунечку,
Що то за зіллячко?
— Я, донько, не вгадаю,
Бо старий розум маю.

Так само співають про матір.

Ой винесено зілля
З города на подвір'я,
Та поставлено зілля
У Василька на столі.
Питається Оленочка:
— Відгадай, Василечку,
Що тото за зіллячко?
— Я, мила, відгадаю,
Бо молодий розум маю.

Готування полягає в тому, що барвінок висипають з решета на застелений скатертиною стіл, до решета ж кладуть описаний вище хліб із замком та ножем, до якого прив'язують дві нитки й на них наплітають пучки барвінку, розкладені рівно листками. До складання свахи запрошують всіх присутніх, не минаючи і батьків молодої.

Як всі сядуть навколо стола, свахи починають співати:

12. Ой благослови, боже,
Та й ти, божая мати,
Ходи нам помагати
Віночок увивати
На любу головочку
Та й на добру долечку.

13. Уступи, боже, до нас,
Тепер бо гаразд у нас:
У нас тепер гараздечко —
Веселе весіллячко.

14. По горі фіялочка зацвіла,
Всю гору крем'яную укрила.
Ходить по ній Оленочка сумненька,
За нев, за нев матіночка зблизенька:

— Ти по горі, Оленочко, не ходи,
Фіялочки на віночки не ломи,
Ой бо тебе фіялочки ізведуть,
Від мене до Василечка проведуть.

— Ти не ходи, моя мамко, за мною,
Бо не маєш порадочки зо мною,
Є у мене Василечко, ласкавоє сердечко,
Він буде ходити за мною,
Бо він має порадочку зо мною.

15. Розсипалася рутка
Із золотого клубка.
— А й рутко ж моя, дрібна, зелена,

З ким тебе розбирати?
Ой ходи, таточку, зо мною,
Чей зберу руточку з тобою.
— Та вже я, донечко, не піду,
Перед сльозами не ввиджу,
А з жалосточків не зможу.

Розсипалася рутка
Із золотого клубка;
— А й рутко ж моя, дрібна, зелена,
З ким тебе позбирати?
Ой ходи, миленький, зо мною,
Чей зберу руточку з тобою.
— Ой іду, мила, та я йду
Та зберу руточку з тобою,
Перед сльозами увиджу,
А з радощків ізможу.

16. Ой ходила Оленочка по межі
Та збирала синій цвіт на вкази;
Та держала синій цвіт до сім літ
Та своєму родочкові на прихід.

— Ой до мене, родочку, до мене,
Не маєш ти соромочку за мене,
А хоть бо я поночі ходила,
Красно-м свою цноточку зносила.

17. Вила Оленка віночок, перевивала,
Перевивала, д' серденьку прикладала:
— Ой вінку ж ти, мій вінку,
З часника та з барвінку,
Куповала-м тя в ринку,
Замикала-м тя в скриньку,
А нині тебе рушу
Та й заплакати мушу.

18. Ой червона ружечка — синій цвіт,
Чому твого таточка тутки ніт?
— То мій татко у коморі думає,
Дрібними ся сльозами вмиває,
Що ся свої донечки збуває.

19. Наш старостонько як пан,
На нім червоний жупан.
Посягни в кишеню
Та вийми грошей жменю,

Та викупи віночок
У молодих жіночок;
Не дівки вили вінки,
А вили вінки жінки.

Вінки плетуть дві свахи: одна для молодої, друга — для молодого.

Коли закінчиться ця робота, переривана, зрозуміло, неодноразовим частуванням, тоді *вискакують хустки*. Ця церемонія полягає в тому, що дружка, вибравши собі одну дівчину, стає з нею за столом на лаві і обидві тримають в руках білі хустки. Навпроти них перед столом на підлозі стає двоє парубків (звичайно дорослі брати молодої, якщо є), накладають щойно сплетені вінки на свої шапки і беруть також білі хустки в руки. Коли вже так стануть, починають вимахувати хустками і робити рухи, цілком подібні до балету в третій фігурі кадрилі, які графічно можна зобразити так:

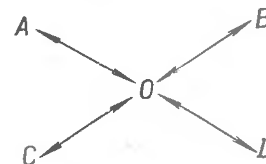

Якщо А і В є парою дівчат, а С і D — парою парубків, що стоять навпроти в позиціях, відповідних вказаним літерам, то насамперед пара А і D роблять одночасно по півкроку в напрямі до O (середина умовного прямокутника) і навпаки, потім такі рухи виконує пара В і С; це повторюється кілька разів у одному темпі, після чого з якнайбільшою швидкістю кожен парубок схоплює дівчину, що навпроти: С хватає А, а D хватає В (ніби несподівано й силоміць) понад столом. Схопивши їх так, танцюють вчотирьох. Під час танцю дівчата ніби несподівано й хитро вириваються і утікають якнайшвидше на свої місця за столом. Перед ними знову стають ті самі два парубки, і церемонія ця повторюється до трьох раз.

Коли вже звито вінок, під хату приходять молодий з *поручниками*, тобто дружбою, старостою та іншими людьми з своєї родини. Староста починає перед хатою гукати:

— Ану, прошу з сего дому фундаторю, бо ми люди подорожні, та просимо, абисте нас переночували.

На те виходить староста молодої і каже:

— А може ви розбійники? Ми не приймаємо, ми не знаємо, звідки ви, люди!

З тими словами замикає двері. Ці знову ще настирливіше благають, щоб їх впустили переночувати. Знову виходить староста

молодої і, відповівши їм ще крутіше, замикає двері. Поручники добиваються ще настирливіше втретє. Знову виходить староста:

— Що ви ту, люди, зайшли, що ви тут почули?

— Ми люди подорожні, бідні, ми видимо, що ся світить, та йдемо на блиск.

Далі запевняють, що будуть сидіти тихо, спокійно, по куточках, а до тієї забави, що тут собі господар — як бачать — влаштовує, зовсім не будуть втручатися.

— Але чи будете спокійні? — ще раз питає староста молодої. — Чи не будете якої бунтації в моїй хаті виправляти? Чи маєте яке письмо, що ви за люди?

Староста молодого показує будь-який шматок паперу, звичайно той, в який була упакована пачка тютюну.

— Ано ми, купці, — пояснює далі староста молодого, — може б ми дещо купили, може овечку яку або що? Ми будемо спокійні.

Тоді староста молодої впускає їх до хати. Входячи, вітають присутніх звичним «слава Йсусу Христу», на що домашні відповідають «слава на віки», і прямують до стола. Староста молодої загороджує їм дорогу і каже:

— Е, як я виджу, ви не такі спокійні, як єсте казали. Не йдете по кутах, як єсте обіцяли, лиш ви хочете їсти, пити, забавлятися!

Після довших обопільних суперечень, в які один і другий староста, в міру своїх здібностей, вплітають власні дотепи, нарешті сідають новоприбулі за стіл. Тепер починають знову поручники:

— Ми купці, згубили квіточку, до тої подібну (показує якунебудь квітку); чи би ми її тут не найшли?

На те приводять стару бабу, звичайно кухарку, що тримає в руках кочергу або мітлу, завжди вбрана в солом'яний вінок, до якого попричіплювано ганчірки *(курмани)*, ніби стрічки, з люлькою в зубах; виходить перед поручниками шкутильгаючи, ніби кульгава. Староста молодої серед загального сміху питає їх, чи це та.

Староста молодого:

— Ми тов не кунтентні, ми хочемо такої, на отой знак (показує квітку).

Староста молодої приводить дружку і знову питає, чи це та.

— Кунтентні ми тій, — відповідає староста молодого, — але вона ще не на той знак, — най буде на другий час.

Тепер староста приводить саму молоду, яка несе в хустці вінок, і коли молодий їй низько поклониться, накладає йому вінок на шапку. Тут треба додати, що на заручинах всі, крім молодого, сидять без шапок.

Староста каже: «Цілуйтеся!» Молоді тричі цілуються. Потім молода перевиває молодому три рази хусткою попід поясом спереду, за третім разом зав'язуючи її. При тій церемонії молодий надувається скільки може, щоб їй було важко просунути хустку попід його поясом, і досить в неестетичний спосіб дорікає їй, щоб червоніла. З перев'язаною так хусткою молодий залишається аж до кінця вечора.

Перев'язавши молодого хусткою, молода сідає біля нього з лівого боку. Потім поручники починають дальше балакання:

— Ано, що ми будемо так сидіти? Давайте що пити, їсти!

Староста молодої:

— Нема нічого. Упрягаєм коні,— води ся сповнили, не мож напій привезти, мусите чекати.

По довших розмовах в такому дусі вносять великий порожній горщик, званий *дрантак*, і ставлять на столі. Один з поручників ніби ненароком штовхає його, горщик падає і розбивається, через що виникає між старостами сварка.

— Ано, — каже староста молодої, — приступило до людей! Ви казали, що будете тихо сидіти, а тепер от що виробляєте! Зробилисьте мені шкоду...

Лише потім староста молодої вносить горілку, і п'ють насамперед батьки, що сидять за столом, молоді і аж в кінці обидва старости, при чому між ними виникає сварка приблизно такого змісту:

— А що ти мені за твердого напою дав, я від того паду (при тих словах староста молодого удає п'яного).

Староста молодої вихваляє напій, що того ще більше злить.

— Ти мені щось гіршого дав, якоїсь отрути, — хочеш, аби я не жив і т. д.

Починається вечеря, під час якої вже нема жодної сварки, лише свахи співають наступні пісні:

20. Ой ти, тихая вода,
Наша любая згода;
Що ти нас ізгодила,
У ворошок посадила:
Обоє молодоє,
Як зерно золотоє.

21. Ой червона ружечка, синій цвіт,
Чому тебе, Василечку, давно ніт?
Ци я тобі віночок не звила?
Ци я тобі сорочечку не вшила?
Ци я тобі хусточку не купила?
Ци я тобі вечеречку не зварила?
Ци сама-м ти молоденька не мила?
Писала-бим листочко,— не вмію,

Слала-бим післанчики, — не смію,
Ішла-бим сама, молоденька, — боюся:
Темна нічка, бистра річка, — втоплюся.

22. Що то в полі за димове? Милий боже![1]
Ой там камінь маймуровий,
А з того каменя столове,
А поза столове панове;
Межі панами кролівна,
Василечкові бай рівна.

23. Наша Оленка не спала,
Красні свашечки зібрала,
Аби вни ї віночок увили,
Та й у бога долечки просили.

24. Великі голубці та й малі
Стояли в яворі при горі,
Зелене листячко щипали
Та Оленці віночок складали.

25. Зелений барвіночку,
Не рости в городочку,
Вже-с доста досі лежав,
Бо ніхто тя досі не жав.
Ми ж прийшли, тебе зжали,
В китички поскладали
Та й віночок увили.

26. Увивала Оленка віночок
З зеленої рутки, з сердечок;
Покотила ним по столу
Перед свеї матінки на хвалу.

27. Де ж ти ся діла,
Де-с ся поділа,
Ма люба матіночко?
Викупи ми віночок
У молодих жіночок!
Не дівки вили вінки,
А їх вили жінки
За дві кварти горівки.

[1] Приспів «милий боже» повторюється за кожним рядком.

28. А ти, старосто, слався,
Хоть кониченька збався
Та й чорную телицю
За горівки бербеницю.

Після вечері починаються танці, і аж над ранок всі розходяться по домівках.

На другий день, в неділю, вранці староста молодої бере *колачі,* тобто пшеничні коржі, пару хустин і *печив,* кладе їх до торбини, так званого *бурдюга,* пошитого з козячої шкіри і вживаного місцевими селянами для ношення різних речей, і несе ті *дари* до попа й *орудує за шлюб*, тобто умовляється, скільки піп захоче за вінчання. Зорудувавши, повертається до хати молодої, де тим часом зібралися дружки і свахи й почали (після звичного почастунку) підготовку до шлюбу з пісні:

29. Ой благослови, боже,
Та й ти, божая мати,
Ходи нам помагати
Молодих проводжати
До церкви, до шлюбочку,
На щасливу долечку.

Дружки садовлять молоду на стілець посеред хати і починають її розчісувати та прибирати, співаючи:

30. Сідай же, Оленко, на стілець
Та розплітай жовту косу під вінець.
Де ж тота щіточка й гребінець,
Розчесати жовту косу під вінець?
Гребінець у крамниці,
А щіточка на полиці.
Братчик косочку розплітає,
Де тоті слічечки подіває?
Молодшій сестриці подає.

31. Повіяли вітрове з Поділля
На мамчине подвір'я,
Розвіяли жовту косу по волосу.
Ходить за ним матіночка та гладить.
— Не ходи, матіночко, [не ходи],
Не гладь ми головочку, — не вгладиш,
Ані моє сердечко не вглаїш.
Є у мене Василечко, ласкавоє сердечко,
Він мою головочку погладить,
Він моє сердечко поглаїть.

Убираючи молоду до шлюбу, співають:

32.
Ой виросла сосна,
Будем робити кросна,
Та будемо ми ткати
Сорочечку тоненьку,
Запасочку біленьку.
Ой бо збоїч лісковий,
А човнок яворовий,
Ой човнок яворовий,
А флудець лісковий.
Нема кому цівки сукати,
Треба Іванка загнати.
Як сорочку витчемо,
Де ж її убілимо?
Коло ставочку,
Коло глибокого.
Як її убілимо
Та її ушиємо,
Та й будем виправляти
Іваночка з Оленочков до
шлюбоньку.

Косу розплітає і розчісує брат, а якщо нема — сторонній, тільки завжди парубок. Потім мати накладає вінок, а коли нема матері, то родичка або теж стороння старша жінка.

Тим часом приїжджає молодий зі своєю дружиною і сходиться все більше гостей, прошених і непрошених. Гості завжди йдуть на весілля *з даром*, тобто з хлібом, куркою і квартою горілки.

Тепер всі встають, і свахи, якщо молода не має матері, заводять жалібну пісню:

33.
Крикнули лебеді при горі
Та збудили матінку й у Львові:
— Вставай же ти, моя мамко, до суду
Йа виправи своє дитя до шлюбу.

Якщо ж родичі живі:

34.
У лаву, матінко, у лаву,
Та зроби донечці хоч славу.
Та, старосто, походи
Та свої прощі випроси.

Потім виступає староста і *просить прощі* так:

— Прошу, роде близький, далекий, прошу-препрошу у лаву!

На ті слова вся родина сідає на ослін, тобто на вузьку лаву, але не за столом. Всі накривають коліна плахтами або чистим полотном, і кожен має хліб на колінах. Староста говорить далі:

— Як отих двоє дітей стало перед свеї матері рідної, перед свого тата рідного, перед своїх вуйчичків, перед своїх нанашечків (хресних родичів); може вони кому що дігнали, може вони кого не услухали, прошу простити і благословити!

На ті слова кожне з роду трикратно повторює: «Біг святий», а староста продовжує:

— Най щасливо оцих двоє доступають до маністрату (маєстату) божого!

Після цієї мови старости обоє молодих кланяються батькам, цілують їм руки, ноги, а потім цілуються з ними, і то тричі. В цей час свахи співають:

35.
Похилоє деревечко свидинка,
Покірноє дитятко Оленка:
Низенько ся родочкові кланяє,
А хусточков землицю уймає;
Хусточков землицю уймає,
Сльозочками ножечки вмиває.

Вибираються до шлюбу під таку пісню:

36.
Дай нам, божечку,
Щасливу дорожечку,
Аби ми добре ходили,
Аби ми си соколика й імили.

Перед тим, як вийдуть з хати, дружба вдаряє по разу в одвірки *колокільцем*, тобто паличкою, обвішаною дзвониками і стрічками, яка є ознакою його гідності, і кладе потім те колокільце під поріг з боку сіней, а молоді (і більш ніхто) переступають через нього. Те ж саме робиться і при других дверях, що ведуть з сіней на подвір'я

До церкви, що міститься на стрімкому узгір'ї над селом, йдуть пішки; грає музика, дружба потрясає колокільцем, молодь приспівує різні веселі, але вже не обрядові пісні, свахи ж співають:

37.
В тихім бору деревечко рубане,
На тихий Дунай спущане,
А на море лавочки кладені.
Ішла тими лавочками Оленочка,
Своїм віночком світячи
Та й шовковов хусточков маючи,
Та й усім дівочкам корячи.

38.
Убита дорожечка понад став,
Ішла Оленочка молоденька
Та свої жовті коси чесала,
На тихий Дунай метала:
— Плиніте, мої коси,
Матінці на жалості,
Най моя мамка знає,

За кого мене дає.
Ой мене мамка дає,
А вна сама не знає,
Она й сама не знає,
Що за долечка буде.
— Я, донько, даю, що в домі маю,
А дольку не вгадаю.

39. Коло церковці дороженька втоптана,
Коло неї калиночка рум'яна;
Ішла нев Оленочка молоденька
Та хотіла калиночку ламати.
Яла д'ній калиночка промовляти:
— Лиши мене, Оленочко, ламати,
А й ти іди до церковці шлюб брати;
Не для тебе я, калинка, саджена,
А для тебе Василинка заладжена.

Перед церквою, чекаючи попа, співають:

40. Ой попи, попи гордії,
Не дзвоніте раненько в неділі;
Задзвоніте раненько в суботу
Та уйміте дівочкам роботу.

41. Ой попе, попе [батьку] наш,
Одомкніте церковцю перед нас,
Одомкніте церковцю перед нас
Та звінчайте двоє дитят з-межи нас.
Наша церковця під вінцьом;
Звінчайте Оленочку з молодцьом.

42. Ой нема попа дома,
Поїхав до Львова
Ключики купувати,
Церковцю одмикати,
Двоє дитят звінчати.

Після вінчання, вийшовши з церкви, свахи знову співають:

43. Дякуємо богонькові
Та нашому попонькові,
Що не довго нас бавив
І не много з нас правив:
Єдного червоного
Від пана молодого.

По дорозі ж додому:

44. Гороше, гороше,
То-с сіян хороше
При путі, при дорозі,
При зеленім обозі.

Оленко молоденька,
То-с вінчана хорошенько
При свічці, при зірниці,
При рідненькій сестриці.

45. Плавало деревечко в Дунаю,
Приплило деревечко до краю
Та пустило коріннячко в каміннячко,
Та виросло два прутки-однолітки.
Зацвіли два прутки зелененькі,
Зродили дві ягідки солоденькі.
Надлетіли два пташки з дубиночки
Та хотіли дзьобати ягідочки.
Увиділа матінка з комори:
— Ой шуги у луги, пташатка!
Не обдзьобуйте ягідочки,
Бо тото ягідочки — діточки:
То ми єдна ягідка — донинька,
А друга ми ягідка — зятенько.

46. Задзвени ти, луче,
Най мня матінка вчує!
Най мня матінка вчує,
Най же ся приготує:
Най столи заставляє,
Повненькі наповняє.

Оленина матіночка
Донечки визирає:
— Моя дитинко мила,
Ба де-с ся забавила?
Де-с мене виправила?

Останню пісню співають уже поблизу хати молодої. Прийшовши на подвір'я, всі стають перед хатою, а свахи співають:

47. Вийди, матінко, вийди
З нової коморочки
З повною повнойкою,
З доброю долейкою.
Вийди, матінко, в кожусі
Та й і завита в рантусі.
Який тото кожушок косматий,
Аби такий Василечко багатий
На жито, на пшеницю,
На всякую пашницю.

Коли співають останні чотири рядки, до них виходить мати, вдягнувшись у вивернуту вовною наверх *бунду* (тобто короткий кожух без рукавів) і взявши на голову запаску. Вона подає

молодим мед до рота на ножі — спочатку їй, а потім йому; при цьому також маже їх тим медом (ножем) по лобі, бороді і по сбох щоках. Дає також всім іншим меду до рота, але не маже їх. Під час цього обряду свахи співають:

48. Упаду я ластівкою
Перед свою матінкою:
— Ма люба матіночко,
То-м кепсько ізробила:
Маю матінку, як ластівочку,
Вже-м її відступила.
Тепер ся тішу, моя матінко,
Я добре ізробила:
Маю Василька, як соколика,
Д' нему-м ся прихилила.

49. — Ци ви нас не знаєте,
Ма люба матіночко,
Що ся нас не питаєте?
Питайся, матіночко,
Своєго дитяточка,
Де ж воно ходило,
Що ся так забавило?
— Моя люба матіночко,
Там же я ходила,
Де-с ня виправила.
— Ма люба дитиночко,
Що ж ти там виділа?
— Я виділа, матінко,
Повну церков галочок,
Та й попи із дяками,
З восковими свічками,
З дорогими книгами
Нас двоє повінчали.
Матіночко моя,
Я ж тепер вже не твоя,
Я тепер того пана,
Що-м із ним шлюб узяла.

Тепер ідуть всі до хати, і мати подає молодим молочну кашу, яку вона сама, а не хтось інший, готувала; її їдять *діти* одною ложкою; в цей час свахи також *ладкають*, тобто співають:

50. У лузі калиночка
Всі луги приздобила
[Листочком зелененьким,]
Цвіточком червоненьким.

У сім дому Оленочка
Всей дім приздобила
Віночком зелененьким
Та личком рум'яненьким.

А де Оленка сидить,
Від неї стінка горить:
Від вінка зеленого,
Від личка рум'яного.

51. Вийди, матінко, із хати
Та заведи свої діти до хати,
Та дай же їм тоту кашу висьорбати,
Бо ти їм тоту кашу зварила,
Для своїх-єс двоє дитят положила.
— Сьорбайте, діти, кашу
Молочну і пшоняну,
Сьорбайте не ложками,
А полонниками!
Діти кашу висьорбали
Та й поза стіл посідали.
Як же діточки сіли,
То задзвеніли стіни
Від віночка зеленого,
Від личенька рум'яного.

Після цього молодий з своїми свахами і дружиною відходить додому. Слід зауважити, що під час весілля дружина молодого називається не поручниками, як під час вінкоплетин, а *боярами*.

Після відходу молодого починається в хаті молодої обід для гостей, що супроводиться співом свах, які пристосовують пісні до окремих страв:

52. Гидно нам, гидно,
Що старости не видно.
Коби староста свахи любив,
Коло них би він ходив,
В руках горівку носив
Та свої свахи просив,
Аби вни їли, пили,
Єго дім веселили.

Починай, старосто, тисячі
Та посилай до Львова,
Поторгуй бочечку з медами,
Нап'єшся, старосто, й ти з нами!
Нема старости дома,
Поїхав бо до Львова
Бочечки торгувати,
Напої набирати.

Не лежи, старосто, на печі,
А й неси бочівку на плечі.
Ряснії лани з вівсами,
Хороший староста із нами.

Наш старостонько Йосиф,
Бо горівку нам носить;
Коли ж неї він носить,
Най же дає нам досить.

Наш старостонько як пан,
Бо на нім чорний жупан,
Та на нім шапочка дрібненька,
На нім чобітки пасові,
На нім сорочечка біленька,
Та на нім кожушок з саф'яном,
Ходить собі старостонько паном.

53. Ой залетіла плиска;
Вже поставлена миска;
Їли би ми, їли,
Коби нам повеліли.
Є кому заносити,
А нікому припросити.

54. Мівка капуста, мівка,
Бо еї сікла дівка.
Молодці не хотіли,
На поді лопотіли,
Кружечків шукали,
Капусту прикладали.

Тлуста капуста, тлуста,
Бо є в ній звіриночка,
[Бо є в ній звіриночка —]
З медведя солониночка.

У нас кухарка Федя,
Она вбила медведя,
Убила, волочила
Та й під піч заточила,
По букаточці рвала
Та й на капусту клала.

55. Озміть собі капустицю у станов,
А нам дайте юшечки з шафраном,
Юшечки з галушками,
А петрушки з городцями.
Їжте, свашечки, їжте!
Чи з перцем, чи не з перцем,
Коли з ласкавим серцем.

56. На броду коники, на броду!
Я тої юшечки не хочу;
Ви ся, кухарочки, згадайте
Та нам борщику подайте.
У нас кухарка ладна,
Цілу нічку не спала,
Сирими дриви топила,
Красненько їсти зварила.
Цілу нічку не спала,
На борщик опихала [...]

57. На печі лежить серна,
Догори ноги здерла.
Під піччю сидить сверчок,
Зачіпат кухарочок [...]

58. Казала нам Оленка —
Варила мама кашу,
Солодку молочну,
А літню пшоняну.

59. Варила кухарка пиріжки,
Защипувала в три ріжки
Та мачала в синій цвіт,
Славна наша кухарочка на весь світ.

60. Журилися волове,
В хлівнику стоячи:
«Гидно нам, недогодочка
В нашої княгині,
Бо наше тілечко по столу,
Розметані кісточки по двору».

Після обіду починається частування, причому пісні свах звертаються головним чином до старости, як до розпорядника, завідуючого напоями:

61. Ой бо гидно нам, гидно,
Що старости не видно;
Коби єго видненько,
То нам би веселенько.
То пішов староста в солому,
Ми ходім, свашечки, додому!
А ми тебе, старостонько,
В темнім ліску перейдемо,
Та ми з-під тебе сивого коника озьмемо.

А ми тобі старого коня придамо,
А ми у тебе чорний сірячок озьмемо,
А ми тебе в стару веретку вгорнемо,
Та й ми у тебе новий кожух озьмемо,
Ми, молоденькі, єго на весіллю проп'ємо.

62. Із стріхи горіхи летіли,
Свахи горівки схотіли,
Із стріхи горіхи бряжчали,
Свахи горівки пищали.

63. Старосто. старосточко,
Лиш би ти старостити,
Лиш би ти старостити,
Весіллячком рядити.

Старосто, старосточко,
Зроби ж нам кросенятка,
Зроби ж нам кросенятка
З жовтого деревечка,

Та й зроби набивочок
З жовтої кедриночки.
Зроби нам і човночок
Із прутка, з однолітка;

Витчемо ти сорочечку
Тоненьку та біленьку
Та й дамо єй до шевкині,
До львівки, до жидівки,
Та вишиє шовками,
Вив'є еї вовками.

Тим часом в хаті молодого дають обід для боярів і його свах, які співають ті ж пісні до страв. Після обіду молодий з своїми боярами збирається їхати по молоду, причому обов'язково возом, хоч би віддаль і була не більше межі. Під час готування до тієї поїздки свахи співають:

64. Бо що ж то по оборочці сниає?
То Василь коники сідлає,
Єго ся братчик питає:
— Нащо, брате, коники сідлаєш?
— Хочу я їхати на лови
У зелененькі діброви,
А з дубровів, братчику, на села,
Там десь моя Оленочка весела.

65. Стояли коники на вборі
По копиточка в соломі,
По колінечка в золоті;
Не їли коники, не пили,
Лиш жалісненько квилили,
Бо чули на себе дорогу
По Оленочку молоду.

66. Наш любий старосточку,
Вибираймося в поле,
За широкеє море,
За води глибокії,
За ліси темненькії.
Не забудь, старосточку,
Ясну шабельку взяти:
Будемо ліси рубати,
На море мости класти;
Чей море перейдемо,
Відти Оленку озмемо.

67. Серед села в чистім полі
Великі огні горять,
Коло тих огнів все ковалики,
Все ковалики ходять.
Що ж они кують?
— Коники боярськії.
Василько ходить, ручки си ломить:
— Лиш мій кінь не кований.
А братчик ходить та єго просить:
— Не журися, Васильку!
Ми коня підкуємо,
В бояре підемо.

Коли вирушають в дорогу:

68. Дай же нам, божечку,
Щасливу дорожечку,
Щоби ми добре ходили,
Абисьме си зозульку їмили,
Сивую зозулечку,
Молоду Оленочку!

69. Староста на порозі,
Та й ми вже у дорозі.

70. А матінка горівку носила
Та свого синочка просила:
— Їдь же, синочку, мій Василечку,
По молоду невісточку.
Як она добра є,
То еї привези,

А як она лиха є,
То тамой лиши.

По дорозі ж:

71. Ой польом, польом, як дим,
Їхали бояре все рядом,
Перед них дружбонько коником,
Під ним ся ворон коник розіграв
Та дружчин виноград поламав.
Та устань, дружечко, раненько,
Підливай виноград частенько,
Аби той виноград зелен був,
Аби наш дружбонько весел був.

72. Посієно ми по загуменню жовтий лен,
У тім ільні жовта колопня стояла,
На тій колопні сива зозулька кувала,
Та накувала снігу, морозу з-за високої гори,
Та зморозила гордого дружбу на кони.
А ти вийди, дружечко, з-за стола
Та винеси конов пива, дві вина,
Та відморозь дружбонька від коня.

73. Коби наша Оленочка знала,
Що їде гостиночка,
Люба дружиночка!

74. Ми знаємо свата,
Лиш не знаєм, де хата.
У нашого свата
Під василечком хата,
Васильком обтикана
Та й сріблом обсипана.

Наближаючись до хати молодої, співають:

75. А ти, наш любий свату,
Прогай же нам хату
Та й теремові сіни,
Аби бояре всіли.
А як ся не ввійдемо,
То хаті верх зірвемо,
Бо нас ту є не много —
П'ятдесят без єдного,
П'ятдесятеро й троє
Та ще маленьких двоє.

В хаті ж, як тільки почують, що їде молодий, сідає молода на самому кінці за столом, тобто аж у головах постелі, нахиляє голову на стіл, і її накривають хусткою. Навколо неї сідають самі дівчата і очікують прибуття боярів і свах молодого. Останні тим часом, стоячи перед дверима, співають:

76. Не гонір, старосто, не гонір,
Що держиш бояре на дворі.
Тогди би ти, старосто, гонір мав,
Якби-с нас до хати попущав.

77. Старости-голубочки,
Зійдіться до купочки,
Єдну раду майте,
До хати нас пущайте,
Бо на дворі мороз,
Ту стояти не мож,
Бо в нас курті свитки,
Померзли-смо в литки.

Староста впускає їх нарешті до хати; між свахами молодого і дівчатами, що оточують молоду, починається діалог піснею, який називається *владкування молодої*. Входячи до сіней, свахи співають:

78. Під стінов оріх стоїть,
В вікно ся нахиляє,
По слову промовляє:
— Десь тутки наша мила,
Що з нами говорила.
Вна з нами говорила
Та й нас ту запросила.
Ми ту не самі прийшли,
Ай ми ту запрошені
На медок, на горівку,
По молодую дівку.

Під час цієї пісні бояри молодого нібито шукають молодої. Входячи до хати, свахи співають:

79. Добрий вечір, наші сватове,
Ми — до вас.
Прогайте хаточку
Ви для нас!
Та й теремові сіни,
Аби бояри сіли.

Потім звертаються до дівчат, починаючи *виладкування*.
Свахи:

80. Встаньте, галочки, встаньте,
Най сядуть соколочки
З чужої сторононочки!

Дівчата:

81. Ми ся вам не вступимо,
Доки нас не відкупите.

Хочемо червоного
Від пана молодого.

Свахи:

82. Додому, дівочки, додому,
Заганяти волики в обору;
Телятка тамки ричуть,
Мамки вас домів кличуть.
Корови не доєні,
Волики не поєні.

Дівчата:

83. Ми лишили мамки дома,
Коровиці подоять
Та й волики напоять.
Ми мамки попросили,
Аби нас ту пустили.

Свахи:

84. Які ви, дівочки, угурні,
Ми прийшли свахи, не дурні.
Ми ту не самі прийшли,
Ай ми ту запрошені
На медок, на горівку,
По молоденьку дівку.
Мід, горівку вип'ємо,
Дівку з собов озьмемо,
Дівку з собов озьмемо
Та й додому підемо.

Дівчата:

85. Не стій, зятю, за плечима
Та не помругуй очима.
Ти посягни в кишеню,
Витягни червоних жменю
Та брязни перед дівок,
Яко перед ластівок.

Одночасно брат молодої (а коли нема брата, якийсь інший парубок) стає на лаві коло *застівного* (за столом) вікна, тримає сокиру і не пускає бояр до дівчат за стіл, кажучи: «А, ви, розбійники, ви хочете дівки красти» і т. п. Дівчата заохочують його наступною піснею:

86. Рубай, братчику, рубай,
За гріш сестричку не дай.

Не рік, не два єї годував
Та й не три-с єї одівав.
За гріш сестрицю не продай!
Хто нам червоним брязне,
Тот собі дівку озьме.

Свахи:

87. Додому, дівочки, додому,
Парити гусятам полову!

Дівчата:

88. Ми полову попаримо
І перед свах поставимо
Та й подаємо лижки,
Аби не пекло в писки.

Свахи:

89. При горі, при долині
Пасли дівочки свині,
В веретку ся вгорнули,
А ковбасов застугнули.

Дівчата:

90. Пішли свахи на ярмарочок
Купити собі користочок:
Купили си коня, коня вороного,
Завели єго під міст
Та й дивилися під хвіст.

Свахи:

91. Стоїть кіт на полиці
У червоній рукавиці
Та виставив ярчата
На наші дівчата.
Дівчата забігають,
Усе там зазирають.

Дівчата:

92. Наші свашечки красні
Усю нічку не спали,
Постоли поплітали, (2)
Сіраки пошивали, (2)
В свахи ся вибирали,
Аби під гонором били,
Аби вушми завершили.

Свахи:

93. Лишіте ви, дівочки, брехати,
Не дадуть вам тутки клепати.
До порога дівочки ходили,
Кухарочок помий просили:
— Ми дівочки трудненькі,
Ми дуже голодненькі.

Дівчата:

94. Додому, свашечки, додому
Та лягайте си в полову і т. д.

Свахи:

95. Наші дівочки молоденькі,
На них хусточки червоненькі
Та на них фартушки рясненькі.

Дівчата:

96. Наші свашечки красні,
На них рантушки ясні,
Цілу нічку не спали,
Рантушки маглювали.

Свахи:

97. Не держи, дружбо, колач,
Не будеш ти ним богач.
А дай єго дівочкам,
Як коли сестричкам.

Бачачи, що їм важко дістатися за стіл, дружба старається підкупити брата грошима; лише торгується з ним, а платить молодий, кидаючи гроші в миску, яку парубчак тримає в руці. Під час цих торгів свахи і дівчата заводять пісню:

98. Татарин, братчику, татарин,
Продаєш сестрицю за таляр!

Однак, незважаючи на це, брат молодої (чи інший парубок, що стоїть на посту) все ж не допускає бояр за стіл, аж тільки коли дружба підступом зіпхне його з лави, залазять на ту лаву всі бояри і обходять, ступаючи по лавах, тричі довкола стола, а отже й довкола дівчат і молодої, яка все ще сидить закритою, схиленою на стіл і не сміє підняти голови.

Під час того обходу дружба обсіває дівчат вівсом: як тільки раз обійдуть стіл, дружба висіє жменю вівса й кине між них хустину. Як тільки висіє три жмені вівса і кине три хустинки між

дівчат, стає дружба за столом і кидає решето з вівсом із-за столу аж на підлогу, вигукнувши: «Віват!»

Поки все це відбувається в хаті, в сінях грає музика, і там охоча молодь танцює.

Слід зауважити, що на весіллі ніхто не сміє піти в танок, аж поки не розпочне його хтось з родини молодої. Звичайно це робить батько або мати (коли ще живі), якими б старими вони не були.

Тепер дівчата вилазять з-за столу, тільки молода залишається на своєму місці, зі всіх сил тримаючися столу. Молодий намагається відірвати її, що вдається йому лише за третім разом. Відірвавши, він цілує її й сідає поруч.

В цей час дружба *чимбором* (крайкою) або *рантухом* (простирадлом, білою хусткою) міцно зв'язує молодих докупи, попід пахи, і так вони сидять до кінця вечері.

Під час попередніх церемоній свахи співають:

99. Попід Ільвів, попід Соколів
Дорожечка убита;
Хто ж єї убив, хто ж єї убив?
Дружбонько молоденький.
Чим єї убив, чим єї убив?
Коником вороненьким,
Їздячи у дорогу
По дівочку молоду.

100. Не ваша, дівочки, слава,
Нам ся Оленка дістала.

101. Біленька пава літала,
Усі дівочки минала,
Лиш на Оленку сіла.

102. Поріллі, по ріллиці,
По ранейкій пшениці
Много галочок, много
Пшеничку збирало.
Лиш єдна не хотіла,
Полинути хотіла.
Не сама ж вна полине,
А й возьмуть єї крегули,
Продадуть соколові:
— На тобі, соколику,
Сивую зозулечку,
Сивую зозулечку —
Молоду Оленочку.

Сідаючи ж за стіл до вечері, співають:

103. Тихенькеє, веселенькеє весілля,
То ж ми тихенько ішли,
А ще тихіше усіли.

Як ми тутка усіли,
То задзвеніли стіни.
Ой не дзвеніте, стіни,
Не на довго ми сіли.
Мід-горівку вип'ємо,
Оленку собі озьмемо;
Оленку собі озьмемо
Та й додому підемо.

104. Гнуться лавочки, гнуться
Під шати дорогими,
Під шати дорогими,
Бояри молодими.
Най ся сват поправує,
Най лаву підгербує,
Най підгербує [з] серцем,
Най дасть горівки з перцем.

Під час самої вечері співають:

105. Старости, старосточки,
Зійдіться до купочки,
До купи ся зійдіте,
Одно слово говоріте,
Єдну радочку майте,
Нам горівочку дайте.
Ой бо нам каже дівка:
— Є в коморі берівка,
Чіп у ній коротенький,
Мід у ній солоденький.

106. Ми ішли долів ледом,
Найшли-сьмо бочку з медом,
Бочечку й берівочку
З оковитков горівочков.

107. Та гидно ж нам, гидно,
Що старости не видно;
Коби его видненько,
То нам би веселенько;
Нема старости дома,
Бо поїхав до Львова
Ключики купувати,
Серети одмикати,
Горівочку точити
І свашки напоїти.

108. Не стій, Оленко, боком,
Бо тото ненароком;
Але сиди правенько,
Аби нам веселенько.

Та Оленко-голубочко,
Приголуб Василечка!
— Як его голубити?
Ще-м его не виділа!
Тепер его увиджу,
Бо під его плечком сиджу.

109. У садочку зозулечка гніздо в'є,
Під стріхою зозулечка ночує,
На свого соколика банує,
Що еї гніздечко розметав,
Що еї діточки розігнав.
Каже їй соколик:
— Не бануй, зозулечко, на мене,
Не я твоє гніздечко розметав,
Не я твої діточки розігнав.
Розметав ти гніздечко буйний вітер,
Розігнав ти діточки дрібен дощ.

На броду водиця мутненька,
Чогось наша Оленочка сумненька.
Чого ж вона молоденька сумує?
На своего Василечка банує:
— Нащо-с мої жовті коси розчесав,
Нащо-с мої подруженьки розігнав?
— Не бануй, Оленко, на мене,
Не я твої подружечки розігнав,
Не я твої жовті коси розчесав.
Розчесав косочку рідний брат,
Розігнав подружечки перший сват.

110. Ой ти, матінко моя,
Чи ж я не дитинка твоя?
Чи я, мамко, не дитинка у тебе,
Що мня даеш молоденьку від себе?
Що мене даеш прічки
Против темної нічки?
Ти мене даеш,
Сама не знаеш,
Що за доленька буде.
— Я, донько, не бог,
Не божая мати,
Доленьку вибирати.
Всього ти даю,
Що вдома маю,
А дольку не вгадаю.

Раненько вставай,
Пізненько лягай —
Добре долечка буде.

111. Дай мені, моя мамко, соловлятко,
Щоби вно раненько щебетало,
Аби мене молоденьку збуджало,
Бо в мене свекриця, не мамка,
Не буде мня молоденьку будити,
Вона піде до сусіди юдити:
— Є у мене невісточка молода,
Спить она від сонічка до схода.
Як сонічко над заходом, лягає,
А як сонце під полуднем, вна встає.

112. Ти, матіночко-утко,
Виправляй же мня хутко;
У мене свекриця, не матіночка,
Буде нарікати.
— Погоди, дитинко,
Погоди, доненько,
Ще дам ти вечеряти.
— Ніяк же мені, люба матінко,
Твеї вечері ждати,
В мене свекровець, не рідний отець,
Буде мня обмовляти;
Я, мамко, на порозі,
А вечеря на дорозі.

113. Ти, Оленочко, люба дитинко,
Вибирайся з нами,
Вибирайся з нами.
Вже коні запряжені,
В ворота навернені.

114. Журився соколик,
Де зиму зимувати,
Де зиму зимувати,
Літечко літувати.
Каже єму зозулечка:
— Не журися, соколочку;
Є в мене деревечко
Тонкоє, високоє,
А в верху широкоє;
Будем ся зимувати
І літечко літувати.
Журиться Оленочка,
Де зиму зимувати.
Каже ї Василечко:
— Не журися, Оленочко,
Є в мене світличечка
З жовтого деревечка,
Будем ся зимувати,
Літечко літувати.

115. Ой ти ся хвалив, кленів листочку,
Що не будеш падати;
А тепер падеш,
Землицю криєш,
Бо тверду зиму чуєш.

Ой хвалилася, люба Оленко,
Що не будеш плакати,
А тепер плачеш,
Д' столу припадаєш,
Бо лиху свекру чуєш.

116. Встане твоя матіночка раненько,
Порахує діточки швиденько:
Всі діточки, всі, лиш єдної нема,
Лишень єдної нема, бо узяли крегулі,
Узяли крегулі, продали соколові:
— На тобі, соколику, сивую зозулечку,
Сивую зозулечку, молоду Оленочку.

117. Низенько місяченько над нами,
Вибирайся, Оленочко, із нами.
— Добраніч, матінко, добраніч,
Іду від тя, моя мамко, на всю ніч,
А від ночі, моя мамко, на ввесь день,
А від днини, моя мамко, на ввесь рік,
А від року, моя мамко, на ввесь вік!

Після вечері молода збирається до свого нового помешкання; прощається з рідними, знову цілує їм руки й ноги (цим разом сама, без молодого) під звучання пісень:

118. Похилоє деревечко свидинка,
Покірноє дитятко Оленинка.
Низенько ся родочкові кланяє,
А землицю хусточков уймає,
Сльозочками ножечки вмиває.

119. Ой ти цілуй, Оленочко,
Татка у коліно,
Коли ти обіцяв, най тепер дає
Сиві воли у віно.
Тепер же цілуй свою матінку у ноги,
Най ти дає писану скриню з комори.

120. Добраніч, моя матінко,
Вже-м вам ся відклонила.

В коморочці на шуфлядочці
Ключики зложила.

Будьте здорові, любий таточку,
Вже-м вам ся відклонила,
В оборочці сиві волики
Ще-м нині напоїла.

Далі молодий цілує тестя і тещу в руки і в обличчя, а свахи співають:

121. За поріг, зятечку, за поріг,
Подякуй тещеньці за пиріг;
Не за той пиріг, що-с іззів,
А за той пиріг, що-с повів;
Бо тото пирожок маковий,
Для тебе. Васильку, лакомий.

Приготовляють віз, виносять скриню з приданим молодої при звучанні прощальних пісень:

122. Дали-сте нам газдиню,
Винесіть нам і скриню,
Та й писані верети,
Аби було на чім спати.

Уточи, мамко, звоя
Та дай нам привоя,
Ми далеко їхали,
Привої ся пірвали.

123. Горівку матінка носить,
Свого зятенька просить:
— Ти зятю-голубочку,
Не бий ми дитиночку,
Я ти дам, зятечку, гороху,
Не бий ми дитиночку до року.
Я ти дам, зятечку, хоть маку,
Не зроби донечці ні знаку.
Дам я ти, зятечку, бичата,
Не зроби тілечку синьчата.

124. Ой ми бояри-ловчі,
У нас ножечки вовчі:
Їмили-сми звіринку,
Завили-сми в перинку.
То така звіриночка,
Що ся їмат периночка.

125. Добраніч, матінко, добраніч,
Іду від тя, моя мамко, на всю ніч,

А від ночі, моя мамко, на ввесь день,
А від днини, моя мамко, на тиждень,
А від тижня, моя мамко, на місяць,
Від місяця, моя мамко, на весь рік,
А від року, моя мамко, на весь вік.

Хлопці викидають різні коники молодому, щоб без пригод не довіз молодої додому: виймають шворня з осі, крадуть батіг і т. п. Натомість бояри молодого хватають і кладуть на віз все, що попадає до їх рук в хаті молодої: сита, решета, ікони, кочерги, мітли, коновки і т. д. Нарешті забирають саму молоду під спів свах:

126. Засвіти, мати, свічку,
Дивися по запічку,
Ци велика щербина,
Відки взята дитина?
Усі діточки в купці,
Лиш Оленочки нема, —

і виїжджають, щедро частовані горілкою.

По дорозі не припиняються співи; свахи співають чудову пісню:

127. Ой сеї ночі аж до півночі
Наш Василечко не спав,
Наш Василечко не спав,
Оленку си підмовляв:
— Ти, Оленочко, сива зозулечко,
Забирай же ся з нами.
У нас гори все не такії,
У нас гори все крем'янії.
У нас трави не такії,
У нас трави все шовковії.
У нас поля все не такії,
У нас поля все ружовії.
У нас кернички все не такії,
У нас кернички все медянії.
У нас садки все не такії,
У нас садки все тернові.
У нас верби оріхи родять,
У нас дівки у сріблі ходять.
Оленка молоденька
Цілу нічку не спала,
Цілу нічку не спала,
Пріч ся вибирала.
Їхали єдну гору

Та й їхали і другу,
На третій горі
Стали си спочивати.
Стали си спочивати,
Коники попасати.
Коники попасати
Та й двоє розмовляти.
Оленка молоденька
Яла го ся питати:
— Де гори крем'янії,
Де трави шовковії,
Де трави шовковії
Та й де поля ружовії?
Де поля ружовії
Та й кернички медовії?
Де кернички медовії
Та й де садки терновії?
Каже ї Василечко:
— Уповім ти, Оленочко:
То ж поля ружовії —
Твої личка рум'янії,
Тото трави шовковії —
Твої коси жовтенькії,
А кернички медовії —
Твої губки солодкії,
А то садки терновії —
Твої очка чорненькії.
Оленка стала, задумалася
Та щиренько заплакала:
— Боже ж мій, боже, тепер каюся,
Що-м кепсько ізробила —
Маю таточка, як соколика,
То-м єго відступила.
Ой боже, боже, тепер каюся,
Що-м кепсько ізробила —
Маю матінку, як ластівочку,
Тепер-єм ї лишила.
Хто ж із неї сорочечку випере?
Хто ж ї тепер водиці винесе?
Хто ж ї тепер постілочку пристелить?
Хто ж ї тепер світличку вимете,
Коли від неї донечка геть іде?
То ж узяли Оленочку на коні,
Тепер їде за нев мамка в погоні:
— Я ти дам, зятечку, коня в сідельцю,
Лиш ми верни донечку ще в вінцю.

Я ти дам, зятечку, коня у сідлі,
Лиш ми верни донечку ще в сріблі.
Я ти дам, зятечку, коня в злоті,
Лиш ми верни донечку ще в цноті.
— Я не хочу коника в сідельці,
То вже моя Оленка у вінці.
Я не хочу коника у сідлі,
То вже моя Оленка у сріблі.
Не хочу я коника у злоті,
Бо то моя Оленочка у цноті.

А потім співають і інші:

128. Ой то їхав сивий сокіл лугами,
За ним іде дружбонька з стрільбами.
Назад себе сивий сокіл подивився:
— Що ти мені, дружбоньку, наробив,
На що-с мені дорожечку спорошив,
На що-с мені дружечку зволочив?
— Не жалуйся, Василику, на мене,
Не маєш ти кривдочки від мене;
Не я тобі дорожечку спорошив,
Та й не я ти дружечку зволочив.
Спорошили дорожечку воробці,
Зволочили дружечку молодці.

129. Дубовії сани,
А вільхове в'язя,
Вільховоє в'язя,
Веземо собі князя.

130. Ристі волоньки, ристі,
Ми їдемо з користі,
З золотов леліточков,
З молодов невісточков.
Гупу, волоньки, гупу,
Веземо собі ступу,
Де будемо ночувати,
Там будемо опихати.

Коли під'їдуть до подвір'я молодого, свахи співають:

131. Отвори, мати, ліску,
Везе ти син невістку.
До комори ключницю,
До поля робітницю,
А до хати обхідницю,—
Велику, гей драбина,
А зубату, гей кобила.
— Ци рада-с, мамко моя,
Що нас надійшло двоє,
Що нас надійшло двоє

На подвір'ячко твоє?
— Я тобі, синку, рада,
Бо-с моя дитиночка;
Твоїй-єм жінці рада,
Бо моя невісточка.
— Іди ж, мамко, до пивниці,
Озьми си дві скляниці,
Йа в єдну наточи
Міду солодкого,
А в другу наточи
Пива вареного.
Медочку напийся
До синка милого,
А пива напийся
До свеї невісточки.
Озьми єї за руку
Йа введи до хати,
Не дай їй, молодій,
Леда-де сідати.
Посади єї
За тисовий столик.
Вна сина твого кличе:
«Сивий мій соколик!»

Як в'їдуть на подвір'я, молода не злазить з воза звичним шляхом, а проходить по дишлу поміж коней або волів аж до самого кінця і тільки звідти зіскакує на землю. Спочатку вітає її свекруха, заводить до хати і «пригощає», даючи їй шматок, виколупаний з печі, сирий буряк або щось подібне. Молода все те кидає на землю.

Тоді свекруха просить її за стіл, вона ж бере на коліна хлопчика (щоб насамперед народила хлопця). Дружба бере в хустку трохи сиру, стає на лаву або на ліжко і ніби наймає для молодої людей на роботу в новому господарстві. Його оточує молодь, він же голосно викрикує:

— Може би хто наймився петрушку полоти?

Тут же хтось з молоді заявляє про свою згоду до такої роботи, а дружба дає йому шматочок сиру з хустки, ніби завдаток, і записує його ім'я крейдою або вуглем на стіні. Подібних питань викрикує цілий ряд, вибираючи насамперед такі, які б могли якнайбільше розсмішити присутніх. Звичайно, ніколи не минається питання: «А може би найнявся (або найнялася) дітей няньчити?» [...]

Далі бавляться, танцюють, нарешті чужі розходяться, а домашні й молоді йдуть спочивати, що також відбувається з певними цікавими обрядами [...]

На третій день, звичайно в понеділок вранці, жодних церемоній не буває. Молодь танцює, старші гуляють і гостяться в хаті молодого; лише опівдні іде молодий з дружбою до батьків молодої і *просить у пропій* такими словами:

— Просить старшина і ми просимо тата і маму, аби були ласкаві у пропій прийти.

Опісля повертаються додому; сестра ж молодої або брат, чи хто-небудь з родини, вже самі скликають інших людей *у пропій*, але тільки заміжніх жінок і жонатих чоловіків.

Надвечір збирається пропій в хаті молодої. Коли всі зійдуться, мати молодої (а як нема — котрась із заміжніх родичок) бере колача під пахву і всі вирушають до молодого, співаючи:

132. Що тото за годиночка настала,
Що Оленочка по татунечка прислала?
Прислала єму чотири коні, п'ятий віз
Та й шестого повізниченька попри віз.
Дала єму штирі червоні на страву,
Аби привіз таточка на славу.

(Так само співають і матері).

133. Оленин татунечко
Сивим коником
По оборочці іграє,
Бо ся в пропій збирає.
За водами та й за ріками,
Там Оленочка плаче.
Чого ж она плаче?
Ба завитися хоче.
А ти, рідная мати,
Не забудь у пазуху
Білий чіпець узяти
Та й хустку-бавовницю,
Завити молодицю.

134. Ой не рій то ся роїть,
Тото ся пропій строїть.
Староста на порозі
Та й ми вже у дорозі.
Дай же нам, божечку,
Щасливу дороженьку
З весілля на весілля,
З красного на ще краще.

135. Ой убита дорожечка до Львова,
Обсаджена виноградом довкола.
Стерегла Оленочка, заснула,
Прийшла ід ній матінка — не вчула.
— Ломила-бим винограду — не вмію,
Збудила-бим Оленочку — не смію.

(Так само і батько).

136. Ой під вишнями, під черешнями
Оленка чашу мила.

Мила єї та й промовляла:
— Будь, чашо, жовтенькая,
Бо буде з тебе мій татунечко
Мід, горівочку пити.

(Так само і мати).

137. Коби Оленка знала,
Що єї татко їде,
Клала би мости
З самої кости,
Щоби ся мости не розломили,
Таткові коні не потопили.

Коби Оленка знала,
Що і матінка їде,
Садила би сади,
Усе виногради.

Коби Оленка знала,
Що і родочко їде,
Простирала би плоти
Біленькими полотни.

Коби Оленка знала,
Що єї братчик їде,
Застелила би столи
Тоненькими обруси.

Коби Оленка знала,
Що весілечко їде,
Столи би застилала,
Повненькі наповняла.

138. Ой узяли Оленочку на коні,
А ми їдем за Оленков в погоні.
Взята Оленка, взята
Уночі, по півночі,
Де єї догонимо,
Там єї погромимо;
Де єї послідимо,
Там єї пострілимо.

139. Метена дорожечка, метена,
Куди наша Оленочка везена;
Замели дорожечку воробці,
Узяли Оленочку молодці.

Куди колясочка дренчала,
Туди наша Оленочка умчала.

140. По чому пропій знати?
Не дає селу спати.
Ти, пропою-розбою,
Дай селу супокою!

Прибувши до двору, співають:

141. Добрий вечір, наші сватове, ми — до вас.
Залетіло наше гусятко межі вас.
А наше гусятко значене,
Бо на нім пір'ячко злочене.
Ви собі пір'ячко обірвіте,
Лиш нам наше гусятко верніте!

Після цього мати молодої стає з колачем на порозі сіней; назустріч їй виходить молода з колачем, і на порозі обмінюються колачами. Як тільки відбувся цей обмін, домашні замикають двері перед пропоєм, а свахи починають під вікнами *пропійні* пісні:

142. Ти вийди, Оленочко, з комори,
Покажи личечко родові.
Як твому родові устидно,
Що твого личечка не видно;
Бо коби єго видненько,
То би родочкові веселенько.

143. А ци ти, Оленочко, гуляєш,
Що за свою матінку не знаєш?
Заспала твоя мамка в коморі,
Тебе взяли, Оленко, на коні.
Приїхала твоя мамка в погоні:
— Я ти дам, зятю, коня в сідельці,
Лиш ми верни донечку ще в вінці.
Я ти дам, зятю, коня у сідлі,
Лиш ми верни донечку ще в сріблі.
Я ти дам, зятю, коня у злоті,
Лиш ми верни донечку ще в цноті.
— Не хочу я коника у сідлі,
То вже моя Оленка у сріблі.
Не хочу я кониченька у злоті,
То вже моя Оленка у цноті.

144. Ой ти вийди, Оленко, з зовицев
Та й обсій пропоєць пшеницев.
Ти вийди, Оленко, з дівером
Та й обсій пропоєць ячменьом.
Ти вийди, Оленко, з родами
Та й обсій пропоєць вівсами.

145. Старости-голубочки,
Зійдіться до купочки,
Єдну радочку майте,
Нас тутки не вбавляйте.
Не дайте нам стояти,
Пущайте нас до хати,
Бо на дворі мороз,
Ту стояти не мож,
Бо в нас курті свитки,
Померзли-смо в литки;
Бо в нас курті кожушки,
Померзли-смо в пушки.

146. Відхиліть, старосто, верії,
Та най си ласицю нагрієм!

147. Не гонір, старосто, не гонір,
Що держиш пропоєць на дворі.
Тогди ж би ти, старосто, гонір мав,
Коби-с свахи до хати попущав,
Коби-с нас до хати впустив
Та за стіл посадив.

148. Ми тебе, старосточку, у темний ліс озьмемо,
Ми тобі свою ласицю вкажемо
Та й усі тобі зуби виб'ємо,
Із тебе кожушок розгорнемо,
На пиві, на горівці проп'ємо [...]

Після закінчення цих пісень виходить молода в супроводі дружби, який держить решето з вівсом, що ним молода тричі обсіває пропойців. Свахи при цьому співають:

149. Тепер нам, Оленочко, веселенько,
Коли твого личенька видненько.
Не мило нам, Оленко, не мило,
Що ся твоє личенько змінило.
Де ж ти, Оленочко, ночувала,
Що твоя краса обпала?

150. Що то в полі за димове?[1]
Ой там вірли крильми збили.
Там Оленка грядку копле,
Розум садить, красу сіє:
— Рости, красо, у колесо,
Ти, розуме, вище мене.
То ж як Василь добрий буде,
То свій розум у дім пущу,
Свою красу в личку зношу.
А як Василь сукрит буде,
То я красу в сльозах стоплю.
А свій розум у блуд пущу.

Перед тим, як пропій ввійде до хати, дружба дотепно представляє прибулим, а особливо батькам молодої, так званого *німця*, тобто велику ляльку з соломи, вдягнену в старий кабат і шапку та удекоровану так, щоб відразу було пізнати, що це особа чоловічої статі, бо власне той німець має означати, що молоді будуть обдаровані потомством чоловічої статі. Його одяг і будова дають тему до найрізноманітніших, в цілому нескромних, витівок і жартів.

Взагалі треба зауважити, що весільні пісні й обряди, перед шлюбом переважно тужливі й поважні, а вже після шлюбу чим ближче до ночі, а також назавтра, вони занадто виразно переходять межі скромності.

Пропій нарешті входить до хати в супроводі пісні:

151. Любий же наш свату,
Прогай же нам хату
Та й теремові сіни,
Щоби пропійці сіли.
А як ся не ввійдемо,
То хаті верх зірвемо.

І всаджуються за стіл, співаючи:

152. Тихонькоє, веселенькоє весілля!
Тихонько й красно-сме си йшли.
Ще тихше й краще усіли;
А як ми тутка всіли,
То задзвеніли стіни.
Не дзвоніте ви, стіни,
Не надовго ми сіли:

[1] Після кожного рядка цієї пісні приспівують: «милий боже».

Мід-горівку вип'ємо
Та й додому підемо.

153. Гнуться лавочки, гнуться
Під шати дорогими,
Під шати дорогими,
Пропійці молодими.
Най ся сват поправує,
Най лаву підгербує,
Най підгербує [з] серцем,
Дасть горівочки з перцем.

Далі дві або три жінки беруть молоду і ведуть до комори, де на неї чекає вже молодий, сидячи на скрині й тримаючи на колінах ярмо. На тому ярмі, на колінах молодого, сідає молода, і він накладає їй на голову чепець. За першим і за другим разом вона, ніби розгнівана, кидає чіпця з голови на підлогу, але молодий підіймає і аж коли покладе його на голову їй втретє, він там залишається.

Тим часом в хаті свахи співають пісню, що передає словами всю ту церемонію:

154. Сідай, зятечку, на стілець,
Убери ми Оленочку у чіпець.
Шукай, зятечку, ярма,
Бо то Оленочка не дарма.
Шукай, матінко, чіпець
Та й хустку-бавовницю,
Завити молодицю!
Не бери, Оленко, чіпець,
Йа мечи го під стілець.
Не бери го на головочку,
Не зопсуй собі цноточку.

Оточивши молоду, обв'язують їй голову рантухом, тобто білою хусткою. Звичайно це робить сестра, але коли такої немає, то яка-небудь інша жінка. В цей час свахи в хаті співають:

155. Гордею зятечку, гордею,
Вививай рантушок з паперу!
Не бануй, Оленко, по косі,
Ліпше буде жовтій косі в рантусі,
Та ніж було у матінки в тучниці.

156. Не бануй, Оленочко,
За своєв жовтов косов,

За своєв жовтов косов
Та й за дівочов красов!
Бо дівочая краса —
Як літняя роса:
Вітер не віє, сонце не гріє,
Та й она ізгибає.
А жіночая краса —
Як зимняя роса:
Зимі сонечко гріє
Та й буйний вітер віє,
Сонечко пригріває,
Та й она не згибає.

157. Ой за стіною, за коморою
Червен мак процвітає:
То не мак процвітає —
Оленка ся завиває.
Мече з себе дівочу цноту,
Бере жіночу красу.

158. То в понеділок здійняв барвінок...[1]

Обгорнувши голову молодої хусткою, кладуть на неї вінок; потім встає вона з ярма і з колін молодого, її ведуть назад до хати й співають:

159. Із тіста паляниця,
Із дівки молодиця!
Не дивуйтеся, люди,
То не туриця буде,
Не тур, не туриця,—
Із дівки молодиця.

Тепер пропій сідає до вечері в супроводі пісень:

160. Усьо нам тутки добре,
Лиш єдно нам гидно,
Лиш єдно нам гидно,
Що зятечка не видно.
Якби зять тещу любив,
Коло неї би ходив,
В руках горівку носив,
Свою тещеньку просив,
Аби вна не сумненька,
Аби вна веселенька.

161. Горівки, зятечку, горівки,
Імилися тещині подівки.

---

[1] Далі — перелік того, що робив кожного дня в тижні. За кожним рядком — приспів: «Не бійся, дівча, мене, лягай си попри мене».

Горівки, зятечку, унеси,
Тещині подівки загаси.
Приходив Гарасим — не вгасив,
Приходив Сем'ян — не залляв,
Як прийде зятечко, то залле.

162. Старости-голубочки,
Зійдіться до купочки,
Єдну радочку майте,
Нам горівочки дайте.
Стався, старосто, стався,
Свого коника збався,
Та й сивую телицю
За горівки бербеницю.
Починай, старосто, тисячі,
Посилай їх до Львова,
Поторгуй бочечку з медами,
Нап'єшся й ти, старосто, з нами.
Нема старости дома,
Бо поїхав до Львова
Ключики купувати,
Пивниці одмикати.
Рясній лани з вівсами,
Хороший староста із нами.
Старосто, старосточку,
Лиш би ти старостити,
Лиш би ти старостити,
Весіллячком рядити.

163. Зацвіла яблонька на дворі,
Положені повненькі на столі;
По столу риба йграє,
Повненькі наливає.

164. Наш старосточко Йосиф,
Бо горівочку носить;
Коли він єї носить,
Най же дає нам досить.
Наш старосточко як пан,
Бо на нім чорний жупан
Та й на нім шапочка дрібонька,
Та й на нім сорочка біленька,
Та й на нім чобітки пасові,
Та й на нім кожушок-саф'ян,
Ходить собі наш староста, як пан.

Разом з пропоєм сідає до столу і молода; тільки молодий, як господар, не сідає, не сідають і його батьки, яким цього вечора не можна навіть доторкнутися ложкою до страви, «щоби діти не були об'їстні». При цьому мати молодої кладе перед кожним з гостей по шматку колача, а свахи співають:

165. Питайся, матінонько,
Своєї дитиноньки,
Куди ж [в]оно ходило?
Ци добре вно гостило?
— Вповіж ми, дитиночко,
Ци добре гості гостили?
— Старий староста йшов лісами,
Молодий дружбонько полями,
А ми з миленьким, із солоденьким
Гладеньков дорожечков.
— Кажи ж, дитинко, кажи ж, доненько,
Як гості заїжджали?
— Старий староста ліз крізь пліт,
Молодий дружбонько через пліт,
А ми з миленьким, із солоденьким,
В тисові воротечка.
— Кажи ж, дитинко, кажи ж, доненько,
Що гості вечеряли?
— Старий староста курочку,
Молодий дружбонько гусочку,
А ми з миленьким, із солоденьким,
Товстую звіриночку.
— Кажи, дитинко, кажи, доненько,
Де гості ночували?
— Старий староста в соломі,
Молодий дружбонько в полові,
А ми з миленьким, із солоденьким,
В біленьких периночках.

166. Ма люба матіночко,
Що ж бим ти оповіла?
Я ще нині, моя мамко, не їла.
Як обід закладали,
По воду м'я висилали.
Я ходила по воду
До широкого броду.
Ніж я з броду водицю винесла,
По обіді ся челядка розійшла.
— Що ти мені, невісточко, зробила,
Нащо-с мені коновочки побила?

Дубові-с ми коновочки побила,
Яворове коромисло зломила.
— Я буду свого татка просити,
Аби пішли коромисло зробити:
— Ой ходіте, любий татку, в дубину
Та будете дубинку рубати,
Аби свекрі коновочки віддати.

167. Ма люба матіночко,
Гаразд же ми тутка,
Гаразд же мені тутка,
У чужої матіночки.
Вна рано не вставає
Та й пізно не лягає.
А як рано устане,
Ще й мене повкриває:
— Спи ще, моя невісточко,
Най ся огріває,
Най ся огріває,
Робота не вгаває.

168. Ходила Оленочка
В гори по ягоди,
В долини по малини.
Буду ж я знати,
Як ягодочки брати:
Зелені в коновочку,
А пристиглі в коробочку.
Пристиглі свекриці,
А зелені свекрові.

169. Ходила Оленочка по саду
Та сіяла Оленочка розсаду.
Ще не яла розсада сходити,
Вже ся яла Оленочка журити:
— Ізійшла розсада, як ленок,
Треба мені, мій миленький, колиски.
Вже ся збира розсада в три листки,
Треба мені, мій миленький, колиски.
Не свари, мій миленький, з широка,
Треба мені, мій миленький, молока —
Дитятко мале буде та треба годувати,
В колисці колисати, в пеленки повивати.

Коли закінчиться вечеря, всі виходять з-за столу під звуки пісні:

170. В неділю рано
Море ся розіграло,
Сонце ся іскупало.
То ж ся не сонце купле —
Оленка потопає,
Таточка пожадає:
— Мій любий татунечку,
Приступи д' бережечку,
Озьми мене за ручечку!
Слиби ваша воля,
Викупіть мене з моря.
— Не моя, донько, воля
Викупити тя з моря,
Возьму тя, донько, за руки обі,
Лиш тя не озьму д' собі.

(Так само співають матері.)

В неділю рано
Море ся розіграло,
Море ся розіграло,
Сонце ся іскупало.
То ся не сонце купле,—
Оленка потопає,
Оленка потопає,
Василька пожадає:
— Ти любий мій миленький,
Викупи мене з моря,
Слиби твоя воля,
Приступи д' бережечку,
Озьми мя за ручечку.
— Моя, Оленко, воля,
Я тя викуплю з моря,
Озьму тя за ручки обі,
Та й тя притулю д' собі.

В цей час молода надягає на себе шапку дружби, поклавши спочатку на неї свій вінок. Потім бере миску, ставить в неї чарку, а дружба бере пляшку, з якої наливає до чарки горілку, і з неї молода частує всіх без винятку. Кожен, випивши горілку, кидає їй гроші до миски, свахи ж співають пісні:

171. Гадали би, пропійці, гадали
Та по червоному складали.
Ой роде, родочку багатий,
Подаруй товарець рогатий:

Ви дайте, таточку, волики,
А ви, мамонько, корову,
А ви дайте, сестрички, ягнички,
А ви дайте, братчики, баранці,
Ви, далекий родочку, червонці.

172. Та й вітай, Оленочко,
До свеї матіночки.
— Не буду ся вітати,
Ще ся буду вправдати,
Бо обіцяли сиву корову,
Тепер не хотять дати.
Вітайся, Оленочко,
До свого татунечка.
— Не буду ся вітати,
Ще ся буду вправдати,
Бо обіцяли воли з обори,
Тепер не хотять дати.

173. Перепиват Оленочка пропоєць,
Зап'яла фартушком у столець.
— Відопни, дружбонько, фартушок,
Дам я ти, дружбонько, пирожок;
А тото пирожок маковий,
Для тебе, дружбонько, лакомий.

174. Виріс кукурудз без шишки,
Тепер ходи, дружбонько, без шіпки!
Найми, дружбонько, цимбали,
Відведи м'я, дружбонько, до мами.
Відведи м'я, дружбонько, відки-с взяв,
Доки мені віночок не зів'яв.
Бо як мені віночок зів'яне,
То вже мене моя мамка не прийме.
Відведи м'я, дружбонько, відки-с ня взяв,
Доки ми ся фартушок не зім'яв.
Як мені ся фартушок ізімне,
Тогди ж мене мій таточко не прийме.

175. То ти не дзвени, луче,
До стінки золотої!
Не побуди свекорця
У білій постілонці,
Бо він у мене схоче
Дарунку великого.
Дарунку великого —
Сорочки біленької,
Біленької, тонкої.
Ма люба матіночко,
Вділи ми полотенця,
Шо-м єго білювала
При тихім Дунаєчку,
При тихім Дунаєчку,
При зеленім бережечку.
Я буду дарувати
Свекорцеві сорочку,
Свекорцеві сорочку,
А свекрі хоч пілочку,
А зовиці хусточку,
Діверові рушники.

Пропій відходить пізно вночі.

На четвертий день весілля, звичайно у вівторок, дружба комічно вдягається, тобто натягає на себе плахту, натикає ялини і шматків паперу за капелюха, прив'язує до себе столик, і в товаристві інших хлопців і музики їде за куховаркою і за старостою молодого, привозить їх, і тоді ще цілий день гуляють в хаті молодого.

В середу проходить частування в хаті молодої, під час якого свахи співають цілий ряд прекрасних пісень, не стільки обрядових, як тих, що змальовують важке становище молодої невістки в сім'ї чоловіка.

176. Мати доньку виправляла,
Так єї наказувала:
— Ма люба дитиночко,
Не части в гостиночку.
Вна ждала рочок, ждала і другий,
Не могла ся стерпіти,
Перевернулася сивов зозульков
До мамки полетіти.
— Надійся, матіночко,
Йде до тя гостинка,
Твоя люба дитинка.
— Гости ж, донечко, гости,
Лиш не поломи мости!
Надлетіла вна в татків садок
Та узяла кувати,
Вийшов таточко волам давати,
Ходить, слухає, зозулька кує:
— Ба що то за зозулька?
Вийшла матінка та надзирає,
Яла пізнавати:
— Тото зозулечка — ма люба дитиночка!
То вна ходить, донечку просить:
— Ходи, донько, до хати,
Дам я ти обідати!
— Ніяк мені, моя матінко,
Твого обіду ждати,
В мене свекриця, не матіночка,
Та буде нарікати.

— Ма люба дитиночко,
Де твої жовті коси,
Де твої жовті коси,
Що-м їх чесала доси?
— Ма люба матіночко,
Моє жовте волосся,
Моє жовте волосся
Із сміттям вимелося.
— Ма люба дитиночко,
Де ж твої білі лиця?
— Ще із неділі, моя матінко,
Вибила ми п'яниця.
— Ма люба дитиночко,
Де твоє біле тіло?
— У п'яниці, моя матінко,
Уже рік, як змарніло.
Поки ж я, моя матінко,
Коло тебе робила,
На твоїм подвір'ячку
Калиночкою цвіла.
Як від тя, моя матінко,
Мене молоду взяли,
Тогди від личка мого рум'яного
Калиночку відняли.
Дала-с ня, мамко, дала
За води глибокії,
За поля широкії,
За ліси темненькії.
На мене-с не вважала,
Лиш на сивенькі воли,
Би-м до тя не ходила
У гостинку ніколи.
А я буду, люба матінко,
Усі ліси рубати,
Усі ліси рубати
Та й море іспущати.
Буду гори копати,
На морі мости класти,
Не буду року ждати,
Буду ся вибирати
До матінки в гостинку,
У любую годинку!

177. — Ци рада-с, мамо моя,
Що нас надійшло двоє
На подвір'ячко твоє?

— Тобі-м, донечко, рада,
Бо-с моя дитиночка,
І зятенькові рада,
Бо твоя дружиночка.

178. Коло тебе-м, зятечку, ходила
Та й цілу нічку просила.
Дала-м ти, зятечку, волики,
Не збавляй ми, зятечку, дитинки.
Дала-м ти, зятечку, і скриню,
Дала-м ти донечку-газдиню.
Не бий єї, зятечку, ніколи,
Дам я ти, зятечку, ще воли.
Не бий єї, зятечку, уночі,
Най не виплакує очі.
Не бий єї, зятечку, в днину,
Бо проклинає родину.
Ти робиш, зятечку, неславу:
Положиш жіночку на лаву,
Мечеш єї, зятечку, за коси,
Я плела, чесала їх доси!
Тепер вже, зятечку, не буду,
Не твоя тещенька я буду.

179. Дай же мені, моя мамко, гостину,
Я лишила, моя мамко, дитину;
Треба іти, моя мамко, додому
Заганяти волики в обору!
Корови не доєні,
Телятка не поєні.

180. Ой ти миленький, мій солоденький,
Ходімо додомочку!
Дома волики не напоєні,
Ще вийдуть на оборочку.
Ой будь здорова, матінко моя,
Я вже тепер не твоя.
Ой жаль же мені, моя матінко,
Що-м лихо ізробила,
Мамка старенька, як зозуленька,
То ж бо я тя лишила.

На цьому весілля закінчується.

[...]Хоч при кожному весіллі якнайпильніше дотримуються кожного обряду, а знову ж при кожному обряді буває завжди

однаковий хід думки і роблять також завжди те ж саме, то все ж не слід гадати, що не можна скільки-небудь відступити від раз прийнятої форми, щоб все було говорено тими самими словами, щоб нічого не можна було випустити або додати. Навпаки, дуже хвалять, коли старости, дружби та інші, виконуючи свої завдання за усталеними формами, все ж вміють і з свого боку докинути якийсь незвичний дотеп або ж утнути яку-небудь не практиковану витівку. Саме тому на старостів, дружбів, куховарок і т. д. вибирають людей, відомих дотепністю та веселим характером. І тому, наводячи розмови цього роду, я прагнула вказати тільки тему, навколо якої точиться розмова. Зате є інші звичаї і примівки, в яких нічого не може бути зміненим, як, наприклад, прощі і т. п.

ВЕСІЛЛЯ НА СОКАЛЬЩИНІ.

Текст і музику записав І. Чабан.
1922—1927

...Перед 60-ми роками, ба ще до світової війни, весілля навіть у найбіднішого господаря зачиналося в суботу зрання, а закінчувалося аж в понеділок пізно ввечері або навіть ранком у вівторок. У багачів же тягнулося не раз від суботи до суботи.

Відбувалося воно рівночасно у двох домах: у молодої і в молодого, але тільки від суботи зрана до неділі після вінчання. В обох домах зосібна весільні гості забавлялися, і навіть грали осібні «музи́ки» [1].

Після вінчання в неділю, яке відбувалося звичайно зараз після богослужіння в церкві, незалежно від того, чи парубок жениться до свого дому, чи приставав до дому судженої за зятя, — весільні гості сходилися разом з молодими до молодої.

Якщо дівчина йшла за невістку, тоді зараз після вінчання молода пара переходила з весільними гостями із церкви до неї; тут снідали, співали, танцювали і так бавились до вечора, а відтак ціле весілля переходило до жениха, там забавлялися всю ніч і в понеділок до полудня, після чого переходили знову до молодої; пізно ввечері у понеділок, забравши скриню, постіль і т. ін. (посаг молодої) на вози, молода, попрощавшись зі всіма рідними в своєму домі, переїжджала до молодого і там забавлялися до рання. На цьому весілля у біднішого закінчувалося. Але в багача бавилися довше, навіть і до кінця тижня.

В другому випадку, тобто тоді, коли жених іде до дому судженої за зятя, весільні зразу після вінчання переходили до молодої і там вже бавилися до кінця весілля, яке у біднішого закінчувалося в понеділок увечері.

І музики грали в обох домах рівночасно.

Музи́ки складалися з двох *скрипок* (прими і втори), *баса* (звичайно грубої роботи, за величиною і формою близького до [віолон]челлі) і *тамборка.*

---

[1] Музи́ками тоді називали ансамбль музикантів і цілу забаву з музикантами. Говорилося: «Я йду на музи́ки» — значить, іду на танці.

Першу скрипку грав музика, який мав найліпшу техніку в пальцях і смичку, пам'ятав найрізноманітніші мелодії танців, а також гарно їх виконував. Він був і керівником музик.

Другу скрипку грав музика, який не вмів так добре грати мелодій, але зате вмів акордувати; до того ж він мав дуже гарний музикальний слух, мусив знати акорди і їх зміни.

Траплялися такі акордисти, що, як була потреба, могли змінювати акорди майже на кожну гаму і то зі слуху.

Обидва музиканти грали тільки з пам'яті, зі слуху і про ноти не мали поняття. Найчастіше грали в *ре* мажорі, часом — *соль* мажорі, *до* мажорі, *соль* мінорі [...]

На так званому басі гравець був також з добрим музикальним слухом. Дехто міг відразу перейти з одної до іншої тональності. Такий басист — Максим Палка — був у моєму ансамблі (пізніше — швець в Тудорковичах). У інших музиканти були гірші. Часто грали тільки в одній тональності, наприклад, *ре* мажорі. На першій скрипці найбільше мелодій грали в *ре* мажорі. Але були й такі басисти, що не змінювали тональності, коли перша скрипка вже грала в іншій тональності (наприклад, в *до* мажорі). Басист тоді грав таки в *ре* мажорі. З того виходив дуже неприємний дисонанс. Але це ані танцюючих, ані місцевих слухачів, ні першого скрипаля зовсім не разило.

Звичайно грали ось так (до козачка, серединою смичка):

До марша басував цілим смичком, наприклад:

До вальса басував, наприклад, у *ре* мажорі:

Стаккато ніколи не грали, хіба часом при козачку — і то вже свідоміший гравець, але все ж таки серединою смичка. У деяких виходило досить добре, але у більшості басисти човпли смичком так, що тон виходив як «тпрр, тпрр, тпрр».

Четвертим з інструментів був так званий тамборок, називали його подекуди *решето, решітко:* на дерев'яний (з верби, так званої іви) обруч (ширина якого була як на звичайному решеті) сильно натягнена залізним обручем і закріплена гачками й мутрами сира собача або теляча (найліпша — із новородка) шкіра, ошкрібана з шерсті. В стінах решітця у шістьох місцях прорізані довгі вузькі шпари, в які вміщувалися по дві округлі мосяжні

бляшки; з боку порожнини решітця вішали ще невеличкий дзвінок. Щоб тамборок зручно було рукою тримати, в обручі назовні стриміла не дуже-то товста, але міцна ручка; найчастіше ж на відворотнім боці натягали від шруба до шруба навхрест міцні мотузки, а в місці перехрещень обплітали їх, утворюючи мотузяний кружок, за який держали тамборок.

На тамборку грають дуже цікаво. Треба мати великі мозолі на пучках пальців правої руки, бо тут переважно пальці беруть велику участь у гранні. Лівою рукою тримають за ручку або за мотузяний кружок. У шкіру б'ють звичайно дерев'яною ложкою (деякі мають до цього дерев'яну булавку).

До *марша* б'ється в середину шкіри ложкою або булавкою за ритмом марша, що виходить, наприклад, буммм, буммм, бум, бум, бум і т. д.

До так званого *танцю:* перший удар музикант робив ложкою в середину шкіри, а два наступні «задиркав» пальцями в той спосіб, що випростував усі пальці правої руки і, зложивши їх укупу, ставив їх під кутом приблизно 45° на шкіру близько обруча і посував у шторц вперед, і при цьому чулося: бумм, дзірррр, бум, дзірррр,| бум дзіррр, дзіррр і т. д.

Так же й при вальсах.

При *козачках* було вже більше фігур грання на тамборку, а саме:

а) перший удар — у середину шкіри, наприклад, ложкою, а наступні три вибивав кулаком на шкірі при самому обручі тамборка, при чому було чути: буммм, дзінннь, дзіннь, дзіннь... буммм, дзіннь, бумм, дзіннь, бумм, дзіннь, бумм, дзіннь;

б) або бив кулаком у середину шкіри на перший удар, і в цей мент випрямував пальці, ставив їх під кутом приблизно 45° до шкіри і посував ними недалеко коло обруча вперед, і було чути: бух дзірррр, бух дзіррр, | ріннннь (тут два рази посунув);

в) або ще одна фігура: складаються пальці правої руки в той спосіб, що середній палець сильно випрямовується і твердо ставиться на лівому боці шкіри під гострим кутом (по потребі); цей палець зміцнюється зверху вказівним і сусіднім збоку, середній ще сильно підпирається великим пальцем (цюком), мізинний тоді сам випростується вперед, притискаючись до решти пальців.

Притиснений до шкіри середній палець посувається вперед — раз вліво, раз вправо і т. д., не відриваючись від шкіри, кожний раз неначе вписуючи на шкірі вісімку, натискуючи на шкіру то сильніше, то слабше, і тоді з цього виходить ритмічно:

вуррр, вуррр, вуррр, вуррр і т. д.

г) Вживали ще одного способу, а саме: складалися всі пальці правої руки один при одному, рука згиналась в перегибі, й чиколотками пальців билося по шкірі — подібно, як трумкається перце́м кожну [струну] на мандоліні (швидко, кожний ритм — удар подвійно), і це виходило:

балам, балам, балам, балам

один ритм. удар. другий ритм. удар

Тамборист звичайно вигадував різні способи тамбо́рити з різним ефектом.

Добрих музикантів рідко можна було зустріти, але в кожному селі таки був якийсь вславлений, який грав дуже гарно, хоча тільки із слуху, і правдиві мелодії кожний з них на свій лад перекручував. Маючи шалену техніку в пальцях, музикант, для ефекту і для більшої заохоти танцюючих, вигравав на скрипці ріжні штучки. Наприклад, посунув нагло на струні «е» пальцем аж до підставки, при чому скрипка сильно йойкнула або засвистала, або грав мішано, і смичком, і сіпанням струн вказівним пальцем, не раз брав подвійні або потрійні тони в акордах. Часом грав звичайно, а між тим рівночасно йойкав або свистав мелодію. Потім нагло потягнув смичком по струннику, а тоді раптом обернув догори дном, вмент положив смичок волосінням на дно, а прутом смичка сильно перекотив по волосіні, через що затріщало так, ніби що-небудь зламалося. А то тримав скрипку за головою на карку і так грав, або грав за спиною.

Були тоді ріжні спеціалісти; тут подам навіть прізвища таких найліпших музикантів, а саме: Хралонь із Войславич, Сорока із Пецикурова, Богоновлий із Старгорода, Столярок із Угринова та Петро Грейцар із Тудоркович (правдиве його прізвище було Драган). Той останній був між ними старший, а пізніше його місце заступив син Іван, що грав на першій скрипці, а батько йому на другій акордував. Син мав знаменитий музикальний слух. Цей, граючи, від часу до часу рівночасно виспівував або рівночасно танцював присюди козачка.

Танцюристи могли танцювати без перерви цілими годинами і при цьому показували ще найрізнорідніші комедії.

Траплялося, що танцюристи йшли о заклад з музикантами, хто кого переможе, а саме: що музикант не потрапить так довго грати, як довго той зможе танцювати.

І заклад виконували: один одного не міг перемогти; той грав безперестанку не раз і дві години, а другий танцював безперестанку увесь цей час. Бувало, роздягався аж до сорочки або ще й роззувався і танцював босий, щоби тільки було йому легше танцювати [...]

ЗАРУЧИНИ

Чи хлопець любився з дівчиною, чи може й зовсім з нею ще не знався, але тоді, коли надійшла пора йому женитися, посилав своїх батьків або якого чужого чоловіка до родичів[1] вибраної ним дівчини в цілі одруження. Тоді звичайно казали люде: «Післав до неї людей».

Цей чоловік, якого на весіллі звали *дружбою*, заходив у вказану йому хату, не в інший день, ніж у неділю, середу або п'ятницю, завжди ввечері, після заходу сонця; здоровкався по звичаю з присутніми, підходив до половини хати. Його просили сідати, він буцім-то не хотів, казав: «Дєкую, я постою», і починав здалека заговорювати господарів дому якою-небудь справою, наприклад, яким купном або продажею, ніби він або хтось що-небудь загубив, тож питав, чи не знають, де би ця річ могла знаходитись; або просив прийняти його на ніч, бо він заблудив і не може втрапити додому, а ще до його дуже далеко і вже пізно. По-різному такі дружби заговорювали родичів даної дівчини, але ніколи від роду не сказали, по що сюди прийшли [...]

Під час такої розмови з господарями дому дружба переходжується по хаті, але йому не вільно перейти по сволок хати, це би було недоброю вожбою. Тоді б дівчина, навіть якщо б і зналася зі своїм судженим, не рада би за нього заміж піти.

Так розмовляючи, дружба доходить помалу до якого-небудь торгу, а коли родичі вже того торгу добилися (якщо, наприклад, згодяться дружбу взяти переночувати, або скажуть йому, що та згуба, якої він шукає, є в них у хаті), тоді-то вже йому вільно було сісти на лавці. Помалу, помалу переходив до властивої теми розмови й аж тоді одверто говорив, по що сюди прийшов.

Дуже часто траплялося, що родичі дівчини вже заздалегідь знали, чого цей «подорожній» до них зайшов, однак же за звичаєм мусіла вся отака церемонія відбутися, і ніколи не було вільно відразу порушувати справи, але підходити до неї здалека, помаленьку. Було й так, що торгу не добивалися і взагалі згоди не доходили, і дружба відходив з нічим. Тоді люди говорили: «Дістав гарбуза».

Якщо родичі згодилися з дружбою, то назначали день, в який він мав прийти другий раз, але вже з женихом[2].

Наступного дня або аж в умовлений день увечері дружба приходив з молодим, цей приносив напиток і ставив на столі.

Дівчина приносила на стіл закуску, і так приймалися (гостилися), а при цьому умовлялися з родичами щодо приданого й посагу [...]

[1] Родичами в селах Галичини називають батьків.
[2] Жениха називали *молодим*, а суджену (дівчину) — *молодою*.

Через якийсь час або й зараз на другий чи на третій день, а найрадше в суботу, батьки молодих разом із молодими йшли до попа. З ними йшов також дружба та ще один сторонній чоловік. Вони були свідками так званої *записі* у попа, якого тоді називали *ксьондзом*, а в розмові з ним — *єгомосцьом*. Попові за це давали гроші, курку й корець пшениці.

Перед другою оповіддю[1] піп кликав обох молодих на *катехізацію* (люде говорили «на катехіз»). Сама катехізація відбувалася коротко: на запитання, чи вміє молитися, скаже «Отче наш», «Богородице діво», «Вірую»; як дівчина і хлопець вміє, ото й згода, але зате обоє молодих мусили через один тиждень робити у попа задармо, а саме: молода у кухні і взагалі в домашньому господарстві, в городі, а молодий при рільному господарстві.

Після запису у попа молоду називали *княгинею*, а молодого — *князем*. Тоді одне одному готували дарунок: княгиня вишивала князеві сорочку, а князь купляв у місті для неї хустки. Крім того, вільно було дати їй ще й більше дарунків.

У неділю після другої оповіді в церкві молода вбиралася так, як до вінчання: на голову начіплювали їй штучні квітки, довкола голови обмотували їх широкою *биндою (стяжкою)*, поморщеною у ріжні фалди; розпущене волосся лежало на плечах, і ззаду від тих квіток спадали на плечі близько двадцяти широких різноколірних шовкових стяжок.

Так вбрана княгиня йшла до сусідніх сіл до своїх ближчих і дальших свояків і просила їх на весілля (тоді казали, що поїхала *кланятися)*. Кланялася даній особі три рази, дотикаючи руками землі, і за кожним разом говорила: «Прошу о благословеньство», на що їй відказували за кожним разом: «Нехай тебе бог благословить». Так уклонившись, княгиня зверталася до всіх у хаті з словами: «Тато, мама, брат (або браття), сестра (або сестри), та й я просимо вас, дядино (або цьоцю), або вас, бабуню (або дідуню), на весілля».

Княгиню просили сідати, вона відповідала: «Дєкую, дєкую, я постою», — і не сідала. Домашні відказували княгині, що вони, може, не приїдуть на весілля, викручувались вигаданими причинами, але княгиня обстоювала свою просьбу: «Таки прийдіть, ми би гнівалися на вас, прийдіть цьоцю (чи там дєдьку)». Скільки осіб в хаті, стільком вона кланялася і всіх таким чином запрошувала. При тій нагоді деякі із запрошених (найближчі свояки) обіцяли їй спекти коровай.

Так їздила кланятися по сусідніх селах до середи або і четверга.

[1] *Оповідь* — це оголошення попом з амвона, що той або той заключає подружні зв'язки з тою або тою дівчиною; хто чув про які перешкоди, має донести попові.

Кланятися княгиня ходила з двома *дружками* — вони менше прибрані у квітки і стяжки. Коли княгиня кланялась, дружки стояли.

Князь також ходив, а радше їздив (звичайно дуже гарним конем) кланятися кілька днів своїм ближчим і дальшим своякам на другому селі. Він убирався у найновішу чорну вовняну (з овечої вовни домашнього виробу сукно) *сирмегу*, смушеву чорну шапку, вгорі довкола дна обведену вінком з барвінку, листя якого позолочене. Йому товаришили два свати, також на гарних конях, у нових чорних сирмегах і в чорних смушевих шапках. У кожного на шапці збоку — галузка позолоченого барвінку. Всі три коні осідлані, а князь і обидва свати в руках мали нагайки.

Князь кланявся так само, як і княгиня, і, як і вона, запрошував на весілля. І йому найближчі свояки приобіцювали спекти коровай. Коли кланявся, шапки з голови не знімав.

Їдучи селом, при зустрічі із старшими на дорозі князь кланявся з коня, похиляючи з повагом голову в бік зустрічного знайомого чоловіка, а княгиня в такий же спосіб кланялася з воза (якщо їхала).

Під час тої об'їздки князь запрошує людей — одного, старшого й поважнішого, на весільного старосту і одну — на старостіну; одного, також жонатого, на дружбу (того, що й був йому дружбою при заручинах), одну або більше свашок і кільканадцять сватів (звичайно своїх найліпших товаришів і то із свого або із сусіднього села). Один із них, найкращий і найжвавіший, називається *старший сват*. Запрошує також одного чоловіка за *хорунжого*. Мусить хорунжий бути говірливим, шуткарем, сміховиком, байкарем і т. д. Він забавляє на весіллі гостей, а що вміє співати усі весільні пісні і знає весільні порядки і звичаї, тож і керує цілою весільною дружиною; перший зачинає співати, а знак до виконання того чи іншого звичаю подає *маршалкою* — дерев'яним тризубим предметом, рамена якого пообвивані когутячим різноколірним, не дуже довгим пір'ям та пообчіплювані округлими дзвіночками, а ручка обшита юхтовою шкірою; в кінці ручки прикріплена ключка [петля] з вузького ремінного паска так, щоб її можна надіти на руку, як, наприклад, нагайку.

КОРОВАЙ

Коровай — це величезний хліб із ясної муки, звичайно петльованої пшеничної. Кладеться він на досить грубу, з житнього тіста, велику округлу паляницю, так звану підошву. Верх його прикрашують по-різному: втикають три чи чотири

дво- або трираменні галузки [*ріжки*], обкручені тим самим тістом, з якого роблять коровай; обкладають так званими *гусками* — валками з того ж тіста, позакручуваними у різні форми і покладеними навхрест. Поміж гусками на порожній поверхні короваю насаджують шматки тіста різної форми, як, наприклад, зірки, серця і т. п. Крім тих прикрас затикають у верх ще галузки квітів та вбирають паперовими кольоровими сьожками, зеленими або й позолоченими галузками барвінку, обвивають ними галузки і боки короваю.

З того ж тіста печуть і *коровайці,* але вже не на «підошві» (величини звичайного бохонця хліба або і менші), вони також прикрашені гусками.

Якщо хто має намір пекти коровай, обов'язково в четвер або в п'ятницю кличе для цього сусідок жінок, які будуть називатися *коровайницями*. Вони розчиняють тісто, місять та виробляють із нього коровай, при цьому співають. Як саджають коровай до печі, тоді чіпляються до нього чотири коровайниці і так всаджають у піч.

Після того забавляються, п'ють, їдять, а як відходять додому, то господиня обдаровує їх коровайцями.

В четвер до дому родичів княгині і князя запрошують по 10 чи більше молодиць пекти коровайці. Сходяться вони рано; кожда приносить з собою миску муки, трохи молока, яєць, сушених фруктів і т. п. і беруться до роботи. При цьому також співають [...] Коли ж мають саджати коровайці у піч, коровайниці обмивають собі руки, відтак одна одній вмиває і обтирає рушником лице; при цьому примовляють та приказують, щоб молоді любилися так, як вони любляться. Потім всі чіпаються одною рукою за держало лопати, якою саджають у піч коровайці, і на середині хати танцюють довкола неї та співають:

1.

Помірно

Дай же, бо- же, доб- рий час, як у лю- дей, так і в нас,
в щас- ли- ву- ю го- ди- ну зве- се- лі- мо ро- ди- ну.
Ой ну- ну! Ой ну- ну! Роз- ве- се- лім ро- ди- ну,
зве- се- лі- мо у- весь рід, зве- се- лі- мо кня- ги- ню.

Дай же, боже, добрий час,
Як у людей, так і в нас,

В щасливую годину звеселімо родину.
Ой ну, ну! Ой ну, ну! Розвеселім родину,
Звеселімо увесь рід, звеселімо княгиню.

Після цього саджають коровайці у піч, а як скінчать цю роботу, засідають за столи.

Одна із коровайниць верховодить співами; дуже часто запрошують музиків, вони грають, а коровайниці бавляться, гуляють; так забавляються до пізнього вечора і розходяться. Їх кличуть ще на другий день, у п'ятницю, пекти хліб, булки, пироги. Запрошують також *варилиху* і помічниць для неї. Варилихи сходяться аж в суботу.

В суботу зрання князь і княгиня йдуть до церкви до сповіді. Після сповіді кожен з них іде до свого дому.

Княгиня ходить по селу просити знайомих і приятелів на весілля, а при тій нагоді збирає дівчат-ровесниць розплітати косу і робити квітки до шапок сватів та віночок до шапки князя. Роблять їх із барвінку, а листочки позолочують позліткою.

Перед розплітанням коси приходять князь і свати до княгининого дому, приносять із собою свої чорні баранкові шапки, щоб купити до них квітки. Шапки віддають дружкам. Дружки вже мають готові квітки і віночок. В коморі кожна пришиває до шапки свого свата галузку із позолоченого барвінку, і одна з них пришиває віночок з позолоченого барвінку до шапки князя. Як вже готові, тоді кожна приносить на тарілці шапку для свого свата, а він до тарілки вкидає якийсь гріш. Так само приносять шапку для князя, і він її оплачує. Після того князь і свати йдуть додому.

Як до князя, так і до княгині в суботу зранку починають сходитися коровайниці; сідають за столи, господарі дому частують їх. Вони співають пісень [...]

Розпочинають весілля коровайниці. Одна з них, що сидить за столом у куті хати *(на покуті)*, встає і благословляє князя (якщо це у нього в домі) або княгиню (якщо в домі у неї) словами: «Слава Ісусу Христу!» Господарі їй відказують: «Слава навіки», після чого ця із покутя говорить: «Татуню рідній і мамуню рідня, брати, сестри і всі люде добрі, благословилисте ви тую молодую (того молодого) до сповіді, до божого дому випровадити, благословіть же її (його) пісоньки заспівати!»

На це батьки молодої чи молодого (господарі хати) відказують: «Дєкуємо і просимо!» І коровайниці співають:

2.

Повільно

Бла- го- сло- ви- ла- ся (Ма- ру- сень- ка)

Благословилася (Марусенька)
Свого ріднього батенька:
— Благослови, рідній батеньку,
Пісоньку заспівати!

Біг благословив доненьку,
Біг благословив (Марусеньку);
Благослови, наш милий боже,
Пісоньки заспівати.

Далі йдуть такі ж звернення до матінки, братонька, сестроньки. Якщо княгиня сирота, а живе у якоїсь близької родини, то співають до родини, наприклад:

Благословилася Марусенька
Свеї рідньої родиноньки:
— Благослови, рідня родинонько,
Пісоньки заспівати!

А відповідь на це:

Біг благословив родиноньку,
Біг благословив Марусеньку,
Благослови, наш милий боже,
Пісоньки заспівати!

У молодого коровайниці співають те саме, тільки замість «доненька», «Марусенька» кажуть «синонько», «Івасенько» (імена молодих).

Під час того співу молода і молодий, кожне в своєму домі зосібна, збирають свою дружину: молода — дівчат-ровесниць, себто дружок, а молодий — двох або трьох дівчат-свашок та сватів і йдуть за музиками. (У кожного з них грали окремі музики, яких згоджували заздалегідь, але, за звичаєм, ще осібно просили).

Від князя один з дружини, старший сват, несе напиток, а свашки — коровайці. Від княгині те все несуть дружки.

Заходять до хати музики; сват князя ставить на стіл пляшку горілки, а свашки — коровайці (у княгині ж роблять це друж-

ки). Князь (або княгиня) кланяється кожному у хаті та запрошує музику до свого дому грати. Господар дому просить гостей сідати; випивають трохи горілки, решту зоставляють у хаті і разом з музикою виходять.

Музики грають марш, йдучи дорогою, а зайшовши на подвір'я князя (княгині), стають під вікном і грають його тим, хто в хаті.

3.

Коли вже якийсь недовгий час пограли під вікном весільного дому, то господарі запрошували їх до середини; уводили не до хати, а тільки до комори, коротенько там пригощали. Після цього князь (або княгиня) йшли з музиками і дружинами до того дому, в якому пекли коровай, за короваєм. Сват бере напиток, а свашки (у княгині — дружки) коровайці і йдуть; музика знову грає той самий марш, а свати співають дорогою:

4. Йдуть бояре, гукаючи,
Величного шукаючи;
Туди ідуть, сюди ідуть —
Величного таки найдуть.

Весільні підходять під вікно дотичної хати, так само співаючи і граючи; господарі просять їх до хати. Сват ставить напиток на столі, свашки — коровайці, перепивають, закушують; князь (княгиня) кланяється всім домашнім зі словами «прошу о благословеньство» і зосібна просить на весілля, а саме: за першим і другим уклонами говорить: «Прошу Вашеці о благословеньство», а за третім разом: «Просять тато, мама, браття, сестри і я на весілля», і цілує руку.

Після цього свати забирають коровай і виходять; співаючи

дорогою, йдуть у такому порядку: попереду музи́ки, за ними — два свати із короваєм, який несуть на раменах, побіч них решта сватів кількома рядами, далі князь зі свашкою (княгиня з дружками).

Музи́ки в цей час грають марш, а свати співають:

5. Йшли бояре, гукаючи,
Величного шукаючи:
Куди ішли, туди ішли —
Величного таки найшли.

Повторюють пісню кілька разів з малими паузами, музики ж безперерви грають. Заходять до весільного дому, заносять коровай до комори, ставлять звичайно на скрині.

Після того (у княгині) йдуть з комори зараз до хати, провадить їх туди дружба. А у князя дружба ще з музи́ками і дружиною має йти до старостів; йдучи, знову грають і співають:

6. Йдуть бояре, гукаючи,
Старостоньків шукаючи;
Куди ідуть, туди ідуть, —
Старостоньків таки найдуть.

Зайшовши на подвір'я старостів, запрошують на весілля, як і в попередній хаті. Трохи посидять, поп'ють, перекусять і зі старостами йдуть до весільної хати. Музика грає той же марш, а свати співають на попередню мелодію.

7. Йшли бояре, гукаючи,
Старостоньків шукаючи:
Куди ішли, туди ішли, —
Старостоньків таки найшли.

Із тією піснею і музикою приходять під хату князя. По хвилі виходять родичі князя і просять до хати. Музики і деякі зі сватів заходять поки що до комори; музики безперестанку грають, а свати роблять сніп із різного збіжжя; відтак старший сват бере посаг для князя, себто кожух, зложений вчетверо і перев'язаний поясом, другий сват— сніп і йдуть у хату: попереду — дружба, за ним старший сват несе сніп, другий несе кожух, за ними — старости й інші весільні, свашки і свати. Дружба стукає палицею три рази в одвірок хати навхрест, входить, а переступаючи поріг, говорить: «Слава Ісусу Христу!» Домашні відказують йому «Слава навіки!» (Музики все ще грають у сінях марш).

Дружба, увійшовши в хату, голосно говорить: «Татуню рідній, мамуню рідня, благословилисте молодого до божого дому, до сповіді випровадити, то благословіть той посаг на покуті поставити!» Після тих слів старший сват ставить сніп на покуті на лаві, а другий сват кладе коло снопа кожух (посаг князя).

Коровайниці, що досі сиділи за столом, дають за це випити дружбі і сватам; дружба їм дякує, після чого разом зі сватами виходить з хати, говорячи: «Будьте здорові!» Йому відказують: «Йдіть здорові». Потім ідуть до комори, щоб запровадити до хати князя. В коморі він бере хустку, один кінець якої дає князеві, а два інших кінці беруть свашки, і так входять у хату — попереду дружба, за ним князь і свашки.

Дружба зупиняється перед дверима хати, знову стукає палицею в одвірок, як перед тим, а переступивши поріг, знову говорить голосно: «Слава Ісусу Христу!» Йому відказують: «Слава навіки!» та «Витайте гості!» Він їм: «Дєкуємо за привітанє»,— всі разом входять на середину хати. Дружба відвертається плечима до стола, стоїть і говорить:

«Татуню рідній, мамуню рідня, благословилисте тому молодому посаг на покуті поставити, тож благословіть того молодого на посагу посадити по першому разу, по другому і по третьому!»

В цей час свати у сінях співають і музики грають:

8.

Кланяйся, (Івасю), кланяйся, молодче, (2)
Отцю і матінці, брату і сестроньці, (2)
І всій своїй родиноньці, отцю і матіноньці, (2)
Брату і сестроньці і всій своїй родиноньці. (2)
Низько і покірненько, щоби було хорошенько. (2)
Кождий тобі змовить: «Нех ті бог благословить». (2)

Під час того співу князь кланяється усім рідним і своякам та навіть знайомим, починаючи від батька, матері і т. д. Кланяючись три рази аж до землі, кожний раз дотикаючись землі обома руками, говорить: «Прошу о благословеньство». Йому відказують: «Нех ті бог благословить!» (Така ж церемонія

після входу старостів у хату відбувається і в домі княгині, тільки у співах замість князя вимовляється ім'я княгині). Коровайниці, що перед тим сиділи за столом, звільняють місце. На покуті, під снопом на кожусі, сідає князь, по правій його руці — свашки, а по лівій — старости, а далі ліворуч і праворуч під стінами — інші весільні гості. Перед столом сідає дружба, а по його правій і лівій руці сідають також інші весільні гості. коло дружби напроти князя резервують ще одне місце для хорунжого.

Поки що дружба керує дальшим ходом весілля. На його заклик входять у хату музики, що були до цієї пори у сінях, і сідають ліворуч від столу на ліжку біля подушок.

Дружба починає співати (а за ним і всі):

9.

Біг благослови, синоньку,
Біг благослови, (Івасеньку);
Благослови, наш милий боже,
На перший посаг сісти!

Після цього входить у хату хорунжий з маршілкою в руці, сідає на призначеному для нього місці перед столом, праворуч дружби, дзвонить маршілкою (дає знак до співу) і починає співати, а за ним співають всі інші:

10.

Ой у сінях голубець гуде, (2)
До світлоньки (Івась) іде.

Там Івасенько убірається, (2)
Свого батенька рається:

— Порадь мене, мій батенько, (2)
Яку брати дружиноньку.

— Бери, сину, дружиноньку, (2)
І всю свою родиноньку —

Близенькую і далекую, (2)
І вбогую, і богатую.

Богатая для славоньки, (2)
Убогая для порадоньки.

Богатая їсти й пити, (2)
А вбогая говорити.

11–10. Та хміль, пиво говорили (2)
До свойого пивоварчика:

— Пивоваре, пивоваре! (2)
Як ти мене не довариш,

Як ти мене не довариш, (2)
То й ти мене не удержиш.

Як я тобі розгуляюсь — (2)
Й обручики поскидаю.

Так говорив Івасенько — (2)
До свойого батенька.
— Ой батеньку мій рідненький, (2)
Як ти мене не ожениш,

Як ти мене не ожениш, (2)
То ти мене не удержиш.

Як я тобі розгуляюсь, (2)
То коника осідлаю,

Сам поїду гуляючи, (2)
Марусеньки шукаючи.

Коли князь не має ні батька, ні матері, то співають йому:

12.

Зеленая дібровонько, (2)
Чом в тебе верхів много?

Чом в тебе верхів много, (2)
Зеленого ні одного?

Молоденький Івасеньку, (2)
Чом в тебе батьків много?

Чом в тебе батьків много, (2)
Рідненького ні одного?

— Єсть у мене батенько, (2)
Що й перед богом стоїть,

Що й перед богом стоїть, (2)
Господа бога молить.

Господа бога молить: (2)
— Боже мій милосердний,

Боже мій милосердний, (2)
Спусти [мене] на землю,

На землю дрібним дощем, (2)
До сіней річенькою;

До сіней річенькою, (2)
До світлоньки свіченькою.

Нехай же я подивлюся (2)
На свою дитиноньку,

Як його зуріджено, (2)
На посагу посаджено.

— Зуріджено, як панятко, (2)
На посагу сиротятко.

Його люде зурядили, (2)
На посагу посадили.

Якщо у молодого є ще молодший брат, то співають:

13.

А в суботу у вечір,
Зібрав Івасенько збір. } 2

Ой зібрав же він збір, збір,
А сам пішов й сів за стіл. } 2

Ой як кликнув-покликнув
Молодшого братіка: } 2

— Ой братіку мій рідненький,
Ой дарую я тобі, } 2

Ой дарую я тобі
Молодецтво своє, } 2

Молодецтво своє,
Вороного коня, } 2

Вороненького коня
Й сіделечко золоте, } 2

І трендельку шовковую,
І нагайку дрогяную. } 2

Тут хорунжий дає дружбі знак маршілкою, піднявши її вгору й задзвонивши. Дружба зі старшим сватом виходить із хати до комори за короваєм. Старший сват бере коровай на голову, несе, а дружба йде попереду й стукає палицею три рази у одвірок хати, а тоді музики грають марш:

14.

Дружба переступає поріг хати зі словами: «Слава Ісусу Христу!» Йому відказують: «Слава навіки!» За ним входить старший сват, потанцьовуючи з короваєм на голові. Хорунжий дає знак маршілкою, щоб музики перестали грати. Старший сват стає із короваєм ближче до стола, а дружба благословить словами:

«Тато рідній, матенько рідня, брати, сестри і всі гості тутейшого дому, благословилисте того, красного молодого (так само

і у домі молодої словами: «свою красну молоду») до божого дому випровадити і на посагу посадити, тож благословіть той дар божий (показуючи рукою на коровай) на столі поставити і на мир християнський роздати!»

Після цього сват ставить коровай на столі, а хорунжий дає знак маршілкою і починає співати, за ним підхоплюють усі:

15.

Ой внесено коровай (2)
З нової комороньки,

З нової комороньки (2)
До ясної світлоньки.

Поставлено коровай (2)
На тім тисовім столі,

На столі тисовому, (2)
На обрусі шовковому.

То тобі, Івасеньку, (2)
За твою заслуженьку,

За твою заслуженьку, (2)
Вірную послуженьку:

За пізноє ляганє, (2)
За ранньоє вставанє;

За ранньоє вставанє, (2)
За пізноє сніданє.

Музика грає рівночасно зі співом; коли переспівають один уступ, тоді музика те саме перегрaє.

Після співу хорунжий дає знак маршілкою музиці грати, а свати танцюють яких-небудь чудернацьких танків, наприклад, *шевця, зайця, лежуху* тощо.

Швець. Скільки можна, якнайбільше, хлопців-сватів танцюють в колесо козака, і від часу до часу переривають його, удаючи роботу шевця, наприклад, прикуцнувши на ногах, наслідують шиття чобота: начебто проколюють шилом шкіру, випихають і витягують двома руками на боки дратву, а відтак знову козачка танцюють і знову пристають, прикуцнувши, наслідують забивання кілків до підошов і т. п.

Заєць. Так само в колесо танцюють козачка. Після якоїсь хвилі виходять до сіней. Там кожний бере в зуби довгі стебла соломи, що має нагадувати довгі вуса зайця, один за одним входять до хати і продовжують танцювати [...]

Лежуха. Танцюють той же козачок; потім один, зігнувшись, стає на ногах і руках, а другий вхопить двома руками за

ремінник і переверне на його спині козла і стає на ноги, відтак згинається і стає, як перший, на ногах і руках, а той хапається двома руками за його ремінник і вивертає козла, і в той спосіб на переміну цей встає, а той перевертається і т. д. Виконують це завжди до ритму музики, приспівуючи звичайного козачка:

16.

Ой я собі козачок,
Ані гусий, ні качок,
Ні сорочки, ні штанів —
Рівняюся до панів, до панів.

На бажання котрого-небудь музики грають вальса, а танцюючі час від часу приспівують або вигукують:

17.

Ой іграй же, музиченько, з вечора до рання,
Нех я собі спогадаю молоде гуляння. (2)
Заграй мені, музиченько, з вечора до світа,
Нехай собі спогадаю молодії літа. (2)

Після довгого гуляння як у князя, так і в княгині готуються до краяння і роздавання короваю. Перед цим хорунжий дає знак, щоб перестали танцювати, і зачинає співати, а за ним усі весільні. Музика грає за ними в паузах або разом з ними такої пісні:

18.

Стелит[ь]сі барвін з тонкого тису...
Дружбоньці води дати (2)
Рученьки пообмивати,
Ручником пообтирати,
Щоб були білесенькі —
Коровай краяти.

Це співають до трьох разів, потім господиня приносить велику миску з чистою теплою водою і рушник. Дружба миє руки стоячи і витирає рушником, далі знову сідає перед короваєм. Після цього хорунжий зі сватами на ту саму мелодію співають:

19—18. (крім XVIII—XX тактів).

Стелит[ь]сі барвін з тонкого тису...
Розбірайся, короваю, (2)
Із зеленого маю,
Із рути, із барвінку
На тисову тарілку.

Після цієї пісні свати розбирають коровай: старший сват бере ріжки в одну руку, а дерев'яну тарілку — в другу. Дружба перевішує на собі через праве плече до лівого стегна барвінковий вінок, що ним був обведений внизу коровай, крає коровай на невеличкі шматки; князь підказує, кому його дати. Дружба кладе шматок короваю на тарілку, а старший сват несе і викликає голосно: «Десь тут має бути, нехай дається чути, нашого красного молодого рідній тато; прошу відізватись і той дар божий відібрати!» Так само викликає матір, братів, сестер, найближчих і найдальших свояків.

Коровай роздають навіть сусідам та знайомим, а кого ще нема на весіллі, якщо той сусід на цей час через якусь перешкоду

Коровай на Сокальщині. Малюнок І. Чабана.

мусив зайти до свого дому, то сват заносить йому до його хати. Образився б той свояк або добрий знайомий молодого, коли б для нього короваю не було виділено.

Під час роздавання короваю співають ще таку пісню на попередню мелодію:

20—18 (крім XVIII—XX тактів)

Стелит[ь]сі барвін з тонкого тису...
Крайте коровай, крайте, (2)
Родоньку не минайте,
Старому і малому
Хоч по гусоньці дайте.

21—18 (крім XVIII—XX тактів).

Стелит[ь]сі барвін з тонкого тису...
Глянься, дружбо, за себе, (2)
Семеро дітей коло тебе,
А всі з торбиноньками —
Коровай відобрати.

Як же ж хорунжий спостереже, що на підошві короваю вже невеличкий шматок залишився, тоді маршілкою дає знак сватам та співає із ними:

22—18 (крім XVIII—XX тактів)

Стели[ть]сі барвін з тонкого тису...
Музика сі підносить (2)
І вас, дружбоньку, просить,
Щоб були ви ласкаві,
Підошви не краяли.

Під час тої пісні, а радше після її скінчення, старший сват забирає із стола решту короваю і виносить до комори, а музики грають йому марш. Цю решту короваю забере для себе музика.

Після цього хорунжий дає знак маршілкою до дальшого співу:

23.

Повільно

По плив ко– ро– вай на Ду– най, ти про ньо– го, І– ва– сень– ку,
не ду– май. Ма– ру– сень– ка на бе– ріж– ку сто– я– ла,

Поплив коровай на Дунай,
Ти про нього, Івасеньку, не думай.
Марусенька на беріжку стояла,
Господа-бога благала,
А щоби той човеченько не схибнув,
А щоби той Івасенько не втонув.

Або, наприклад, на іншу мелодію:

24.

25—24. Ой був, ой був коровай, як віко,
Ой де ж, ой де ж, ой де ж його подіто?
Ой чи його до комори сховано,
Ой чи його добрим людям роздано?
Ані його до комори сховано,
Тільки його добрим людям роздано.

Одночасно із співом грають музики. Свати з дівчатами й інші весільні танцюють, а тим часом готуються (як у князя, так і в княгині) вечеряти. Хорунжий дає знак маршілкою. То ж перестають музики грати, всі сідають довкола столів і співають, а музики разом з ними грають:

26.

Стелит[ь]сі барвін з тонкого тису...
Ой заходять нас вісти, (2)
Бо готують нам їсти
З перцями, шафранами,
З дорогими приправами.

27—26. Стелит[ь]сі барвін з тонкого тису...
Пішов кухар по перець, (2)
А за ним старий старець,
Притиснув до одвірка:
— Сій перець із папірка!

Варилиха кладе ложки на стіл, хорунжий зачинає пити до сусіда — дружби і т. д. Всі п'ють, закушують і співають, а музики грають:

28—18 (крім XVIII—XX тактів). Стелит[ь]сі барвін з тонкого тису...
Бризнули ложки, тарілки, (2)
Напиймосі горілки
Хоч по разочку, по келишочку,
Бо будем їсти з тарілки.

Тут варилиха ставить на столи миски із стравами. Перша страва є борщ товстий[1], з вепровиною.

Весільні їдять тихо, хіба хорунжий говорить сміховинки, деякі ще попивають і закушуют пшеничним хлібом; як же ж з'їли

[1] Тобто «тлустий», жирний. *(Ред)*.

борщ, співають на знак хорунжого, який стукне маршілкою об стіл:

29—26. Стелит[ь]сі барвін з тонкого тису...
Возьміть собі борщище (2)
А дайте нам м'ясище!

Повторюють кілька разів, доки поставлять м'ясо. Виделок не мають. Той, що ближче до миски, пальцями придержує завеликі куснї м'яса і ножем крає його на менші.

Кожний їсть пальцями, при їді говорять дещо веселого, жартуючи; як ще є який напиток, то п'ють і м'ясом закушують. Коли ж з'їдять м'ясо, а варилиха не забирає поки що мисок із столів, то хорунжий знову стукне об стіл маршілкою, і тоді співають:

30—26. Стелит[ь]сі барвін з тонкого тису...
А возьміть собі тоє, (2)
Дайте нам що иншоє, (2)
Кождий раз що ліпшоє.

І знову співають (музи́ки до кожної пісні грають), аж поки не заберуть м'ясо і не поставлять іншої страви.

Варилиха ставить на столи миски з гречаною кашею, шкварками сильно помащену; а як у деяких замало помащена, тоді співають:

31.

Мамуню милостиві, (2)
Може б ви нам помастили?

Якщо варилиха їх не послухала і не помастила більше, тоді вони їй співали на ту саму мелодію:

32—31. А мамуня так нам кажуть: (2)
— Їжте, діти, таку кашу!
Кітка хвостом замахнула (2)
Та й і скварки вивернула.

Те саме часом співали й на попередню мелодію, але тоді кожний уступ зачинали словами: «Стелит[ь]сі барвін з тонкого тису...»

Якщо вже з'їдять кашу, тоді подають їм на столи у мисках вареники з капустою та інші страви. В деяких господарів давали при кінці молочне, як, наприклад, ягляну кашу, макарони (тоді називали локшини). Часто ж молочних страв зовсім не було; з напитків давали горілку, пиво. Меду (питного) в тих околицях не знали.

Після вечері співали:

33.

А воколо стола, із-за стола
Оріхові ложечки брязнули,
У молодого боярове
Та вечерю звечеряли.

А далі, коли, повечерявши, всі мали із-за столів вийти, на знак хорунжого співали:

34—18. Стелит[ь]сі барвін з тонкого тису...
Встаньте, бояре, встаньте! (2)
Честь богу й хвалу дайте;
Наперід богу дякуйте,
Господареві та господині
За хліба положенє.

Тут хорунжий дає знак маршілкою в бік музикантів і каже грати дещо до танцю. Музиканти грають. Ті, що не будуть брати участі в танці, сидять за столами, виходять тільки першим дружба, за ним молодий, свашки і решта весільних гостей. Дружбі приносять із комори хустку. Він бере її за один кінець, а до решти чіпляються молодий і свашки. Всі держать рукою кінці хустки, ходять в колесо, танцюючи до ритму мелодії, і співають:

35.

— Зчорнів я, змарнів я,
По горах ходячи,
За тобою, Марусенько,
Таляри носячи.

— Не чорній, не марній,
Не трать собі грошей:
Ти не будеш моїм мужем,
Я твею жоною.

Не чорній, не марній,—
Не трать собі грошей:
Я за тебе не піду,
Бо ти нехороший.

Після цього починали цілий танець, що складався з кількох частин під різними назвами; танцювали його після малої паузи знову, хіба що різнилися деякі мелодії від попередніх.

Перша частина називалася танець[1]. Виконували його так: хлопці з дівчатами ловилися за руки і ходили в колесо в один, а відтак у другий бік, поки не переграють такі мелодії:

36.

[1] Мабуть, був взятий з польського «польонеса», бо і «польонеса» поляки танцювали, ходячи при ріжних міміках бундючності. Український народ свого «танця» танцював також ходячи, але не як поляки — парами одно коло одного, тільки парами одно за одним; і не так, як поляки, ходили всюди по покоях, по подвір'ї, по саду, а відтак вертали до хати і далі танцювали, тільки ходили — таки у хаті — у колесо, притупкуючи ногами, виспівуючи і вигукуючи, себто з більшим життям, ніж поляки.

— Ой я їхав до своєї дівчини,
Світив місяць високо;
Подивися, молода дівчино,
Як я зайшов далеко!
— Ой вернися, молодий козаче, 2
Щось ті маю сказати.
— Не вернуся, молода дівчино,
Бо й не маю я чого;
Як я ходив під твоє віконце,
То ти мала инчого.

37.

Ой чом я не такая,
Як моя братовая?
А в мойої братової
Личенько рум'яноє,
За моєю братовою
Ходять хлопці чередою.

Після першої частини переходять безпосередньо до другої. Одна пара виступає до середини кола і в ритм музиці, обертаючись то в один, то в другиуй бік, повертається назад на своє місце. Потім виходить інша пара, танцює так само, як і перша. Так перетанцьовують із кола всі пари, і музики перестають грати.

Коли танцюють другу частину, то грають і співають:

38.

Ой з'їздив я, з'їздив коня вороного,
Скажи мені, дівча, чи буде що з того?

Ой чи буде, буде, ой чи ні,
Не скуте серденько у мені.

Або такої:

39.

Було не рубати зеленого дуба
Та мене не брати, коли я не люба.

Тут дуже коротенька пауза, хіба для того, щоб музики настроїли інструменти, або і відразу переходять до третьої частини танцю — козака. Його танцюють у той спосіб, що хлопці і дівчата пускають собі руки, дівчина і хлопець звертаються лицями один до одного і знову в колі танцюють. Дівчина йде козачка назад, а за нею хлопець вперед, відтворюючи різні його фігури.

Перетанцювавши так в колі в один бік, дівчата і хлопці обертаються до сусідніх осіб, і тоді знову дівчата йдуть назад, танцюючи козачка вже в другий бік, а хлопці за ними такого ж, як перед тим, козачка або й присюди. Далі розділяються: всі хлопці лавою переходять в один бік, а всі дівчата так само в другий бік і стають навпроти. Тоді хлопці, поклавши руки на рамена своїх сусідів поза їх головами, всі враз йдуть козачка до дівчат, а підійшовши до них, відходять знову назад, і так кілька разів; в кінці відходять всі назад і стають, подригуючи до ритму музиків; а тоді дівчата, полапавшися за руки сусідок, йдуть козачком до хлопців і вертаються назад на свої місця, і також кілька разів це повторюють; в кінці стають по своїх місцях. Тоді перша скраю пара (хлопець і дівчина) приступають козачком один до одного, наставляючи від себе обидві руки, а як зійдуться, ловляться правими руками і танцюють на середині козачка, причому хлопець танцює різними фігурами; відтак, перекрутившися в один і другий бік, стають на свої місця, потім іде друга пара, третя і т. д.

Козака грають так:

40.

На городі капустонька,
Тілько листя нема,
Хорошая дівчинонька,
Тілько щастя нема.

А я тую капустоньку
Вирубаю її,
А я тую дівчиноньку
Занехаю її.

Ой казали кури пасти
І капусту сі[чи].

Кури яйця погубили,
Я мусів уті[чи].

Тепер мене, тепер мене
Половини нема,
За тобою, вражий сину,
Ах кадук твою ма!

Тепер мене, тепер мене
Штири рази тілько є,
За тобою, вражий сину,
Гультає, гультає!

Або ще:

41.

42.

Як же ж всі в описаний спосіб перетанцюють, тоді пари сходяться, беруться, як нині до голубця, і всі танцюють вертака в один і в другий бік. Крутяться з великим розмахом та завзятістю. Грають ось так:

43.

Низку танців закінчують **в а л ь с о м**, який називають *шталір (штаєр)*, а грають в різних мелодіях:

44.

В очерет, кумуню,
В очерет, любуню!
Очерет викошу,
Кумуню припрошу.

45.

— Ой ти, дівчино, ой ти,
Куди до тебе зайти?
— Довкола садочку
Бити ся стежочкой...
Прийди, мій милий, прийди!

46.

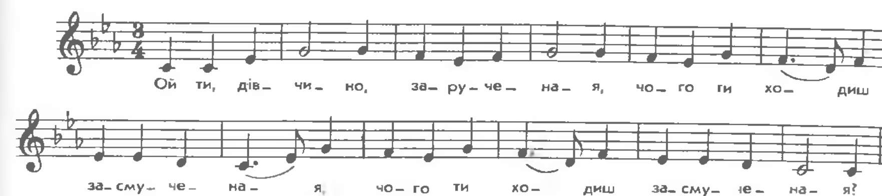

Після скінчення тих танців хорунжий маршілкою дає знак сватам співати:

47.

Ой заказав старостонька
Та всім своїм бояронькам: } 2

— Не купуйте, бояроньки,
На дівоньки золота, } 2

Не купуйте, бояроньки,
Під коники підкови. } 2

Ой бо підем, бо підем,
Й кониками поїдем } 2

Піском, беріжком
Та битим каменем. } 2

Буде камінь стучати,
А підкови бреньчати. } 2

НЕДІЛЯ

В **н е д і л ю** над ранок, якщо князь іде до дому княгині за зятя, вся дружина готується перейти до неї, і там вже головним чином буде відбуватися далі весілля; як же ж княгиня йде до князевого дому за невістку, то він приготовляється до того, щоб після вінчання взяти її до себе. Перед відходом князь (чи княгиня) мусить прощатися зі своїми батьками і цілою родиною.

Коли бояри йдуть вишукати коней і т. д., співають:

48.

Нема ліпше, як вік добрий, (2)
Як у мене чоловік добрий,— (2)

і виходять. Музики грають їм марш:

49.

Якщо княгиня живе у тому самому селі, що й князь, то свати не виходять, а зостаються і співають, забавляються; а тим часом родичі князя приготовляють все до того, що князь буде прощатися з домом і з цілою родиною; свати співають, а музики грають:

50.

Ой заграно, ой забубняно } 2
В князьовім домі рано,

Щоби сходились, щоби з'їздились } 2
Всі князеві бояре,

Ой бо підемо, бо поїдемо } 2
До Львова на ярмарок,

Будем куповати, будем торговати } 2
Івасеву Марусеньку;

Будемо лупати, будемо стріляти } 2
Камінную гороньку,

Будем діставати, будем діставати } 2
Івасеві жіночку.

Ой, ой стріляли, та й постріляли } 2
Камінную стінку,

Ой так дістали, ой так дістали } 2
Івасенькові жінку.

Всі весільні засідають за столи до снідання і знову співають:

51.

Ой в неділю раненько,
В неділеньку вранці
Ще й соненько не сходить.

Ще й соненько не сходить, (2)
Там Івасенько ходить.

Там Івасенько ходить (2)
І в руках шапку носить.

В руках шапочку носить, (2:
Свого батенька просить:

— Батеньку мій рідненький, (2)
Будь мені порадненький:

Порадь мене молодого, (2)
Випровадь мене в дорогу.

— Ой зараз, сину, зараз, (2)
Випроваджу тебе гаразд.

Вже всі коні посідлали, (2)
Всі бояре позбирані,

Тілько один не всідланий, (2)
То сам наш князь не зібраний.

На подвір'ї збираються князь, свати, з кіньми заїздять вози; коні сватів і ті, що запряжені в вози, прикрашені стрічками, галузками; готуються перейти до дому княгині, а перед тим з повагом співають:

52.

Вже Івасенько, вже солоденький
До княгині збіраєсь,
Його батенько, його рідненький
Хорошенько виряджає:

Ой із комори зелененьким вином,
З сіний солоденьким медом,
А з подвіронька з повними повноньками,
За воротьми дрібними слізоньками.

А як від'їдеш, молодий Івасю,
[Та й] у піддороженьки,
Ой а обіллють тебе, Івасю,
Та дрібнії сльозоньки.

Ой вертай, сивий коню, додому,
Нехай усім вклонюся,
Нехай вклонюся, нехай вклонюся
Батенькові рідньому.

Ой мав же ти час і годиноньку,
То було йому кланятись,
Ніж сивим конем та й вороненьким
З піддороги вертатись.

Тоді то князь, якщо їде за зятя до дому княгині, перед від'їздом кланяється всім домашнім, насамперед своєму батькові, відтак матері, братам, сестрам і всім ближчим і дальшим кревнякам, які є ще в його домі, та й всім присутнім у хаті, ще й цілується із кожним — батька і матір в руки і коліна, клячучи, з іншими ж тільки в лиця. В цей час співають і музики грають:

53—8. Кланяйся, Івасю, кланяйся, молодче,
Низько й покірненько, щоби було хорошенько.
Перший уклін маєш від милого бога, (2)
Другий уклін маєш від батенька рідного, (2)
Третій уклін маєш від матеньки рідньої, (2)

(від братонька свойого і т. д.), а при кінці:

Кождий тобі змовить:
«Хай тебе бог благословить!» } 2

Після цього прощального кланяння всі виходять з хати, і якщо молода на другому селі, то князь з хорунжим, дружбою і сватами сідають на коней, а родичі й інші весільні — на вози і від'їздять до молодої.

Як же ж княгиня живе у тому самому селі, то коней не потребують, але переходять до княгининого дому пішки. По дорозі музика грає марш:

54.

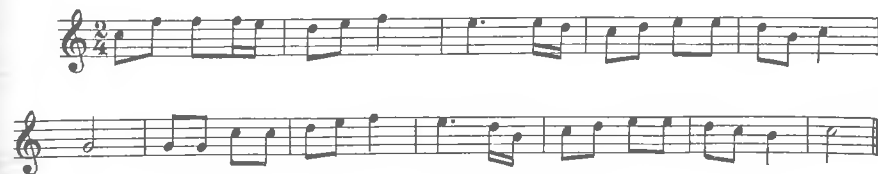

а хорунжий із сватами співають:

55.

Ой лѣть же, полеть же,
Сивий соколоньку, } 2

Ой щоб же ти застав
В саді зазуленьку. } 2

Як я не застану,
То її пізнаю. } 2

В моєї зазуленьки
Золоті крилонька, } 2

Золотії крильця
І срібнії пір'я. } 2

Ой їдь же, поїдь же,
Молодий Івасенько, } 2

Ой щоб же ти застав
За столом Марусеньку. } 2

— Як я не застану,
То її пізнаю: } 2

В моєї Марусеньки
Коса розплетена, } 2

Коса розплетена,
По плечах розметана. } 2

Під час цього співу грають ще такий марш:

56.

* * *

У княгині в цей час також весілля відбувається. Цілу ніч там співали майже ті самі пісні, що і в князя, тільки замість «Івасенька» казали «Марусенька».

Над ранок княгиню готують до вінчання. Запрошені княги-

нею дівчата (її ровесниці), що цілу ніч бавилися, танцювали і співали, раннім досвітком беруться до *розплітання коси*, яке відбувається так: ставлять стілець на середині хати, на ньому кладуть подушку, на якій має сідати княгиня, вбрана провізорично, коси у неї ще заплетені.

Княгиня сідає на подушку, обступають її дівчата довкола, і одна з них благословить словами: «Татуню рідній, мамуню рідня, брати, сестри та всі люде добрі, благословилисте тую молодую до сповіді до божого дому випровадити та благословили її на посагу сісти, то ж благословіть її косоньку розпустити, по першому разу, по другому і по третьому». Після того співають, а музики грають:

57.

Благословиласі Марусенька
Свого ріднього батенька:
— Благослови, рідній батеньку,
Косоньку розпустити!

— Біг благослови, доненько,
Біг благослови, Марусенько;
Благослови, наш милий боже,
Косоньку розпустити!

(Далі звертання до матінки, братонька, сестроньки, до всього родоньку). За кождим уступом пісні дотична особа приступає до княгині і розплете трохи косу, залишаючи дальшу роботу для іншого. З самого початку зачинав розплітати найстарший брат, відтак розплітав молодший, після нього — сестра і т. д., аж уся рідня, свояки, далі дружки і решта дівчат. В цей час співають, а музики за ними грають:

58.

Ой у полі городжено, (2)
Виноградом засаджено.

— Винограде, виноградоньку, (2)
Йду до тебе на порадоньку.

Мене хоче рідний батенько (2)
За нелюбонька дати.

Як дасть мене за нелюбонька, (2)
Винограде, не цвісти красно.

Винограде, не цвіти красно (2)
І не роди ягідок рясно.

Як дасть мене за Івасенька, (2)
Винограде, зацвіти красно.

Винограде, зацвіти красно (2)
І народи ягідок рясно.

Коли розплітають косу, княгиня звичайно плаче: жаль їй коси, якої вже ніколи не буде заплітати. Тоді плачуть усі в хаті, а передовсім княгинина родина.

Співають ще й таких:

59.

А в городі жито,
В долиноньці просо;
Ой жаль, жаль мені розплітатоньки
Тебе, русая косо.

60.

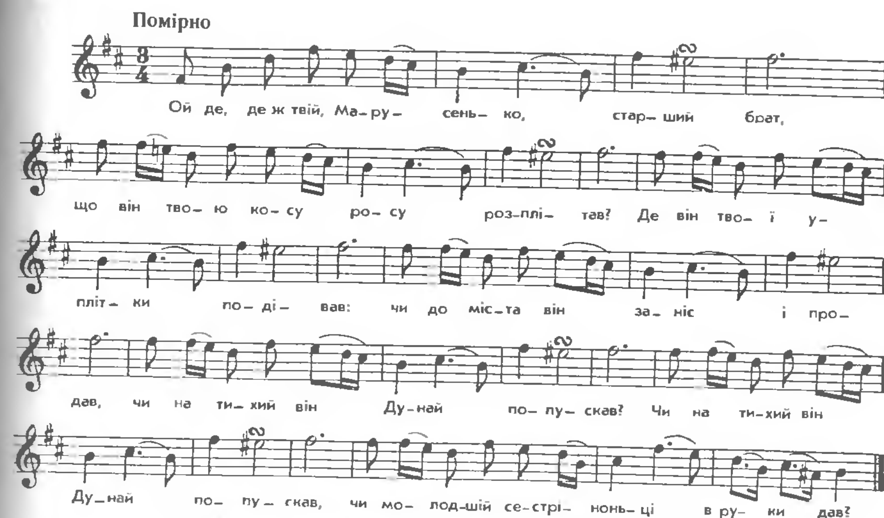

Ой де, де ж твій, Марусенько, старший брат,
Що він твою косу-росу розплітав?
Де він твої уплітки подівав:
Чи до міста він заніс і продав,
Чи на тихий він Дунай попускав?
Чи на тихий він Дунай попускав,
Чи молодшій сестрінонці в руки дав?
— Ні до міста він заніс, ні продав,
Ні на тихий він Дунай не пускав,
А молодшій він сестроньці в руки дав.

Одна жінка вбирає голову княгині в квітки і стяжки: верх голови вбирає ключками зі стяжок, а поміж них втикає і пришпилює штучні квітки, а від карку на плечі навішує якнайбільше широких шовкових, у ріжні кольори, стяжок (тоді казали бинди); при цьому всі співають, а музика за ними грає:

61.

А в городоньку два василоньки,
Який урви, то пахне;
А в Марусеньки є два віночки,
А який возьми, то пахне,

Вінку ж мій, вінку з рути, з барвінку,
Наробив ти мені жалю,
Я через тебе, зелененького,
Батенька покидаю.

(В наступних куплетах повторюються ці ж слова з відповідною зміною: «матінку», «братіка», «сестроньку», «родоньку»).

62—51. Ой в неділеньку рано, (2)
[Ой] соненько [та] грало.

Грало соненько рано, (2)
Порошком припадало.

Припадала Марусенька (2)
Батенькові до серденька.

— Батеньку мій рідненький, (2)
Чи буду я такая,

Чи буду я такая, (2)
Як калинонька тая?

— Будеш, доненько, будеш, (2)
Поки у мене будеш.

Ой як підеш від мене, (2)
Спаде красонька з тебе,

Як із калиноньки роса — (2)
Із твого личенька краса.

Тут княгиня (так, як і князь у себе) кланяється батькові, матері і т. д., цілуючи батька і матір у руки і коліна, з іншими цілується в губу. Тим часом ще співають:

63.

Хто тебе білив, білая лебеденько,
Хто тебе білив такую біленькую?

— Білили мене білії лебедоньки,
Білили мене такую біленькую.

Хто тебе вбірав, молода Марусенько,
Хто тебе вбірав такую молодую?

— Вбірали мене гарнії молодиці,
Вбірали мене такую молодую.

Коли вже княгиня кланяється:

64—60. Ой змітала Марусенька порошок
Та припала батенькові до ніжок,
Та низенько батенькові кланяєсь,
Сльозоньками ноженьки змиває,
Та й русою та й косою втирає.
— Нащо мене, мій батеньку, видаєш,
Чи ти з мене послуженьки не маєш?
— Ой я з тебе послуженьку всю маю,
Но за своі головоньки видаю.

І так до матері, братів, сестер, тільки у відповідному місці вставляється замість «батенька» інше потрібне слово.

65—60. Ой вступила Марусенька на поріг
Та й махнула хусточкою наперід.

— На сторону, дівоньки, на сторону,
Нехай же я батенькові уклонюсь.

Та низенько батенькові кланяєсь,
Сльозоньками ноженьки змиває,
Та й русою та й косою втирає.

Те ж саме «матінці», «братікові», «сестріноньці» і т. д. Батькові і матері кланяється по три рази, іншим — тільки по одному разові, після чого виходить з хати до комори, приносить пиво і закуску, частує дівчат, всім кланяється і дякує за те, що її вбирали. Весільні дальше співають:

66—12. До Дунаю стеженька, (2)
Вдопкала Марусенька;

Над Дунаєм стояла, (2)
Косу-росу чесала,

Косу-росу чесала, (2)
До коси промовляла:

— Спадіть мені, волосі, (2)
З моєї русої коси.

Спадіте, не втоніте, (2)
До батенька приплиніте.

Нехай батенько знає, (2)
За кого мене дає.

— Що маю, те тобі даю, (2)
Доленьки не вгадаю.

* * *

Гоpонько кам'яная, (2)
Чом ти сі не лупаєш?

А по тобі кіньми грають, (2)
Каменя не влупають.

Знать у тебе, Марусенько, (2)
Камінноє серденько,

Що ти сидиш, не заплачеш, (2)
Батенька не жалуєш.

По тобі батенько плаче, (2)
Як соловій щебече.

По тобі матінка плаче, (2)
Як пташечка щебече.

Тебе матінка шкодує, (2)
Як зазуленька кує.

* * *

Здригнулисі стіни, лави, (2)
Столики мальовані.

А хто ж нас мити буде, (2)
Як Марусі не буде?

Помиє вас батенько (2)
Білими рученьками,

Білими рученьками, (2)
Дрібними сльозоньками.

* * *

Даєш мене, мій батенько, (2)
Так далеко від себе,

Там я людей не знаю, (2)
Сусідоньків не маю.

— Вставай, доню, раненько, (2)
Замітай подвіренько.

Будуть тебе люде знати, (2)
Сусідів будеш мати.

Чути музики, які надходять з села, щораз голосніші співи весільних — це ведуть князя до дому княгині. (Тут описано випадок, коли князь пристає за зятя до дому княгині). Коли ввійшли на подвір'я, княгиня виходить з хати надвір, стає коло князя; батько і мати виносять хліб і сіль, дають князеві в руки і просять молодих до хати. Якщо княгиня виходить заміж і йде за невістку до дому князя, то дальша церемонія відбувається трохи відмінніше).

Тоді заходять у хату тільки молоді. Князь і княгиня кладуть хліб на столі і засідають за стіл; дружина князя, яка залишилась поки в сінях, на знак хорунжого заходить у хату і сідає на таких самих місцях, як і у домі князя. Дружки, які все ще сидять за столом, співають:

67.

Помірно

Ой не плач, ба- тень- ку, за мно- ю,
не за- бе- ру всьо- го доб- ра з со- бо- ю;
По- ки- ну ті слі- донь- ки на дво- рі,
бар- він- ко- вий ві- но- чок в ко- мо- рі,
а дріб- ні- ї сльо- зонь- ки на сто- лі.
Да- єш ме- не, мо- я ма- ти, як квіт- ку,
дай же ме- ні со- ло- ві- я у кліт- ку;

— Ой не плач, батеньку, за мною,
Не заберу всього добра з собою:
Покину ті слідоньки на дворі,
Барвінковий віночок в коморі,
А дрібнії сльозоньки на столі.

* * *

— Даєш мене, моя мати, як квітку,
Дай же мені соловія у клітку.
Буде мені соловейко щебетати,
Буде мене ранесенько збуджати,
Ой бо мене чужа мати не збудить,
Тільки піде на сусіди, обсудить:
— Тож-то моя невістонька сонлива,
Тож-то вона до роботи лінива!

68—12. Закувала зазуленька (2)
В чужую сторононьку,

Загадала Марусенька (2)
До чужої матінки.

А в чужої матінки (2)
Вірная вислуженька.

— Десь моя дитинонька (2)
На вислуженьці служить.

На вислуженьці служить, (2)
За кухароньку робить.

Саме сядуть вечеряти, (2)
[Ме]ні кажуть по воду йти.

Ніченька невидная, (2)
Доріженька далекая,

Перелази високії, (2)
Криниці глибокії.

Та нім я води набрала, (2)
То й сила [в] мене опала.

Та нім я вернуласі, (2)
То вечеря минуласі.

— Сідай, доню, вечеряти! (2)
— Вже ж бо я вечеряла

Ріжними гадоньками, (2)
Дрібними сльозоньками.

69—12. У садочку вишневім, (2)
Вишневім, черешневім

Говорив-єсь, мій листоньку, (2)
Що не будеш опадати.

А тепер ти упадаєш, (2)
Земельку прикриваєш.

Говорила-сь, Марусенько, (2)
Не покинеш ти батенька.

А тепер ти покидаєш, (2)
Батенька не жалуєш.

По тобі батенько плаче, (2)
Як в гаю соловій щебече.

70—52 (крім VI такту) Там попід лісом, попід зеленим,
Де тая доріженька,
Куди ми ішли,
Молодая Марусенько?

Ой а за нею батенько в погоню,
А вона стала в полю доріженькою.
— Ой не звіть мене, мої батенько,
У полі роженькою,

Я вже не буду весною служенькою.
Ой чи тобі, рідний батеньку,

Вірненько не служила
В твойому дворі, в твойому домові.

Ой вішала-м клюшки, рідний батеньку,
В світлоньці, на стіноньці,
Ой віддай, рідний батеньку,
Молодшій моїй сестроньці.

Після того прощаються з княгинею дівчата, її ровесниці, що були запрошені до розплітання коси — цілуються з нею, а вона їм дякує, і вони їй співають:

71—60 (крім IX—XXIV тактів)

Ой вже ж бо ми, Марусенько, ідемо,
На добраніч ми тобі даємо;
На добраніч, Марусенько, на всю ніч.
Ой не так-то на всю ніч — на весь рік,
Ой не так-то на весь рік — на весь вік.

Інакше відбувається, коли князь пристає за зятя. Як молоді увійдуть у хату і покладуть хліби на столі, родичі княгині готуються одпровадити їх до вінчання: збирають коней і підводи.

Як вже все приготоване до від'їзду, тоді дружбі приносять у тарілці свяченої води і кропило із свяченого зілля: він кропить насамперед обох молодих, а відтак усіх, які від'їжджають до церкви до шлюбу. Весільні співають:

72.

Покропи нас, дружбонько, свяченою водою, (2)
Свяченою водою, а правою рукою, (2)
А правою рукою, зеленою рутою. (2)

Молоді кланяються кожному з батьків зосібна, цілуючи їх у руки і коліна, батьки цілують молодих у голови. А хорунжий маршілкою дає знак сватам, що все ще стоять у сінях, щоб співали, і вони зачинають.

73—8.

Кланяйтеся, діти, як рожевії квіти, (2)
Низенько, покірненько, щоб було хорошенько, (2)
Отцю, матіноньці, брату і сестроньці, (2)
І всій своїй родиноньці, своїй родиноньці. (2)

Після цього прощання всі весільні виходять із хати на подвір'я. Там стоять вже осідлані коні з гарно позаплітаними у стрічки гривами, іноді всі одної масті: на дорозі — позастелювані новими, у різнокольорні паски, килимами вози, в які запряжені також гарні, прикрашені квітами чи стрічками, коні. Всі весільні одягнені в найновішу одіж. Князь із дружиною сідають на коні, а княгиня й інші весільні — на вози, і в такому порядку їдуть до церкви: напереді — хорунжий з маршілкою, що звисає на лівій руці, ліворуч нього — старший сват, а між ними обома — князь; за ними чвірками або шістками один за одним їдуть свати. Всі вони в чорних баранкових шапках; на кожній з них з лівого боку пришпилена барвінкова зелена довга галузка, а тільки шапка князя прикрашена навколо дна позолоченим віночком із барвінку. За ними на першому возі їде молода, що сидить між двома дружками, а проти неї — дві свашки; на другому возі — старости, на третьому — родичі молодої, на четвертому — родичі молодого і дружба, а на п'ятому — інші весільні (брати і сестри молодих звичайно на котромусь-небудь возі присідають).

Або їдуть ще інакше: в першому ряду — на конях три свати зі старшим сватом у середині, який держить в руках хоругвку національної краски; у другому ряду — князь, а по обох його боках — хорунжий з маршілкою та й дружба (як ще не дуже старий); а за ними у дальших рядах чвірками або шістками їдуть свати. Один із сватів держить у руці когута або курку, другий — коровоаєць, прикрашений квітами, а третій — хустку із домашнього тоненького льняного полотна. Решта їдуть за сватами на возах так само, як в першому випадку. В кінцевому возі — музики.

Їдучи, свати співають (а музики грають марш, який є варіацією до їх пісні):

74—55.

Ой дай же нам, боже, щасливу дорогу, (2)
Щасливу дорогу до божого дому, (2)
Щоб нам заїхати, службу божу застати, (2)
Службу божу застати, рученьки зв'язати, (2)
Рученьки зв'язати і перстенці міняти. (2)

75—55.

Ой на горі, горі церковця стояла, (2)
А у тій церковці у всі звони звонять, (2)
У всі звони звонять, до церковці гонять. (2)
А у тій церковці є три хоруговці. (2)
Перша хоруговця — то милого бога, (2)
Друга хоруговця — від батінка рідного, (2)
Третя хоруговця — від матінки рідної. (2)

Князь і княгиня по дорозі кланяються кожному, кого стрічають, із словами: «Прошу о благословеньство». Князь похиляється легко з коня, а княгиня з воза. А та особа відказує їм: «Нех ті бог благословить!»

В церкву для вінчання заходять тільки молоді і деякі весільні. Вертають додому вже трохи відмінніше, ніж їхали до шлюбу: князь їде тепер на возі. Свати знову співають:

76—55. Ой на горі, горі церковця стояла, (2)
А в тій церковці Марусенька шлюб брала; (2)
Маруся шлюб брала, йому присягала, (2)
Йому присягала, крайне слівце дала; (2)
Крайне слівце дала, перстенці міняла. (2)
— Ой матенько моя, вже ж бо я не твоя, (2)
Тільки того стала, що з ним шлюб узяла. (2)
Маруся шлюб взяла, йому присягала. (2)

Приїхавши на подвір'я княгині, стають перед хатою, князь і княгиня — перед самими входовими дверима; двері зачинені, бо у хаті готуються до перепою. Свати перед вікнами співають (тоді, коли княгиня віддається до князевого дому за невістку):

77.

Ой вийди, вийди, батеньку, з хати, (2)
Батеньку з хати, невістоньку привітати, (2)
Привітай невістоньку, молодую Марусеньку. (2)

Якщо князь пристає до княгининого дому за зятя, то свати співають на ту саму мелодію:

78—77. Ой вийди, вийди, батеньку рідний, (2)
Батеньку з хати, Івасенька привітати, (2)
Привітай Івасенька, свого рідненького синонька. (2)

Одчиняються сінешні двері, виходять батько і мати княгині з хлібом і пивом; один із свояків держить дві порожні шклянки, другий — збанок, наповнений пивом. Батько стає навпроти

княгині, а мати — навпроти князя і подають хліби молодим: батько дає бохонець хліба княгині, а мати — князеві (подають навхрест). Відтак родичі, кожне зосібна, беруть через велику хустку порожні шклянки від свояка, держать в руках, а другий, що держав збанок з пивом, наливає шклянки. Батьки випивають самі, а недопите виливають через голови за себе. Відтак наливає у ці шклянки знову, і родичі знову подають молодим навхрест шклянки з пивом; молоді випивають, а решту теж виливають через голови за себе. Кожен раз, як хтось вип'є, хорунжий, піднісши маршілку вгору, дзвонить; свати співають і музики за ними грають «Многая літа», а потім співають:

79—52. За воротами, за дев'ятими
Дунай сі розливає,
Там Марусенька молоденькая
Свою красу розсіває.

Вийшов до неї батенько її:
— Що ж ти, доненько, дієш?
Ще ти молоденька, як ягодонька,
Свою красоньку сієш.

— Хоть я її сію, хоть я її сію,
Не всю я розсіваю:
Як мені буде добрая доля,
То її позбіраю.

Тут родичі уступаються на боки і просять молодих до хати. Молоді входять у хату з хлібом і йдуть аж до стола, кладуть хліби на стіл, а самі засідають за столом на покуті; побіч них, вздовж стіни на лавках і перед столами на стільцях, засідають решта весільних. Музики сідають, як звичайно, на ліжку біля подушок. Хорунжий дає маршілкою знак співати і грати. Свати співають:

80.

Напроти його Марусенька його...
А були ми в шлюбі,
А були бо ми в шлюбі,
У божому суді;

Від бога суд, від попа шлюб,
А від короля весілє.

Варилихи приготовляють їсти: кладуть на столи ложки, хліб. пироги, напиток. Хорунжий, піднісши маршілку вгору, дзвонить нею і дає знак до співу. Свати співають (№ 26). Всі п'ють і закушують та співають дальше на ту саму мелодію:

81—26. Стелит[ь]сі барвін з тонкого тису...
Брязнули ложки, тарілки, (2)
Напиймося горілки,
Хоч по разочку, хоч по келішочку;
Будем їсти сніданєчко.

Подають борщ, а потім інші страви. До кожної свати співають так само, як це робили в домі князя. Як з'їли, тоді хорунжий виводить із-за стола князя і княгиню; йому приносять із комори хустку, він подає князеві, княгині і свашці по одному її кінцеві, сам держить четвертий; ідуть на середину хати і в колесо танцюють, співаючи:

82—35. Зчорнів я, змарнів я,
По горах ходячи,
За тобою, Марусенько,
Таляри носячи.

— Не чорній, не марній,
Не трать собі грошей,
Я за тебе не піду,
Бо ти нехороший.

Нащо-сь брав, коли знав,
Міщаночку з міста?
Я не їла і не буду
Гречаного тіста.

Я не їла і не буду
Гречаного тіста,
Возьму собі катаночку
І піду до міста.

Нащо-сь брав, коли знав,
Що не вмію жати?

Буде твоя пшениченька
В полі зімувати.

— Я горілки принесу,
Женців понаймаю,
Та я собі пшениченьку
З поля позбираю.

Після цього продовжують «цілий танець» в такому самому порядку, як у домі князя.

Таких танців, як у нинішніх часах, наприклад, полька, краков'як, тоді ніколи не танцювали. Траплялося, що серед присутніх знаходився хтось, що служив при війську, наприклад, у Чехії або на Угорщині, і бачив, як там танцювали чехи або угорці; тоді він і тут на весіллі танцював такого чужого танця, як яку-небудь польку, чардаша або що-небудь інше. Але танцював він по пам'яті, як це бачив, бо ж спеціально цьому не вчився. Помалу, помалу, ці чужі танці вкорінювалися і в народ. І нині переважно ті чужі танці танцюють.

У неділю ввечері після танців подавано не вечерю, але обід, причому весільні знову так само співають, як в домі молодого.

Після обіду, перетанцювавши описану вже низку танців, співали пісні до короваю, як в домі молодого. Розібравши коровай із квітів і взагалі з його прикрас, дружба краяв його по куснику, клав старшому сватові на тарілку; молода підказувала, кому роздавати ті кусні, і взагалі все робилося знову так само, як у домі князя. Ранком в понеділок значна частина весільних розходиться, щоб трохи переспатися та щоби ще рано, десь біля 8 години, знову зібратися на весілля.

Якщо молода виходила заміж до дому молодого (за невістку), то в понеділок перед полуднем, після снідання, до якого також співали весільних пісень, збиралися перевозити молоду з її приданим (скриня з білизною, полотном, периною, подушками, убранням і т. п.) до дому молодого. Такий переїзд відбувався при співучасті весільних: старших жінок, сватів, дружок. Між ними був і дружба, і хорунжий та інші. Тих, що їхали на підводі, де була скриня, називали *гостями.*

Під час складання майна молодої до її скрині весільні переспівувалися з гостями.

Весільні співали до гостей:

83.

Покажіте нам гості!
Госпося жвава була,
Коло пєца сі звинула,
Наварила, напекла
І нам на стіл принесла.

84.

Здрігнулисі лави, стіни
Там, де гостоньки сіли,
І ще ліпше здрігнутсі,
Як горілки нап'ютсі.

Після цього гості сідають за стіл до снідання, разом з ними і решта весільних. Снідання складалося з різних страв.

Під час подавання ложок, а відтак мисок із стравами знову переспівують до них такі пісні, як і раніше, і далі співають до гостей:

85.

Покажіте нам гості,
Чи до нашої милості?
Нехай ми будем знати,
Кому ся уступати.

Гості:

86.

А ось ми ваші гості!
А ось ми вашії гості,
Ой гатьте нам, гатьте, (2)
Бо ми будем їхати!

Весільні:

87—84. У нас гаті гатінниї
І мости мостінниї;
А хочте собі їдьте,
А хочте — пішки йдіте.

Гості:

88—86. Ми пішки не підемо, (2)
А тільки поїдемо
Кованими возиками,
Вороними кониками.

Весільні до музиків, батька і матері:

89—86. Ви, музиченьки, грайте, (2)
Ви, тату, скриню дайте,
Ви, мамо, білу постіль —
Будуть їхати гості.

90—86. Ідіть, тату, до комори, (2)
Бо будемо ділити:
Нам скриня і перина,
Вам буде коморина.

Весільні:

91—86. Годувала мама бобра (2)
І казала — дочка добра,
А дочка листом впала
І всьо з комори забрала.

92—86. Прийшла мати до комори (2)
І сплеснула в долоні:
— Нема скрині, ні перини,
Ні Марусеньки-дитини.

Або ще додається:

Ні перини, ні Марусеньки дитини,
Де стояла скриня, там порили свині,
Де була перина, тамо стали горохвини.

93—86. Сиві коникі, сиві, (2)
Чи чуєтеся в силі,
Чи довезете скриню
І Марусю-дитину?

Тоді, як це співають, висаджують скриню і перину, подушки і т. п. на віз, сідають кілька жінок і, як є ще місце, то і княгиня, а ні — то їде ще одна фіра для жінок і княгині, і князя, і їх дружин. Свати їдуть на конях. На возах, а саме на тому, що скриня, везуть напитки і закуску, а на кінцевій підводі їдуть музики і грають марш. Напитків і закуски беруть із собою якнайбільше. Весілля рушає із подвір'я княгині, і далі співають їдучи, але вибирають найдовшу дорогу, часом проїжджають мимо того дому, де молодий мешкає.

94.

Благослови, боже,
Щасливої дороги
З княгиніного двору
До княжевого двору.

Тільки-но виїдуть, натрапляють на перешкоду, і всі стають серед дороги: то люде (невесільні) положили поперек вулиці рогачку.

Весільні приневолені викупитися від тої перешкоди: хорунжий, що їде тепер на коні, дає знак, щоб виймали напитків і закуску, їде до людей, що стоять за рогачкою, просить їх до підвод. Вони приходять, вітаються за місцевим звичаєм, весільні їх частують горілкою, закускою; співають і грають, а ті селяни, що положили рогачку, йдуть танцювати. Так серед вулиці бавляться близько години, і аж тоді їх пускають їхати далі. Музики грають марш. Весільні гості їдуть далі, співаючи, і в недалекому місці знову натрапляють на рогачку, і знову такий самий викуп дають, знову танцюють, співають:

95.

На селі кури піють,
Весело гості їдуть
Зі скринями, з перинами,
З дорогими річами.

І так щораз стрічають перепони і кожний раз змушені викуплятися напитками і закусками. Траплялося, що як виїхали, наприклад, перед полуднем, а найпізніше після полудня, то їхали до вечора або до ночі, або аж під ранок із понеділка на вівторок приїжджали до дому молодого.

Поперед гостей їхав старший сват з хоруговкою; він перший прибував на обійстя батьків князя; швиденько зсідав з коня, ліз на дах хати і там застромлював хоруговку. Скоро злазив з даху, знов сідав на коня і якнайскорше прямував до підвод, і вже поруч них же їхав, буцім вони не знають, де князева хата: на цей знак він і застромив хоруговку в стріху хати.

Гості, заїхавши на подвір'я молодого, співають:

96.

Вийди, тестенько, з хати
Гостоньки привітати,
Бо ми коні завернемо
Та й назад повернемо.

Музики грають марш:

97.

Після цього одчиняються сінешні двері князевого дому, і з хати виходять його родичі з хлібом і сіллю, вітаються з молодими, що стоять вже перед дверима (цілуються), переливають знову (як після вінчання у молодої); подають навхрест пиво молодим, вони випивають, а недопите виливають через голови позад себе і на прохання родичів входять до хати.

На скрині на возі везли коровай; тож сват, що коло його їхав (пильнував його), здіймає його зі скрині і заносить до комори. Туди ж заносять скриню, постіль та ін. Всі гості заходять до хати на прохання господарів дому, сідають за стіл: молоді

на покуті, решта гостей — праворуч і ліворуч від молодих і перед столами на стільцях. Той сват, що їхав з хоруговкою, пише на стіні в хаті на видному місці вуглем: «Тут має бути сім волів на забиття, бочка пива, бочка вина; будем їсти, будем пити і будемо ся веселити»; аж після того сідає біля інших коло столу. Музики поки що грають ще надворі, і деякі з молодших весільних, що приїхали з гостями, танцюють і забавляються, поки прибудуть решта весільних з дому родичів молодої. Ті, що приїхали, заходять до сіней і стоять перед одчиненими дверима світлиці (це вже називаються *запорожці:* їм до хати йти не вільно, бо там гості).

В цей час гості — переважно одружені, жінки і трохи чоловіків — годять музик, обіцяючи їм будь-яку нагороду, і забирають до хати. Саджають їх, як звичайно, на ліжку біля подушок. Гості співають:

98—1.
Дай же, боже, добрий час,
Як у людей, так у нас.
В щасливую годину
Розвеселім родину;
Ой ну-ну, ой ну-ну,
Розвеселім родину!

Музики ж грають трохи відмінніше:

99.

Танцювати гості зобов'язані до того часу, поки хорунжий ударяв палицею об бельок хати три рази. Причому перший раз ударить, як зачнуть танцювати, другий раз може вдарити через півгодини або через годину, а то й через три години, а третій раз — коли захоче: може аж на другий або й на третій день.

Але весільні запорожці, яким танцювати не вільно, стараються танцям гостей перешкодити, себто їм забаву перервати. Вони намагаються хоч одну жінку із гостей, що танцюють, вкрасти і винести її до сіней, і тоді вже, хоч хорунжий не вдарив ще об бельок третій раз, танець гостей припинявся. Запорожці здобували собі право увійти в хату і порядкувати забавою, і вже засідали за столом, їли, пили і бавилися.

Під час тих забав молоду заводять до комори, щоб розібрати квіти на голові і стяжки, дають їй на голову чіпець, зав'язують в хустку (вона вже молодиця) і так перебрану вводять

знову в хату. Зав'язавши їй очі *платом*[1], саджають на стільці перед столом, лицем до порога хати.

Вона сидить, аж поки хто-небудь із її свояків не викупить того плата. Той, хто має охоту викупити, приступає до неї і голосно говорить: «Я даю за той плат корову» (або теля, або коня і т. д.), або кладе більшу квоту в таріль, що на це призначений стоїть вже на столі, при цьому розв'язує їй з плата очі, начебто забирає плат собі, перетанцьовує з нею і знову садить її на тому самому місці, на стільці, і тим самим платом знову він чи вона (бо може то бути і якась жінка) зав'язує очі.

Тоді інший хто-небудь викуповує цей плат, і так йде дальше і дальше, доки всі свояки, приятелі або і знайомі цієї церемонії не відбудуть, і аж тоді молодиця (княгиня) танцює з молодцем (князем, що відтепер називався вже молодцем), потім з батьком, з матір'ю, з братами, сестрами і з кожним по черзі, які також обіцяють їй дещо дати або й кладуть на таріль які-небудь гроші, але то вже не називалося, що викуплював плат, а тільки платив чи давав їй на чіпець. Таким чином вона могла зібрати немалу квоту, бо ж сама вибирала особу, з якою мала намір танцювати. Після тих танців, які могли мати місце найскорше під ранок у вівторок або і пізніше, або аж коло четверга, вважалося весілля закінченим, і всі, прощаючися одно з одним і з молодими, розходилися додому.

Однак траплялося, що весілля продовжувалося мимохіть по тій причині, що ніхто із запорожців не міг украсти жодної із танцюючих гостей, бо гості добре берегли танцюючих і запорожців до них не допускали, а хорунжий навмисне другий і третій удари об бельок хати проволікав для того, щоб жінок танцями і співами помучити — жінки ж протягом всього танцю співали, вигукували; було деколи і так, що аж похрипнуть від крику. Кінець кінцем хто-небудь із запорожців таки викраде із танцю одну жінку, і весілля закінчувалось.

В наступну неділю сходяться до дому, де вже живуть молоді, і справляють там ще так зване *подзіньковане*, але забава ця вже не така голосна, звичайно без музик, та й всі гості ще з весілля помучені. Забава ця тягнеться часом до пізньої ночі, і остаточно всі заспокоюються, весільну церемонію закінчують та приступають до звичайної щоденної праці.

---

[1] Платом назвали хустку з домашнього найтоншого полотна довжиною до 4–5 аршин і шириною в один лікоть Таку хустку жінка убирала в найбільші торжества, а як умирала, зав'язували її в той плат і ховали її таку в домовину. Кінці плата були широкою смугою вишиті кольоровими нитками.

ВЕСІЛЛЯ В СЕЛІ ОРЕЛЬЦІ СНЯТИНСЬКОГО ПОВІТУ НА СТАНІСЛАВЩИНІ

Записав В. Равлюк. 1890

Парубок, котрий хоче женитися, посилає до батьків дівчини двох людей *в старости*. Тії люди бувають найчастіше крівняками *молодого*, можуть бути й чужі. Вибирають на се людей старших та тямущих, щоб знали діло добре повести.

Старости, входячи до хати, де живе дівчина, поздоровляють звичайним: «Слава Йсусу Христу». Їх просять сідати. Балакають якийсь час про звичайні речі, а накінець починають просто: «Ми прийшли за N. N. у старости».

Коли батьки сподівалися цього, го́дяться зараз; як ні, то: «Будьте ласкаві, прийдіть завтра, ми си надумаємо». Одначе чи сяк, чи так — дають старостам їсти й пити.

На другий день якщо «не дадуть макогона», тобто наколи батьки дівчини не перекажуть через людей, що не го́дяться, — приходять знов старости. Тепер роблять торг про *віно*.

За тиждень перед весіллям сходяться батьки як *князя*, так *княгині* на *слово* — звичайно до дому молодої. Тут обговорюють, кого мають молоді *дарувати*.

Звичайно молода дарує *неню* та й *матку* [весільну матір] молодого переміткою. За матку буває хресна матір, як сеї нема, то перша-ліпша кревна. Також рідну сестру князя, без огляду, чи вона заміжня, чи ще дівчина, дарує переміткою. *Світивці* теж дає перемітку. Світивкою буває найменша сестра (рідна) князя, ще дівчина. Як немає рідної сестри, то *перва сестра*, дочка сестри і і[н]. Також і свашка (ся може бути й не кревна) отримує перемітку. А *кодашеві*, молодшому братові князя, що провадить воли, як їдуть за молодою, дає *платинку*.

Князь дарує тілько братів молодої: кожному з них дає по ножеві та по кільканадцять крейцарів.

ДЕРЕВЦЕ

Весілля зачинається у вівторок, п'ятницю або неділю вечером («щоби весілє у мнясний день було»).

Перший вечір весілля називається *деревцем*. Назва ся походить від того, що тут убирають дівчата стятий вершок ялиці або вишні. Деревце вирубує сам князь для себе і для кнігині. Наколи немає свого саду, то вирубує тільки у того господаря, котрий живе з першою жінкою. Сам князь заносить його до кнігині; заразом несе й кору під вінок (кора та здерта з патика вербового). До неї пришиває матка листочки барвінку червоною шовковою ниткою, потім золотить позліткою.

В день перед «деревцем» ходить сама молода по кревних та й по чужих — передусім там, де є дівчата, та просить: «Просили гєдя та неня, та й я прошу, щобисте пустили свою N.[1] на «деревце»... Від молодого ходить просити свашка або рідна сестра.

Увечері сходяться дівчата. Входячи до хати, кожда говорить: «Дай, боже, хліба, соли, мешканні добре». Приносять з собою звуздиків, васильок, чибрик. Засідають за стіл по старшині (самі дівчата). Молода кладе перед них дрібне гусяче пір'я.

Дві найстарші з-помежи дівчат, що мають батька та матір рідних, в'яжуть першу *затичку* на сам верх деревця з кос[2], васильку, звуздиків, а інші дівчата в'яжуть біле гусяче пір'я з васильком і звуздиками в затички та складають на стіл.

Тим часом князь приносить деревце, застромлює у колач та кладе на стіл. Рідний батько та мати кнігині (як нема рідних, то й нерідні можуть; як сирота, то брат рідний з жінкою) в'яжуть тії затички, що зробили найстарші дівчата, на сам верх деревця. Зав'язавши, цілуються, плещуть в долоні, викрикуючи: «Гой, гой!» Дівчата за столом також цілуються між собою і тепер в'яжуть затички на деревце.

В цей час матка сидить в кінці стола біля вікна та лагодить кору і барвінок на вінок. Як дівчата поцілуються, вона починає шити та й співає сама:

1. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой дай, ненько, голку (2)
Та й ниточку шовку
Пришити квіточку
Йа з рути, з бирвіночку.

Як сеї матка скінчить, дівчата в супроводі музики співають такі співанки:

[1] Ім'я дочки.
[2] Пера [з хвоста] когута.

2. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой до нас, боже, до нас,
Бо у нас тепер гаразд:
Пришла йа божа мати
Деревце зачіпати.
Коло стола стояли,
Заки дівочки деревечко не вбрали.
Та як дівки деревечко врідили,
Тогди вни си від стола вступили.

3. В Коломиї на ратуші
Бубни б'ют,
Йа в нашої молодої
Деревце в'ют.
Ой від спода до вершечка
Ялинка,
Йа на самім та й вершечку
Калинка.

4. Та й [Ганнусько], серце,
Врідилих ти деревце,
Від спода до вершечка
Ялинка,
Йа на самім та вершечку
Калинка:
Сріблом, злотом йа взлотили,
А косами завершили.

5. Та й летіла зазулечка
Понад сад
Та пустила сиве перце
На весь сад.
Та й чому ж ти, зазулечко,
Не куєш?
Чому ж ти, молоденька,
Не тужиш?
Та вже другий раз дівочков
Не будеш,
Вже чірвоні попліточки
Не вплетеш;
Вже з парубком на розмову
Не станеш;
Вже д' коршмоньці та й на данчік
Не підеш.

Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой летіли білі гуси
        По двору
Та роняли біле пір'я
        По столу.
[Ганнуськи] товаришки
        Збирали
Та й її деревечко
        Вбирали.

Ой на круг ліса, ой на круг ліса
        Зеленая травиця,
Насеред ліса, насеред ліса
        Рубленая керниця.
Ой там [Іванко], там молоденький
        Коника напоював;
Ой там [Ганнуська], там молоденька
        Водиці набирала,
— Ступай, [Ганнусько], ступай, [Ганнусько],
        На бів-біленький камінь,
З того камінчика, з того камінчика —
        На срібний стремінь,
З того стреміня, з того стреміня —
        На коника вороного,
З того коника, з того коника —
        За мене молодого.

8 Якби я була знала,
Шо я буду заручена,
Пішла ж би я в чисті поля
Аж по стадо воронії:
Витолочте моє зілє,
Най оно си не лишає
Чужим дівкам на радощі;
Чужим дівкам на радощі,
Мої неньці на жалощі.
Кілько ненька в город гляне,
Тілько неньці серце в'яне:
— Десь у мене дитє було,
Шо раненько уставало;
Шо раненько уставало,
Тото зілє поливало.
Оден вінок було зшило,
У тім цноту доносило.
Другий собі було зшило,
Та й у тім си заручило.

Третій собі було зшило,
Та й у тім вже слюбок взяло.

9. Та жель мені, дівчиточка,
        За вами,
Та сіяла та й васильчік
        Враз з вами;
Та й сіяла я васильчік —
        Заснула,
Будив мене мій ґедичок —
        Не чула.

*   *   *

Ой по горі фіялочки
        Зродили,
Лишень одну та й стежечку
        Лишили,
Туда ішла молоденька
        Стихенька,
За нев, за нев її ґедик
        Зблизенька.
— Та не йди ж ти, мій ґедику,
        За мною,
Не мила ми бесідочка
        З тобою.

Далі повторюється «Ой по горі»... тільки замість «ґедика» — «ненька». І потім:

Ой по горі виногради
        Зродили,
Лишень одну та й стежечку
        Лишили,
Туда ішла молоденька
        Стихенька,
За нев її бай миленький
        Зблизенька.
— Ой іди ж ти, мій миленький,
        За мною,
Мила мені бесідочка
        З тобою.

10. Ой де си діли, де си поділи
Молоденької ґедик?
Ой най уві[й]дут, най си приступют

Близенько йа д' столови;
Ой най вiручут, ой най вiкупют
Вiночок вiд жiночок;
Вiночок вiд жiночок,
Деревце вiд дiвочок.

Як кнiгиня сирота, то спiвають отсi спiванки:

11. Ой ти, горочко, ти, камiнная,
Чьо стоïш, не лупаєш?
Ой ти, кнiгине, ти, молоденькая,
Камiнне серце маєш;
Ой шо ти сидиш, сльози́ не зориш,
За ґедю, неню не згадаєш?
Ой кнiгине, ґедик лежит
Та й навхрест ручки держит.
Ой просит си в пана бога:
— Пустiт мене, боже, домiв,
Своє дитє йа врiдити
Та й на посаг посадити.
— Ой люди — не татари,
Твоє дитє вже убрали;
Ой убрали, як панятко,
Посадили сиротятко;
Ой убрали, як квiточку,
Посадили сирiточку.

12. Ой у лiсi пенькiв много,
Зеленого нi одного;
Ой в [Ганнуськи] ґедiв много,
Рiдненького нi одного...
Ой ти, кнiгине, ти, молоденькая,
Камiнне серце маєш,
Ой шо ти сидиш, сльози не зориш
За дєдю i т. д. (як № 11).

Як дiвчата уберуть деревце, перестають спiвати. Тодi подають їм вечерю...

Матка не докiнчує вiнок шити, але лишає на досвiта i тодi кiнчить, бо то «так годитси».

По вечерi йде музика на подвiр'я i грає; парубки вже чекають та й починають гуляти. На деревце приходять також i старшi, але без дарiв.

На другий день матка ще до дня дошиває вiнок та й злотить. На вiнку пришивають чотири китицi шовковi червонi та чiпляють грошi, «шоби молодята мали їх повiк».

Гостi сходяться дуже рано з дарами. Чоловiк несе пару хлiба i гуску солi, а жiнка курку. Як уже гостей збереться досить, сiдають батько та мати молодої за стiл пiд образами за деревце та й рiдня. Молода клякає перед столом на околiт (снiп) житнiй (мусить бути жито жате); поверх околота постелена верета, а на верху подушка. Уклякнувши, клонить голову на колачi, що стоять перед деревцем на столi. Батько й мати приступають до неї та й кладуть їй вiнок на голову, але не голими руками, тiлько хустиною тримають. Матка дальше її вбирає. В цей час жiнки спiвають без музики:

13. Ой лежєв бирвiн, бирвiнковiч...
Паде руточка, паде,
Ґедичок вiночок кладе,
Ненечка поправляє,
В село вiрiжає.
Ой у село вiрiжає
На весiлє просити,
Найменшi си дитиночцi
Вклонити.

14. Ой лежєв бирвiн, бирвiнковiч...
Ой з-за гори бай сонечко
Сiяє,
Чос на мене мiй ґедичок
Ззирає.
Не ззирайси, мiй ґедику,
На мене,
Не зносила я вiночка
У тебе:
Аж менi купив сам молодий
У Львовi,
Та дав за него сто чiрвоних
Готовi.

Як вже матка убрала молоду, та знов клякає i клонить голову до колачiв, а найстарiший з гостей «просить прощi»:

«Припала панна молода перед царський столець, пiд зелений вiнець, просит насамперед господа бога, Iсуса Христа, сина божого, i матiнку Христову, свого ґедика, свою ненечку, своїх братiв, своїх сестрiв, своїх невiсток, своїх зятiв, своїх вуйкiв, своїх вуйнiв, своїх дiдiв, своїх тiгок, близьких i далеких сусiд, i старих людий та й малих дiтий, щоби-сте її простили i благословили».

Всi присутнi вiдповiдають: «Най бог простит i благословит». Бесiдник «просить прощi» три рази. Як третiй раз скiнчить,

«віньчує»: «На щесті, на здоровлі, на многі літа, аби-с весела, як весна, богата, як осінь». По сім молода встає, хреститься три рази, за кожним разом клониться до землі та приговорює: «Прощейте мене». Усі відповідають: «Най бог простит». Молода йде, цілує ґедю і неню в руку і цілується з усіма присутніми, навіть з найменьшими дітьми.

Жінки тим часом співають:

15. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Прилетіла зазулечка
Та й кує,
Та [Ганнуська] ґедикові
Дєкує:
— Дєкую вам, мій ґедику,
За тото,
Шо-сти вбрали головочку
Йа в злото;
Дєкую вам, бай ненечко,
За тото,
Шо-сти вбрали головочку
Йа в злото.
Ой хоть бо я та й по ночах
Ходила,
Таки ж бо я свою цноту
Доносила.

16. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой з-за гори бай сонечко
Сіяє (і далі, як № 14).

17. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой з-за гори бай сонечко
Сіяє,
Куда наша молоденька
Збирає?
— Ой у село, мій ґедику,
У село,
Шоби було мому роду
Весело.
Ой у село на весілє
Просити,
Наименші си дитиночці
Вклонити.

Під час того, коли молода цілується, а жінки співають, дають братові молодої фустку і пару колачів та посилають його з одним з гостей (мусить бути кревний) до молодого.

В молодого (князя) все так діється від самого початку, як і в молодої.

Молодий, як тільки прийде брат кнігині з фусткою, сідає за стіл за деревце на подушку (і то у шапці). Брат подає на колачах фустку і каже: «Просила сестра на фустку». Князь бере, кладе перед себе колачі і цілується з братом. По сім гостять брата. Від князя не вільно голою рукою нічого брати, тільки хустиною, і він також так мусить робити.

Як брат відходить, дають йому пару колачів, на колачах перстень і *політичку* (вузька стяжка, звичайно червона) для молодої. Перстень до шлюбу, а політичкою вінець молодій прив'язують.

Як брат повернеться, дає сестрі те, що приніс від молодого... Дружки, також у вінках, стають коло молодої. Молодій дають кілька колачів і виряджають у село просити на весілля з музикою аж за ворота. Жінки в цей час співають:

18. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Та чірвона калиночка,
Білий цвіт —
Та сіяє цес віночок
На весь світ.
Та з-за гори бай сонечко
Сіяє —
Вже си наша молоденька
Збирає.

19. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Та чірвона калиночка,
Білий цвіт —
Іде наша молоденька,
Кількиий світ,
Та й з-за гори сонце сходить,
Сіяє,
Вже си наша молоденька,
Збирає.
Та у сéло, моя ненько,
У сéло —
Шоби було мому роду
Весело.
Та й у село на весілє
Просити,
Найменші си дитиночці
Вклонити.

Так само випроваджують молодого. З молодим ходить тільки один *дружба*. Обидва з паличками в руках, у шапках, на кот-

рих по лівому боці — малі округлі вінки, ушиті на корі, з листків барвінку і позолочені. Молоді ходять в Орельці й просять на весілля, не обминаючи ні одної хати.

Як тільки увійде молода (чи молодий) до якої хати, кладуть на лавку кожух, щоб на голу лаву не сідала.

Молода, посидівши хвильку, встає, за нею дружки, і каже: «Просили гєдя та й неня, та й я просю на хліб, на сіль, на що нас бог дарив, на то вас просим — абисти ласкаві на весілє прийти». Дружки рівночасно з кнігинею говорять ті самі слова, переміняючи відповідно замість «просили гєдя та неня» — «вуйко та вуйна», замість «та й я просю» — «та й панна молода....» Як прийде молода до *батька*[1] (що її вінчає), просить, як у кожного, і дає колач, кажучи: «Проши, батю, на колач». Повертає також до молодого — там її гостять.

Увечері другого дня сходяться гості, приносять дари. Входячи до хати, говорять: «Дай, боже, хліба та соли, мешканє добре новобраним...» Їм дають вечеряти. Скоро гості повечеряють, виходить музика надвір та й тут гуляють. Другий вечір весілля зветься *гуски.*

Третього дня молода встає рано та убирається. Гості сходяться «до слюбу віріжяти». Як вже досить гостей насходилося, мсідають батьки за стіл так, як тоді, коли в село виряджали; молода клякає, найстарший з гостей просить так само прощі. Як «віпросі прощі», жінки співають:

20. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой з-за гори ой сонечко
Сіяє,
Куда наша молоденька
Збирає?
— Ой до зброю, мій гєдику,
До зброю,
Тепер мені розлученька
З тобою.

Як княгиня сирота, то сеї:

21. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Втворяйте си ворота,
Йде до слюбу сирота:
Гєдика ні неньки не має,
Ї рід виріжає.

По відспіванню цієї пісні виходять на подвір'я. З молодою ловиться за хустку з правого боку брат рідний (як ні, то первий[1], але мусить бути парубком), а з лівого боку — дружки. Так ідуть дорогою до церкви, а з ними й гості весільні. Музика приграває по дорозі, жінки співають:

22. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой у морі на камени,
Там стояли два янгели.
Ой янгелю, товарише,
Ой ізгляньмо та й погляньмо,
Кого і з ким йа звінчити.

23. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой попе, попе, батьку наш,
Ой утвори церковцю проти нас;
Ой утвори церковцю проти нас,
Та й не будеш вінчити ти всіх нас,
Лишень двоє діточок з-межи нас:
Першую дитиночку — (Іванка),
Другую дитиночку — (Єленку).

Крім сих двох, співають ще наведені вище пісні (див. № 15—18). Недалеко від церкви музика лишається.

При шлюбі не повинно бути нічого на молодих зав'язане. Окрайка, що нею оперізуються, защіпки при кожусі чи там сердаці — все порозв'язуване, «щоби жадні гудзи не в'їзали молодих — аби си добре жило». Котре з молодих клякне другому на одіж, те буде верховодити. З сего не раз постає смішна мотанина, бо молодий хоче клякнути на сіряк молодої чи там на опинку[2], а та витягає йому з-під коліна та клякає на кінець його сіряка, той знов витягає... аж не раз священик робить сему кінець...

Як вертають з церкви, співають:

24. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой ми в церкві були, (2)
Ой шос там виділи, (2)
Два вінці на престольці (2)
Молодим на головці. (2)

Як прийдуть перед ворота, стоять доти, доки не вийдуть з хати гєдя і неня з хлібом та сіллю привитати молодих. Заки вони вийдуть, жінки затягають:

[1] Йдеться про весільного батька, бо рідних називають «гєдя» і «неня». *(Упорядн.)*.

[1] Тобто двоюрідний. *(Упорядн.)*.
[2] Велика запаска, інакше — горботка.

25. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Чому, гєдю, не віходиш, (2)
Чому нас си не питаєш, (2)
Ци-с ми добре та й згостили (2)
Та й кого-с ми та й звінчили. (2)

26. Війди, гєдю, протів мене
З плетеними колачами,
З добрими гадочками...
Чому ти си нас не питаєш,
Шо-с ми си так забарили;
Шо-с ми си так забарили,
Чи добре ми там згостили.
Гаразд, гєдю, гаразд,
Будеш мати зетя зараз.

Як вийдуть батьки, всі йдуть на подвір'я. Найстарший з гостей, удалий до співу, ловить за руку брата (бо з церкви вертають в такім порядку, як туди йшли), а брат молоду, коло молодої дружки і т. д., гості, та й заводить у хату, співаючи безперестанку одної:

27. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой ми в церкві були і т. д. (як № 24)

На порозі стає молода, гєдя й неня тримають над її головою хліб і сіль і проводять її, все тримаючи хліб, аж доки не дійде до стола. На хорімному порозі стоять дві жінки; одна розвиває звій полотна, по котрому ступає молода, а друга, наколи молода перейде, звиває, щоб ніхто інший по нім не йшов: так, аж доки молода не дійде до стола... Обходить стіл три рази навколо. За третім разом молода сідає під образами проти деревця, коло неї брат, дружки та й гості. Коли молода усядеться, перестають співати. Тепер наступає обід... По перших двох стравах музика, що сидить на лаві коло порога, зачинає грати...

По обіді молода «чістує». Перед нею кладуть полумисок з накроєним колачем. Вона бере по кусникові колача та й дає наперед гєдеві, потім нені, братові, сестрі й усім гостям по старшині. Подає хустиною, і не голою рукою належить відбирати. Біля неї стоїть порожній полумисок. Як дасть кому там кусень колача, цілується з ним, а той їй: «Дай ти, боже, хліба, соли, мешкані добре і всього, чьо собі в бога жідаєш», — та й кидає їй кілька крейцарів у полумисок. Давно чістувалося горівкою, що бачимо зі співанок...

Як тільки збирається молода чістувати, співають:

28. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой стань, роде, перед мене, (2)
Ци пізнаєш ти тепер мене, (2)
Ой з повною повнечкою, (2)
Із доброю волечкою. (2)

Як уже чістує:

29. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Озми, молода, повнечку,
Почістуй свого гєдичка.
Даст ти гєдичок не много,
Лиш чірвоного жовтого...
Білая рибка, рибочка грала,
Чьом [1] золотиї перечка мала,
Повнечкі досипала.
Ой чії ж тото повнечкі,
Шо вколом стола стояли?
Ой з вином, з вином,
З вареним пивом,
З горівкою полинковою,
Із медом солоденьким.

Сеї співають через довший час, заміняючи декотрі слова: «гєдичка» на «ненечку», «братчіка» на «сестричку», «вуїчка», «вуйночку», «гостечка». Також і сеї співають:

30. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Шлю зазулечку на Вкраїночку
По свою родиночку:
Ні зазулечки з Україночкі,
Ні мої родиночкі...
Стань, роде, перед мене,
Ци пізнаєш тепер мене,
З повною повнечкою,
З доброю гадочкою.

Князя так само виряджають до шлюбу, так само гєдя та неня кладуть йому вінок, а матка пришиває до шапки; він так само клякає, і «прощі» просить найстарший. До церкви йде з ним по одному боці світивка, а по другому дружби і по дорозі співають ті самі пісні. Вернувшися з церкви, так само затримуються перед воротами, поки гєдя й неня з хлібом і сіллю не

[1] Вживають замість «гей»

вийдуть. Йдуть тоді на подвір'я; «заводять», як і у молодої; [рідні] батьки несуть хліб-сіль над його головою, а жінки простирають полотно. По обіді також чістує. При сім ті самі пісні співають, що й у молодої, тілько от сю співають в молодого, а в молодої ні:

31. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Та й крутоє та й вертоє
Деревце,
Та й у крутім та й у лузі
Рубали,
Та й на тихий Дунай
Пускали.
Та кому би за деревцем
Попливсти?
Ой панові молодому
Самому.

Як дочістовує:

32. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой не всі си з-за порога
Ховайте,
Лишень до чістовання
Ставайте!

Як уже [молода] дочістує, найстарший з-помежи гостей бере з стола деревце враз з колачем (воно в нім застромлене), за ним ловляться всі гості за руки, на кінці дружки, а напослідку молода, та й виводить на двір. При сім співають:

33. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой з загіря, місяченьку,
З загіря,
Ой з застіля, молоденька,
З застіля
Ой на ясненьке подвірє,
Ой чей же нас Пречиста зостріне.

Як вийдуть на подвір'я, обкручуються три рази, по тому музика грає і гуляють.

У молодого усе так само. Тілько як виведуть, то не гуляють, а лагодяться йти за молодою...

Запрягають воли; наколи тих нема, можуть бути і коні. На віз сідає матка, котра тримає деревце, свашка та світивка у вінку. Кодаш провадить воли за воловід. Як уже все готове, князь

з дружбою стає наперед воза і цілу дорогу іде пішки. За возом ідуть *бояри*, себто гості весільні, чоловіки і парубки, котрих на се запрошено. Як вже вийдуть за ворота, одна з весільних жінок (мусить бути кревна) оббігає князя, віз та бояр і обсіває їх вівсом і інчим збіжжям.

Як виходять з подвір'я, бояри співають:

34. Гой мати сина віріжала до молодої,
Та рано й рано:
— Ой не пий, синку, першую чистку,
Та рано й рано,
Ой вісип, синку, коневі в гривку,
Та рано й рано.
Першая чистка, чьом, зчірована,
Та рано й рано.

По дорозі співають бояри:

35. Ой упали сніги, морози
Йа в полі,
Йа зморозили, чьом, старосточку
Та й коня.
Ой сваточки дали єму шишечку [1]
Меду та й вина,
Аби відтановити старосточку
Та й коня.
Ой дали ж єму шишечку
Меду та й вина,
Відтановили, чьом, старосточку
Та й коня.

36. Ой упали сніги морози
Йа в полі,
Йа зморозили, чьом, дружбочку
Та й коня.
Ой дружбочки просі бога
Світого,
Аби відтановити дружбочку
Та й коня.
Дали єму [шишечку] меду
Та й вина,
Відтановили, чьом, дружбочку
Та й коня.

[1] Замість «чашечку».

Як доходять до дому молодої, висилають до неї *перших післів.* Їх два: один жонатий, другий парубок — оба з-межи бояр. Дають їм колач, позолочений на чотири частини і червоними нитками омотаний (сей колач перший у піч саджається).

Як післи прийдуть у хату, цілуються з усіма... Молода засідає за стіл за деревце. Післи дають їй через стіл колач, говорячи: «Просив пан молодий на колач».

Жінки, як тільки посли прийдуть, співають:

37. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Першії післи прийшли,
Шоби їм дати, дати вісти,
Дати їм їсти, пити,
Би вміли говорити.

38. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Та й з-за гори та й сонечко
Сіяє,
Молоденька післанчики
Витає.
Витай же їх, молоденька,
Тихенько,
Уже, уже твій миленький
Близенько.
Витай же їх, молоденька,
Та й гаразд,
Та й меш мати миленького
Та й зараз.

Молода дає післам інший колач, і вони відходять; пересилюють через дірку колача хустину, один тримає за один кінець, другий — за другий, і оббігають всіх бояр і віз три рази. Як прийдуть до молодого, він хиляється, а післи йому колачем понад голову. Як три рази оббіжать, дають той колач молодому, кажучи: «Просила панна молода на колач». Він бере, хреститься на всі чотири сторони світа, а за кожним разом, як перехреститься, здіймає колач проти себе вгору. Так робить три рази.

При самих воротах бояри співають:

39. Ой стій, зятю, за вороти
На зеленім папороти:
Хоть най на ті сніжок іде,
Хоть най на ті метіль мете,
Та й на коні білогриві,
На бояри чорнобриві,
Ой на коні фостачі,

На бояри вусачі,
На коні воронії,
На бояри молодії.

Як дійдуть до воріт, висилають других післів, а один із старших гостей молодої виходить на ворота, там чістує: насамперед молодого кавалком колача (колач бере хустиною); інших бояр, матку, свашку та світивку — голіруч. «Давно чістували горівков,— оповідав старий дід. — Молодий надіп'є трохі та й вісипле собі через голову, а бояри геть до дна віпивают. Тепер, знаїте, відколи горівку ксьондзи скасували — дай їм, боже, здоровлі, то сей звичай залишивси».

Як дочістує, втворяють ворота, і молодий з боярами входить на подвір'я. При сім співають:

40. Ой приїхали гості,
Стали собі на помості,
Ой шовчіком зашуміли,
Сріблом, злотом забриніли,
Ой шовчіком зашовчені,
Сріблом злотом позлочені.

Як в'їдуть на тік, встають матка, свашка й світивка з воза. Старости молодого входять (самі) в хату. Молода сидить з братом за столом. Інші брати сідають по лівій руці, а дружки по правій. На столі перед кождим братом стоїть полумисок. Старий староста кладе кождому братові по ножеві у полумисок і по кілька крейцарів. По сім старости виходять. Молодші брати молодої також устають з-за стола, лишається тілько найстарший.

По сім приходить дружба *скуповувати дружки,* кидає їм гроші до полумиска. Як увійде у хату, жінки співають:

41. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой на горі овес рісний,
Ой наш дружбочка дуже пишний:
Шо посєгне у кишеню,
То вісєгне гроший жменю.

Як дружки не вдоволені тим, що він їм дав, то ще сеї співають:

42. Мало, дружбочко, мало,
Нам би си більше здало.
Ми по селу ходили,
Підківки погубили,

Треба нам більше дати,
Чобітки підкувати.

Як вони вже вдоволені, ловиться дружба зі старшою дружкою за хустку, за нею ловиться молодша і виходить з-за стола. Вийшовши з-за стола, чіпляють дружки дружбі до баюрка при сіряці по хустині білій, ведуться на подвір'я та й гуляють...

Тепер бере староста молодого з воза деревце, що взяли з дому, за ним ловляться за руки бояри, а напослідку батько молодої, що був у молодого на обіді, дружба, молодий, матка, свашка, світивка, а на кінці кодаш. Крутяться з криком три рази. За кождим разом, як обкрутяться, питає староста гостей молодої, котрі стоять на хорімному порозі: «Ци суда нам дорога?» — «Ні! Оттуда», — відповідають. Аж за третім разом кажуть: «Суда, суда!» Тоді входять у хату. Як прийде молодий до хорімного порога, хрестить хусточкою одвірки три рази; так само і на дверях, що провадять до світлиці. Кодаш, що йде напослідку, хрестить прутиком, а відтак б'є вгорі у одвірок поліном, котре мав під кожухом сховане. Чим більше облупає стіну, тим більша для нього слава. Гості молодої виривають в нього поліно і кидають через хату на другий бік.

Як тільки почнуть входити, бояри співають:

43. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Сніжок наперхає,
Дощік накрапає,
Бояри у дім ідут,
Як мак процвитає, —

і співають сеї безперестанку. У хаті обходять стіл три рази. Молода сидить з братом на своєму місці. Як уже третій раз обійдуть, молодий хоче сідати біля молодої, але брат не пускає. Він мусить молоду від брата викупити. Кине в полумисок кілька крейцарів, але брат не хоче вставати. Всі мусять знов стіл обходити. Як знов прийде молодий та хоче сідати, брат не встає, він мусить докинути і так дальше, аж доки брат, вдоволений, не уступиться. «Це того си робит, бо — старі люди кажут — давно купували собі жінки».

Під час цього жінки співають:

44. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
— Братчіку, ремісничку,
Не дай свою сестричку —
Прав собі чірвоного
Від пана молодого.

45. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
— Братчіку, писарчіку,
Ци ти вмієш писати?
Ци ти вмієш писати,
Шо би ти за то дати?
— Дайте ми чірвоного
Від пана молодого.

46. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Не будь, братчіку, квапен,
Та й не будеш утратен —
В зятя гроший сила,
Сестриця тобі мила.

Як переспівають одну з наведених пісень, то зараз молодому:

47. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой на горі мак рісний,
Наш молоденький пишний,
Як посєгне й у кишеню,
Даст братови гроший жменю.

Як же брат вдоволений, встає, йому співають:

48. Татарин, братчік, татарин,
Продав сестричку за таляр...

Брат іде в сад, рубає собі два патички (вишневі, вербові — які-будь та й вертає до хати. Стає в противному кінці стола насупроти сестри, йому кладуть на патички рантух, і він, три рази нахиливши над сестриною головою, кладе їй на голову рантух, виходить надвір та й кидає патички через хату. Рантух дає молодий. До молодої приступає свашка (вона є тілько у молодого) та й завиває її.

Під час того, як брат *покриває,* співають:

49. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Нема братчіка дома,
Поїхав він до Львова,
Прутчіків купувати,
Сестричку покривати.
Братчік прутчіків купив,
Свою сестричку покрив.

Як уже покрив:

50. Білоє покривало — (2)
Вічноє завивало. (2)

Тепер бояри зачинають:

51. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Сіли бояри, сіли,
Аж си здригнули стіни, —
Ще си не так здригнут,
Як си пива нап'ют.

Під час сего входить музика молодого у хату. Молодої музика не пускає, отже, молодого музика дає окуп [викуп] — колач.

Бояри, як їм тісно, співають:

52. Ой розшири, свату, хату
Та й новії сіни,
Аби бояри сіли.

Як не кладуть скоро страву:

53. Бийте, коточкі, в лапки
До запічної бабки,
Шоби си здогадала,
Шоби їсти нам дала.

Першу страву кладуть борщ або начінку (на солонині варена кулеша); як покладуть страву, бояри:

54. Бийте, коточкі, в лапки
До нашого свата,
Шоби си здогадали,
Шоби нам пива дали.

Якщо їх не припрошують:

55. [Ой] лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ставлено, поставлено,
Але нас не прошено,
Але нас не прошено,
Шоби ми їли, пили,
Цес дім веселили.

Як з'їдять першу страву:

56. Бийте, коточкі, в лапки
До запічної бабки,
Шоби си здогадала,
Шоби нам борщу дала.

Як поїдять, встають і стоячи співають:

57. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой шо були колачі
Йа все з ярої пшениці.
Встаньте, бояри, підведітеси,
Шіпочки у ручки — поклонітеси.
Наперед богу, чесному столу —
Господареві й господариньці,
І кухареви, і кухариньці,
За хліба поставлінє,
За пива доносінє,
І за честь, і за увагу
Та й за грешную панну.

Як раз виспівають, сядуть, посидять хвильку, устануть і знов сеї. Так три рази.

Коли бояри співають, неня княгині підносить на полумиску перемітки — одну матці, другу свашці, а третю світивці. Вони перев'язуються перемітками навхрест. Батькові [весільному], старості і вуйкові дають по апатині, також і кодашеві (як була умова, кого дарувати).

Се робиться, як бояри вже третій раз співають. Тільки-но бояри доспівають, зачинають жінки (весільні молодого):

58. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Хвалиласи кнігиня,
Шо є переміток скриня,
Най же їх доносит,
Аби нам було досить.

Тепер збираються виходити надвір. Староста молодого бере деревце молодої і виводить («віводі»), як перед тим.

Молодий зриває верхні затички з косами з одного і другого деревця і ховає — якби сего не зробив, то зле жилося б, не любили б ся...

Як виводить, співають:

59. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой з загіря, місяченьку,
З загіря,
Ой з застіля, молоденькі,
З застіля
Ой на ясненькі подвіря,
Ой чей же нас Пречиста зострітит.

На подвір'ї обкручуються три рази і пускаються. До танцю в першу чергу стає молодий з молодою.

Як молоді скінчать танець, йдуть обоє до комори, де для

них прилагоджена перекуска — печена курка, бо вони при столі нічого не їли...

Гості забавляються на подвір'ї. Настає вечір. Тепер виносять з хати стіл, ставлять на подвір'ї під вікнами, застелюють скатертю, кладуть на нім пару хліба і гуску солі. Дружба забирає з хати постіль молодої — дві верети і дві подушки, наколи три подушки, то вже «по-богацький». Сестри молодої не дають дружбі постіль, полягають на неї — дружба мусить викуплювати. Як уже йому позволять брати, він несе та й кладе на околіт перед столом на дворі. Однак мусить покласти на верх шапку або паличку, інакше сестри молодої знов полягають, та й знов мусить вкуплювати...

За стіл сідає дєдя і неня молодої. З противної сторони клякають молоді на подушки, клонять голови докупи на стіл (молодий у шапці). Один з боярів стає позад молодих і просить прощі, так само, як тоді, коли в село випроваджували, тілько відповідно переміняє: «Припали ці молоді» і т.д ., а на кінці додає: «Дєкує вам [князь], що сте єго приймили у свій дім, у своїм дому за свій стів, за своїм столом нагодували, дорогим питєм наповали, грешнов паннов приоздобили». Повторює три рази, по третьому разі «вінчує»: «Абисте [були] богаті, як весна, плідні, як перепелиці».

Бояри по сім зачинають співати:

60. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой у гору та й голубє
Гніздо в'є,
Ой тут наша молоденька
Поклін б'є,
Гєдикові та й ненечці
Дєкує,
Шо вни її згодували,
До доброго розумочку привели.

61. Ой підвеласи чорная хмара
Над нами —
Вібирайси, грешная панно,
Йа з нами.
— Стійте, погодіт, грешні бояри,
Над нами,
Гой, вібируси, гой, не боюси,
Йду з вами.
Ой маю я си з своїм гєдиком
Правдати,
Ци схоче мені штири волики
Бай дати.

Тим часом молода ходить і цілується на прощання з кожним із своїх гостей. Як бояри виспівають, жінки зачинають:

62. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Та чірвона калиночка,
Білий цвіт,
Берут нашу молоденьку
Кількй світ.

63. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Та не тужи, мій гєдику,
За мною,
Лишаю ти дрібні сльози
По столу,
А дрібненькі, бай, слідочки
По двору...
Та й винная ябліночка
У саду
Найвинніщі отець, мати
В цім дому, —
Шо вни її молоденьку
Віддают.

Скоро молода з усіма попрощається і йде до воза. Молодий саджає її на віз, а дружба кладе постіль. Вона стає на ноги на возі, виймає з хустини той колач, що їй дали після молодого, хреститься на чотири сторони і за кождим разом дивиться у дірку. Під час сего співають:

64. Звиласи чорна хмара
Над нами, і т. д. (як № 61)

Як молода сяде на віз, матка і свашка прикривають її подушками, бо молодий з дружбою оббігають віз три рази навколо і б'ють її паличками (і то добре).

Під час сего матка і свашка співають:

65. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Сідай, молода, з нами
На шовковії сани,
Завеземо ті в гори,
Вже не прийдеш ніколи.
В нас гори не такі,
В нас гори камінні,
В нас верби грушки роді,
А молоді в злоті ході.

По сім молодий з дружбою іде наперед, а за ним рушає й віз з молодою. На возі свашка тримає деревце молодої, а молодого деревце полишають; як тільки рушать, гості молодої співають:

66. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Чірвоная калиночка,
Білий цвіт,
Ой узяли нашу молоденьку,
Кількийсвіт.

Молодий з молодою поїхав. По дорозі співають:

67. Дала-с мене, моя ненько,
Та дала, та дала,
Якби тоту колопеньку
У болото впхала.
Та як тоті колопеньці
У болоті мівко,
Та так мені, моя ненько,
За нелюбом гірко.

68. Та дубино зелененька,
Лиш похолітайси,
Дала-с мене за нелюба —
Світку, скоротайси!
Та дубино зелененька,
Лиш поколишиси,
Дала-с мене за милого —
Світку, продовжиси!

69. Дала-с мене моя мати
За діда старого,
Казала-с так шінувати,
От як молодого.
Віди, дідьку, йа з болота,
Озми з діда душу —
Завісь, завісь з діда душу
На колючу грушу.
Буде вітрець повівати,
Галузков хітати,
Буде старий памнітати,
Як молоду брати.

70. Бреди, діду, бреди, діду,
В Дунай по калину,
Я молода, як ягода,
За калинов гину.

Та забрів дід, та забрів дід,
А дівчина стала —
Та й тогди си до милого
Скоро усміхала.
Уже дідови старому
Чупринка спливнула —
А дівчина молоденька
В долоні сплеснула.
Уже тот дід, уже старий
Уже й утопивси,
А тот кликав, тот і милий,
Із нев оженивси.
Вже дідови та й старому
Сріблу трунву тешуть,—
А дівчині молоденькій
На весіллю плешуть.

Як уже близько біля дому молодого:

71. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Рисю, бояри, рисю,
Ми йдемо йа з корис[т]ю
З корис[т]ю, з користою,
З невістков молодою.

72. Розширяй, свату, хату
Та й новії сіни,
Шоби молода сіла.

73. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Втворяй, ненечко, віконце,
Веземо невісточку, як сонце,—
Втворяйте, бай, ненечко,
Новий двір,
Веземо вам невісточку
На прибір.

74. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой утвори, та й ненечко,
Новий двір,
Веземо ти невісточку
На прибір —
Коровку ти не здоїт,
Бо си фоста боїт,
Хлібец тобі не спече,
Бо з носа цятка тече.

Так зі співом входять аж у тік. Молода встає сама з воза. Бояри і гості трохи гуляють на подвір'ї. По тому «заводі» в хату. Деревце бере староста, за ним ловляться бояри, на кінці в такому порядку: батько, дружба, молодий, молода, матка, свашка і світивка. В хаті обходять три рази стіл, за третім разом сідають. Молода зараз встає із-за стола і дає ґедеві молодого на колачах хустку.

При сім співають:

75. Увійшла молода в новії двори,
Плеснула йа в долоні:
— Ой чьос на мене мій свікор гнівний,
Ци з чужої намови?
Я за ним хожу, фусточку носю,
Чей же го перепросю.

Потім підходить молода до нені молодого і дає їй перемітку. Тоді жінки:

76. Уві[й]шла молода в новії двори,
Плеснула йа в долоні:
— Ой чьос на мене моя свекруха гнівна,
Ци з чужої намови?
Я за ними хожу, переміточку носю,
Чей же їх перепросю.

Тепер наступає вечеря. По вечері вже не «виводі».

ПРОПІЙ

Ще як везуть молоду, то на половині дороги завертають двох бояр до дому молодої, щоби просили на *пропій*. Ті прийдуть до хати та й: «Просили сват та й сваха, абисте ласкаві прийти до них з своїми гостями». Побудуть трохи і вертаються.

Як уже привезли молоду і в молодого повечеряли, посилають дружбу й одного з бояр знов за пропоєм. Молода дає дружбі червону політичку і перев'язує його нею навхрест. Тії так само, як попередні, просять і також, побувши трохи, вертають.

В домі молодої починають вибиратися. Жінки розривають деревце молодого та й затикають затички з нього за перемітки. На віз сідають: неня молодої, тітка, баба і т. д., а решта гостей іде пішки. Як тільки рушать, жінки зачинають:

77. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой дзінь добрий, та й свашечки,

Ми до вас,
Залетіло наше гусі
Межи вас.
— Та й іке ж то та й гусітко?
— Із значком,
Залетіло вно за вашим
Гусачком.

По дорозі співають:

78. Ой полем, як димом,
Та й полем
Біжит шуринець погонем:
— Зєтю, зєтю, паночку!
Верни мою сестричку —
Квіточку.
— Хоть ми давай штири коні
Йа в сідлі,
Не верну ти твою сестру
Йа в сріблі,
Хоть ми давай штири коні
Йа в злоті,
Не верну ти твою сестру
Йа в цноті.

79. Ци далеко тота хата,
Що до неї дівка взята
Йа з роду великого,
Йа з дому богатого?

80. Слідом, ненечко, слідом,
Біленьким снігом,
Йа з свойов родиночков
За свойов дитиночков.

81. Ой розширяй, свату, хату
Та й новії сіни,
Шоби пропійці сіли.

82. Ой щіслива годиночка
Настала,
Шо молода за ґедиком
Прислала.
Та й наймила фірманчика
На славу,

Дала єму чірвоного
На страву:
—Привези мні мого ґедика
На славу.

Як уже прийдуть на подвір'я:

83. Йа в нашого свата
Чертіченька хата,
Черчіком обсипана,
Васильком обтикана.
Гой! Гой!

84. Йа в нашого свата
З бурака хата,
З петрушкі підвалини,
Шобих ї завалили.

Як заїдуть на тік, виносять з хати стіл. Дружба з одним боярином оббігають з колачем пропійців так, як перед тим після молодого. Колач вони дістали, як ішли просити на пропій. Як обіжуть, стають перед ненею молодої, котра не хоче з воза вставати, і кажуть: «Просив сват та й сваха на колач — абисте ласкаві до хати». Вона тоді встає, іде до хати, сідає за стіл, а біля неї найближча її родина. Чоловіки не йдуть до хати, тілько «батько», котрий сідає коло нені молодої. Як тільки увійдуть до хати і сідають, зараз починають співати:

85. Сіли пропійці, сіли,
Аж си здрігнули стіни;
А ше си гірше здрігнут,
Як си пива нап'ют.

Під час вечері:

86. Тестя [1] зєтя влюбила,
Єму жупан купила
З широкими полами,
Йа з довгими рукавами.

87. Ой ми були на пропою,
Там ми їли бараболю
Та й греччіні паланиці
За хороші молодиці.

[1] Теща. *(Упорядн.)*

88. Була ненька на пропою
Та пропила доньку свою,
За порцію горівки
Пропила ї навіки.

89. Куда маточка ішла,
За нев руточка зійшла;
Руточка зелененька,
Маточка молоденька.

90. Дружбочко, Васильчіку,
Городи кошарчіку
Та на тоті вівці,
Шо переп'ют пропійці.

91. Ой ми прийшли знати,
З ким ме молодий спати?
Молодий з молодою,
А дружба з кочергою.

Повечерявши:

92. Ой лежев бирвін, бирвінковіч...
Ой за все нам гаразд,
Лиш за одно гидно,
Шо молодої не видно.
Ци сте її де стояли,
Ци сте в міх зав'їзали?
Віпустіт її з міха,
Най нам буде утіха.

93. Ой лежев бирвін, бирвінковіч...
Ві[й]ди, молода, з комори
Та покажи біле личко
Свому родови.
Ци то таке біле личко,
Як було,
Ци ше, може, трохи рум'янцу
Прибуло.

На той час молода, котрої дотепер у хаті не було, входить. Як вона увійде, співають:

94. Ой лежев бирвін, бирвінковіч...
Ішла молода з пивниці,
Здибают її зовиці,

Зачили си її питати:
— Чим ти будеш свою родину приймати?

95. — Дала мені моя ненька
Кінву вина,
Шоби я свою родину
Приймила сама.

Приходить і сідає біля своєї нені та зачинає чістувати. Кожда жінка дає їй перемітку і грейцар. Як збирається чістувати, жінки співають сих:

96. На барані вовна,
А на цапі ости —
Дівочко (Марієчко),
Чістуй свої гості.

97. Ой ходила молоденька
Помалу
Та збирала родиночку
На хвалу.
Та й прийди-ко, родиночко,
До мене,
Не меш мати соромочку
За мене.

98. Ой роде, мій роде,
Даруй же мні добре,
Шобих си гаразд мала,
Шобих вам дєкувала.

Як чістує неню:

99. Ой зацвила рутка дрібна —
Чістуїси ненька рідна,
Дают чірвоного
До забору шовкового.

Як матку:

100. Ой зацвила рутка дрібна,
Чістуїси матка рідна,
Кидаї чірвоного
До забору шовкового.

Як тітку чістує:

101. Ой зацвила в саду квітка —
Чистуїси рідна тітка.

Як вуйну:

102. Ой зацвила рутка буйна —
Чистуїси рідна вуйна.

Потім «чістує» «гостечка» і т. д.
Під час «чістовання» інших весільних гостей співають оцих:

103. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой ходила молоденька
Поза стів,
Зачіпила рантушину
Йа в ослін.
— Розчіпи ми, мій дружбочко,
Рантушок
Та дам тобі, мій дружбочко,
Шелюжок.

104. Ой роде мій, роде багатий,
Перепий товар рогатий,
А ви, вуйове,— волове,
А ви, вуйночки,— телички,
А ви, тіточки, — качічки:
А би си качічки плодили,
Аби си наші молоді любили.

105. Ой роде мій, роде,
Даруй же мні добре,
Шобих си гаразд мала,
Шобих вам дєкувала.
А ви, вуйове,— корови,
А ви, сестриці, — телиці,
А ви, тіточки,— ягнички,
А ви, вуйночки,— качічки:
Аби нам си та й качічки водили,
Би си наші молоденькі любили.

Як усіх жінок почістує, йдуть і чоловіки до чістовання. Як чоловіків чістує молода, жінки виправляють всілякі жарти, співають просторікі (себто непристойні) співанки. По вечері співають:

106. Ой лежєв бирвін, бирвінковіч...
Ой шо були колачі
Йа все з ярої пшениці і т. д. (як № 57).

По сім пізно ввечері розходяться гості домів. Молода розбирається. Її заставляють замітати хату, кашу вимішати і т. ін.

Четвертого дня рано складають жінки той рантух, що вчора молода була ним покрита, так, як перемітку, і завивають молоду,— але у коморі, не в хаті. Відтак уводять її в хату й садять з молодим за стіл. Перед ними кладуть полумисок з медом, а другий — з накраяним колачем, який був першим усаджений в піч. Молодий перший умочує колач в мед та дає молодій і цілується з нею. Вона умочує і дає йому, та й знов цілуються.

Молодий усім гостям дає меду з колачем і цілується, так само й молода кождому, навіть малій дитині.

Як випроваджують завиту молоду з комори, співають:

107.

Зраднику понедівку,
Зрадив ти нам дівку:
Вчери була у віночку,
А сегодни в рантушочку.

108.

Бігав кіт по полицях
У чірвоних нагавицях,
Витріщив очінята
На наші молодята.

109.

Відведи мні, мій миленький,
Де-с мні взєв,
Та заків же мій віночок
Не зів'єв.
Та як же мій та й віночок
Зів'єне,
Тогди мене та й мій ґедик
Не прийме.

110.

Ой тепер си мої неньці
Душа ввеселила,
Шо з одної дітиночкі
Двої си зробило.

По сім ідуть до церкви *до віводу*. Вернувшись, гостять трохи та й розходяться.

По полудні йдуть молоді самі в гості до родичів молодої. Побувши там до вечора, вертають.

БУКОВИНА

ВЕСІЛЬНІ ОБИЧАЇ БУКОВИНСЬКО-РУСЬКОГО НАРОДУ В НАДДНІСТРЯНСЬКИХ ОКОЛИЦЯХ.

Написала Євгенія Ярошинська. 1891

Весілє у наддністрянських селян зачинає[ть]ся звичайно в п'ятницю вечером. Молода, прибравшись святочно, ходить разом з дружкою по всіх найблизших кревних і запрошує їх на *зачинайницю.* Насамперед вступає до *батька* і до *матки* (свідки слюбу), яко до найповажніших гостей весільних. Молодий не ходить сам просити гостей, але посилає своїх *дружбів.* Коли вже гості посходяться, сідають всі кругом стола, і матка зачинає шити вінок. Пришивши кілька листочків бервінку, подає голку отцеві молодої, той передає єї матері, а мати знов передає старшому синові або дочці... Так іде чергою, доки не зшиють вінок. Зачинаючи шити вінок, співають всі присутні сесю пісню:

1.

Благослови, боже, і отец, і мати,
Своєму дитяти віночок зачати.
Дайте, мамко, голку
Та й ниточку шовку.
Бодай же си тот ліс розвив,
Що нам таке зіля зродив,
Що вно в зимі не вмерзає,
Що вно в літі не всихає,
Що вно в зимі зелененьке,
А на весні голубеньке.

Як вінок вже готовий, то позолочують єго позліткою і причепляють до него з[о] всіх чотир[ь]ох боків по зубкові чіснику та по чвертці (25 крейцарів монети). По тім кладуть на стіл білу подушку, поверх подушки пару колачів і топку соли. На ту сіль кладуть вінок і співають:

2.

Ой вінче мій, вінче,
Ти хрещатий бервінче!

Купувала-м тя на ринку,
Замикала-м тя в скринку.
Тепер як тя порушу,
То заплакати мушу.

По скінченню вінка беруться до обтикування *деревця*. Деревце мусить бути молоде соснове; його обтикають калиною, гвоздиками, бервінком, і воно через ціле весілє стоїть на середині стола. Аж уві второк бере батько деревце з стола і виносить його, в супроводі всіх гостей, на подвір'є. Тут перекидає його через хату. Наколи не зломиться, то знак, що молодий муж не зломить вірності своїй жінці. Як же деревце переломиться, то противно.

Зачинаючи обтикати деревце, співають:

3. Благослови, боже, і отец, і мати,
Своєму дитяти деревце зачати.
Ой ходили ми в гори
Та вивезли деревце соснове.
Та будем ввивати зілєчком, бервіночком
Та пахущим васильочком,
Та черленов калинов,
Та поважнов дитинов.
Райске деревце над раєм стояло,
Над раєм стояло, в рай си похилило.
В рай си похилило, сивненько зацвило,
Сивненько зацвило, немного зродило,
Та зродило воно дві, три ягідочці.
Перша ягідочка — молодий Василь,
Друга ягідочка — молода Марієчка,
Трета ягідочка — вся молода дружиночка.

Коли вже і деревце готове, то подають вечеряти, по чім всі розходяться додому.

В суботу рано кладуть молодій вінок на голову і висилають єї разом з *дружкою* в село просити всіх «грешних християн» на весілє. Коли молоду приберуть, то співають:

4. Ні з вогню, ні з полону палає,
На Марійці злотий вінок снияє.
На Марійку єї ненько си ззирає,
А вона єму так вповідає:
— Не дивиси, мій ненеку, на мене,
Не зносила я свого вінка у тебе.
Купив мені єго мій Василь у Львові,
Дав за него штири золоті готові.

Молода іде з дружкою, в котрої на одній руці повісмо прядива, а друга рука перев'язана ширинькою, а на ній висить колач, через ціле село, від хати до хати і, ставши коло порога, каже: «Просили Вас ненько і мама, і та й я Вас прошу, будьте ласкаві прийти на весілє». Потім цілює[ть]ся з всіма, котрі їй на відповідь кажуть: «Дай, боже, щасливо!» Декотрі обдаровують молоду. Молодий посилає дружбів в село. Вони ходять з палицями, котрі поперев'язувані ширииьками, по цілім селі та також, ставши в порога, кажуть: «Просили Вас пана молодого неньо, мама, пан молодий, і ми Вас просим, будьте ласкаві прийти на весілє». Поцілювавшись з[о] всіма, відходять до другої хати.

Вечером вертають з «прошення» і зачинають *заводини*. Посходяться парубки і дівчата та гуляють на подвір'ю. По тому заводять молодого чи молоду до хати, садять за стіл і вечеряють. При вечері співають під проводом музики отсі пісні:

5. Ой у горах сніги впали,
На долинах леди стали.
Журиласи ластівочка, де ме літо літувати,
А де зиму зимувати.
Учув тото соколочко.
— Не журиси, ластівочко.
Ой є в мене два садочки,
Там меш літо літувати.
Там меш літо літувати
Та й зиму зимувати.
Ой у горах сніги впали,
На долинах леди стали.
Журиласи Марієчка, де ме літо літувати,
А де зиму зимувати.
Учув тото Василечко.
— Не журиси, Марієчко,
Ой є в мене дві світлиці
Та для тебе молодиці.
В одні — літо літувати,
В другі — зиму зимувати.
Ой є в мене два покої
Та й для тебе молодої.

6. Ой зацвили фіялочки, зацвили,
Цілу гору камінную закрили,
Лишень одну стежечку лишили,
Щоби нею молоденькі ходили.
Іде, іде молоденька стежечков стихенька,
За нев іде єї ненько зблизенька.
— Не йди, не йди, мій ненеку, за мною,

Нема мені порадочки з тобою.
Ой зацвили фіялочки, зацвили,
Цілу гору камінную закрили,
Лишень одну стежечку лишили,
Щоби нею молоденькі ходили.
Іде, іде молоденька стежечков стихенька,
За нев, за нев єї мамка зблизенька.
— Не йди, не йди, моя мамко, за мною,
Нема мені порадочки з тобою.
Ой зацвили фіялочки, зацвили,
Цілу гору камінную закрили.
Лишень одну стежечку лишили,
Щоби нею молоденькі ходили.
Іде, іде молоденька стежечков стихенька,
За нев, за нев єї милий зблизенька.
— Ходи, ходи, мій миленькій, за мною,
Бо я маю порадочку з тобою.

7. Ой у моря на камені
Ладо, ладо *,
Та там сидя два братчики,
Два братчики писарчики,
Та пишут листи розлучнії.
Та кого ж би тут розлучити?
А Василька від дядика.
Ой у морі на камені,
Та там сидя два братчики,
Два братчики писарчики,
Та пишут листи розлучнії.
А кого ж би то розлучити?
Та Марійку від мамочки.
Ой у морі на камені,
Та там сидя два братчики,
Два братчики писарчики,
Та пишут листи та злучнії.
А кого ж би тут злучити?
Та Василька із Марієв.

8. Ой у полі край дороги,
Та там вірли землю збили,
Пазорями поорали.
Там Марцюня красу сіє,
Красу сіє, розум садит.
Та як буде добра доля,
То я красу в личку зносю.

* «Ладо, ладо» повторюється після кожного рядка *(Упорядн.)*

То я красу в личку зносю,
То я розум у дім пустю.
А як буде лиха доля,
То я красу кіньми спасу.
То я красу кіньми спасу,
То я розум з водов пустю.

9. Ой у саду яблісночка всякий цвіт.
Даєте мя за нелюба — піду в світ.
Як даєте за милого, дайте дари шовкові,
Дайте дари шовкові, на них тороки широві.
Як даєте за нелюба, дайте дари кропив'яні,
Дайте дари кропив'яні, на них тороки дротяні.

10. Ой до Львова дороженька, до Львова,
Обсаджена виноградом до[в]кола.
Аж там, аж там Марієчка заснула,
Прийшов, прийшов єї ненько — не чула.
«Ой рубав би-м винограду — не вмію,
Будив би я свою дочку — не смію».
Ой до Львова дороженька, до Львова,
Обсаджена виноградом до[в]кола.
Аж там, аж там Марієчка заснула,
Прийшов, прийшов єї братчик — не чула.
«Ой рубав би-м винограду — не вмію,
Будив би я свою сестру — не смію».
Ой до Львова дороженька, до Львова,
Обсаджена виноградом до[в]кола.
Аж там, аж там Марієчка заснула,
За нев, за нев єї милий — не чула.
— Ой врубаю винограду, бо вмію,
Ой збуджу я свою милу, бо смію.

Після вечері беруть дружби, котрі від молодого до молодої прийшли, красну вишивану сорочку, котру молода сама вишивала, і несуть до молодого. З ними ідуть свашки і сестри молодої. Ідучи дорогою, співають:

11. Мамка нічку не спала,
Сорочку дошивала,
Дошивала білу
Затеви на неділю:
З широкими полами,
З довгими рукавами,
З довгими рукавами,
З великими квітами.

Прийшовши перед хату молодого, співають:

12. Впала ожеледа з високого неба,
А були ми натрафили, до кого нам треба.

Та якби нам не треба, ми би не питали,
Ми би таку дорожечку далеку не били.

Тепер входять до хати, стають коло порога і, дивлячись на стоячі на лаві жовті чоботи, котрі молодий злагодив уже для молодої, зачинають співати:

13. Наша сорочка з самого лену,
Ваші чоботи не з сафіяну.
Наша сорочка із лелітками,
Ваші чоботи не з підківками.
Наші лелітки будут леліти,
Ваші підківки не мут бреніти.
Наша сорочка з тонкого руба,
Ваші чоботи оба без луба.

З хати відповідають:

14. Наші чоботи із сафіяну,
Ваша сорочка з синого лену,
Наші чоботи із підківками,
Ваша сорочка не з лелітками.
Наші підківки будут бреніти,
Ваші лелітки не мут леліти.
Не всі ви сорочку шили,
Лиш єсте си причепили.
Лиш єсте си причепили,
Щоби-сте си горівки напили.

З-за порога кажуть:

15. А ваші чоботи
Шевської роботи.
Як шевці чоботи шили,
Усі шила поломили.

З хати знов співають:

16. Ой наші чоботи
Вірмінської роботи.
Вірмени чоботи шили,
Ані шила не зломили.

Але дружби і свашки входять в хату, кладуть сорочку на стіл, кланяються і кажуть: «Просили Вас, будьте ласкаві, приймити від пані молодої дар». Молодий викидає свашкам реньського на таріль і дає їм жовті чоботи для молодої. Тепер старша сваха, здіймивши чоботи вгору, співає:

17. Гог чак, баранчак, шабля на ківочку,
Бідна моя головочко, пропила-м сорочку.
Бідна моя головочко, я й гадки не маю,
Хоть сорочку я пропила, то чоботи маю.
В нашого зятя та чорні брови,
Дай же нам, зятю, хоть на підкови.

Сівши за стіл, їдять і п'ють. Збираючись іти додому, починають свашки співати:

18. Сватове, панове, не бавте нас,
Дайте нам шо до нас, відправте нас.
Свашечки, любочки, не бавте нас,
Дайте нам відпис, відправте нас.
Ой чорний баран, а біле руно,
Скакала сваха, але не дурно.

В неділю рано молодий і молода лагодяться до слюбу. Сходяться до них батько, матка і другі гості. Серед хати ставлять ослін, на котрий сідають отець і мати молодого чи молодої. В руках держать вони колачі і сіль. Перед ослоном кладуть житний сніп соломи. Поверх снопа стелять коверець і на нього кладуть подушку. На ту подушку вклякає молодий або молода, кожде в дому своїх родичів. Оден з-помежи гостей виступає і зачинає голосити ось яку річ, котра носить назву *прощі:*

19. «Припало це дитя і склонило свій вінец перед вітцівскій столец, перед господом богом, перед Ісусом Христом, перед матерев божов, перед святов Тройцов єдиносущнов, нероздільнов, перед вітцем і перед матерев, перед браттями і перед сестрами, перед батьком і перед матков, перед вуйками і перед тітками, перед всев родинов далеков і близков, перед сосідами і перед грешними християнами вами, як ясна свічка перед образами.

Свічка сияє, палає вогнем врага возглашає. І просит собі ца дитина новозбранна прощі. Насамперед просит собі у господа бога прощенія, а вам си кланяє, вам си кланяє і просит у вас також прощенія і благословенія, щобисте всі грешні християне благословили добрим серцем насамперед щастям, на довгий вік та на добрий бит. Щоби-сте єї вирядили в щасливу годину, в далеку дорогу. І за другим разом просит собі також прощі ца дитина, абисте єї добрим серцем простили і благословили. І за третим разом, абисте єї простили і благословили щастям та здоров'ям, на довгій вік та на добрий бит, та щоби-сте єї вирядили в далеку дорогу до божого дому».

За кождим разом всі присутні кажуть: «Няй бог простит і благословит».

По прощі ідуть до церкви. Ідучи дорогою, співають:

20. Ой в неділечку рано
Море си розіграло.
Тото не море грає,
Але сонце си купає.
То не сонце си купає,
Лиш Марійка воду бере.
Воду брала, потапала,
На ненека покликала:
— Дайте мені, неньку, ручку,
Та дайте ми й обі.
Та дайте мені обі,
Віратуйте мене собі.
— Та не моя, синку, воля,
Ратувати тебе з моря.
Василькова, синку, воля,
Ратувати тебе з моря.
— Дай, Васильку, мені ручку,
Та дай же ми й обі.
Та дай мені обі,
Віратуєш мене собі.
Бо, Васильку, твоя воля,
Ратувати мене з моря.
Віратуєш мене з моря,
Я, Васильку, твоя доля.

Прийшовши перед церкву, співають:

21. Гей, попе, попе, батьку наш,
Та втвори церковцю против нас!
Гей, попе, попе, гордію,
Та втвори церковцю в неділю.
Не втворяй церковцю в суботу,
Попсуєш всім дівочкам роботу.

По слюбі розходяться молодий до своєї, а молода до своєї хати. Ідучи від слюбу, співають:

22. Гей, ми в церкві були,
Богу си молили.
Та ми в церкві були,
Ми там щос виділи.
Два віночки на престолці,
Молоденьким на головці.

23. Та дякуймо попонькови,
Як нашому татенькови,
Що нам слюб дав,
Не много взяв,
Від пана молодого
Півтора золотого.

Прийшовши перед хату молодої, зачинають співати:

24. Вийди, мамко, против мене:
Ци пізнаєш тепер мене?
Межи цими дівочками
Вмиваюси слозочками.
Вийди, вийди, моя мамко, против нас,
Та спитайси вперед бога, потім нас.
Та де твоє дитятко бувало?
Перед райскими дверцями слюб брало.

Мама виходить і стрічає молоду чи там молодого хлібом і солею. Брат молодої, взявши в одну руку ширинькою обв'язану палицю, а в другу ширинньку, котрої молода повинна держатися, входить в хату, роблячи на всіх дверех знак хреста палицею. За ним входять всі гості все по двоє, держачись також за ширинньку. При обіді, котрий подають зараз, співають всі дівчата:

25. А всі голуби на дубах сидя,
Зазулька на калині,
А всі дівочки на округ стола,
Молода в середині.
Та всі голуби враз полетіли,
Зазулька закувала,
А всі дівочки враз заспівали,
Молода заплакала.

По обіді звертаються дівчата до брата молодої, котрий тут так, як дружби у молодого, порядить весілєм, з такою піснею:

26. Ти, голубе, гудатарь,
Ти, брате,— наш проводатарь:
Завів-єс нас, брате, до хати,
Виведи нас теперь з хати.
Виведи нас погуляти,
На подвірю траву потоптати.

В молодого і в молодої танцюють аж до вечора. В вечер молодіж розходиться, а молодий зачинає збиратися іти по молоду. Запрягають віз, на него сідають батько, матка, молодий і єго

отець. Свати, свашки, дружби і бояре ідуть пішки. Ідучи дорогою, співають:

27. Ненька сина віряджала,
Ладо, ладо *,
Так так му наказувала:
— Ой не пий, синку, першу чашу,
Бо перша чаша чарованая,
Але вісип, синку,
Коникови в гривку,
Гривка буде підростати,
А ти будеш газдувати.

Прийшовши перед ворота молодої, співають:

28. Та не дайте нам стояти,
Та пускайте нас до хати,
Бо ми люде із дороги,
Та зболіли [в] нас вже ноги.

З хати відповідають:

29. Не стій, зятю, за вороти
На зеленім папороти,
Бо на тебе метіль мете,
Бо на тебе дощик іде,
Та й на коні воронії,
На бояре молодії.
Та й на коні білогриві,
На бояре чорнобриві.

Входять перед хату. Старший дружба мусить вперед зловити молоду і завести за стіл. Вона, сидячи за столом, склоняє голову на стоячі там колачі. Молодий входить до хати і роздає всім домашнім подарунки: чоловікам і хлопцям ножі, жінкам і дівчатам хустки і ковти. Дружці, що сидить коло молодої за столом, дає перстень. Аж тепер та уступаєся і робить єму місце. Молодий сідає біля молодої, а дружби співають:

30. Встань, старосто, з гимберю,
Вітягай покривало з паперю.
Черлене покривало,
Вже вічне завивало,
Щоби го завивала,
Ніколи не скидала.

* «Ладо, ладо» повторюється після кожного рядка. *(Упорядн.)*

Староста витягає покривало, завите в папір, і кладе єго на дві зелені галузки. Старший дружба бере ті галузки в руки і хоче спустити покривало на голову молодої; дружка єму в тім перешкоджає, відганяючи єго ширинькою від молодої. Аж за третім разом мусить ся єму удати покрити молоду, бо інакше не був би він добрий дружба. По покриттю молода встає на хвильку з-за стола, іде до скрині і роздає родині молодого дари: вітцеві ширинька, сестрам рушники, боярам і дружбам також шириньки. Старостам дає по рушникові, а матці аж два рушники. Всі обдаровані перев'язуються рушниками через плечі, ширинькі причепляють до пояса і танцюють по хаті, хвалячись дарами. Між тим дружби і бояре співають:

31. З тої руточки
Дві-три квіточки;
Фалиласи княгиня,
Що дарів повна скриня.
Як же прийшло до того,
А то нема нічого.
За вороти верба;
Коли дарів нема,
То йдіт еї обдеріте
Та нас, бояр, подаріте.

Сестри молодої так відповідають:

32. — В нас мамка старенька,
Сестричка маленька,
Ще дарів не наткали,
Щоби вас дарували.

Бояре знов кажуть:

33. Було си в кукли не грати,
Але було дари ткати,
Щоби тепер було
Нас чим обдаряти.

По дарованню сідають вечеряти. Батько і матка сидять поруч з молодими. Домашні, припрошуючи до вечері, співають:

34. Ой хміль лугами, пшеничка ланами;
Просимо батька та чесну матку: вечеряйте з нами.
Ой хміль зів'єтси, пшеничка зіжнетси,
Просимо батька та й чесну матку,
Бо вечеречка минетси.
Ой летів горобель понад став,
Хотів водиці, не дістав,
Та вдарив крильми до леду,
Солодші батьки від меду.

Дружби і бояре зачинають так співати:

35. Бийте, коточки, в лабки
До запічної бабки,
Чей би си здогадали,
Повечеряти дали.
Цу, коню, цу,
Не хочу борщу,
На бога впадайте,
Печені ми дайте.
Сидит заєць під перелазом
Та й плаче, та й плаче:
«Я вже свої ніжки обшустав,
Та ще-м тої закусочки не кушав».

По вечері хочуть вже до дому іти та співають:

36. — Та засвіти, ясна зоре, над нами,
Віберайси, молоденька, із нами.
— Не плач, не плач, моя мамко, за мною,
Не беру я усе добро з собою.
Лишаю ти моє зілля у саду,
Лишаю ти дрібні сльози по столу;
Будеш зілля поливати ранками,
Та будеш го поливати сльозами.

Потім встають, кланяються господареві і господині, дякуючи за гостину. Молодята вклякають і просять благословенства у родичів, а всі присутні співають:

37. Не калинка си ломит,
Дитятко си клонит
Вітцеви й матіночці,
Всі свої родиночці.

Ти, калиновий цвіте,
Кланяютси діти
Вітцеви й матіночці,
Всі свої родиночці.

По благословенстві беруть дружби скриню, в котрій знаходиться придане молодої, і саджають на віз. Потім беруть подушки, верені, коверці і складають все на віз. Верх того сідає молода, молодий, батько і матка. Їдучи до дому, співають дружби і бояре:

38. Наша молода, наша,
Спіймала собі пташа,
З ножечками, з ручечками,
З чорненькими очечками.
Та не біймоси ночи
На зеленім обочи.
Коні нам під ногами,
Биймо їх острогами.
Острогами зелізними,
Нагайками ремінними.

Приїхавши перед ворота молодого, співають:

39. А втвори, мамко, ворота,
Везем ти невістку, як злото.
А втвори, мамко, віконце,
Везем ти невістку, як сонце.
А втвори, мамко, новий двір,
Везем ти невістку на вибір.

Мати молодого виходить і витає молодят хлібом і солею. По тому заводять їх до хати, садять за стіл і співають:

40. Чагір хаща,
Чия дівка краща?
Ци попова, ци дякова?
Таки наша, мужикова!
Через греблю, через став,
Чого схотів, то-с дістав.
Коли-с дістав, то держи,
За другими не біжи.

В понеділок з полудня ідуть родичі і кревні молодої. до молодого, щоби молодят на нове господарство обдарувати. Той похід називають *пропоєм*. Дорогою співають:

41. Ой учера із вечера
Перепала уфачена;
Та як би ми на слід пали?
Чей би-м єї відшукали.

Прийшовши до хати, співають так:

42. — Та день добрий, сватку наш,
Ой залетіло наше гусятко до вас;
Ой наше гуся біле ще й з знаком,
Полетіло вчера з вечера з гусаком.
Горівки, свату, горівки,
Було не брати в нас дівки.
Бо наша дівка прошена,
Ведром горівка ношена.

Засівши за стіл, звертаються до молодої з сею піснею:

43. Сім баранів у лузі,
А осьмий на услузі,
А дев'ятий воду носит,
А десятий пропій просит.
Ой на барані вовна,
А на цапі ості,
Гей, дівочко Марієчко,
Честуй твої гості.

Дружби і сестри молодого співають на то:

44. Ой роде мій, роде,
Та даруй же мя добре,
Щоби я си гаразд мала,
Щоби-м тобі дякувала.
Та як-сти си в пропій брали,
То-сти волю обіцяли.
А як прийшло до того,
Нема вже тепер нічого.
Ні волами, ні коровами
Молодих дарувати,
Лишень щастячком та здоровячком
Молодих честувати.

Молода кладе на стіл полумисок і повну порцію. З тої порції п'є вперед до кождого чоловіка, по тому до кождої жінки. Чоловіки кидають молодій по срібному риньському на полумисок; жінки кидають єї то полотно, то красні рушники на шию. Дружби співають:

45. Ішла Марцюня з пивниці,
Та здибали єї зовиці,
Та взялиси єї питати,
Чим буде свої гості витати.
— Ой є у мене від мамки меду два збанки,
Та тим я прийму свої пропійчанки.

Вставши з-за стола, ідуть жінки завивати в рушник молоду, котра дотепер ходила в покривалі. Завиваючи молоду в рушник, співають:

46. Ані тур, ні турица,
А з дівчини молодица.
Вчера була у віночку,
А сегодні вже в рубочку.

«Чому ти, Марійко, не тужиш,
Вже другий раз дівков не будеш,
Русяві кісочки накриєш,
Шовкові биндочки закинеш».

47. Ішла з міста, напиласи,
Найшла рушник, завиласи.
Ані пряла, ані ткала,
Лиш готовий завивала.
Ото файно, ото ладно,
Найшла собі завивало.
Та не сором єї буде,
Як вна піде межи люде.

Як вже молоду зав'ють, то ведуть єї до виводу. Вона іде разом з молодим. За ними ідуть батько, матка, дружби, близші кревні і музика. Дорогою співають:

48. Ми до віводу ідемо,
Молоду ведемо.
Та черлена, як калина,
А солодка, як малина.

Прийшовши від виводу, родина молодої забавляє[ть]ся ще короткий час, потім беруться всі за руки і співають:

49. Закувала зазулечка
Та й на заріночку,
Дякуєм вам за хліб, за сіль
Та й за горівочку.
То дай, боже, здоровячко,
Ой ми знаєм кому,
Та же цему господарю,
Що ми в єго дому.
Щоби вони не боліли
Та й не хорували,
Що вони нас напоїли
Та й погудували,
Щоби вони від господа
Ласку божу мали.

Забираються домів. Дорогою ще співають:

50. Гей ми були на пропої,
Там-єм їли бараболі —
Ні варені, ні печені,
Лишень в каглі пришмалені.

Ві второк рано посилають молодята батькові 8 колачів батьківських і просять, щоби він був ласкав разом з маткою до них прийти. Посли, гості і музика ідуть до батька, співаючи:

51. Ой чі, чі, ой чі, чі,
Несем до батька колачі.
Наші колачі кручені,
А наші батьки прошені.
Наші колачі пшеничні,
А наші батьки велишні.
Куда батько йшов,
Васильок зійшов.
Куда йшла матка,
Там зійшла м'ятка.
Куда батько йшов,
Бервінок зійшов.
Куда матка ішла,
Там рута зійшла.

52. Гей, чом, добра годиночка настала,
Чом, молоденька по свого батька післала.
Післала вона штири коні вороні
Ще й до того два бояре молоді.
Дала вона штири червоні на страву,
Щоби привезли батька на славу.

З нами, батечку, з нами,
На калинові сани!
Гей, на кедровім мості
Запрашали фіни батька в гості.

Батько всіх угощає, а вони єму так співають:

53. — Ой батьку, батьку, батьку наш,
Сподобавси нам столик ваш,
Бо ваші столи тисові,
На них скатерти ленові.
На тих столах колачі пшеничні,
Батькові слова велишні.

З полудня приходить посол від родичів молодої і просить всіх на «смі́ѣны» [сміїни]. Молодята разом з цілою родиною ідуть до родичів молодої, співаючи:

54. Та не вій, вітре, в горах,
Але вій по долині.
Та най наші свати вчують,
Най си для нас приготуют.
Та нема свата дома,
Поїхав сват до Львова
Порційки купувати,
Свої гості честувати.
Та розпихай, свату, хату
Та кедрові сіни,
Та кедрові сіни,
Щоби гості сіли.
А в нашого свата
На петрушці хата.
А петрушка підогнила,
А хата си завалила.

В родичів молодої п'ють, гуляють всі аж до вечора, по чім розходяться, і весілє кінчиться.

Сиротам співають также сі пісні, лиш як зачинають сироті шити вінок і як сирота просить благословенства, то інші.

Як сироті зачинають вінок:

55. Ти діброво, ти зелена,
У три ряди засаджена.
Чому в тебе пеньків много,
Зеленого ні одного?
Ти, Маріє молоденька,
Чому в тебе дядів много?
Чому в тебе дядів много,
А рідного ні одного?
«Ой є в мене рідний дядик,
Перед богом лежит,
Перед богом лежит,
Навкрест руки держит
Та в бога си проси:
«Ой боже мій, боже,
Пусти мені, боже, долев,
Та до моєх давних домів
Своє дитя нарядити
Та й на посаг посадити».
«Ой там люде, не татаре,
Твоє дитя нарядили,
Нарядили, як квіточку,
Посадили, як сиріточку».

Як сирота просить благословенства:

56. Ой упали на долину ворота,
Кланяєси Марієчка сирота.
«Кому ти си, Марієчко, кланяєш,
Коли ти рідненького дяді не маєш?»
«Кланяюси добрим людям, родинці,
Бо мій рідний дядик давно у глинці».

ЗАКАРПАТТЯ

ВЕСІЛЛЯ В СЕЛІ БУКОВЕЦЬ НА МУКАЧІВЩИНІ.

Записав М. І. Парлаг. 1930—1933

ОБЗОРИ І СВАТАНКИ

Газда Федір без особливих намагань домігся того, що син його погодився засватати газдівську дівку Настуню, у батьків якої є землиця аж дві восьмини і худобиця, а може, і грошенята будуть. Не довго думаючи, Федір попросив свого знайомого, відомого в селі газду Н., який знав і поговорити, і пофіґльовати (жартувати), щоб той пішов на *обзо́ри* — перезнавання до батьків Настуні. Він мав дізнатися, чи віддали б Настуню за Федорового сина, яку *часть* (придане) дістане Настуня і взагалі яке там господарство. В товариській розмові з батьками Настуні в неділю після обіду, на обзорах, газда Н. дізнався, що Настуні дадуть і землю, і худобу, і, напевно, ще й гроші.

Після обзорів батько молодої з батьком молодого домовилися у корчмі, на який день «паровало би» (було б зручно піти молодому на *сватанки)*.

Звичайно на сватанки йдуть у неділю, вівторок або четвер. У понеділок, середу, п'ятницю не звичай іти на сватанки (мабуть тому, що «пісні» дні), а в суботу не йдуть, бо це останній день у тижні.

Буває, що молодий чи молода перед тим, як одружитися, відвідують *приймелника*, щоб їм пророкував майбутнє, чи будуть вони мати «серенчу» (щастя), якщо поберуться, чи буде їм добре «поводитися у газдівстві» та ін...[1]

[1] В селі ще живе і тепер подружжя Р. Чоловік в молодості батракував, ходив з кіньми у заможних газдів і на 50-му році життя захворів на ревматизм, від того часу не може ходити — пальці покривлені. В розмові я висловив думку, що він став калікою, бо ж довгі роки працював з кіньми, холодними зимами звожуючи «кльоци» (ліс-кругляк). Мій співрозмовник заперечив це і твердив, що трапилось це тому, що одружився він з дівкою, яку хотів брати інший, але не взяв, бо приймелник попередив його: якщо візьме її, буде «ковдошом» (калікою).

Коли молоді і батьки не роздумали, то молодий в день, на коли батьки домовилися, збирається на сватанки. На сватанки по звичаю має йти батько (отець) молодого, хтось із рідні і ще один сват — газда, який добре знає говорити, «часть токмити» (посаг виторговувати). Вдосвіта, тільки що півні відпіли, молодий з батьком і сватами вирушають у путь, а це тому так рано, щоб їх ніхто не перейшов порожняком. У молодої знають, що свати прийдуть. Їх чекають. Стіл прикритий скатеркою і не пустий, на ньому житній хліб, а не вівсяний ощипок. В хаті світло, а світять не скіпою, як [...] світили в прості дні, а лампочкою, навіть і скло знайшли. Свати з молодим заходять у хату, кланяються, говорячи: «Слава Ісусу Христу!», тиснуть один одному руки і на запрошення сідають за стіл. Починають розмову про погоду чи зафіґлюють (пожартують), а газда — господар хати — принесе пляшку з паленкою (горілкою) і погар (склянку), покладе на стіл і наливає горілку у склянку та дає батькові молодого зі словами: «Ану, випийте, щоб зогрілися». А отець молодого: «Пийте ви вперед, бо не знаєме, що ви нам даєте, може деякі чари, ци хто зна що». Батько молодої бере склянку з горілкою, здоровкає: «Дай, боже, щоб наші молодята зійшлися щасливої години і били щасливі», після чого відпиває півсклянки, а остачу виливає вверх в повалу (стелю). Потім порожню склянку наливає і дає батькові молодого. Газдиня за цей час встигла положити на стіл ратоту (яєчню), порізану на шматочки і розкладену в тарілці на нарізаних скибках хліба. Батько молодого бере склянку з горілкою, встає, вінчилує: «Дай, боже, здоров'я за наших молодих, аби ся так мали, як у святій неділі земля ся має», випиває горілку і ставить на стіл склянку. Господар хати наливає порожню склянку і дає випивати сватам, потім молодим, щоб молода *кланяла* до молодого, і газдині. Цим часом газдиня заносить інші страви: м'ясо, варені яйця, курятину, голубці, кашу, пироги і «кромплі» (картоплю). Після другої черги розмова жвавішає. Газда наливає тим, що випили, а газдиня «силує» (пригощає) гостей і приносить страви.

Говорять про любов молодих, про газдівство батьків молодої і молодого. Тут уже заходить розмова і про часть (посаг) молодої і молодого. Сват молодого питає у батьків, що вони дадуть своїй дівці у часть. Ті кажуть, що вони згодні дати «дараба» — парцелу, четвертину з восьмини, корову і 500 корон грошей на «змигання» (допомогу) молодим. Батько і сват почнуть торгуватися — токмлять ще й коня та 800 корон. Крім цього, хотять, щоб землю переписали в земельнім уряді — *телеківні*, ще перед свальбою. Батьки молодої вимагають, щоб на молодого переписали половину їх хати, щоб вони, батьки, не здумали виганяти молодих, коли їм дещо не злюбиться. Як все обговорено і токма закінчена, батьки і сват «ударять по руках» (долонями)

на закріплення договору. Мати зразу ж посилає дівку в комору, а вона, звідти виносить в рушнику завитий невеликий житній калач-хлібину, в який зверху вдавлено грошову монету. Цей калач молода кладе в *тайстру* (торбину) молодого в знак того, що він засватав її. Після цього вип'ють ще по склянці горілки і, відкланявшися, всі ідуть додому; сватанки закінчені.

ГОТУВАННЯ ДО ВЕСІЛЛЯ

По сватанках батьки молодого «кличуть» (запрошують) батьків молодої на гостину, назва якої — *пець важити*. На цій гостині батьки молодих домовляються про те, коли перепишуть землю на молодих, коли дадуть худобу і в який день буде весілля. По тому батьки з молодятами йдуть до попа *оголоски писати*. Піп в особливу книгу оголошень записує молодих, що бажають одружитися, і після запису в першу, другу й третю неділю (чи свято) виголошує по прізвищу й імені молодят. Хоч молодята уже можуть по-церковному вінчатися і хоч би повінчалися, їх батьки не церковне вінчання уважають початком спільного життя молодих, а весільний обряд, який відбувається окремо в хаті молодого і в хаті молодої.

До весілля готуються як у молодого, так і в молодої, на той день в обох сім'ях, на який домовилися. На весілля печуть і варять ті самі страви, які готують на сватанки, тільки в більшій кількості. В день перед весіллям газдиня з двома-трьома кухарками наносять горшків, мисок і починають варити у пецу на подвір'ї, бо в роках 1910—1918 у хатах «дим'янках» незручно було варити велику кількість страв. Коли ж на подвір'ї не можна варити, варять у сусідів. Зварені страви зносять до хати і розміщують у пецу, на пецу і в коморі, залежно від того, яка страва і коли її потрібно подавати.

Молоді в день перед свальбою мають обійти ціле село і запрошувати родаків, знайомих і сусідів на весілля. Молодий ходить з своїм *дружбою*. Заходить в хату чи на подвір'я, запрошує: «Просив вас отець і мати, і я прошу, обисте били такі добрі, прийшли завтра на свальбу».

Молода з своєю дружкою теж ходить запрошувати на весілля. Запрошують і дружка, і молода, заходять у кожну хату. Дружка каже: «Просила вас старшина і пані молода, і я вас прошу, обисте такі добрі били і завтра прийшли на свальбу». А потім і молода просить: «Прошу вас, будьте добрі, прийдіт до нас на свальбу». На другий день ввечері починається весілля.

ЦЕРКОВНЕ ВІНЧАННЯ

Коли піп уже три рази оголосив прізвища молодих, що бажають одружитися, вони повинні повінчатися в церкві, як «вірники» церкві (до 1918 року, за часів Австро-Угорщини, повинні були вінчатися і в нотарському уряді). Однак траплялись випадки, що молоді не могли вінчатися ні в церкві, ні в нотарському уряді, якщо молодий не був повнолітній, мав 21 рік, чи молода 18 років, та через інші перешкоди. В таких випадках відбувалось тільки весілля, і молоді починали жити сімейним життям.

Вінчатися в церкву молоді йшли в супроводі дружби, дружки і батьків, тихо, без пісень. В той час, коли піп виконує обряд вінчання, дружба стає за плечима молодого, а дружка за плечима молодої. І дружба, і дружка мають невеликі житні хлібини — колачі, в які уткнуто по одній свічці. Свічки запалять і цілу годину тримають на плечі молодого і молодої. Батьки і присутні примічають: якщо свічки горять і не «палкають» — значить молоді будуть жити лагідно, без сварок, якщо «палкають» — будуть сваритись. (Є й інша прикмета: чия свічка горить тихо, той не буде довго жити, і навпаки).

Після закінчення вінчання молода намагається стати на ногу молодого, щоб мати над ним владу, а з церкви намагається вийти першою і віддалитись від молодого, і якщо молодий її не зловить за руку, вона буде в сім'ї верховодити.

Церковне вінчання в нотаря відбувається перед весіллям чи після, залежно від того, коли батьки чи молоді забажають.

ЗАГРАВАНКИ — ПЕРЕДДЕНЬ ВЕСІЛЛЯ

Початок весілля (свальби) — це *заграванки*. Вони відбуваються ввечері напередодні весілля. Керівником заграванок і весілля є весільний *староста*, який дає знак до початку окремих дій обряду, а у виконанні обряду головну роль відіграють *свашки* — це 4—6 жінок з хорошими голосами, які «ладкають» (співають) про все те, що виконується чи має виконуватись на заграванках і на весіллі.

Молодий має своїх старосту і свашок, а молода — своїх, бо заграванки, як і весілля, відбуваються одночасно і окремо в хаті молодого і в хаті молодої.

Перед вечором весільний староста і свашки молодого збираються у хаті молодого, а другий староста і свашки — у хаті молодої. Всі одягнені по-святковому, а у старости в руках і палиця (ціпок). Приходять і *гудаки* — музиканти, один з *гуслями*

(скрипкою), другий з *басами* (басом), а третій, цимбаліст, — з цимбалами.

Староста стає перед хатою, за ним гудаки і свашки. Гудаки грають, свашки ладкають і заходять в хату з такою піснею:

1. Починается гостинойка
У нашого сусідойка.
Від Тиси до Бескіда
У нашого сусіда.

2. Ой женюся, моя мамко,
Женюся, женюся,
Таке за ся дівча беру
Білоє, як гуся.

3. Ой пой, богойку, до нас,
Ібо в нас, ібо в нас
Теперь є великий горазд.
Ой і ти, божа мати,
Свальбойку починати,
Ой і ти, божий крижу,
Не обминай нашу хижу.

Після цього гудаки грають у хаті коломийки на танець. В середину хати на землю (долівку) «вержуть» (кинуть) «гунча» (верхній одяг з товстих ниток овечої вовни, замість пальто), а 7—10-річні хлопчики цього і чекають: вони ловляться у пари і починають танцювати на гунчаті. Це за звичаєм, щоб у молодої народжувалися хлопці.

Коли танець скінчать, розпочинається «гостина» (пригощання). Староста дає хлопчикам випити трошки паленки, а потім розміщує за столом гостей (спочатку молодого, його дружбу, батька, а тоді вже сідають свашки й інші), ставить на стіл пляшку з паленкою і погар, а кухарка — кілька тарілок, в яких на скибках житнього хліба покладена ратота. Він наливає горілку у склянку, вінчирює і випиває до дна, знову наливає і передає погар батькові молодого, який теж вінчирює і вертає склянку старості. А той знову і знову наливає і передає по черзі так, як сидять за столом; хто випив, бере скибку хліба з ратотою чи часник і закушує. Коли всіх склянка обійшла, починають нову чергу і закушують іншими стравами, які кухарки ставлять на стіл в мисках. Їдять із спільної миски по 4—5 чоловік. Староста дає випити і кухаркам, але не багато, бо вони мають слідкувати за тим, щоб гості їли. А ті силують гостей: «Беріть, кумочко (свату), не давайтеся силовати». Або: «Беріть та їжте, не голодуйте, як дома». (Відомо, що дома не голодують).

Пригощання на заграванках триває і до зорі. Гудаки грають, молодь і старші танцюють.

Звичайно коли легінь (парубок) покличе дівчину танцювати, то, танцюючи перед гудаками, проспівує коломийку, що підходить тому, з ким танцює (наприклад, № 2).

Після того, як проспіває, відходить з дівкою від гудаків і кружляє в парі три рази; або спіймаються в круг 2—3 пари і закричать: «Поліви, господи!» Посторонні відступаються, а вони кружляються в хаті чи на подвір'ї; а перед гудаками, співаючи іншу коломийку, танцює інша пара.

На зорі всі розходяться, і заграванки кінчаються.

СВАЛЬБА У МОЛОДОГО

Ранком, після сходу сонця, перед хатою молодого з'являються гудаки, дружба молодого і свашки *різати барвінок*. Весільний староста теж там, він перед відходом виходить з хати і вдаряє палицею об одвірок сінешних дверей раз і ще раз, щоб було навхрест — це благословить на дорогу. Потім стає попереду всіх, за ним гудаки, дружба і свашки, та йдуть на город, на якому є барвінок, — на свій чи сусідський. Гудаки грають, а свашки ладкають і співають:

4. Помолімся богу,
Ібо йдем в дорогу,
Йдем в чистоє поле
На зелений зарінок,
На хрещатий барвінок.

Прибувши на місце, де є барвінок, свашки ріжуть барвінок і ладкають, а гудаки грають:

5. Хрещатий барвіночку,
Не лежи в городочку,
Сподоби головочку
Нашому дітяточку.

Коли барвінок нарізаний, тримаючи його в руках, вертаються в хату з піснею:

6. Несеме ми зілля
З-під гори Поділля
І на стів положиме,
Золотом обложиме.

Барвінок кладуть на стіл, і свашки починають плести. Плетуть три *вінці* (вінки): один для молодого, другий для дружби, а третій для молодої. Крім вінків роблять і *бокрейти*.

Вінки плетуть з барвінку, між який вплітають паперові квітки взимку, а влітку — і живі.

Бокрейти (щось подібне до маленького букетика — від угорського слова bokréta) роблять з двох-трьох стебел барвінку, до яких прив'язують паперову квітку, і все це перев'язують кольоровим паперовим «пантликом» — стрічкою, зав'язаною бантом.

Бокрейти роблять для молодого, старости і родаків та деяких найбільш шановних гостей.

Сплетені вінки і бокрейти кладуть у *тяльку* (дерев'яний тазик) і відносять у комору.

Під час плетення вінків та бокрейтів гудаки грають, а свашки ладкають:

7. Горі, сонечко, горі,
Вийтеся, вінки, скорі;
Вийтесь, вінки, гладко,
Як червоне ябко,
На гладку головойку
Нашому дітятойку.

Відклавши вінки і бокрейти у комору, свашки роблять *прапорець* для дружби, який є його відзнакою на цілий час весілля. Прапорець має вигляд квадрата, розміром 30×30 *см;* зроблений з дерев'яних паличок, обтягнутий з одного боку червоним, а з другого — білим полотном, а з кутів звисають різнокольорові бантики і барвінок. Квадрат-прапорець прикріплюють до держака-палиці.

Коли б дружба цей прапорець загубив під час весілля, він має платити штраф — 1 літр паленки.

Після закінчення роботи з вінками, бокрейтами і прапорцем ладкають:

8. Коли-сьме вінці вили,
Солодкий медок пили,
Як уже-сьме довили,
Паленку нам давали.

Староста наливає паленку у склянку, дає свашкам по черзі, ті випивають, а між тим ладкають одночасно з грою гудаків:

9. У горі вітер подув,
К нам ся староста звернув,

Паленку наливає
Та й до свашок кланяє.

За цим староста вдаряє палицею по грагарю (поздовжній брусок, на якому держаться поперечні бруски під стелею), і всі замовкають. Староста стає біля стола. На долівку перед столом кидають гунча. Молодий іде, стає на те гунча, гудаки грають, а свашки ладкають:

10. Стань, Михайле [1], на кладинку,
Скликуй свою родинку:
— Приступися, роде, к столу,
Поклонися вінку мому.
До стола, роде, до стола,
Буде ти дякування;
Буде ти дякування
За ваше годовання.

Мати молодого бере з комори тяльку з вінками і бокрейтами і піднімає над головою, гудаки ґрають, а вона, танцюючи, йде до столу. Тяльку опускає на голову і так танцює перед столом, причому три рази вклоняється. Потім передає тяльку старості. Староста вінки, бокрейти і прапорець кладе на стіл, а тяльку відкладає набік. Гудаки грають, а свашки ладкають:

11. Ой лежит барвін — барвінковий вінок;
Приступіт, няньку, к столу,
Поклонітся вінку мому.

Батько молодого стає перед столом біля сина (молодого) і вклоняється. Староста від імені молодого говорить: «Прошу тебе, отче, будь добрий, відпусти мені мої вини. Ти мене від малости годував і на добрі діла навчав. Но може я тебе не послухав, бо ще не був розумний, як тепер, і зато може і образив тебе. Прошу отпущеніє від тебе і прошу благословити мою *куруну*».

Староста тримає в руках барвінковий вінок молодого, а отець цілує вінок на чотирьох місцях навхрест, а також цілує і сина (молодого). Гудаки починають грати, а свашки ладкати:

12. Ой так отець мовит:
— Най тя бог благословит.

---

[1] Ім'я молодого.

13. Ой лежит барвін — барвінковий вінок;
Приступіт, мамко, к столу,
Поклонітся вінку мому.

Мати стає перед столом і вклоняється.

Староста від імені молодого говорить те ж саме, що й батькові. Мати цілує вінок і сина (молодого), як і батько, а свашки ладкають:

14. Ой так мама мовит:
— Най тя бог благословит.

Таким способом викликають свашки до столу діда, бабу, брата, сестру, коли вони є.

Староста звертається до них кількома словами. Вони цілують вінок і молодого, а свашки ладкають, як батькові і мамі.

Після цього староста кладе вінок по черзі на клебани (капелюхи) молодого, дружби і помічника дружби, який понесе цей вінок молодій. Потім дає дружбі прапорець і роздає всім, кому належить, бокрейти (вітцю, мамі, близьким родакам молодого, а також бере собі).

За цим староста, молодий, його дружбове, отець і мати ловляться за руки, стають в круг до танцю; гудаки грають, а свашки ладкають:

15. У морі на камені
Сиділи ангели,
І святі позирали,
Як молоді танцьовали.
А гудаки красно грали,
Коли в вінках танцьовали.

Танцюють коломийку три рази, а після цього танцю починається загальна гостина. Гудаки грають, а свашки ладкають:

16. Заходіт за стів, гості,
Хотят вам дати їсти
Стравиці вареної,
Паленкі медової.

Староста запрошує молодого, його батька, дружбів, свашок та інших гостей сідати за стіл і сам теж сідає біля батька чи дружби молодого. Коли всі всілися і помолились, староста встає, наливає собі горілки у погар, піднімає його і вінчирює: «За чесну свальбу, за чесного молодого, дай, боже, здоров'я!» — випиває одним духом. Порожню склянку наливає і передає

батькові молодого, потім молодому, дружбі і іншим, хто сидить близько. Тим часом помічниці кухарки ставлять на стіл страви, які прийнято подавати на сватанках чи заграванках.

Горілку наливає і передає склянку не тільки один староста. На столі поставлені 3—4 пляшки з склянками, і біля кожної пляшки своя черга з самозваним керівником чи повіреним — близькими розпорядниками в хаті. Староста і розпорядники — кухарки і мама молодого — слідкують, щоб гості їли і пили і щоб ніхто не був скривджений. Вони і пригощають гостей, і виносять порожні миски, приносять нові страви та пляшки з паленкою. В окремі проміжки часу гостини свашки ладкають:

17. Під припічком свердан шкрепче
І кухарочці в ухо шепче,
Щоби нас не вгуряла,
А в дорогу вправляла.

В кінці на стіл подають «лашку» (локшину) з молоком чи з поливкою. Гості «сербають», а свашки на загравання гудаків ладкають:

18. У нашої кухарочки
Вишивані рукавочки,
Нич би їй не робити,
Лиш би їй кухарити.

Гудаки грають під танець — коломийку, польку і чардаш.

Танцюють гості і прибувша молодь впереміж зі старшими. Пригощання не припиняється. Одні гості уступають місце іншим, бо хата мала, не вміщає всіх запрошених, а велика ганьба, сором для газди, коли б хтось не був угощений. Деяких гостей розміщають і в коморі, а випадкових і в сінях чи біля дверей.

Гостина закінчується десь опівдні. Тоді староста, дружбове (дружба і його помічник), сватове (які були на сватанках) і свашки та гудаки збираються йти за молодою до її хати.

СВАЛЬБА У МОЛОДОЇ

Звичайно в хаті молодої відбувається те саме, що і в хаті молодого. Староста і свашка та дружка молодої ідуть різати барвінок, плетуть вінки і роблять бокрейти, які складають у тяльку, потім мама молодої приносить їх, а староста після одпущення кладе один вінок на голову молодій, а один на голову дружці, потім гостяться і чекають сватів від молодого.

СВАТИ ІДУТЬ ЗА МОЛОДОЮ

Десь опівдні староста молодого запрошує кілька родичів, сватів, які були на сватанках, і свашок йти за молодою. Староста з палицею стає біля дверей, за ним гудаки, молодий, дружба з прапорцем, помічник дружби з клебаном і вінком для молодої, далі свати і свашки. Гудаки грають, свашки ладкають:

19. Наш староста молодейкий
Має форгів золотейкий,
Білі рученьки має,
Паленочку наливає.

20. Староста, не убавляйся,
В дорогу управляйся;
Дорога далекая,
А нічка темная,
Можете заблудити,
Шкода нам ся втомити.

Староста каже кілька слів про те, куди йдуть, махає палицею навхрест, і всі вирушають до хати молодої. Гудаки грають, а свашки ладкають. В дорозі:

21. Ідут свати ворохом,
Стріляют порохом,
То шротом, то пшеницьов
За краснов молодицьов.

Наближаючись до хати молодої:

22. Ой знати би нам, знати,
Де ми маєме стати,
Ой на тім груночку,
На зеленому заріночку.

Перед хатою молодої:

23. Ой ти, наш любий свату,
Розширяй свою хату
У новейкі сіни,
Щоб всі свати сіли.

24. Ішли-сьме верхом,
Пришли-сьме змирьком;
Дайте нам припочити,
Губойки намочити.

Почувши ладкання перед хатою, молоду і дружку молодої посилають у комору сховатися. Перед воротами чи на подвір'ї співають:

25. Пущайте нас до хати,
Не дайте нам стояти,
Бо нас дожжі б'ют,
Одежі нам погниют.

Староста і свашки молодої виходять з хати, і обидва старости починають токмитися. Староста молодої:

— Куда ви ідете і що хочете?

Староста молодого:

— Ми здалека, дуже стомилися; пустіт нас переночувати. Дайте нам таку квартиру, щоб могли поззуватися і внучі повішати та посушити, бо ми мокрі.

— Я би вас пустив, коби ви мали документ, щоб ви нас не прозрадили.

— Ми маєме документ, ми чесні люди (показує клапоть паперу).

Староста молодої пускає в хату старосту молодого, його дружбів і сватів та свашок. Свашки ладкають:

26. В молодої дворі
Всі посідлані коні;
Коні нам пов'яжут,
Молоду нам покажут.

Між старостами токма продовжується:

— Я вас пустив, сідайте, ззувайтеся і лігайте спати.

— Ми спати не можеме, бо ми чули, що ви добрий купець, зате прошу вас, приведіт нам такий знак, щоб «паровав» (підходив) він отому (показує на молодого). Ми вам за то добре заплатиме — кілько хочете.

Староста молодої з комори виносить «ополоха» (опудало) в жіночому одязі, говорячи:

— Но ци добрий буде вам сесь знак?

— Вижу файний знак (бере), і хоть він не парує до нашого, но ми з нього візьмемо хосен, бо поставиме у кромплі та дикунов буде пужати. А нам дайте другий — ліпший знак.

Староста молодої приводить з комори дружку:

— Но а сесь знак ци буде добрий?

— Се вже добрий, но він парує до сього (показує на дружбу молодого і веде дружку до нього), а нам треба знак, щоб паровав до отого (показує на молодого), позерайте добре. А може ви не довижаєте, то щоб провиділи, випийте мало.

— Приведу вам ще один знак, той уже набизівно (напевно) буде паровати (приводить одягнену молоду з розпущеним волоссям, на голові вінок). Но а се уже добрий?

— Добрий, дуже добрий і парує до нашого, який там за столом. Ану ж, іди до нього (молода іде до стола, сідає біля молодого). Файна пара, позерайте; ану вийдіт із-за стола, покажітся!

Молодий і молода виходять із-за стола, стають серед хати, а мати молодої, дружка і одна свашка обійдуть кругом молодих і «обсівають» їх (кидають на них по кілька зернин вівса, жита, ліскових горішків), щоб молоді були багаті, і бризкають свяченою водою.

Потім до молодих підходить староста молодого, знімає вінок барвінковий з молодої і кладе на голову молодої *білило* (біле полотно прямокутне) так, щоб чоло не закривало, а звисало з голови на плечі і спину. Зверху білила на голову положить ще клебан з барвінковим вінком, який приніс від молодого помічник дружби, і каже:

— Дотеперь ти носила дівочу куруну, а теперь кладу тобі куруну на голову від твої пари життя...

Потім молода, молодий, дружбове і дружка, а також староста, свати і свашки із хати молодого сідають за стіл і гостяться, а свашки по загриванню гудаків ладкають:

27. Сипте пириць на папіриць,
Дайте курку на тарілиць;
Курочка рябушейка
Вчора лелію гребла,
Днесь старості ся спекла.
Не давали-сьте їй ярцю,
Та не є у неї смальцю.
Не давали тенгериці,
Тонкі у неї стегниці.

Кухарка молодої приносить на тарільцю варену курку і кладе на стіл перед старостою: той дає їй *алдомаш* (могорич) — ½ літра горілки, курку ж розрізає і роздає свашкам за те, що вони йому цю курку виладкали. Угощення продовжується; в знак того, що треба вже кінчати, на загравання свашки ладкають:

28. Ой дайте ви нам, дайте,
Що сьте нам обіцяли:
Не ягня, не ягницю,
А файну молодицю,

Чотири воли у ярмі,
А п'ятого коня в сідлі,
Ще красную периночку
Під малую дітиночку.

Мати молодої приносить «післань»: перину, плахти, заголовки, покровець і дари для родичів молодого, і все це кладе на стіл. Староста молодого приймає післань, перераховує все і наймає когось, щоб ніс до хати молодого. В цей час грають і ладкають:

29. Уже сонце за горами,
Збирайся, Маріє, з нами;
Треба мамку вже лишити
І в нове газдівство іти.

Староста молодого дякує за угощання, а молода та молодий, дружка, дружбове і прибулі свати і свашки збираються в дорогу. На прощання молодої грають і ладкають:

30. Лишаю тобі, мамко,
Сліди по дворови,
А слези по столови,
І ключі на полиці —
То найменшій сестриці.

Староста молодого вдарить палицею в «геренду» (брусок під стелею) і крикне: «Раз! Другий раз! Третій раз! Благословіт дороги!» — і благословить, махнувши палицею.

Молодий і дружба беруть молоду під руки і швидко виводять з хати і не дають їй оглянутись, а дружка молодої знімає з голови вінок, доганяє молодих і б'є вінком дружбу (щоб скоро віддалася і вона). За молодими виходять і свати, свашки, староста молодого; всі проводжають молодих до хати молодого з гудаками й ладканням:

31. Пойме ми, ой пойме,
Бо нам путь далекий,
Бо на нашім путі
Виросли смереки.

Перед хатою молодого юрба спиняється і ладкає:

32. Світи, мамко, світи:
Ци твої то діти?
— Ой моє тото, моє,
Як одно, так другоє.

Потім дружба бере молоду на руки, несе в хату і садовить її на стіл. Молодій на коліна садять хлопчика, а дружба бере сокиру і злегка вдаряє по гранці пєца («пєць лупать»), щоб молода скоро звикла у хаті молодого. Всі прибулі і молоді сідають за стіл, гостяться і чекають гостей від молодої.

Тим часом у хаті молодої її староста, свашки і мама, отець, погостивши короткий час, збираються до сім'ї молодого.

Зібравшись у дорогу, староста, свашки і мама молодої, так звані *пропійці*, виходять з хати. За ними йде найнятий чоловік і несе післань та помагає мамі молодої нести дари для членів сім'ї молодого свекрусі *балиць* (3 м. білого полотна), свекрові чоловічу сорочку, іншим рушник, вишивані рукави на жіночу сорочку тощо. Ідучи до хати молодого, пропійці ладкають по дорозі:

33. Слідом, мамойко, слідом
За своїм дітяточком;
Де її догониме,
Там її відоймеме.

Пропійці заходять у хату, староста молодої бере від чоловіка післань, відложить на постіль, а дари від мами кладе на стіл і роздає, кому що належить, причому хвалить молоду, яка приготувала такі дари. Пропійців садять за стіл на місце, яке їм уступають гості молодого, що привели молоду.

Перед столом на долівку стелять рушник, а молодий і молода стають на нього. Староста молодої знімає барвінкові вінці з капелюха молодого і капелюх з вінком та білило з голови молодої, кладе мамі-свекрусі у катран, а на голову молодої одягає чіпець білий, вишиваний, з якого звисають чорні широкі пантлики.

Коли староста чіпчає молоду, вона три рази змахує головою назад, щоб чіпець падав з голови, а молодий має схопити його і положити знов на голову; коли це йому не вдасться зробити, означає, що буде «нешіковний-недійдавий».

Після чіпчення молодий і його дружба заплітають волосся молодої в коси — «заплітки». Потім на голову молодої кладуть одну червону хустину так, щоб вона застелила частину чола, і зав'язують її на потилиці; поверх червоної хустки покривають голову хустиною світлою, узорчатою і пов'язують її під бородою. Після цього молоді вважаються одруженими.

Пропійців пригощають, а молоде подружжя йде митися. Помиють обличчя і утираються: чоловік об сорочку жінки, а жінка об сорочку чоловіка, при чому свашки ладкають:

34. Милися молоді, мили,
Оба білі били,
Пазушками ся втирали,
Оби ся сановали.
Бабці в ріці, бабці,
Будут в невістки хлопці.

Після миття молоде подружжя іде в хату. Молода невістка бере мітлу і замітає хату, а сміття несе до стайні. Свашки ладкають:

35. Бренят волики, бренят,
Від молодої соломи хотят,
Соломи вівсаної
Від газдині молодої.

Після цього відбувається коротка загальна частина. Хто бажає, ще потанцює, і на цьому свальба закінчується.

ЗАПИСИ СУЧАСНОГО ВЕСІЛЛЯ

ВЕСІЛЛЯ В СЕЛІ СЛОБОДА-ЯРИШІВСЬКА МОГИЛІВ-ПОДІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.

Записала М. А. Руденко. 1963

— Просили вас тато й мама, і я вас прошу, приходьте до мене завтра на весілля, — чемненько запрошувала молода Ганнуся, обходячи двори всіх родичів, друзів і знайомих зі своєю старшою дружкою.

На хвилинку вони сідали в хаті, потім прощались, і далі маяли райдужні барви стрічок.

Просила дружок прийти в неділю вранці, дружбів — о 12 год. дня, а старших — о 6-й вечора.

Просила на весілля і її мати. Вже з тиждень тому рознесла по парі калачів, перев'язаних червоними стрічками, *нанашці* (весільній матері), чотирьом *старостам, кухарці.* Прийняли калачі, значить, і згода.

В с у б о т у, прийшовши додому, молода не зняла свого весільного вбрання. Зараз прийде молодий, принесе їй вінок.

— Ідуть, ідуть! — ластівкою впурхнула в хату її сестра. — Готуйся, Ганнусю!

Та молода давно вже приготувала милому сорочку, вишиту клембівським[1] узором. Сама вишивала. Ось лежить вона, складена на великому блюді, а поверх неї й біла квітка з білим шовковим бантом.

Все чутнішою стає музика, відлунюючись у лісі. Це іде молодий.

Ступивши під вікно, музики[2] заграли «На добрий вечір». Виходить батько молодої, дякує за честь, дає музикантам пляшку горілки і запрошує до хати.

---

[1] Село Клембівка Ямпільського р-ну славиться вишивками артілі «Жіноча праця», які експонуються на виставках навіть за кордоном.

[2] Раніше весілля з троїстою музикою вважалось багатим, тепер троїсту музику замінили духові оркестри.

— Добрий вечір вам. Просили вас тато й мама, і я вас прошу на весілля.

— Спасибі татові й мамі та й тобі, сину. В добрий час почати та щасливо скінчити вам весілля. Довгого та щасливого віку вам, діточки.

Молоді дякують.

— Прошу, Ганнусю, прийняти мій подарунок, оцей віночок. Носи його здорова і щаслива.

Молодий кладе вінок на декоративне блюдо.

— Дякую щиро тобі, Ваню. Візьми ж і мій подарунок (молода подає сорочку). Сама вишивала, ночей не досипляла та тобі готувала. Носи на здоров'я.

Молода чіпляє молодому квітку. *Старша дружка* чіпляє квітку *старшому дружбі* молодого.

Молодий і дружба дякують, викупляють квітки.

— Сідайте ж, діточки, за стіл. Скоро й дружки прийдуть. (Декілька їх запрошено на суботу).

Молоді сідають за стіл. Біля молодої — старша дружка, біля молодого — старший дружба. Мати ставить на стіл вино, чотири чарочки, холодні закуски та солодкі страви. Батьки п'ють за здоров'я дітей, за їх щастя. Вечеряють. Тим часом приходять дружки. Грає музика. Дівчата танцюють.

Але ось виходить з хати молода. Дружки заспівали:

1.

Помірно

На се- ло, Га- нну- сю, на се- ло

щоб те- бе со- печ- ко об- ня- ло, мі-

сяць до- ро- гу о- сві- тив

мо- ло- дий І- ван- ко по- лю- бив

1) Вар. для N 13

Роз- пле- ли тво- є ди- тят-

ко, пус- ти- ли кіс- нич- ки

2) 3. Вар для N 64 4) Вар для N 65

ну- сю до те(бе)

5) Вар для N 104

як та ри- боч- ка з во- до(ю)

На село, Ганнусю, на село,
Щоб тебе сонечко обняло,
Місяць дорогу освітив,
Молодий Іванко полюбив.

Музика заграла марш. Мати проводжає молодих до нанашки:

2—17. Мати Ганю родила, (2)
Місяцем обгородила,
Сонечком вперезала,
На село виряджала.

Вузенька вуличка загомоніла молодими голосами, заспівала:

3.

Помірно

Не вій, віт- ре, в го- ри, не вій,

віт- ре, в го- ри, а по- вів ме-

жи дво- ри: чи за- сте- ле- ні сто- ли,

чи за- ме- те- ні дво- ри, чи вме- те- не

под- вір'- я для на- шо- го ве- сіл(ля)?

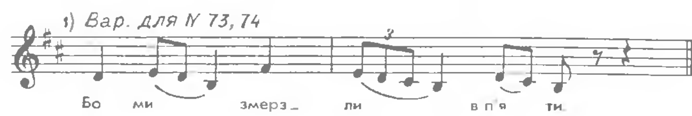

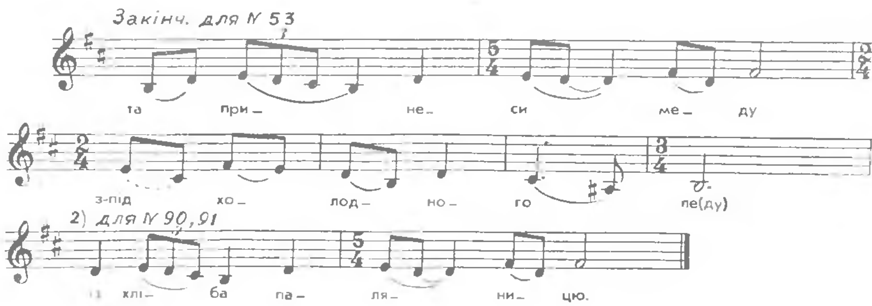

Не вій, вітре, в гори, (2)
А повій межи двори:
Чи застелені столи,
Чи заметені двори,
Чи вметене подвір'я
Для нашого весілля?

Молоді приходять до нанашки молодої, низько вклоняються їй:

— Просили вас тато й мама, і ми вас просимо, приходьте до нас на весілля.

— Спасибі татові й мамі та й вам за запрошення. В добрий час почати та щасливо закінчити вам весілля. Щастя світлого та здоров'я доброго бажаю я вам, молодята. Прошу до столу, дорогі гості.

Сідають за стіл, вечеряють, співають. Грає музика. На столі все наставлено, як на весіллі. Але молодь тільки думає, щоб швидше з-за столу та потанцювати. Ось і закружляли пари на широкому подвір'ї. Гримить духовий оркестр. Електричне світло пробивається крізь густі крони дерев, освітлює радісні обличчя молоді. А тим часом куховарки прибирають столи і заставляють їх різними холодними закусками.

Сідають вдруге за столи. Висловлюють молодим хороші побажання.

Молоді і гості дякують за гостинність, прощаються, нанашка їх проводжає. Співають, танцюють по дорозі.

Потім ідуть до нанашки молодого.

В неділю вранці сходяться подружки молодої косу розплітати. Приходять музиканти і грають під вікном «На день добрий». Батько виносить графин горілки, а мати — пару калачів.

— Спасибі вам за честь. Просимо на хліб-сіль та на весілля.

Сходяться дівчата до хати, співають:

4—3. А де ж тая дівка, (2)
Що бажала вінка?
Підіть її уведіте,
На стілець посадіте, (2)
Русу косу розплетіте.

Ведуть молоду до хати. Мати стелить килимок, на який стає молода і кланяється батькам. Батьки благословляють її хлібом-сіллю. Старший дружба каже:

— Шановний старосто, благословіть Ганнусі косу розплітати, весілля починати.

Староста благословляє щастям-здоров'ям, доброю долею.

Молода кланяється:

— Спасибі вам, тату й мамо, за хліб-сіль, за те, що мене ростили і добру навчили.

Батьки:

— Благословляєм тебе, Ганно, щастям-здоров'ям, доброю долею.

Дружби співають тим часом:

5.

А в перший раз та в добрий час
Благословіть, отець-мати, (2)
Своєму дитяті русу косу розплітати,
А в другий раз... і т. д.
А в третій раз... і т. д.

6—17. Стільця, матінко, стільця,
Золотого крісельця
Ще й нового кожуха,
Нехай сяде молодуха.

Мати ставить стілець, покриває його кожухом. Старший дружба садовить молоду. Мати дає їй у руки хліб, на який кладуть білу фату з вінком.

7.

— Кам'яна гора, чому не лупаєшся?
Молода Ганнусю, чом не розплітаєшся?
— Ой є ковалі, хай ту гору розкопають,
Є тато й мама, нехай мене розплітають.

Мати підходить, розв'язує коси і починає розплітати. Далі трошки розплітає батько.

8—7. — Кам'яна гора, чому не лупаєшся?
Молода Ганнусю, чом не розплітаєшся?
— Ой є ковалі, хай ту гору розкопають,
Є в мене дружки, нехай мене розплітають.

Підходять по черзі дівчата, розплітають косу, співаючи:

9.

Стану я на кісницю, (2)
Крикну я на сестрицю:
— Ой сходьтеся, сестриці, (2)
Розплітати дрібниці.
Ой сходьтеся, рідненькі, (2)
Розплітати дрібненькі.

Розплітає косу рідна сестра, потім двоюрідна:

10—9. Стану я на калину, (2)
Крикну я на родину:
— Ой сходьтеся, родоньку, (2)
Розплітати косоньку.

Розплітає родина, кожен по одній пелюсточці; коли розплітає брат, співають:

11.

Василь Ганнусю розплітав,
Де ж він кіснички подівав?
Чи в гай, чи в Дунай покидав,
Чи старшій дружечці віддав?
Ні в гай, ні в Дунай не кидав,
Лиш старшій дружечці віддав.

12.

Ой ходила Ганнусенька
По крутій горі
Та сіяла чорнобривці
В батька на дворі.
    А вже ж тії чорнобривці
    Розцвітають,
    А вже ж мою русу косу
    Розплітають.
А вже ж тії чорнобривці
Розцвіли,
А вже ж мою русу косу
Розплели.
    — Чи я ж тобі, товаришко,
    Не казала,
    Чи я ж тобі щастя-долі
    Не бажала?
Ой не ходи та й до броду
Рано по воду
Та й не зривай фіалочки
Із приходу.
    Та не слухай зозуленьки,
    Що кує,
    Та не бери подарунків,
    Що дарує.
Тебе ж тії подарунки
Ізрадять,
Від матінки до свекрухи
Попровадять.

Розплели довгі коси. Буйними хвилями вкрили вони плечі молодої.

13—1. Як тобі, матінко, не жалко:
Розплели твоє дитятко,
Пустили кіснички на ріки,
Розплели Ганнусю навіки.

Жаль матері за своєю донечкою. Знає вона, що в хорошу сім'ю віддає її, та все-таки сльози мимоволі застилають очі. Засмутилась молода, і в неї в очах блиснула сльозинка. А дружки, теж посмутнівши, співають:

14—12. Найвинніша ягідочка в вишневім саду,
Найвинніша матіночка у своїм дому, (2)
Що віддає свою Ганю таку молоду, (2)
Остається трой-зіллячко в вишневім саду.
Ой уставай, моя ненько, раненько
Та поливай трой-зіллячко частенько;
Що раненько, моя ненько, росоньками,
А пізненько, моя ненько, слізоньками.

Розступились дівчата — мати іде чесати косу:

15—11. Станьте, матінко, на стілець,
Подайте щіточку й гребінець
Розчесати русу косу під вінець.

Мати бере гребінець і починає чесати косу:

16—9. — Матіночко-голубочко, (2)
Чешіть мою головочку
Біленькими рученьками, (2)
З дрібненькими слізоньками.
— Я ж би, дочко, чесала, (2)
Біленька пава впала
Із біленького шовку (2)
Ганнусі на головку.

Підходять рідні і подруги, розчісують молодій косу:

17.

Помірно

Ой дай, ма– ти, мас– ла, ой дай, ма– ти, мас– ла, бо я ко– ро– ву пас– ла, ви– га– ня– ла на ро– су, щоб по– мас– ти– ти ко(су).

1) Вар. для N 19, 21, 26 (2 такти), N 27, 35 (2 т.), 36 (2 т.), 78 (2 т.)

Не стій у за– тін– ку, по-плинь по

2) Для N 30, 31, 58, 88, 113

що-би на

Ой дай, мати, масла, (2)
Ой дай, мати, масла,
Бо я корову пасла,
Виганяла на росу,
Щоб помастити косу.

Коли розчесали, співають:

18.

Помірно

Ру– са ко– са до по– я– са, ру– са ко– са до по– я– са роз– че– са– на до во– ло– са

Руса коса до пояса,
Руса коса до пояса,
Розчесана до волоса.
Руса коса плечі вкрила,
Руса коса плечі вкрила,
Дрібна сльоза личко вмила.

Старший дружба підходить до старости:

— Шановний старосто, прошу благословення Ганнусі віночок одягати.

Староста:

— Благословляю щастям-здоров'ям, доброю доленькою.

Мати бере з рук молодої хліб, на якому лежить вінок.

— Щасливо гуляй, дочко, у весільному віночку.— Цілує її й одягає їй вінок. Молода цілує хліб і руку матері. Дівчата прибирають молоду:

19—17. Ой вінку мій, вінку,
Ой вінку мій, вінку,
Не стій у затінку,
Поплинь по Дунаю,
Най я ще погуляю.

Одягли молоду і весело заспівали:

20.

Чи вогонь горить, чи то полум'я палає?
Чи на Ганнусі вінок-барвінок сіяє?
Не вогонь горить і не полум'я палає —
То на Ганнусі вінок-барвінок сіяє.

Старша дружка чіпляє квітки нанашкам і старостам, які їх викупляють.

— Шановний старосто, прошу благословення Ганнусю до шлюбу виряджати.

— Благословляю щастям-здоров'ям, доброю доленькою. В добру годину! На довгий вік!

21—17. Ой дай, мати, шубу, (2)
Бо я йду до шлюбу.
Як прийду від шлюбу,
Вже не твоя буду.

Мати і батько з хлібом-сіллю благословляють молоду до шлюбу, вона вклоняється їм.

22—5. А в перший раз
Та в добрий час.
Благословіть, отець-мати, (2)
Своєго дитяти
До шлюбу виряджати.
А в другий раз... і т. д.
А в третій раз... і т. д.

Старший дружба бере молоду під руку, виводить надвір:

23—17. Мати Ганю родила, (2)
Місяцем обгородила,
Сонечком вперезала,
До шлюбу виряджала.

За ними виходить молодь. Нанашки, старости беруть по парі калачів, перев'язаних червоними стрічками. Музика грає марш. Всі виходять з двору в напрямку до клубу. По дорозі приєднуються ще люди.

А з протилежного краю села до клубу наближається молодий з своїми весільними. Зустрівшись, молоді й свати вітаються.

Дружки і світилки з букетами квітів та рушниками стають у два ряди і утворюють весільну доріжку, з дверей клубу виходить голова сільради з хлібом-сіллю на вишитім рушнику. Молоді підходять і вклоняються.

— Дорогий Ваню, дорога Ганнусю! Прийміть цей хліб-сіль і побажання щастя та здоров'я. Ласкаво прошу вас до залу одруження.

Молоді, приймаючи хліб, цілують його. Старша дружка подає їм косинку і веде на уквітчану сцену, над якою напис на червоному полотнищі:

«В добрий час! На довгий вік!»

Стіл застелений червоною скатертиною. На столі букети квітів. З правого боку від столу невеличке підвищення для молодих, покрите килимком. Нанашка розстеляє на нього рушник.

— Прошу на рушничок щастя! — запрошує депутат сільради.

Молоді вклоняються тим, хто на сцені, і стають на рушничок. Вклоняються людям.

Голова сільради:

— Починаємо урочисту реєстрацію шлюбу. Прошу всіх присутніх в залі встати.— Всі в залі піднімаються.

Голова сільради оголошує, хто бере шлюб, і звертається до молодих.

— Дорогий Ваню і дорога Ганнусю! Сьогодні незабутній день у вашому житті: ви єднаєте свої серця і свої долі. Вас привели сюди високі і світлі почуття, та перед урочистою реєстрацією дозвольте запитати вас: чи за взаємною згодою і любов'ю ви берете шлюб?

Молоді відповідають ствердно.

Голова сільради:

— За вашою взаємною згодою, у повній відповідності до законів Української Радянської Соціалістичної Республіки шлюб між вами реєструється. Прошу підійти до столу і скріпити ваш сімейний союз своїми підписами.

Молоді розписуються. Ставлять свої підписи і свідки.

Депутат сільради вручає молодим свідоцтво:

— Дорогі Ваню і Ганнусю! Сьогодні, в цю неповторну хвилину, ви починаєте подружнє життя. Пройдіть же його нерозлучно, пліч-о-пліч, у взаємній любові й повазі, у шані людській. Нехай не затьмарять вашого кохання ні буденні незгоди, ні життєві невдачі, ні слово негоже. Хай стелиться вам під ноги шлях світлий і радісний, як весняний день.

Щастя ясного та життя заможного бажаю вам від душі.

Голова сільради підносить молодим на декоративній тарілочці обручки; молоді одягають їх одне одному.

Нанашка:

— За народним звичаєм пов'язую ваші руки рушником, щоб ви пройшли усе життя рука в руці. Нехай життя ваше буде таким барвистим, як і ці квіти на рушнику, і світлим, наче весільне полотно.

Пов'язує їм рушником руки [1].

Голова сільради:

— Іменем Української Радянської Соціалістичної Республіки Ганна та Іван віднині і повіки — законне подружжя.

Депутат сільради підносить молодим на тарілочці два келихи вина:

— Прошу молодих поздоровити одне одного.

Молоді цілуються і випивають вино.

Рідні і знайомі поздоровляють молоде подружжя, дарують молодим букети квітів.

Нанашка виводить за кінці рушника молодих з клубу, на порозі розв'язує їм руки.

Молоді вклоняються людям на всі боки, запрошуючи їх на весілля. Староста підносить молодим деревця (клен і берізку), перев'язані червоними стрічками:

— Візьміть ці дерева і посадіть на згадку про сьогоднішній день. Доглядайте їх гарно, щоб росли, розвивались і цвіли буйно та рясно. Нехай разом з ними росте, розвивається і цвіте ваше щастя на довгий вік.

Старші дружби несуть до заздалегідь викопаних ямок лопати, перев'язані стрічками, і двоє відер води.

Молоді саджають дерева, дружби їм допомагають, поливають. Молодий бере молоду за руку і веде до воріт. Перед ворітьми дружки і світилки знову утворюють весільну доріжку з квітами і рушниками. У воротях дві молодиці переймають молодих. На застелений вишитим рушником стілець кладуть хліб-сіль і кухоль води. У руках квіти. Молоді беруть хліб-сіль, цілують його, надпивають води, ставлять на стілець пару калачів, а хліб забирають з собою. Водою переливають дорогу. Молодим дарують квіти, вітають їх. Всі виходять за ворота. Молоді і свати прощаються. Два духових оркестри грають марш. Два весілля розходяться — і до молодого, і до молодої:

24—3. — Радуйся, матіночко, (2)
Взяло шлюб дитяточко.
— Тоді-м ся радувала,
Як його годувала,

[1] В багатьох сільських клубах, в тому числі і в Слободо-Яришівському, для цього є спеціально вишиті рушники.

Тепер ся величаю:
За одне двоє маю.

Заспівали дружки і світилки:

25.

Помірно

За- ку- ва- ла зо- зу- лень- ка в виш- не- вім са- ду,
пе- ре- ка- жіть ма- ті- ноч- ці, що я йду.
Не- хай мо- я ма- ті- ноч- ка по- чу- є,
хай для ме- не о- бі- да- ти зго- ту(є).

Закувала зозуленька
В вишневім саду.
Перекажіть матіночці,
Що я йду.
Нехай моя матіночка почує,
Хай для мене обідати зготує.

По дорозі молодих переймають, стелять їм під ноги зелень і квіти.

26—17. Ломіть рогозину, (2)
Стеліть дорожину
Молодій, молодому
Аж до самого дому.

Ганнуся низько вклоняється зустрічним:

27—17. Вітерець повіває, (2)
Льонок колихає.
Ганнусина челядь
Як рожа процвітає.

Вся вулиця заповнена людьми:

28—17. Стелися, хмелю, стелися, (2)
Ти, Ганнусю, дивися,

Чи широкі вулички,
Чи пройдуть твої дружечки.

Молода йде до свого дому:

29—11. Ой розступися, частокіл,
Іде Ганнуся в батьків двір
Вузенькими вуличками
З молодими дружечками.

Широко відчинені ворота. У воротах кухарка переймає молоду. Всі заходять у двір.

30—17. Помалу, дружки, йдіте, (2)
Порохом не метіте,
Щоби наша пава
Порохом не припала.

Дружки встеляють молодій доріжку квітами і зеленню. Вона зупиняється перед порогом:

31—17. Чому, мати, не виходите, (2)
Чому нас ся не питаєте,
Куди ми ходили,
Чи добре ми зробили?

З хлібом-сіллю на вишитих рушниках виходять з хати батьки. Мати обсипає молодих житом і цукерками. Нанашка розстеляє килим. По ньому Ганнуся підходить до батьків, низько вклоняється. Батьки благословляють її:

32—18. Стану, впаду ластівкою (2)
Перед своюю матінкою.
— Гоя, матінко, гоя, (2)
Тепер уже я не твоя.
Тепер уже я Іванова, (2)
Бо я із ним шлюб узяла.

Старша дружка ставить в рядочок усіх дружок, дружба — дружбів.

33—3. Дружбочка гречку косить,
Мати дочку до хати просить:
— Ходи, дочко, до хати,
Дам тобі обідати, (2)
А в вечір вечеряти.

Грає музика. Старший дружба краєм хустки заводить вервечку молоді за стіл.

34—12. — Кладіть мости дротянії,
Та й я піду,
Стеліть кудрі шовкові,
Та й я стану.
Стеліть кудрі шовкові,
Та й я стану.
Благословіть, отець-мати,
Та й я сяду.
— Благословим, дочко,
В щасливу годиночку.

Сідають за столи [1]. Нанашка біля молодої, далі дружки, а навпроти дружби.

35—17. Здригнулися стіни, (2)
Як дружечки сіли,
А ще дужче здригнуться,
Як горілки нап'ються.

Старша дружка чіпляє квітки дружбам. Вони, викупляючи квітки, кладуть на тарілку копійки або давні гроші. Сміються, жартують.

36—17. Ой скочу за стінку (2)
Та нарву барвінку,
Та по столу розстелю,
Всю челядь розвеселю,
Щоб було зелененько,
Обідати веселенько.

На столі холодні закуски: холодець, вінегрет, салат. Перед кожним чарочка, виделка; дружба крає холодець.

37—3. Крає дружбочка, крає, (2)
Золотий ножик має
На золотім тарелі,

[1] Раніше на весілля запрошували переважно родичів, зараз в ньому бере участь майже все село. Для цього спеціально споруджують «шалаші»: на сохах піднімають дах, покритий парусиною, бляхою чи толлю. Всередину ставлять тимчасові столи і лави, збиті з дощок. Стіни шалаша завішують килимами, а прикрашають рушниками, картинами, квітами. Проводять електричне світло. Шалаш складається з даху і трьох стін. Звичай будування шалашів запозичено з Молдавії. Вперше побудовано його після війни колгоспником Кушніром І. М.

Ручки в нього, як папери,
Очі в нього, як терночок,
Брови в нього, як шнурочок.
Якби я такі мала,
Медом би ся вмивала, (2)
Скоро би ся віддала.

От уже всі дружби в квітках. Батьки з повними чарками стають проти молодої.

38—18. — Станьте, тату, проти мене (2)
Та напийтеся до мене
Із повною чарочкою (2)
Та з доброю долечкою.
— Випив би я, дочко, зо дві, (2)
Щоби тобі був вік довгий.
— Станьте, мамо, проти мене... і т. д.

Батьки п'ють за здоров'я молодої, бажаючи їй всього найкращого. Всі присутні за столом вітають молоду.

38*а*—17. Візьми, Ганнусю, ложку, (2)
Покажи нам дорожку.
Нехай ми будем знати,
З ким сіли обідати.

Їдять; та ось нанашка поклала виделку [1], їй співають:

39—17. Наша нанашка пишна, (2)
Як у садочку вишня,
Не хотять їсти й пити,
Ні з нами говорити.

Величають старшу дружку.

40—17. Старша дружечка в шубі, (2)
На ній коралі грубі,
Це мати їй купила,
Щоб здорова сходила.

Жартують над старостою (зараз старостів на весіллі буває від 4 до 6 пар, бо один староста не в змозі охопити велику кількість людей):

[1] До революції на весіллях користувалися одною чаркою, яка переходила з рук в руки круг столу. Борщ чи капусту їли дерев'яними ложками, а інші страви — руками. Виделок у селі не було зовсім.

41—17. Ой дивно ж нам, дивно: (2)
Десь старости не видно.
Є в нас що їсти й пити,
Нікому припросити.

— Та ось і я,— каже староста.— Прошу, дорогі гості, їжте, пийте на здоров'я.

42.

Помірно

Ой старосто-рядку, (2)
Знайдіть нам порядку.
Не знайдете порядку —
Викинем вас на грядку,
А з грядки на кедрину,
Як маленьку дитину,
А з кедрини на грушу,
Вителепаєм душу.

— Ось я зараз знайду вам порядок. Ану, дружби, наливайте дружкам, щоб дзвінкіші голоси були та іншої щоб заспівали.
Наливають. Подають капусту.

43—17. Мілка капуста, мілка, (2)
Сікла її Ганнуся-дівка,
Сікла її, шаткувала,
Гостей ся сподівала.

П'ють за здоров'я молодої. Староста:

— Пийте, дружечки, капуста любить воду. Та попробуйте, яку капусту Ганя приготувала.

44—17. Догори гуска летіла, (2)
З перцем капуста кипіла.
Чи з перцем, чи не з перцем,
Аби із щирим серцем.

— З перцем, дружечки, з перцем. Покуштуйте, а потім заспіваєте.

45—18. А в неділеньку рано (2)
Синє море хороше грало.
То не синє море грало, (2)
То Ганнуся потопала.
То Ганнуся потопала, (2)
Свою матінку гукала:
— Гоя, матінко, гоя, (2)
Вирятуй же мене з моря.
— Ой не моя, дочко, воля (2)
Рятувати тебе з моря.
Тепер Іванова воля (2)
Рятувати тебе з моря.

Подали голубці:

46—17. Їжте, хлопці, капусту, (2)
А ми будем голубці,
А ми будем голубці,
Щоб нас любили хлопці.

Випили. Покуштували голубців.

47—17. Голубці закручені, (2)
Недобре помащені,
Якби їх помастили,
Ми ж би ся поживили.

— Та ви нижче спустіться, дружечки. Вони ж плавають у жирові, оті голубці. Їжте та й інших просіть.

48.

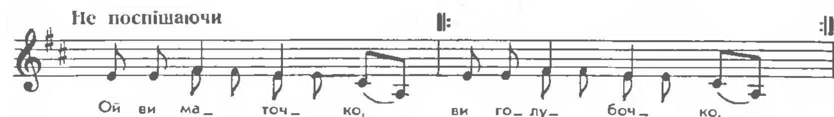

Ой ви, маточко,
Ви голубочко,
Просимо вас,
Та зажийте ви в нас!
Ой ми просимо вас
Не на курятину,
Не на гусятину,
Лиш на тії голубці,
Що кипіли в молоці.
Просимо вас,
Та зажийте ви в нас!
Недалека сторона,
Від порога до стола,
Просимо вас,
Та зажийте ви в нас!

Забарилась куховарка, і їй перепало:

49—17. Під столом ведмідь лежить, (2)
Догори лапи держить,
Хоче кухарку з'їсти,
Що не дає нам їсти.

Заметушилися куховарки, подають котлети, тушковане м'ясо.

50—3. Візьміть собі сеє, (2)
Дайте нам що іншеє,
Мисочки маленькії,
Щоб були повненькії,
Щоб були повненькії,
Ще й чого добренького.

Вийшов староста надвір, а вслід йому вже пісня летить:

51—3. Староста пелехатий, (2)
Бігає кругом хати.
Вилами підстригався,
Граблями розчесався,
Перевеслом вперезався,
На весілля зібрався.

— Люди добрі, подивіться, будь ласка, чи це в мене перевесло, чи пояс?

— Перевесло, дядьку Гавриїле, перевесло.

— А я вам скажу, що пояс. Так і моя Марія вам скаже. Маріє а чим я підстригався?

— Та ж машинкою.

— А що? А дівчата кажуть: вилами. Ну, як це мені витримати? Ану, випийте, може я вам кращим здамся. А втім, чи ви не маєте кому іншому заспівати?

52—7. Старша дружечка багатого батечка,
Трьома добрами подвір'я замітає, (2)
На правій ручці золотий перстень має.
Ой вона його не дає, ні продає,
Старшому дружбі в подарунок тримає.

Вже й води хтось попросив. Дівчата не пропустили й цього повз свою увагу.

53—3. Їли дружечки, їли, (2)
Аж питоньки схотіли.
Візьми, дружба, бардочку
Та вирубай кадочку,
Та принеси водиці
З холодної криниці,
Та принеси меду
З-під холодного леду.

— Зараз, дівчатонька, я вам з криницею принесу. Нап'єтеся вволю.

— Та нам і кварти вистачить.

Дякують за гостинність господарям:

54.

Помірно

1)

А це ж нам бу_ ли ка_ ла_ чі, а це ж нам бу_
ли пше_ нич(ні). Ой у_ стань_мо ми, пі_ до_йми_ мо_ ся,
гос_ по_ да_ ре_ ві по_ кло_ ні_ мо_ ся, гос_ по_ да_ ре_ ві,
гос_ по_ ди_ нонь_ ці, всій че_ ля_ донь_ ці ще й тим пре_
пиш_ ним ку_ ха_ роч_ кам за хлі_ бо_ по_ став_лін_ня,
за пи_ во_ при_ но_ шен_ ня ще й за доб_ ру_

ю во_ лю, ще й за щас_ ли_ ву_ до(лю)

1) Вар.

А це ж нам були калачі,
А це ж нам були пшеничні,
Ой устаньмо ми, підоймімося,
Господареві поклонімося,
Господареві, господиноньці,
Всій челядоньці,
Ще й тим препишним
Кухарочкам
За хлібопоставління,
За пивоприношення
Ще й за добрую волю,
Ще й за щасливу долю.
А це ж нам була печеня,
А це ж нам була перчена.
Ой устаньмо ми і т. д.
А це ж нам була горілка,
А це ж нам була наливка,
Ой устаньмо ми і т. д.

Музикам теж дякують:

Ще й вам, музики
Хорошії,
За те, що добре грали,
Всю челядь звеселяли
(повторюється тричі).

Молодь піднімається з місця. Староста ставить дві тарілки, на одній дві чарки горілки.

— Дорогі дружки, дружби, родино! Просимо на завітання.

55—17. Нема тата дома, (2)
Поїхали до Могильова
Карбованці міняти,
Ганнусю дарувати.

Батьки підходять, беруть чарки:

— Бажаємо тобі, Ганю, щастя, здоров'я, доброї долі.

Надпивають. Батько дарує 100 крб., мати — шерстяну велику, в квітах, хустку.

56—17. Ви, родинко, не цурайтеся, (2)
Поза плечі не ховайтеся;
Як я багата буду,
Я ж за вас не забуду.

Дарують нанашки: нанашко — гроші, нанашка — на плаття.

57—3. Чом дари тупії? (2)
Бо нанашки скупії,
Не хотять дарувати, (2)
Хотять ся добре мати.

Дружки, дружби, надпиваючи з чарочок горілку, дарують по 1, 2, 3, 5 крб., родичі — хто хустку, хто тканину, дівчата — посуд.

58—17. Ви, родинко, не цурайтеся, (2)
Поза двері не ховайтеся,
Бо в нас малі сіни,
Щоб вас вовки не з'їли.

Староста весь час доливає чарки, щоб були повні.

59—17. Ой роде мій, роде, (2)
Даруй же мене добре.
Як я багата буду,
Я ж за вас не забуду.

Нанашка збирає гроші в хусточку, зав'язує, віддає Ганнусі. Мати забирає подарунки, виносить в іншу хату. Старший дружба вмиває дружок тією горілкою, що пили з чарок під час вітання.

60—3. Качуре білокрилий, (2)
Дружбочко чорнобривий,
Виведи нас з застілля
На широке подвір'я,
Бо ми ще молоденькі,
Погуляти раденькі.

Старший дружба подає Ганнусі хусточку. Вона піднімається з-за столу, а за нею всі дружки. Виходять з хати.

61.

Помірно

З за- гір'- я со- неч- ко, з за- гір'- я,
ви- ве- ди нас друж- боч- ко, з за- стіл- ля
та на яс- не- є, та на крас- не- є по- двір'(я).

1) Вар.
За- рос- ло мо- ло- до- ю че- ляд- ко- ю за- рос(ло).

З загір'я сонечко, з загір'я,
Виведи нас, дружбочко, з застілля
Та на яснеє, та на краснеє подвір'я;
Не таке подвір'я, як було,
Заросло барвінком, заросло,
Молодою челядкою заросло.

Старший дружба з молодою стають на порозі, кланяються людям на всі боки, запрошуючи до танців. Музика грає вальс. Перший танець танцює молода з старшим дружбою, потім — вся молодь. Хлопці ввічливо запрошують дівчат, підходячи до них близенько. Після танцю дякують і проводжають до гурту дівчат.

Батьки тим часом забирають всіх рідних, близьких і знайомих, саджають за столи, пригощають так, як і молодь. А молодь танцює, співає надворі.

Раніш на весіллях молодь ділилась на дві групи: дівчата і хлопці. Вони й стояли на протилежних кінцях двору. Дівчата пильно стежили за хлопцями, щоб, бува, не пропустити, як котрийсь моргне, запрошуючи до танцю. Тоді дівчина, червоніючи, як калина, йде через усе подвір'я до того хлопця, щоб піти з ним танцювати. Бувало, помилиться дівчина, підійде не та, на котру моргнув хтось із хлопців. Один, жаліючи, візьме її в танець, інший поверне її назад до дівчат ще й покепкує, тоді сорому не обібратися. А котра, бувало, розгнівить когось із парубків, то він не дозволить танцювати, витрутить із танцю, навіть музикам заплатить, щоб переставали грати тоді, коли її хто-небудь запросить на танець. Часом з цього приводу між хлопцями виникали бійки.

На весіллі дівчину, що вперше починала танцювати з хлопцями, «ставили на дівку», потім вона танцювала зі всіма хлопцями. А ввечері батько її ставив усім могорич. Велика честь тій дівчині, що її беруть до танців. Горенько, як під час танців дівчина стоїть. Такі ставили під п'яту в черевик тóю. При цьому тричі казали: «В мене тоя під п'ятою, я ніколи не постою».

Випровадивши гостей, садять за стіл нанашок. Їм грає музика, а хатні плещуть, припрошують. Ті з чарками встають і за столом танцюють. Нанашко ставить собі на голову повну чарку горілки і танцює так, щоб не хлюпнути.

Врешті нанашки дякують і виходять з-за столу, беруть свої калачі (по парі) і йдуть додому. Їх довго проводжають всі родичі з музикою, горілкою, танцями, піснями. Нанашки прощаються, музика грає марш, весілля вертається в двір. Знову танці. Вечоріє. Надходять дружби від молодого. Зустрічаючи їх, оркестр грає марш.

— Добрий день вам, люди добрі! — вітаються дружби, піднявши капелюхи вгору. — Чи приймаєте гостей?

Батьки і староста виходять назустріч, запрошують до хати, садять за стіл. Дружби (три) кладуть на стіл свої калачі, перев'язані червоними стрічками (по парі), сідають на покуті.

— Хто ж ви такі, красні молодці? Звідки ідете? Що нам добре принесли? — питає староста.

— А ми посланці від нашого молодого. Прислав він нас сказати вам, що завтра приїде в ліс по калину, а до вас у двір по дівчину. Як склониться сонечко додолу, повезе наш Іван Ганнусю додому.

— Спасибі за добру вість. Випийте ж по чарці за добре слово та за далеку дорогу.

— О, дорога наша далека та ще й нелегка: і через річку перепливали, і через гори та провалля перебирались, і через ліс дрімучий проходили. А все-таки прийшли і хату вашу знайшли.

— За ваше здоров'я, красні молодці! — п'ють батьки і староста.

— Пийте на здоров'я. За твоє здоров'я, Ганнусю.

Хатні припрошують гостей, плещуть в долоні, танцюють. Дружби теж танцюють за столом з чарками. Закінчується обід. Дружби беруть свої калачі і виходять з-за столу. Їх, як і нанашок, випроводжають.

До пізньої ночі гуляє, веселиться молодь, а потім розходяться по домівках.

Одночасно ввечері на весільне подвір'я сходяться парами родичі і знайомі. Всім, хто з'являється на подвір'ї, музика грає марш. Подружні пари дякують, платять музикантам гроші. Деякі грають у шашки, доміно, інші танцюють, чекаючи, поки зберуться всі. Нанашки приходять з калачами, всі сідають за стіл. Ставлять

холодець, вінегрет, потім борщ, голубці, котлети, варене м'ясо. До кожної страви наливають горілку, а також вино, квас.

За столом співають народних пісень: «Зеленеє жито», «Туман яром», «Ой дівчина по гриби ходила», «Ой у вишневому садочку», «Йшли корови із діброви», «Ой під калиною трава схилилася», «Ой чий то кінь стоїть», «Ой вийду я на ту гору», «Ой там, за гаєм» та сучасних пісень, наприклад: «Ой вербиченько», «Вечір над Боржавою», «Марічка», «Пісня про рушник», «Білі каштани» та ін.

Посеред шалаша танцюють, плещуть, запрошують гостей. За кожною «колією» за столом всі встають, танцюють з чарками віват.

В кінці вечері, пізно вночі, виходять з-за столу. Із столів прибирать все, ставлять інші страви: варену рибу, котлети, холодець, печиво, цукерки, яблука, кавуни. Знову сідають за столи.

Розходяться пізно, годині о 3-й ночі. По селу всіма дорогами лунають пісні.

У понеділок, коли сонце звернуло з полудня, на подвір'ї молодої збираються дівчата і хлопці. Грає музика, танцюють. Дружби міцно закручують дротом ворота: ось-ось над'їдуть за молодою.

Хлоп'ята забралися на гору, звідти добре видно дорогу аж ген-ген, до самої річки.

— Їдуть! — повідомляє менший брат молодої.

Музика грає до танців, молодь завзято танцює, ніби не звертає уваги на дорогу, а насправді очі всіх так і зорять туди, звідки несуться пісні.

62—18.
Не стій, зятю, над горою (2)
Та не стріляй дробиною,
Але вистрель із гармати (2)
Та дай своїй теці знати.
Нехай твоя теща вчує, (2)
Хай обідати зготує.

Це світилки подають голос.
Весільний поїзд під'їхав під ворота.

63—17.
Не лякайся, тещо, (2)
Немало нас є ще,
Лиш тридцятеро й троє
На подвір'ячко твоє.

Заспівали й дружки:

64—1 (I—VIII такти).
Хмариться, буриться,
Мабуть дощ буде,

Де ж ти ся забарив,
Сивий голубе?

Світилки:

65—1 (IX—XVI такти). Сідлав коника для себе,
Їхати, Ганнусю, до тебе.

Дружби молодого намагаються розв'язати ворота. Дріт не піддається. Та все ж ось-ось приступом візьмуть ворота.

Дружби молодої підступають до воріт, не дають відкрити, жартують:

— Хто ви такі та й звідки приїхали, що ми вас не знаємо? Розкажіть нам, то може й подумаємо, чи вас впустити.

— Наш командир — знатний механізатор, потомственний коваль, син теж потомственного коваля, в якого батько і дід були ковалями. Про них добра слава в селі йде. А ще він співак талановитий та й танцюрист неабиякий, як і батько його.

— А за чим добрим до нас завітали?

— Та ось приїхали в ліс по калину. Шукали, шукали — не знайшли. Аж дивимось: красується вона у вашому дворі. Під'їхали ближче, аж то Ганнуся. От наш командир хоче взяти її дружиною у свій дім.

— Чи ж ви думаєте, що ми так її вам і віддамо? Ось давайте викуп, та чималенький. То ми й поміркуємо, чи віддати.

Жарти, сміх. Врешті Іван дає дружбам карафку горілки. Ворота розв'язують. Заїжджають у подвір'я. Дружки співають:

66—3. А що ж цеє та й наїхало, (2)
Та й в подвір'я заїхало?
Чи із села селяни?
Чи з города міщани?
Нехай ми будем знати,
Кому ся уступати.

Світилки у відповідь:

67—3. Тут наше пір'я впало, (2)
Тут ся нам сподобало.
Сюди наш Іван ходив,
Мед-горілочку носив,
Носив він мед-горілку
За Ганнусеньку-дівку.

Дружки:

68—18. Ой з-за гори вітер віє, (2)
До Ганнусі Іван іде.
А Ганнуся, як почула, (2)

До сестрички полинула:
— Ой Марусю, не дай мене, (2)
У світлиці сховай мене.

Світилки:

69—18. — Ми світлицю розкопаєм, (2)
Ми Ганнусю забираєм.

Дружки:

70—17. — А ми, дружки, не даймося, (2)
А ще ширше розступаймося.
Хай ся світилки не строять,
Коло воріт хай постоять.

Світилки:

71—3. А в нашого свата (2)
Під шифером хата,
Черчиком обсипана,
Калиною обтикана,
Дубовії одвірки,
Нап'ємося горілки.

Молода не виходить.

72—11. Поглянь, Ганнусю, в віконце,
Стоїть Іванко, як сонце.
На нім шапочка макова,
В боку хусточка шовкова.

73—3. Пустіть нас до хати, (2)
Бо ми змерзли в п'яти.
Ми в полі ночували,
З будяків вогонь клали,
Будяки погоріли,
Ми ся в п'яти не загріли.

Молода з дружками сидить за столом. Мати виходить навпроти зятя з хлібом-сіллю. Простеляють килим на доріжку. Молодий підходить до матері молодої, низько вклоняється, цілує її в руку, цілує хліб, яким теща його благословляє.

Мати цілує його в голову, запрошує до хати його і дружбів, і світилок. Світилки стають рядочком, ідуть за молодим до хати.

74—3 (для останніх 2-х рядків повтор. XI—XVIII тактів). На день добрий тому, (2)
А хто є в цім дому,
Батькові й матусеньці,
Молодій Ганнусеньці,

Сестриці молоденькій,
Кухарці проворненькій,
Братікові малому
Ще й родові усьому.

Дружки сховали молоду під білу хустку, підняли над головою калач. Молода сипле житом на світилок, на свого нареченого і держиться за стіл. Молодий піднімає її від столу. Світилки співають:

75—3. Гнися, калино, гнися, (2)
Ти, Іване, же журися.
Наша калина грубша,
Наша родина дужча.
Ми калину піднімемо,
Ми Ганнусю заберемо.

Дружки:

76—3. Гнися, калино, гнися, (2)
Ти, Ганнусю, не журися.
Наша калина грубша,
Наша родина дужча.
Будем ся сікти-рубати,
Ганнусю не давати.

Світилки:

77—17. Наша калина грубша, (2)
Наша родина дужча.
Посікли ся, порубали,
Ганнусеньку відняли.

Дружки розламують калач, ділять поміж усіма.
Світилки:

78—17. На миснику ложки, (2)
Розсуньтеся, дружки,
Нехай сяде старша світилка,
Молодого родинка.

Дружки:

79—17. А ми, дружки, не даймося, (2)
Ще ширше розсуваймося.
Хай ся світилки не строять,
Серед хати хай постоять.

Світилки сідають за стіл проти дружок.

80—18. Давай, мати, вечеряти: (2)
Ми не прийшли ночувати,
Тепер нічка темненькая, (2)
Нам дорога далекая,
Цвіт калиноньку ломить, (2)
Сон головоньку клонить.

Дружки:

81—18. Не дай, мати, вечеряти: (2)
Вони прийшли ночувати.
Тепер нічка видненькая, (2)
Їм дорога близенькая;
Цвіт калиноньку не ломить, (2)
Сон головоньку не клонить.
Вони прийшли ночувати, (2)
Хотять в тебе дочку взяти.

Подають вечерю. Батьки п'ють за здоров'я молодих. Вечеряють.

Світилки:

82—17. Чому, дружки, не співаєте? (2)
Мабуть, з редьки зуби маєте,
Боїтеся заспівати,
Щоби з вас ся не сміяти.

Дружки:

83—17. Що вам, світилки, до того? (2)
Пильнуйте носа свого.
Якби хусточки мали,
Носи би повтирали.

Світилки:

84—17. Ми світилки молоденькі, (2)
В нас хусточки шовковенькі.
Ми їх прали, прасували,
На весілля ся збирали.

Дружки:

85—17. Стоять коні коло плота, (2)
Дайте їм околота;
Їли б вони й солому,
Час вам, світилки, додому.

Світилки:

86—17. Гляньте, дружки, в віконце, (2)
Чи не сходило сонце.

Сорому не маєте,
З-за столу не тікаєте.

З столу забирають миски з-під капусти, голубців, холодцю. Ставлять тарілки з котлетами й вареним м'ясом. Зверху накривають порожніми тарілками.

Світилки:

87—1 (крім IX—XII тактів).
Імберю, маточко, імберю,
Розгорни хусточку з паперу,
Та покриєм русу косу на вечерю.

Нанашка молодого розгортає велику білу тернову з квітками хустку і подає старості. Староста:

— Давайте струсимо хустку. Грайте, музики!

Музики вдарили гопака. Старости і дружби танцюють серед хати з хусткою. Покривають старосту, жартують, передають хустку нанашці. Та накидає її на голову Ганнусі, побіля віночка.

Дружки:

88—17.
Ми імберю та й не знаємо, (2)
Ми ся в ньому не кохаємо,
А хто його знає,
Хай ся в нього завиває.

Світилки:

89—17.
А ми його добре знаємо, (2)
Ми ся в ньому та й кохаємо,
Ми ся в ньому та й кохаємо,
Ми ся в нього завиваємо.

Молода знімає з молодого квітку. Світилки:

90—3.
Що схотіли, те й зробили: (2)
Із коржа паляницю,
З Ганнусі молодицю.

Дружки:

91—3.
Що схотіли, те й зробили: (2)
Із хліба півхліба,
А з Івана старого діда.

Світилки:

92—9.
Тихий Дунай, тиха вода, (2)
Межи нами добра згода.
Добре ж ми ся погодили, (2)

По парі посадили:
Сидить батько з маточкою, (2)
А Іван з Ганнусею.

Дружки:

93—9.
А ми ще ся не годили, (2)
По парі не садили:
Сидить Іван з світилками, (2)
Ганнуся з дружечками.

П'ють за здоров'я молодих. Молоді цілуються. Вечеряють. На стіл подають кисіль, сливи варені, яблука свіжі, печиво, цукерки та ін.

Дружки і світилки:

94—7.
Розпадається грушечка з грушечками,
Розлучається Ганнуся з дружечками,
— Бувай здорова ти, товаришко моя,
Стелися тобі на Вкраїну дорога.
Тобі дорога, а мені шляшок битий.
Перестанемо-сь, товаришко, любити.
Тобі дорога, а мені перехресна,
Бувай здорова, товаришко сердечна.
Коли ж я тебе на Вкраїні побачу,
Всю ж бо я тобі твою ласку віддячу.

Молода встає з місця, підходить до кожної дівчини, подає їй руку і цілується, хлопцям подає руку.

Світилки:

95—17.
Дякуємо вам, свату, (2)
За кучеряву м'яту,
За мед і за горілку,
Ще й за Ганнусю-дівку.

Встають за столом усі:

96.
Встаньмо, дружечки (світилки), встаньмо,
Довкола себе гляньмо,
Віддаймо хвалу
Оцьому столу,
І вам, батеньку,
І вам, матінко,
І вам, гарненькі
Кухарки молоденькі,
Що ночі недоспали,
Вечерю готували.

Виходять з-за столу. Староста стелить килимок. Батько і мати з хлібом-сіллю в руках благословляють молодих на свій хліб. Молоді кланяються, цілують хліб і батьків. Дружки і світилки співають:

97—17. А в городі квіти, (2)
Кланяються діти,
Як одне, так і двоє,
Кланяються обоє.

Потім кланяються всій родині.

98—5. А в перший раз
Та в добрий час.
Благословіть, отець-мати,
Своєго дитяти
На свій хліб виряджати.
А в другий раз... і т. д.
А в третій раз... і т. д.

Світилки підходять до подушок з майстерно виплетеними прошвами на білих наволочках.
Дружки:

99—17. Боліли мене пучки (2)
Дерти пір'я на подушки,
Хто хоче на них спати,
Нехай іде викупляти.

Брат і сестра загороджують світилкам дорогу. Ті просять своїх дружбів на допомогу. Кладуть на тарілку мідяки, врешті — карбованці. Сестра і брат відступають. Музика грає гопак. Дружки підхоплюють подушки, ковдру, килим, пальто, рядна і, танцюючи, виносять на підводу. Дружби виносять велику, на коліщатах, зелену скриню, розмальовану квітами. Світилки:

100—7. — Ой вийди, вийди, ясний місяцю, з хмари,
Молода Ганнусю, вибирай же ся з нами.
Ой рада ж би я з вами ся вибирати,
Ненька старенька — жаль її покидати.
Ненька старенька — нікому хату мести,
Сестра маленька — нікому води внести.
Ой годі, годі тую неньку жалувати,
Прийшов такий час: треба її покидати.

Дружби і світилки:

101—9. Будеш, мати, шмаття прати, (2)
Будеш Ганю споминати:

— Дочко ж моя молоденька, (2)
Яка ж вода холодненька.
Як ти, Ганю, шмаття прала, (2)
Що ти в ручки не змерзала?
— Хоч я в ручки та й змерзала, (2)
То я ж тобі не казала,
А сказала лиш одному (2)
Іванові молодому.

Мати молодої з нанашкою готують подарунки для родини молодого, складають у кошики:

102—9. — Поглянь, мамо, на мій посаг, (2)
Всі дівчата ходять в косах,
Лиш на мою роса впала (2)
Від суботи, від вечора.
Позволь, мати, росу зняти, (2)
Хоч рік, хоч два погуляти.
— Не позволю росу зняти, (2)
Ні рік, ні два погуляти,
Бо вже, доню, пора прийшла, (2)
Щоб ти, доню, заміж вийшла.

Світилки квітчать коней, застеляють килимами барвистими скриню, вози.
Дружки:

103—9. — Матінко, голубочко, (2)
Чи я ж тобі та й докучила,
Чи я ж тобі та й докучила, (2)
А чи моя руса коса.
— Не ти ж мені та й докучила, (2)
Ані твоя руса коса,
Лиш докучили гостоньки, (2)
Щовечора старостоньки.

Коли все готове, молодий бере молоду на руки, виносить з хати, садить рядом з нанашкою на перший віз.
Дружки:

104—1. Скочила качечка з порога,
Бувай, матінко, здорова,
Розлучаюся з тобою,
Як та рибочка з водою.

Світилки:

105—17. Будьте, стіни, здорові,
Припічки мальовані!

Хто ж вас буде малювати?
Берем маляра з хати.

Сідають на другий віз і на скриню, на полудрабки. Посередині квітуче гільце.

106—3. Загортай, мамо, в піч жар, жар, (2)
Буде ж тобі за дочкою жаль.
Кидай, мамо, у піч дрова,
Бувай, мамо, здорова.
Кидай, мамо, у піч тріски,
Дожидай собі невістки.

Музика заграла марш. Весільний поїзд поволі рушає з двору. Батьки випроводжають молоду на свій хліб. Всі хатні, родичі з карафками горілки, вина, квасу, з тарілками, повними закусок, наливають гостям, частують. Музика грає віват. Плещуть, танцюють. Так проводжають з півкілометра. Врешті музика знову грає марш. Свати махають одні одним хусточками. Коні рушили швидше. Заспівали світилки:

107. — Ой у полі жито росте з лободою,
Чи не буде жалко вам, мамо, за мною? (2)
— Жалко, доню, жалко, аж серденько в'яне,
А хто ж мене, дочко, без тебе догляне? (2)
— Лишаю вас, мамо, на меншого брата.
— Пий, дочко, горілку до меншого брата. (2)
Пий, дочко, горілку ще й мед солоденький.
— Доброго здоров'я, братчику рідненький! (2)
Грайте, музики, бийте в барабани,
Бо я виїжджаю від рідної мами. (2)
Грайте, музики, в золотії труби,
Бувайте здорові, сусідоньки любі. (2)

Весільний поїзд повертає попід круту гору.

108—3. Ой ви, коники сиві, (2)
Чи чуєтеся в силі?
Попід гору крутую
Веземо молодую,
Червону, як калину,
Солодку, як малину.
До комори скриню,
А до хати господиню.
До комори ключницю,
А до хати робітницю.

По дорозі молоду переймають. Молодий здіймає її з воза. Переймаючи, на стілець кладуть хліб-сіль, воду, квіти. Молода перший хліб обмінює на пару калачів, а далі — на хліб, і скрізь кладе карбованця.

109—7. Ой лісом, лісом зеленая травиця,
А в тій травиці мурована криниця.
Ой там Іванко коника напуває,
Йому Ганнуся водиці підливає.
Пий, коню, воду: водиця холодненька,
Люби, Ваню, Ганю — Ганнуся молоденька.

Виїжджають з лісової дороги на широку центральну. З воріт виходять люди подивитись на молодих.

110—17. Переймайте нас, люди, (2)
Перейми вам буде:
Буде пляшка горілки
Від Ганнусеньки-дівки.

Часто переймають молодих, всипають квітами їм шлях, переливають водою, бажають щастя.

111—7. Попід Лучинець століочений гостинець.
Хто ж то століочив? Молодий з боярами.
Йому калина дорогу заступила.
Вийняв шабельку, став калину рубати.
Вийняв шабельку, став калину рубати,
Стала калина до його промовляти:
— Не рубай мене гострою шабелькою,
Перевий мене червоною китайкою.
Не рубай мене, не для тебе саджена,
Тільки для тебе Ганнуся наряджена.

А дома в молодого ждуть — не діждуться.

112—18. А вже неньці надокучило, (2)
Кватирочку відчиняючи,
Кватирочку відчиняючи, (2)
Невісточки дожидаючи.

Доїжджають до воріт:

113—17 (для останніх двох рядків IX—XIV такти). Відчиніть, мати, ліску, (2)
Веземо вам невістку,
Червону, як калину,
Солодку, як малину;
До комори скриню,
А до хати господиню,
До комори ключницю,
А до хати робітницю.

У воротях знову переймають. Молодий знімає з воза молоду. Вона кланяється тим, що зустрічають, міняє хліб на пару калачів і пляшку горілки. Молодий підводить її до ганку.

114—7.

Ой вийди, вийди,
Іванова мати з хати,
Засвіти свічку,
Ярую, восковую.
Засвіти свічку
Ярую, восковую,
Привезли тобі
Невістку молодую.

Та наріж ти їй
Медочку в тарілочку,
Приймай же її
За рідну дитиночку.
Ой що з це, синку,
За неділенька настала?
Чужа дитина
До серденька припала.

Мати молодого розстеляє додолу від порога біле полотно, виходить з хлібом-сіллю. Молода іде по цьому полотні до свекрухи, низько вклоняється їй, цілує їй руку і хліб, яким свекруха її благословляє. Потім свекруха цілує молоду, подає їй хусточку, заводить до хати, садить за стіл і сама сідає поруч. Нанашка сідає з другого боку, виймає з кошиків подарунки, передає молодій, а та вже дарує.

— Просимо, свахо, прийняти від Гані цей дарунок.

— Візьміть, мамо, та носіть на здоров'я.— Подає їй чорну тернову, з квітчастим краєм, хустку і в біленькій хусточці — гостинці.

— Дякую тобі, дочко, за твою щирість.

— Дорогий свате, просимо прийняти цей дарунок.

— Носіть, тату, цю сорочку на здоров'я. — Молода дарує шовкову сорочку і вузлик з гостинцями свекрові.

Так обдаровують всіх: брата, братову, сестру, швагра, тітку, двоюрідних братів, сестер, музик, куховарок.

Родина молодого ставить і свою вечерю. Запрошують світилок. Грає музика. Співають. Після вечері мати простеляє серед хати килимок, ставить стілець, застеляє його і садовить молоду. Світилки співають:

115—7.

Ой посію я у полі шнурок льону,
А в тім льоночку жовтая конопелька;
А в тім льоночку жовтая конопелька,
На конопельці сивая зозуленька.
— Ти, зозулечко, скажи мені правдочку,
Доки я буду ходити у віночку?
— А в суботоньку лиш одну хвилиночку,
У неділеньку лиш одну годиночку,
В понеділочок віночок на кілочок,
На голівоньку біленький серпаночок.
— Щоб ти, зозулько, ще й на рік закувала,
Яку ж ти мені щиру правду сказала.

Мати знімає квітчасту хустку, потім вінок з веляном (фатою), розчісує і заплітає косу[1]. Виймає з своєї скрині гарну капронову косинку і пов'язує молоду. Музика грає польку, мати з невісткою танцюють. Світилки сідають по черзі на той стілець, що сиділа молода, і забирають його. Всі виходять надвір, а молодій дають віник, щоб замела хату.

А тим часом сходиться родина. Музика зустрічає кожну подружню пару маршем. Гості дякують, платять за честь музикантам. Приходять нанашки, і всі сідають за стіл.

Подають традиційну вечерю. До кожної страви наливають всім повні чарки. Музика грає віват, всі за столами піднімаються з чарками і танцюють. Родина танцює серед шалаша, плеще, припрошує. В перервах між танцями співають народних пісень і пісень радянських композиторів. Виходять з-за столу, старостихи прибирають, а молоді з нанашками сідають за стіл. Староста ставить перед ними дві тарілки (на одній два келихи, повні ґорілки) і звертається до родини:

— Шановна родино, просимо на завітання.

(Співається пісня № 56, а також № 55 — «Нема мами дома...»).

Батьки підходять до столу:

— За ваше здоров'я, діти! Щоб ви були здорові, як вода, багаті, як земля, робочі, як бджола, а красиві, як весна.

Батько дарує 200 крб., а мати — пухову ковдру. (Співається № 57).

Нанашко дарує 50 крб., нанашка — велику шерстяну, з квітами хустку. (Співається № 58).

Підходять подружні пари, бажають щастя молодим, надпивають з чарок потроху; староста весь час доливає. Дарують чоловіки по 5—10 крб., жінки — хустки, скатертини, сорочки, простирадла, ковдри, відрізи тканин на плаття і т. ін. Перед молодими виростає гора подарунків. (Співається № 59).

Дарують і куховарки. Співають:

116—7.

Не даруй мене ані волами,
Ні тими коровами,
А даруй мене щастям-здоров'ям,
Доброю долечкою.

А коли черга підходить до музик, то тут уже повно реготу, бо, крім грошей, що їх вони дарують, тягнуть до столу все, що під руку попаде: кота, гуску, курку, голубів і ін.

— Дарую вам корову, що порпає полову.

[1] Колись свекрухи вплітали невісткам паперові гроші — на багатство.

— Дарую вам катушку ниток, щоб ти, Іване, не ходив до чужих жінок.

— Дарую тобі, Ганю, п'ять горіхів, щоб ти не любила чужих чоловіків.

— Дарую вам шурму овець, від Юрковець до Хоньковець[1]. Щоб ви мали в оборі, в коморі, в стіжку і в мішку, в ложці, в мисці і в колисці.

— Дарую вам мірку гороху, щоб ви мали хлопчика до року.

— Дарую вам дзвіночки, щоб ви мали дві дочки.

Дарують пустушки, ляльки, дитячі іграшки. Молода зав'язує подарунки у велику хустку. Музика грає гопак. Вузол підхоплюють і танцюють, виносячи з приміщення. Молоді йдуть до батьків молодої, де їх так само вітатиме родина.

На стіл ставлять варену рибу, холодець, рис, киселі, печиво, цукерки, яблука і т. ін. Гості сідають за стіл знову. Продовжують веселитись. По закінченні музиканти заходять до хати, грають «На добраніч» («відограються»). Приймають музикантів, вечеряють свої, і всі розходяться.

У **вівторок** ввечері родина і батьки молодої ідуть до сватів на пропій.

Страви готуються такі, як і на весіллі, і ще більш різноманітні.

Співають пісні сватам:

117.

Швиденько

Свашко моя, щебетушечко,
Ой випийте, моя душечко! (2)
Свашка моя догадалася,
Як випила — засміялася. (2)

118.

Швиденько

[1] Назви сіл.

Ой із саду, саду
Вилетіла пташка.
Я не знала, не відала,
Котра моя свашка. } 2

А я ж тую пташку
В гніздечку спіймаю.
А я свою свашку-любку
Теперечки знаю. } 2

119.

Швиденько

Свашко моя, любко моя,
Свашко моя мила,
Я для тебе, свашко-любко,
Голубчика вбила.

Із крилець студенець,
З головки печеня,
А із ніжок добрий борщик —
Та й буде вечеря.

120.

Швиденько

Свати мої, голуби мої,
А свашечки голубочки, (2)
А свашечки голубочки
Звели діток докупочки. (2)
Діти будуть й укупочці жити,
А ми будем горілочку пити. (2)
Діти будуть жить та поживати,
А ми будем пити та гуляти. (2)

121.

А се ж тії чоботи, що зять дав,
А за тії чоботи дочку взяв;
Чоботи, чоботи ви мої, } 2
Наробили клопоту ви мені!

На річку йшли чоботи — рипали,
Від річки йшли чоботи — хлипали.
Чоботи, чоботи із бичка, } 2
Не хочете робить діла, як дочка!

122.

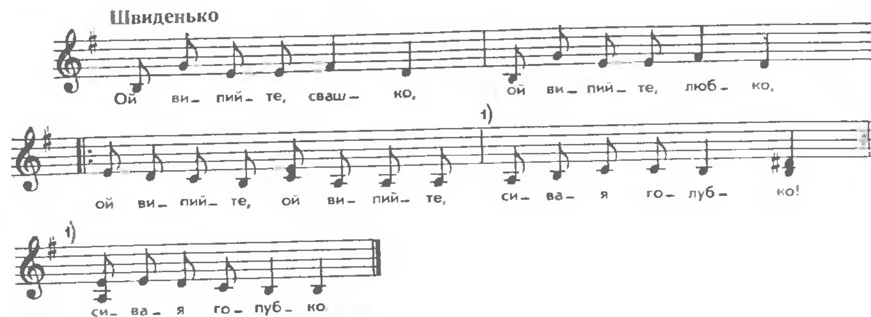

Ой випийте, свашко,
Ой випийте, любко,
Ой випийте, ой випийте,
Сивая голубко!

Ізвершечка, свашко,
Ізвершечка, любко,
Ізвершечка, ізвершечка,
Сивая голубко!

З серединки, свашко,
З серединки, любко,
З серединки, з серединки,
Сивая голубко!

Ой до денця, свашко,
Ой до денця, любко,
Ой до денця, ой до денця,
Сивая голубко!

Співають пісень народних та радянських композиторів, танцюють, плещуть. По закінченні випроводжають батьків молодої з пригощанням, музикою, з піснями і танцями.

В *середу* вдень випроводжають куховарок. Збираються близькі сусіди, рідні, сідають за стіл, розважаються. Багато жартів, сміху; куховарці дарують пару калачів, пляшку горілки, хустку і 20 крб. Тоді наряджають її, покривають рядниною, ніби молоду, співають весільних пісень; садять її на тачку, квітчають кропивою, будяками, везуть додому. Грають на качалку та магільницю (рубель), б'ють в затулу та ін.

А ввечері рідні і гості молодого йдуть до сватів на гостину. Вечір відбувається так, як і в молодого.

ВЕСІЛЛЯ В СЕЛАХ ГОРОШІВЦІ І ЧОРНИЙ ПОТІК ЗАСТАВНІВСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Записав А. Ф. Яківчук. 1966—1967

СВАТАННЯ

Сватання відбувається, як звикле, тоді, коли парубок домовиться з дівчиною побратися. Сватались до обраної дівчини він іде зі старостами. Старости заходять до хати, а хлопець залишається в сінях.

— Добрий вечір, — говорять старости, ввійшовши до хати.

— Добрий вечір, добрий вечір, — відповідають чемно батьки дівчини.

— Чо' ви не питаєте, чого ми прийшли?

— Та вже скажете.

— Ми чули, що у вас є на продаж теличка.

— Є. Але ви подивітси насамперед, чи вам си сподобає.

Входить хлопець з дівчиною. Свати дивляться на них і, ніби здивовані, питають:

— Чо' ти нас привів сюди? Чо' не кажеш, що хочеш робити?

Парубок не відповідає на це нічого, лише звертається до батьків дівчини з проханням, аби віддали за нього дочку свою.

Вислухавши його уважно, батьки запитують:

— А ти її любиш, чи хочеш узяти на мус?

— А може хтось тобі її нагилив? — підкидають і своє старости.

— Та що я малий, аби мені гилити? — відказує парубок. — Сам виджу.

Потім батьки звертаються до своєї дочки.

— А ти його любиш, що хочеш за него си віддавати?

— Якби-м не любила, то старостів би не приймила.

— А де ви будете сидіти (жити)? — питають старости.

— Та поків покладут собі свою хату, то будут сидіти в нас,— відповідають за них неньо (батько) або мама.

— А ви хочете в них сидіти?

— Та чо' нє. Будем.

— Ну, як так, то просимо за стів, — кажуть батьки.

Старости сідають. Старший староста виймає пляшку горілки, наливає чарочку і звертається до молодих:

— Дай вам, боже, обпровадити то, що сьте задумали зробити. В щасливу годину зачати, а ще в ліпшу кінчити, в щастю і здоров'ю много літ прожити.

Господарі підносять страви і напитки. Під час частування домовляються про день весілля.

Мама молодої запитує сватів, яких вони хочуть дарів. Мати молодого відповідає на це:

— Які зможете, такі дасьте. — Звичайно, сказано це так, для годиться. Вони вже справи ці погодили між собою раніше.

Колись, кажуть, батьки торгувалися між собою за посаг (придане). Це називалося *робити контракти.*

Домовившись з батьками молодої, свати люб'язно прощаються і відходять.

ЗАПРОШЕННЯ НА ВЕСІЛЛЯ

Весілля починається в суботу, а закінчується в понеділок. Напередодні урочистих церемоній молода запрошує собі дві *дружки,* двоє *дружбів* (старшого дружбу — *ватажела* і молодшого дружбу).

Молодий запрошує двох дружбів, двох *бояр, світилку, весільних батька і матку.*

Дружки ходять з молодою кликати на весілля, прибирають молоду, поправляють на ній одяг. Дружби виготовляють зелену браму, в час весілля заводять до хати і виводять звідти гостей, доставляють гостям їжу, припрошують їх, вигукуючи кожному з гостей «віватьۛ». Подекуди дружби ходять з молодим по селу кликати на весілля. Бояри йдуть за молодою, а весільні батько й матка вінчають молодих або свідчать при урочистій реєстрації шлюбу. Молода не запрошує весільних батька й матку.

За тиждень перед весіллям молодий з дружбами, а молода з дружками йдуть кликати на весілля «сторонську родину» (рідню з іншого села). У п'ятницю починають просити сільську рідню.

Молода одягається в цей день у вишивану сорочку, яскраво оздоблений ментян (кептарик, обшитий хутром тхора), запоясується у *фоту* (весільна спідниця), взувається в черевики або туфлі. Голову прикрашає біленьким восковим віночком, переплетеним живими квітами. Від віночка на плечі звисають барвисті стрічки. У Чорному Потоці молода надягає на голову спеціальний весільний головний убір, так званий *кошелик.*

Дружка несе у вишиваній або витканій з кольорових ниток торбі два калачі і *жевну* (серцеподібний калачик, заквітчаний барвінком).

Заходять до хати.

— Добрий день, — вітається молода і кланяється господарям.

— Добридень, добридень, — відповідають втішні господарі.

Дружка кладе на стіл торбу, виймає калачі, ставить їх один на одного, а зверху жевну, бере в руки і, тримаючи перед собою, каже:

— Просили вас неньо і мама молодої, пані молода і я вас файно просю, аби сьте мали волю і охоту прийти до молодої на весілля. Просю приходіт, не цурайтеси.

Сказавши це, передає калачі до рук тому, кого просила.

Запрошений, тримаючи калачі, говорить:

— Дякуємо неньови, мамі, молоді[й] і тобі за послугу. — Віддає калачі назад дружці, а та передає їх молодій.

Молода держить калачі та й запрошує:

— Просили вас неньо, мама і я вас файно просю, аби ви мали волю і охоту прийти до мене на весілля. Просю приходіт, не цурайтеси.

Якщо молода — сирота, то запрошує так:

— Просили вас мама і я вас файно просю, аби ви мали волю і охоту прийти до мене на весілля. Просю приходіт, не цурайтеси мами-вдови і мене сироти.

Запрошений бере від неї калачі і відповідає:

— Дякуємо неньови, мамі і тобі, що ти нас просиш на весілля.

Дарують їй рушник, гроші або пряжу.

—Бери. Се тобі на першу господарку.

Дружка ховає дарунок і калачі до торби.

— Будьте здорові.

— Ідіт здорові.

Виходять і йдуть до іншої хати.

У Горошівцях молодий ходить запрошувати на весілля сам, отже, і калачів не носить з собою. Кличе так само, як і молода, тільки дарують йому не речі, а просто гроші. У Чорному Потоці з молодим ходять дружби, які носять калачі.

ЗАРУЧИНИ АБО ЗАВОДИНИ

В суботу вранці молода з дружками, а молодий з дружбами докінчують запрошувати на весілля.

Як тільки вони повернуться додому, ідуть зі свашками стригти барвінку на вінок. Барвінок беруть у тих, хто живе у злагоді, або у дівчат. Ідучи дорогою, свашки співають:

1.

Ой в долину, свашки, в долину, (2)
В гай зелений по калину (2)
По зелений бервіночок (2)
Молоденькій (молодому) на віночок. (2)

Стригти починають через калач: кладуть калача на барвінок і через широку діру тричі відрізають листочків, а потім стрижуть, скільки потрібно, без калача.

Коли вже закінчили, старша свашка дістає з торби пляшку горілки, наливає чарку і подає газдині, в якої брали барвінок.

— Дякуєм вам за барвінок і за то, що ви його поливали і молоді[й] на вінок кохали.

Коли повертаються додому, дорогою співають:

2—1. Ой бодай си той гай розвив, (2)
Що нам таке зілля зродив: (2)
В літі росте, — не в'яває, (2)
В зимі росте — не вмерзає. (2)

Дома свашки полощуть барвінок, а неньо і мама виміряють від порога до образів, себто до протилежної стіни, нитку. При шитті нитка ця не повинна розірватися, бо яка довга нитка, таке довге повинно бути і життя. Свашка, яка не свариться з чоловіком, бере плетення (плетену солом'яну стрічку, з якої шиють капелюх), приміряє молодій до голови, а потім до цього пришивають листочки барвінку. Шити починає мама: пришиває спочатку до плетення зернятко насіння часнику, дрібну монету і кришечку калача або зеренце жита. Коли вона взяла до рук голку, свашки співають:

3.

Мамка вчера в торгу була, (2)
Вторгувала голку.
Вторгувала мамка голку (2)
Ще й ниточку шовку,
Нитку шовку червоного (2)
До барвінку зеленого:
Та й віночок накитити, (2)
Молоденьку (молодого) нарядити.

Прошивши тричі, мама передає голку батькові (неньові), а він теж прошиває три рази і передає голку матці (або старшій свашці). Та шиє, а свашки вибирають листочки і співають:

4.

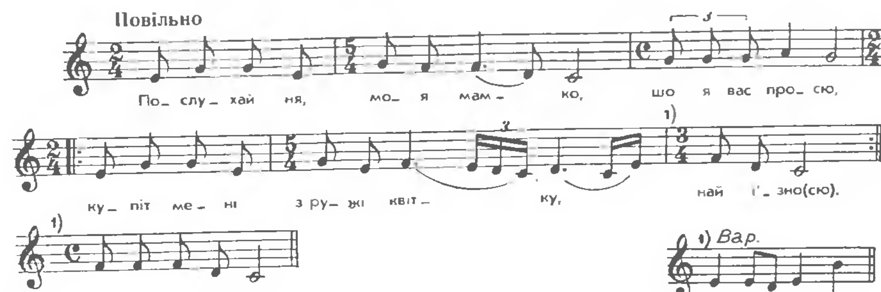

— Послухай ня, моя мамко,
Шо я вас просю,
Купіт мені з ружі квітку,
Най ї' зносю. } 2

— Не куп'ю ти з ружі квітку,
Не меш носити,
Лиш куп'ю ти покривальце,
Шоб покрити. } 2

Послухай ня, моя доню:
Не віддавайси,

Є в городі різне зілля —
Й затикайси. } 2

— Та як мені, моя мамко,
Затикатись,
Та як мені будуть люди
Роки рахувати? } 2

5.

Ой чого ти, молоденька, не тужиш?
Вже другий раз дівчинoньков не будеш. (2)

6—1.
Ой червоні та й китиці, (2)
Любі мої вечорниці, (2)
Та вже й по вас не ходити, (2)
Парубочків не любити. (2)
Парубочки — як голубочки, (2)
Йа дівочки — як квіточки. (2)

7.

В суботу рано сонечко зійшло.
Молоденькая встала,
Молода встала, личенько вмила,
Свої мамки спитала: } 2

— Ой чи є у нас та й бервіночок
Молодій на віночок?
Ой чи є у нас та й бервіночок
Молодій на віночок? } 2

— Ой доню моя, чи не жаль тобі
Зелененької рути?
Ти від мене йдеш, мене лишаєш
Чи не маєш де бути? } 2

Дівоча краса — як днинка ясна,
Та, як мак, процвітає.
Жіноча краса — як днинка хмурна,
Та, як мак, обпадає. } 2

Музики грают, дівки співают,
Молоденька все плаче:
Ні до жіночок, ні до дівочок,
А усе під віночок. } 2

8—7. — Ой ти казав, кленів листочку,
Шо не меш обпадати.
Ти казав мені, та мій ненечку,
Шо не меш віддавати. } 2

Тепер віддаєш, самий не знаєш,
Чи долю вгадаєш.
Тепер віддаєш, самий не знаєш,
Чи долю ми вгадаєш. } 2

— Я тобі даю скриню з комори,
Сиві воли з обори;
Я тобі даю, шо в дому маю,—
Долі ти не вгадаю. } 2

Коли молода сирота, то при шитті вінка співають таких:

9.

Помірно Одна

Ой ле- ті- ла зо- зу- лень- ка

Всі

все вго- ру та вго- ру ві- дов- ба- ла

пше- ни- чень- ку — пи- ши- ла по- ло(ву)

Ой летіла зозуленька
Все вгору та вгору,
Відовбала пшениченьку —
Лишила полову. } 2

Нашо ж мені полівонька,
Як нема зернятка?
Нашо ж мені родиночка
Як не маю мамки? } 2

Ой маю я родиночку,
Братчика рідного.
Сім раз води я вінесла
З Дунаю тихого. } 2

Сім раз води я вінесла,
Восьмий напилася;
Якби-м мала рідну мамку,
Я б не журилася. } 2

А мамина родиночка
Живе, багатіє,
На маминій могилочці
Трава зеленіє. } 2

Ой сяду я на могилу,
Ревне заголосю:
— Вийди, вийди, моя мамко,
Розчесати косу. } 2

— Іди, доню, додомочку,
Вари вечеряти,
А я прийду до вечері
Косу розчесати. } 2

Пішла доня додомочку,
Вечерю зварила,
Нема мамки рідненької
Та й не приходила. } 2

Ой піду я на городчик,
Скопаю на грядку,
Нема мамки рідненької,
Та й нема порядку. } 2

Ой летіла зазуленька
Та й сіла на квітку,
Ніхто, ніхто не заважи
На бідну сирітку. } 2

10.

Помірно

Ой на го- рі ду- бо- чок йа на ду- боч- ку

Ой на горі дубочок,
Йа на дубочку пташочок. (3)
Йа на дубочку пташочок
Сумненько грає в листочок. (3)
Сумненько грає в листочок,
Сидит родина в рядочок. (3)
Мамочка входи, сумує,—
Десь ї' родинка хибує. (3)
Молода сидит — говори,
Чос' її ненько не входи. (3)
— Ой рад би-м, доню (синку), злетіти,
Тебе в віночку уздріти. (3)

У молодого співають ще й такої:

11.

Матка вінок шила (2)
Та й горівки не пила. (2)
Миколаю, наше серце, (2)
Дай нам горівки з перцем. (2)
Ой чи з перцем, чи не з перцем, (2)
Ой коби лиш з добрим серцем. (2)
Свашки вінок дошивают, (2)
Мід-горівку не кушают. (2)
Матка вінок дошиває, (2)
Мід-горівку попиває.

Коли вже вінок готовий, свашки вимагають позлітку (фольгу):

12.

Відей, мамка в місті не була, (2)
Сухозлота не роздобула. (2)

Мама приносить позлітки, свашки позолочують вінок і кладуть його на столі на жевну.

Молода з дружками сідає за стіл, а неньо з мамою беруть біленькими хусточками вінок і кладуть молодій на голову. Свашки співають:

13—12. Ой беріт, неньку, фустину, (2)
Кладіт вінок на дитину. (2)
Ой беріт, мамко, фустину, (2)
Кладіт вінок на дитину. (2)

14.

Ой чи з вогню,
Чи з поломени палає, (2)
На молоденькій (молоденькім)
Золотий вінець сіяє, (2)
Аж си на тото
Ненечко си ззирає. (2)
Ой не ззирайси
Ти, мій ненечку, на мене, — (2)
Не зносила я
Кращого вінка у тебе. (2)
Це купив мені
Мій миленький у Львові (2)

Та дав за него
Штири червоні готові. (2)

(Далі повторюються 2 останні куплети, тільки звертання до матері — «моя мамко»).

Молода плаче, цілує батькам руки і виходить до сіней. Тим часом неньо бере зі столу калачі, а мама жевну і сідають посеред хати на ослін. Молода заходить до хати, клякає під батьківське благословення. Батьки доторкаються до її голови калачами і жевною: «Будь у бога щаслива, а в людей мила і не забувай нас»,— говорять вони. Свашки приспівують:

15.

Гей йа з руточки
Дві-три квіточки;
Благослови, боже.
Благослови, боже,
І отець, і мати,
Своєму дитяти
На посаг сідати.

16.

Не калинка си ломи — (2)
Молоденька си клони (2)
Вітцеви та й мамочці, (2)
Всій своїй родиночці,
Найменшій дитиночці.

Коли закінчили співати, молода піднімається, перша дружка бере її за одну руку, а друга — за другу, і так, одна за одною, обходять вони довкола стола. Обійшовши стіл, молода знову клякає перед батьками, а молодиці повторюють пісню «Не калинка си ломи...» Так роблять тричі. Після третього разу молода виходить надвір. Надворі грає музика, всі гості танцюють.

Такий самий ритуал відбувається і в молодого.

Пізно ввечері молодий з музикою, неньом, старостами і свашками іде на *заручини*. Молодий несе персні, а свашки — торбу з туфлями і сережками. У туфлі накладають цукру, цукерок, грошей, пшениці («аби в сім'ї було багатство») і жита («щоб молодим довге життя було»). Таку ж торбу приготувала для молодого і молода, куди теж поклала сорочку, солодощі, зерно тощо.

Ідучи дорогою, свашки співають:

17.

Через поле йшли — заросилися,
До сватів прийшли — поклонилися. (2)
Заросилися, бо-м босі були,
Любили хлопців — молоді були. (2)

18.

— Ой музики, музики, замузичте мені;
В мене нема чоловіка, то позичте мені. (2)
— Позичу ти сита, позичу ти решета,
Чоловіка не позичу, бо си лишу сирота. (2)

19.

Швиденько

Як була я, молода, молодицею,
Завішила тиндиринду під полицею. (2)
Та най тота тиндиринда телепаєси,
Та й чос' тота тиндиринда дочекаєси. (2)

Назустріч молодому в супроводі дружок і свашок вибігає молода. Музика грає марш, всі плещуть у долоні і так заходять до хати. Старости і неньо молодого заходять за стіл. Молодий стає перед столом і запрошує молоду, щоб стала біля нього. Старший староста виходить із-за столу, бере від молодого персні, доторкається ними до чола молодої і благословляє. Після цього молодий, старости і свашки сідають за стіл. Молода виносить дари, перев'язує батька і обох старостів рушниками, чіпляє молодому до боку хустку (при цьому посіпує за хустку кілька разів, аби він її потім слухав). Молодий надіває їй на шию шнурок цяток (бусів) або годинник на руку.

Мама виносить вечерю. Молода сідає біля молодого, і починається частування. Після вечері свашки молодого подають молодій туфлі або черевики, приспівуючи при цьому:

20—18. Від порога до порога
Черевички попорола.
А мій неник чоботар —
Черевички полатав.
Гой, гой, гой-гой-гой!

Молода приймає шлюбне взуття, а до торби, в якій принесено його, кладе жменю ласощів (цукерки, горіхи, печиво тощо).

Свашки молодої підходять до молодого з сорочкою і співають:

21—3. На дворі болото, (2)
За столом золото;

Та як би то приступити, (2)
Сорочечку уклонити.
Йа наша сорочка (2)
З зеленого листочка.
Ми дрібненько циркували, (2)
Молодому дарували.

22.

Не поспішаючи

А хто мене поцілює, та й таку нехайку,
Тому я дам сорочечку ще й зелену крайку: (2)
А хто мене поцілює та й в обидві лиці,
Тому я дам сорочечку та ще й портяниці. (2)

Молодий виймає з торби сорочку, а туди кладе ласощі.

Коли вже обмін відбувся, всі встають, беруться за руки. Ватажел вигукує: «Гоп, дзоп, їха-їха, гоп-дзоп-дзоп! Іще трохи, гопай-дзоп!» Вигукуючи, вдаряє палицею в одвірки і виводить гостей надвір. На подвір'ї музика приграє до танцю, і всі танцюють. Молодий запрошує до танцю молоду. Потанцювавши деякий час, молодий прощається зі своєю судженою, забирає свій почет і йде додому. Ідучи дорогою, вони співають:

23—17. Ішли через лан — заросилиси, (2)
Прийшли до свата — поклонилиси. (2)
Заросилиси, бо-м босі були,
Поклонилиси, бо треба було. (2)

24—17. Ми в молодого їли та й пили,
А в молодої лиш си дивили. (2)

25.

Швиденько

З-під нової стріхи летят горіхи.
Молоді свашки хотят горівки. (2)

Вирядивши молодого, гості молодої заходять до хати вечеряти. Після вечері танцюють всі до пізньої ночі, а потім розходяться по домівках.

Такий самий порядок і в молодого. Коли він повернувся від молодої, всі заходять до хати вечеряти, після вечері — танцюють до пізньої ночі.

ШЛЮБ (СЛЮБ)

В неділю рано сходяться гості вбирати (одягати) молодих до шлюбу. Молода сідає перед дзеркалом, а дружки розчісують її і співають:

26.

Сідай, сідай, молоденька, на стілець,
Візьми собі в праву ручку гребінець. (2)
Візьми собі в праву ручку гребінець
Та й розчеши русу косу під вінець, (2)
Бо вже більше молоденьков не будеш
Та й за своє гулянячко забудеш. (2)
Та як вийдеш на вулицю — не зберешси,
Та з ким тобі любо-мило — не зійдешси. (2)
Та як вийдеш на вулицю — заплачеш,
Та як свою кумпанійку зобачиш. (2)

27.

Куди ти си, молоденька, збираєш?
Маєш ненька рідненького — не спитаєш. (2)
Ой до строю, мій ненечку, до строю,
Вже розлука, мій ненечку, з тобою. (2)

Цю пісню співають мамі, сестрі і братові («Маєш мамку рідную — не спитаєш», «сестру рідную», «брата рідного»).

Одягають молоду в сорочку з плечками і у ментян, а запоясують у фоту. На голову з розплетеними косами кладуть вінок. Від нього звисають ззаду кольорові стрічки. Зараз дуже часто молода одягає до шлюбу *вельон* (фату).

Коли молода виходить надвір, мама кропить її свяченою водою, стелить під ноги барвінку, кидає услід житом.

Молодий одягає білу сорочку, яку подарувала йому молода, білі портяниці, вперізується крайкою, накидає на плечі ментян. На голову надіває кучму з віночком (в наші дні молодий одягається до шлюбу більше по-сучасному). Виряджають його за тим самим ритуалом, що й молоду.

Повагом, в оточенні дружок і дружбів, іде молода (молодий) до шлюбу. За ними — свашки, рідня, сусіди. Позаду всіх іде музика і нграє марш. Старша свашка несе вишивану або витканy торбу з хлібом-сіллю, горілкою, калачами, цукерками. Ідучи, всі співають:

28.

Мамка дочку (сина) породила, (2)
Місяцем оповила,
Сонечком вперезала (2)
Та й до слюбу віряджала.

Коли супроводять до шлюбу сироту:

29.

Ой отвори, боже, ворота, (2)
Бо йде до слюбу сирота.
Ой сирота бідненька, (2)
Бо не має рідної неньки.
Ой пізнати сиріточку, (2)
Коли тепер вже в віночку.
Та й шо столи не стелені, (2)
Та й родинка не спрошена.
Як родинка за столами, (2)
Вмиваєси сльозочками
Та в доріжку виглядає, (2)
Рідної мамки візирає.
Якби прийшла на годиночку, (2)
Благословити свою дочку.
Нема мамки, вже й не буде, (2)
Благословіт, чужі люде!

У Чорному Потоці дорогою, куди проходитиме шлюбна колона, чекають з повними відрами люди. Як тільки молоді наблизяться, переливають їм дорогу водою, аби вони були здорові, як вода, аби їм було все весело і мило. Вдячні молоді кидають у порожнє відро гроші. Коли молодий проходить повз садибу молодої, йому дорогу переливає рідна сестра молодої і за це дістає в нагороду карбованця.

Біля клубу [1] обидві колони зустрічаються. Годиться, аби молодий прийшов трішечки раніше і зачекав на молоду.

При вході в клуб назустріч молодим виходять розпорядники урочистої реєстрації шлюбу — юнак та дівчина, перев'язані через плечі стрічками (юнак — блакитною, а дівчина — рожевою) і запрошують до залу:

— Ласкаво просимо вас, друзі, заходьте до нашого клубу! — кажуть вони.

Після урочистої реєстрації шлюбу і всіх пов'язаних з нею церемоній виходять надвір [2].

[1] Або біля церкви, коли молоді беруть шлюб у церкві.

[2] Урочиста реєстрація шлюбу описана А. Ф. Яківчуком у кн.: «Буковинські віночки». Вид-во «Карпати», Ужгород, 1966, стор. 145—154. *(Упорядн.)*.

Біля входу до клубу, по обидва боки, стоять хлопчики та дівчатка, які пелюсточками квітів або листочками барвінку посипають молодим шлях. Оркестр грає марш. Весільна матка частує надворі молодих і всіх присутніх медом, щоб молодим було життя солодке. Люди приймають частунок і говорять: «Аби ви, матко, були такі солодкі, як мід, абисьте вінчали щороку».

Після таких частунків молоді розходяться кожен до свого дому. Дорогою вони запрошують всіх зустрічних до себе на весілля, обдаровують солодощами, а свашки, що супроводять їх, співають:

30.

Засічена калинонька, засічена,
А вже наша молоденька звінчена. (2)

Звінчав її злотий вінець на головці,
Заручив ї срібний перстень на пальці. (2)

Біля воріт садиб молодих шлюбна колона зупиняється. Свашки співають:

31—29. Вийди, нене, протів мене, (2)
Чи впізнаєш тепер мене
Межи двома дружечками, (2)
Межи всіма свашечками.

Підліток з рідні молодого (молодої) переливає дорогу, сідає на відро і не дає проходу доти, доки молодий не заплатить йому. Той дає кілька монет, і хлоп'я звільняє прохід.

Виходить мама з калачами і запрошує до господи.

Всі заходять на подвір'я, танцюють, а після танцю старший дружба (ватажел) заводить до хати. В правій руці тримає він палицю, а лівою рукою веде молодого. За молодим ідуть всі інші гості. На порозі дружба б'є палицею у одвірки і вигукує:

«Гоп, дзоп, гопай, дзоп! Їха-їха, гопай дзоп, і ще трошки гопай, дзоп!» Хлопці, які йдуть слідом, вигукують те ж саме.

У хоромах (сінях) стоять ненько з калачами, а мама з жевною і сіллю. Молодий, проходячи мимо них, цілує хліб святий і натруджені руки батьків своїх. Гості, які йдуть за ним слідом, цілуючи хліб-сіль, кажуть: «Желаєм вашим дітям щастя і здоров'я, а вам щасливо прожити».

В хаті, обійшовши тричі столи, всі засідають до обіду. Молодий (молода) — посередині, а обабіч — дружби (дружки).

Ненько і мама підходять до столу з калачами, стають напроти молодої (молодого). Молодий встає, нахиляється через стіл, кланяється їм, а батьки тримають йому над головою калачі. Це називається *клонити калачі.* Гості в цей час співають:

32—5. Ой перший раз, молоденький (молоденька),
Перший раз,
Поклониси свому ненькови
За шо раз. } 2

Довго тебе твій ненечко
Годували,
Нім се цего поклоночку
Не діждали. } 2

Далі повторюється ця пісня, тільки замість «свому ненькови» — «своїй мамці», «родиночці», а потім:

Довго тебе родиночка
Шанувала,
Нім си цего поклоночку
Не діждала. } 2

Після цього молодий (молода) наливає чарочку горілки і говорить до мами:

— Мамо! Дай вам боже здоров'я! Файно вам дякую, що ви мене годували, вбирали, межи люди пускали, добра навчали і до людей привели. Може, чим вам докорив (ла), не послухав (ла) — прошу, вібачайте!

Випиває. Двоє дружбів, що стоять посеред хати, приспівують:

33.

Віват, віват та й віватої
До нашої пані, до молодої!

Молода (молодий) наливає чарочку і подає мамі. Мама приймає горілку і каже:

— Дочко (сину)! Желаю тобі хліба-солі, щастя і здоров'я, всього добра і щасливого життя. Не бануй на мене, що я тебе деколи сварила: я тебе добра научала.

П'є. Наливає другу чарочку і подає дочці (синові). Це називається *віддавати порцію.*

Коли мама випиває, дружби вигукують: «Віват мама! Віват, віват, віват!» Так величають усіх, хто п'є.

Такої уваги від молодих удостоюється і рідний батько. Молода (молодий) подає йому чарочку, дякує за виховання. Батько випиває, говорить кілька напутніх слів і повертає порцію (чарочку). Далі молода (молодий) п'є до рідного вуйка (вуйни).

Частує молода і дівчат, починає від першої дружки. Подає їй чарочку і, звертаючись до дівчини, бажає їй щастя; випиває, наливає, подає їй, а та «напивається» до своєї сусідки, і так пускають так звану колію.

Молода звертається до всіх дівчат.

— Дівчата! Файно вам дякую, шо ви мене не цуралиси, шо до мене до хати прийшли. Шоби бог поміг, аби й до вас прийти на весілля цих м'ясниць.

Дівчата вертають порцію:

— Пані молода! Дай боже здоров'я! Зичимо вам хліба і солі, щастя і здоров'я, доброго дорібку, абисьте щасливо газдували, абисьте си гаразд мали, своїм родичам (тобто батькам) честь і гонор віддавали і за нас не забували.

Гості пригощаються, а дівчата співають:

34—30. — Ой куда ж ти, молоденька, ходила,
Шо так твоя головочка зацвила? (2)

— Я ходила, моя мамко, в сад вишневий,
Впав на мою голівочку цвіт ружевий. (2)

35—30. — Нашо ти нас, молоденька, зібрала,
Як ти з нами кумпанійки не мала? (2)

— Ой на то я вас, дівчата, зібрала,
Шоби я вас горівочков частувала. (2)

36—30. Ой куди ж ти ходила — не ходити,
Та й кого ж ти ше любила — не любити (2)

Минулоси, молоденька, гуляннячко,
Минулоси вечерничне стояннячко. (2)

Бо як підеш, молоденька, на гуляння,
Буде треба йти додому вже зарання. (2)

А як схочеш, молоденька, погуляти,
То будеш си свого мужа дозволяти. (2)

37—7. Сидять голуби та й у три ряди,
Зозулька на калині.
Сидять дівочки та й вокруг стола, } 2
Молода посередині.

Йа всі голуби враз загуділи,
Зозулька закувала.
Йа всі дівочки враз заспівали, } 2
Молода заплакала.

У молодого, крім дружбів, які припрошують гостей, вигукують «до порції» «віват», посеред хати стоять ще свашки (молодиці з найближчої рідні) і співають батькові, матці, гостям. Батькові:

38.

Ото дуб, ото дуб, ото зелененький;
Сидит в нас за столом батько молоденький. (2)

Ото качур, ото качур, качур качуристий;
Сидит в нас за столом батько гонористий. (2)

Ой червона калиночка та й до долу гнеси;
Ой наш батько чорнобривий, чи мені здаєси? (2)

Ой червона калиночка до долу схилила;
А наш батько чорнобривий, я си придивила. (2)

Матці:

39—38. Ото сосна, ото сосна, ото зелененька;
Сидит в нас за столом матка молоденька. (2)

Ото качка, ото качка, качка качуриста;
Сидит в нас за столом матка гонориста. (2)

Ой червона калиночка та й до долу гнеси;
Наша матка чорнобрива, чи мені здаєси? (2)

Ой червона калиночка в воду си схилила;
Наша матка чорнобрива, вже-м си придивила. (2)

40.

Кмін лугами, пшеничка ланами,
Ладом, ладом;
Батьку чесний, гречний та й поважний,
Пообідайте з нами! } 2
Бо кмін-зілля рвеси, пшеничка зіжнеси, } 2
Ладом, ладом;
Батьку чесний, гречний та й поважний, } 2
Цей обід минеси.

Так само співають матці, гостям: «матко чесна...», «гості чесні...» і т. д. А потім:

41.

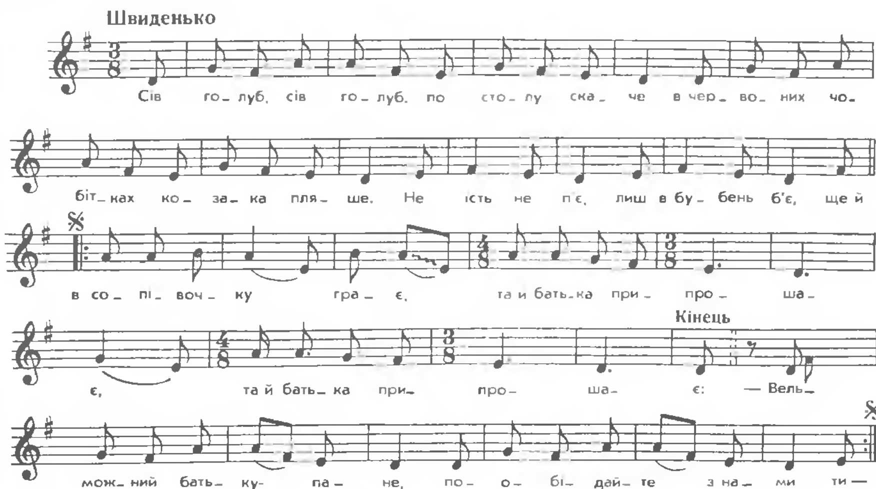

Далі від такту IX, останні 4 рядки dal segno al Fine

Сів голуб, сів голуб,
По столу скаче,
В червоних чобітках
Козака пляше.
Не їсть, не п'є,
Лиш в бубень б'є,
Ще й в сопівочку грає,
Та й батька припрошає: (2)
— Вельможний батьку-пане,
Пообідайте з нами!
Тисовий стів,
Пшенишний хліб,
Та ще й червоне вино
Столом си постелило,
Та й батька припросило: (3)
На курочку пічену,
На стравочку варену, (2)
На колачі пшенишні,
Батьки наші велишні. (2)

Так співають матці і гостям («Вельможна матко», «Вельможні гості»).

42.

Ой летів орел через став, через став,
Хотів питоньки — не дістав, не дістав, (2)
Та вдерив крильми до леду, до леду.
Солодший батько від меду, від меду. (2)

Так співають матці і гостям: «солодша матка», «солодші гості».

Коли всі пригостилися вволю, дівчата співають:

43.

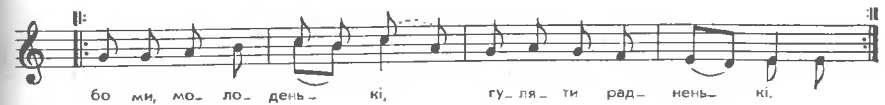

Ватажеле, рідний брате,
Віведи нас з цеї хати,
Бо ми, молоденькі,
Гуляти радненькі
В молодої (молодого) на весіллі,
В її (його) мамки на подвір'ї.

Перед виходом з хати молода дякує дівчатам:

— Файно вам дякую, дівчата, шо ви мене не цуралиси, шо прийшли до мене. (Так само і молодий дякує хлопцям).

Після цього ватажел бере весільну паличку і, вигукуючи «Гоп, дзоп...» і т. д., ударяє паличкою по одвірках і виводить всіх надвір.

У Горошівцях дівчата і хлопці повертаються до хати вітати молодих. Молода (або молодий) стає за столом, обабіч неї (нього) — дружки (дружби). На столі перед молодою (молодим) ставлять чотири тарілки. В одній — дві чарочки, в другій — хліб, у третій — сіль, а четверта — порожня.

Вітати починають батько і мати. Вони підходять до стола, беруть повні чарки і «напиваються» до молодого (молодої).

— Желаю тобі, Іване (Марійко), хліба й солі, щастя і здоров'я, щасливого дорібку, много літ прожити, чесним гостям честь віддавати, а про нас не забувати.

Виголосивши таке побажання, випиває чарочку, відламує шматочок хліба, вмочає у сіль і кладе у порожній тарілець, обдаровує молодого (молоду) грішми або якимсь цінним подарунком.

Так само вітають і всі інші.

Свашки, а за ними і всі присутні, співають кожному, хто підходить вітати:

44.

Ой садом, садом ще й виноградом,
Станьте, неньку, против мене,
Станьте, неньку, против мене,
Зволяйте до мене
З повною повнечкою,
З доброю волечкою,
Шоби повниця повна,
Шоби волиця добра,
Шоби си гаразд мали,
Шоби вам дякували.

Далі повторюється «Станьте, мамко», «брате», «сестро» тощо.

А тим часом на подвір'ї музика грає сирбу. Всі гості беруться за руки, утворюють коло — танцюють. Танці тривають аж до вечора.

На вулиці чути співи. То молодий з хлопцями іде до молодої *на відвідини*. Весільні гості молодої виходять з музикою зустрічати їх; коли молодий і хлопці заходять на подвір'я, грають марш. Поки молодий вітається з усіма, музика заграла до танцю, всі танцюють. Хлопці з весільних гостей молодої беруть у танок і молоду. Коли ж молодий підходить, щоб запросити свою суджену танцювати, той, хто з нею танцює, не дає, просить викуп. Молодий платить, і аж тоді хлопець передає йому молоду. Після кількох танців ватажел молодої запрошує молодого і хлопців до хати. Але ті відмовляються і, навіть не попрощавшись, ідуть додому.

З настанням вечора танці на весіллі продовжуються. І аж коли вже добре смеркне, тоді заходять всі до хати.

Молодий (молода) стає за столом і приймає гостей, які підходять вітати. Вітання відбувається таким же чином, як і вдень.

По закінченні вітання весільний батько і матка рахують гроші. Молода (молодий) бере кілька карбованців і кладе в пазуху мамі за те, що вигодувала її (його). Весільний батько, порахувавши гроші, оголошує гостям суму, якою «надарували» вони його фіна (фіну), дякує їм.

Тепер засідають всі до вечері.

По вечері молодий з дружбами, боярами, батьком, маткою, світилкою, старостами і свашками йдуть за молодою. Дорогою вигукують раз по раз: «Гой! Гой-гой!» Співають:

45—29. Ой снігуре, ранній пташку, (2)
Вийди, молода, з-під дашку
Подивиси в чисте поле, (2)
Чи не їде весілля твоє.
Ой їде, мамко, їде! (2)
На переді пан староста,
За ним їде молоденький, (2)
Під ним коник вороненький.
А молодий зажуривси, (2)
Би му коник не змочивси.
В молодої скорців (килимів) много, (2)
Вкриє коня вороного.

46—29. Ой над містом Чернівцями (2)
Чорні хмари встали,
Над селом Чорним Потоком (2)
Дрібні дощі спали.
Наш молодий зажуривси, (2)
Шо його коник змочивси.
В молодої скорців много (2)
Вкриє коня вороного.

Коли підійшли до воріт:

47—29. Пускайте нас, свати, до хати, (2)
Бо йде нас багато,
Бо ми люди із дороги, (2)
Поболіли у нас ноги.

З подвір'я відспівують свашки:

48—29. Ой поволі кіньми грайте, (2)
Нам обору (подвір'я) не злупайте,
Бо молода не злослива, (2)
Її мама не навчила.
В нас обора камінна, (2)
В нас дівчина дорога.

Назустріч виходить батько молодої, кланяється і говорить:

— Прошу вас, свати, на обо́ру.

А на подвір'ї в цей час всі гості молодої танцюють. Молодші дружби молодого і молодої, піднявши вгору калач, обходять тричі довкола танцюючих. Коли обійшли вже третій раз, танок зупиняється. Дружба молодого викликає з гурту молоду, наставляє їй до ока дірку від калача і каже: «Дивися, де сонце сходить».

Молода дивиться через калач у всі сторони світу. Після цього віддає калач весільній матці, вона крає його на дрібненькі шматочки, змішує їх з горіхами, цукерками, цукром-рафінадом і роздає людям.

Дружба молодої бере молоду за руку, ударяє весільною паличкою у одвірки і, вигукуючи «Гоп, дзоп...» і т. д., заводить її з дружками до хати. На порозі молода зупиняється і звертається до гурту:

— Дякую вам, хлопці, що ви мене в данец (танок) кликали, а вам, дівчата, за схід, за товариство. Віддавайтеси здорові!

Заходить з дружками за стіл.

До хати заходять дружби молодого *скуповувати дружок.*

Свашки співають:

49—17.
А наш молодий файний, хороший,
Набрав дружбочків самих без грошей. (2)
Коли сьте хотіли дружки скупити,
Треба вам було йти день молотити. (2)
День молотити, а два косити,
Коли сьте хотіли дружки скупити. (2)
А наші дружби з файної хати,
Повинні дружці тисячу дати. (2)

50—17.
Хто хоче, хто хоче дружку скупити,
Той мусит, той мусит нам заплатити. (2)
Ви, пані дружба, трясітси, трясіт,
З кишені грошей тягніт, тягніт. (2)

Перед кожною дружкою — порожня тарілочка і чарочка.

Дружба підходить до дружки, наливає чарочку, випиває, наливає другу і подає дружці. При цьому кладе до тарілки гроші. Коли дружка задоволена грішми — випиває, коли ж ні, то жартома вимагає ще. Дехто з дружбів жартома кидає старі гроші або облігації.

51.

А наш дружба перехвалений
Витягнув крейцар, вапном білений. (2)
Ой видко, видко, хто любит дружку,
Витоптав стежину через петрушку, (2) —

продовжують співати свашки.

Викуплену дружку дружба виводить із-за столу, подає їй хустину, вона ловиться за неї, і так обоє виходять надвір танцювати.

Молода, очікуючи молодого, залишається за столом.

«Гоп, дзоп...» і т. д. — вигукує дружба молодого, б'є палицею в одвірки і заводить до хати бояр, старостів, батьків, світилку, свашок і самого молодого. Світилка іде з засвіченими свічками. В сінях батько молодої частує молодого горілкою. Коли молодий переступає поріг «хати великої» (світлиці), молода кидає тричі на нього житом (це, за народним повір'ям, дасть їй зверхність над ним у житті). Заходять за стіл. Молода нагнулася над столом, над жевною. Молодий намагається підняти її, але вона не дається. Аж за третім разом піднімається і сідає біля нього. Поруч з молодим сідає молодший дружба, а далі — матка, батько, старший староста, ватажел і бояри. Біля молодої ж — світилка і свашки.

Коли вже всі всілися, рідний брат молодої (або ж дружба) вносить до хати два патики, бере наперед себе, а матка кладе на них покривало (хустку-шалянку). Брат (дружба) підходить до столу і накриває молодих, а матка стискає їм голови докупи, аби любилися, після чого знімає покривало (хустку), перев'язує молодій голову або пов'язує через плечі. Молодий платить братові (дружбі) за те, що накрив їх, а свашки співають:

52—1.
Татарин, братчик, татарин, (2)
Продав сестричку за дари — (2)
За коня вороного, (2)
За рубля золотого. (2)

До столу підходить кухарка, подає дві чисті тарілки, а старша свашка виймає з торби дарунки, кладе їх на тарілки і підсуває до молодого.

— Неню і мамо! Просю вас, приступіть до мене, — говорить молодий, вставши за столом.

Батьки молодої підходять до столу, молодий вручає їм дари. Обдаровує також всіх рідних: братів, сестер тощо.

Вуйки молодої беруть по два калачі, підходять до весільних батьків, кланяються їм і говорять:

— Просили вас кум і кума, фін і фіна, і ми вас файно просим на дар божий, на колачі.

Всі встають і співають:

53.

Встаньте, бояри, підоймітеси,
Господу богу поклонітеси,
І домотарю [1] й домотарочці [2],
І кухареві, і кухарочці
За курочку печену,
За стравочку варену; (2)
На столі поставлено,
Нас файно припрошено. (2)

Так само звертаються вуйки і до матки й передають батькам калачі. Гості співають:

54.

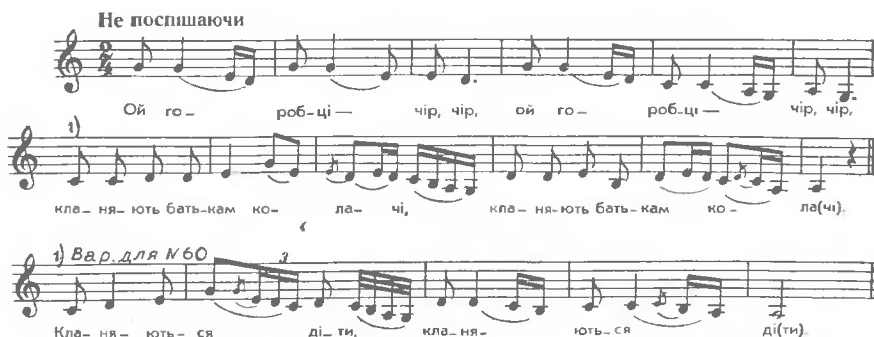

Ой горобці — чір, чір. (2)
Кланяют батькам колачі. (2)
Ой батьку, батьку, наш, (2)
Чи сподобавси тобі порядок наш? (2)
Бо у нас столи тисові, (2)
На них скатерті шовкові. (2)
На тих скатертях колачі плечені, (2)
А наші батьки прошені. (2)
На тих скатертях колачі пшенишні, (2)
А наші батьки велишні. (2)

---

[1] Господареві.
[2] Господарочці.

А наші столи тисові, (2)
На них скатерті вінцові. (2)
На них скатерті вінцові, (2)
Де ж вони ткані? — у Львові. (2)
На тих скатертях курочка печена, (2)
А наша матка прошена. (2)

Батько, потримавши трохи калачі, передає їх вуйкам, достає пляшку горілки, наливає чарочки і каже:

— Дякую кумови і кумі, фінови і фіні, і вам дякую за послугу.

Випиває, наливає другу і подає вуйкові. Той кладе калачі на стіл, приймає чарку, випиває, наливає і віддає батькові, а батько подає іншим гостям. Матка частує другого вуйка.

Кухарка забирає зі столу калачі і видає вечерю. Свашки п'ють до молодого і його гостей, приспівуючи:

55—30. Ой запроси, молоденька, мужа свого:
— Зажий, зажий, дружиночко, хліба мого! (2)
Зажий, зажий, дружиночко, хоть цей раз.
Буду твого заживати кождий раз. (2)

56—30. Ой ти, калинко, не ломиси,
А ти, Василю, не журиси. (2)
Бо ми калинку зігнемо,
З собою Марійку візьмемо. (2)

57—38. Ой не літай, горобелю,
Попід білу стелю,
Не пороши, не копоти } 2
Батькови в вечерю. } 2
Бо ми тобі, горобелю,
Обскубаєм крила,
Аби нашим батькам чесним } 2
Вечерячка мила. } 2

Цю ж пісню співають матері, молодому («аби матці чесній була», «аби була молодому»), а потім:

Ой не літай, горобелю,
Не літай, не літай,
Та бо вже ти, молоденький, } 2
На других не кліпай. } 2
Бо як будеш, молоденький,
На других кліпати,

Буде твоя вечерячка
Вікном вилітати. } 2

Молодій:

58—38. Личко ружа, личко ружа,
Поків нема мужа,
Личко цвіте, личко цвіте,
Поків нема дітей. } 2

Як найшласи межи нами
Маленька дитина,
Та й віпала з личка ружа,
Червона калина. } 2

Після вечері гості встають і, виходячи з-за столу, співають:

59—30. — Ой засвіти, місяченьку, над нами,
Вібирайси, молоденька, враз з нами. (2)
— Запри мене, моя мамко, в комору,
Не дай мене, моя мамко, нікому! (2)
Лишаю ж ти ружу-зілля в городі,
Лишаю ж ти дрібні сльози на столі. (2)

Молода прощається з усіма й виходить.

Неньо з мамою сідають з хлібом-сіллю на ослін, а молода підходить до них, клякає перед ними на коліна, кланяється їм. Гості всі співають (№ 15—16). Коли закінчили співати, молода встає і разом з усіма гостями обходить довкола батьків, а обійшовши, знову клякає перед ними. Гості співають ту ж пісню («Гей йа з руточки»). За третім разом біля молодої під благословення клякає і молодий, а гості співають:

60—54 (потім № 1). Гей, ружеві квіти, (2)
Кланяються діти (2)
Ой вітцеви та й мамочці, (2)
Усій своїй родиночці; (2)
Усій своїй родиночці (2)
Та й найменшій дитиночці. (2)

До них підходить старший поважний чоловік і каже «прощу»:

— Сотворив бог небо і землю. Землю обсадив садами, гаями, всіляким деревом. Сотворив бог Адама. Адам ходи, сам до себе говори: «Боже єдиний! Що мені на небі і на землі, як я не маю любої, милої помічниці — дружини?»

Взяв бог з Адама ребро, сотворив їх обоє, як одно.

Стали ці діти перед нами, як ясні свічі перед образами, на сріблий столець під золотий вінець і прося собі прощі у господа бога, у матері божої, Ісуса Христа, у свого вітця, у свої мамки, у свого батька, у свої матки, у сусідів близьких і далеких, дітей великих і малих, щоб їх простили і благословили.

Всі кажуть:

— Най бог простит і благословит!

Прощу цю говорять тричі. Після третього разу молоді встають, цілують батькам руки, а гості співають:

61—5. Ой скочила молоденька з порога.
— Бувай, бувай, моя мамко, здорова! (2)
Ой зродили підпенечки на пеньку,
Ой подякуй, зятю, мамці за доньку. (2)

Мама молодої заходить до хати, а молодий з дружбами і боярами йдуть за нею купувати посаг. Слідом ступають свашки, співаючи:

62—17. Хто хоче, хто хоче
В постелі спати,
Той мусит, той мусит
Червінець дати. } 2
Молодий хоче
В постелі спати,
Він мусит, він мусит
Червінець дати. } 2
Бо мамочка
Пір'ячко дерла,
За свою дочку
Трохи не вмерла. } 2

Молодий дає мамі гроші, а вона частує його горілкою.

— Дай тобі боже здоров'я і всього добра. Я тобі це даю, а ви аби не спали, більше доробляли.

Діти (молодші сестри та браття молодої) сідають на скриню і не вступаються доти, доки молодий не дасть викупу. Молодий платить їм, бояри забирають скриню, а гості, свашки приспівують:

63—17. Та взяли постіль, та взяли скриню,
Взяли Марійку за господиню. (2)

Бояри жартома відспівують їм:

64—17. Ой гоца, гоца — не дали коца,
Дали верітку, нема загрітку. (2)
Гой! Гой! Гой-гой-гой!

Придане складають на віз або вантажне авто, зверху на нього садовлять молоду. Батько молодої виходить з пляшкою горілки, частує всіх, а весільні гості співають:

65.

— Сідай, сідай, кохання моє —
Вже ти не поможе плакання твоє.
Штири коні стоя[т] в возі,
Плакання ти не поможе, } 2
Бо ти вже моя.

— Зараз, зараз буду сідати,
Ще-м свому ненькови не дзінькувала.
Ой дзінькую тобі, неньку,
Годувавись ня маленьку, } 2
Тепер не будеш.

— Сідай, сідай, кохання моє, і т. д.

— Зараз, зараз буду сідати,
Ще-м свої мамці не дзінькувала.
Ой дзінькую тобі, мамко,
Що-сь чесала косу гладко, } 2
Тепер не будеш.

— Сідай, сідай, кохання моє, і т. д.

— Зараз, зараз буду сідати,
Ще-м свому братови не дзінькувала.
Ой дзінькую тобі, брате,
Що-сь тримав ня коло хати, } 2
Більше не будеш.

— Сідай, сідай, кохання моє, і т. д.

— Зараз, зараз буду сідати,
Ще-м своїй сестрі не дзінькувала.

Ой дзінькую тобі, сьостро,
Що-сь ходила за мнов остро, } 2
Більше не будеш.

— Сідай, сідай кохання моє, і т. д.

— Зараз, зараз буду сідати.
Ще-м порогам не дзінькувала.
Ой дзінькую вам, пороги,
Де втирали хлопці ноги, } 2
Більше не будут.

— Сідай, сідай, кохання моє, і т. д.

— Зараз, зараз буду сідати,
Ще-м перелазам не дзінькувала.
Дякую вам, перелази,
Де ломили хлопці в'язи, } 2
Тепер не будут.

— Добраніч! Добраніч! — кажуть на прощання бояри, рушають з молодим і молодою до господи молодого, а мати молодої кидає їм услід житом.

Вирядивши молодих, гості молодої заходять до хати, пригощаються і приспівують:

66—29.

Та вже наша паня пана має (2)
Та й за нами не дбає. (2)

Позабавлявшись ще трохи, гості молодої розходяться по домівках.

А бояри з молодим і молодою поспішають до садиби молодого. Ідучи селом, вони викрикують, ухкають, співають різних пісень. Коли вже наближаються до воріт, співають:

67—38.

Отепер би нашій мамці
Лиш на світі жити,
Привезли-м їй невісточку, } 2
Є кому робити.

Отепер би нашій мамці
Сорочки вбирати,
Привезли-м їй невісточку, } 2
Вже є кому прати.

Заїжджають на подвір'я, знімають з машини чи з воза посаг, заносять до комори, а молодий з молодою заходять до хати. В сінях, біля порога, стоять батько й мати молодого з калачами і сіллю. Ватажел заводить всіх до хати. До рідних підходять молоді.

— Добрий вечір вам; чи ви раді нам? — каже молодий і цілує батькам руки і хліб-сіль. Молода теж так само робить, приговорюючи при цьому:

— Я не прийшла до вас лиш на рік, я прийшла до вас на весь вік.

В хаті засідають всі за стіл. Кухарка кладе на стіл два тарільчики. Молода ставить на них дари і говорить:

— Просю вас, неню і мамо, приступіт до мене.

Підходять батьки. Молода дарує батькові сорочку, а мамі — хустку-шалянку або покривало. Обдаровує також і весільного батька і матку, всіх рідних молодого. Обдаровані кладуть дари на плечі і танцюють, вихваляючись ними.

Після танцю вуйки молодого *клонять* батькам калачі (все точнісінько так, як і в молодої). Поклонивши калачі, засідають до вечері.

— Невісточко дорога! Дай тобі боже усякого добра, любого і милого життя, — говорить мама до невістки, випиває чарку горілки, наливає другу і подає їй. Невістка приймає чарку.

Всі пригощаються, а після цього молодий, молода і матка ідуть до комори *розбирати молоду*. Матка знімає вінок, заплітає молодій коси і завиває її у хустку-шалянку. Та дякує матці і дарує хустку.

Переодягнувши молоду в молодицю, матка вводить її до хати. Люди дивляться на неї і вдають здивованих, ніби-то не впізнають її. Беруть танцювати ще й кепкують. «Каліка, — кажуть жартома, — це не тота молода, що була».

ДО МОЛОДОЇ З ОБІДОМ

В понеділок, проспавшись трохи, мама молодого з кухаркою прибирають столи, готуються до зустрічі гостей.

Молода замітає хату. Прибігають сусіди, відбирають від неї віника і кидають на під (горище). Вводять до хати козу і заставляють доїти її. Молода доїть козу або вдає, що доїть, але на цьому ще не кінець. Зійшлися гості, які вкотили до хати бочку з огірками, і заставляють молоду полоскати кружечки. Молода підкоряється, знімає з бочки кружечки, якими притиснуті зверху огірки, миє їх. Та люди на цьому не заспокоюються. Їм важливо дати молодій таку роботу, яка не під силу їй, тому заносять до хати дривітню і заставляють молоду рубати дрова. Молода бере до рук сокиру, цюкає незграбно, а сусіди говорять молодому:

— Слухай! Твоя жінка непотрібна (ледача). Давай відведемо її назад.

Сказавши це, передягають старшу жінку або будь-якого чоловіка у якесь дрантя, вішають через плечі торбу з усяким ганчір'ям, саджають на тачку і везуть або просто ведуть до батьків молодої. По дорозі викрикують, співають різних пісень, нерідко навіть і сороміцьких. До них приєднуються інші гості молодого, і веселий гурт все зростає. Один наслідує звуки труби, другий допомагає йому, третій б'є макогоном у старе відро або у бляшану форму від хліба і в такому супроводі заводять цю псевдомолоду до батьків молодої. Переодягнена особа підходить до них, говорить, що вона їхня дочка, обдаровує їх всякими нісенітницями. Та батьки молодої спокійно сприймають всі ці жарти, а потім люб'язно запрошують за столи і пригощають, «чим хата багата».

Отак позабавлявшись, весільні гості молодого повертаються до нього додому.

Десь пополудні сходяться гості. Молода пара бере калачі і йде до весільних батьків просити, аби прийшли закінчити їм весілля. Батьки збираються і приходять разом з молодими. Матка одягає молоду, але вінок кладе їй уже на хустку-шалянку. Коли гості зійшлися, сідають до обіду. По обіді виходять надвір і танцюють.

Так само збираються гості в батьків молодої. Пообідавши, всі ідуть з обідом до молодої. Несуть їй печену курку, медівник, торта, холодець, вареники, вершки тощо. Ідучи дорогою, співають:

68—30. Війди, війди, молоденька, з комори
Та й покажи своє личко родови. (2)

Війшла, війшла молоденька на поріг,
Зблідло її біле личко, як папір. (2)

Так приходять аж на подвір'я, гукають за молодими, а їх нема — поховалися. Тоді починаються розшуки. Нарешті знаходять їх, ведуть до танцю. Музика грає сирбу, всі беруться за руки і танцюють широким колом. Після танцю молоді засідають за стіл. Гості молодої викладають перед ними принесені страви, запрошують до обіду гостей молодого. Ті частуються, а потім виходять надвір і запрошують всіх гостей молодої до столів. Гості пригощаються і співають:

69.

Помірно

Ой ку-ва-ла за-зу-леч-ка, ку-ва-ла, ку-ва-ла та
і до нас сва-тів чес-них в гос-ті за-про-ша-ла. та ла.

Ой кувала зазулечка,
Кувала, кувала
Та і до нас сватів чесних
В гості запрошала. } 2

Закуй, закуй, зазулечко,
В неділю раненько,
Шоби нашим свашкам чесним
Було веселенько. } 2

Бо ми столи застелили
Та й вас запрошали,
Би ми з вами, свати чесні,
Мід-вино зволяли. } 2

Гості наші любі, милі
За тисовим столом,
Просим їсти, просим пити
З низеньким поклоном. } 2

Свати наші любі, милі,
Чим би вас приймити?
Хіба піду в сад вишневий
Горобця спіймити. } 2

А з реберець на студенець,
З головки печеня,
Буде обід, полуденок
Ще й славна вечеря. } 2

70.

Помірно

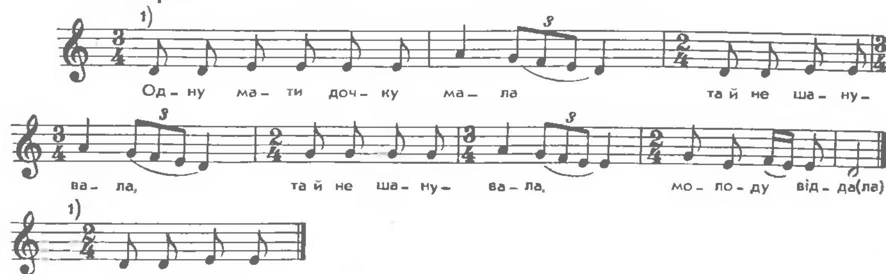

Одну мати дочку мала
Та й не шанувала,
Та й не шанувала,
Молоду віддала. } 2

Як і віддавала,
Та й наповідала,

Як вже виряджала,
То й ї' научала: } 2

— Як раненько встанеш,
Бись личенько вмила
Та й до його мамки
Стиха говорила. } 2

Стиха говорила,
Знизька си клонила,
Щобись його мамці
Чим не докорила. } 2

Як ідеш по воду,
Бись си не барила,
Бись його родину
Нігди не судила. } 2

Нігди не судила,
А всім догоджала,
Щобись свого мужа
Паном називала. } 2

Паном називала,
Обід готувала,
Тогди будеш, доню,
Як мак процвітала. } 2

А як їх родина
Буде си сходити,
Буде його мати
Тебе дочков звати. } 2

Буде його мати
Тебе дочков звати,
Ти будеш до мене
В гості приїхати. } 2

А як будеш, доню,
Шуміти, гудіти,
Буде його мати
Злов невістков звати. } 2

Злов невістков звати,
З хати виганяти,
А ти будеш, доню,
Свій вік проклинати. } 2

Поспівавши ще трохи, гості виходять надвір танцювати і забавляються аж до вечора.

Коли вже смеркне, прощаються і розходяться по домівках. На прощання гості молодої приспівують жартівливої:

71.

Ми в молодої їли та й пили,
А в молодого лиш си дивили. (2)

Ми в молодої їли галушки,
Від молодого йдемо, як дошки. (2)

В нашого свата нема порядку —
Зачепив когута на саму грядку [1]. (2)

Випровадивши сватів, молоді і їхні батьки запрошують своїх гостей на вечерю. По вечері розходяться додому. Господарі виходять за всіма аж за ворота, дякують за труд, за витрати, бажають, щоб таланило їм і надалі хоч удесятеро.

[1] Високу полицю.

ВЕСІЛЛЯ В СЕЛІ КРУПА ЛУЦЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.

Записав І. Г. Федько. 1967

Весілля в колгоспі — свято не тільки сім'ї, а й торжество всього села.

В усіх діях весільної драми бере участь велике коло весільних чинів: тут і *свати, дружба, дружки, бояри, свашки, коровайниці* і багато, багато інших. На Волині є ще загальна назва безпосереднім учасникам весілля, запрошеним молодими,— *весіляни*. Такий термін вживають на відміну від інших учасників, яких називають *запорожцями* (це всі останні, що прийшли на весілля без запросин і тому стоять за порогом). Та в сучасних умовах запорожців буває небагато, бо в колгоспі всіх ріднить спільна праця. У молодої весільними гостями вважаються не тільки сестри й інші родичі, а й члени її ланки. Якщо молодий, скажімо, тракторист, то нарівні з родичами на весіллі у нього гуляють всі члени тракторної бригади. Для них це також святкова подія. На весіллі, про яке тут йдеться, це було помітно особливо.

Задовго до весілля відбулась така народна обрядова дія, як *сватання*, а в суботу напередодні весілля жінки-коровайниці пекли коровай.

СВАТАННЯ

На Василеве весілля сватами були запрошені дядько Олександр Ходоровський (дружба), Анатолій Бобринський (сват). Разом із старостами до нареченої пішли мати молодого, її сестра та дві сестри його. З хлібом, сіллю і вином вони завітали до господи батьків молодої. Дружба постукав у двері і гукнув:

— Чи є мир у домі цьому?

— Є! — почувся голос матері.

— Якщо є, то просимо пустити нас до хати на пильну розмову.

— З миром приймаємо дорогих гостей, просимо заходити.

Дружба і сват заходять до хати, а за ними і всі останні, низько кланяються, вітаються:

— Добрий вечір вам у хаті!

Далі промовляє дружба:

— Ми об'їздили всі краї, міста і села, а оце й до вас заїхали. Дозвольте запитати, чи не прибилась до вас якась ягниця? Ми вже ноги відходили і коней загонили, шукаючи її.

— Що ж, треба піти подивитися, може й прибилась, — каже батько.

— Не треба нам казку казати, — не втрималася мати молодої,— давайте про діло розмовляти, чого прийшли.

— Просимо від нас хліб святий прийняти, а тоді вже й будемо розмовляти.

Тепер без усяких вигадок повів мову дружба. Розповів, що хлопець, за якого прийшли сватати, відомий і шанований в колгоспі тракторист, просить руки їхньої дочки.

— По цій мові хліб святий приймаємо, а про все інше поговоримо з дочкою, почуємо, що вона скаже. (До дочки:) Йди-но до столу, дочко, скажи свою волю.

Вона, ніяковіючи:

— Так, мамо, і ви, тату, ми з Василем довго вже дружимо. То оце він і старостів прислав.

— Ну, то проси добрих людей до столу.

Далі сватання набрало звичайної гостини. Молода поставила на стіл закуску і вино, та ще й у сватів знайшлася пляшка доброго мускату. Йшла розмова про майбутнє наречених, про їх становище в колгоспній громаді. Дружба розповів про молодого. Як і взагалі, з давніх-давен, на сватанні обов'язок дружби і свата розповідати про молодого, похвалити його. Але ні дружбі, ні сватові не довелося тут вдаватися до якихось вигадок, бо в селі всі добре знають, що молодий заслужив шану в громаді своєю сумлінною працею у тракторній бригаді. Батьки молодої самі були не раз свідками, коли йому за хорошу роботу правління артілі оголошувало подяки та вручало цінні премії. Та й серед механізаторів Василь у пошані за досконале знання своєї справи, за допомогу трактористам-новачкам. Сватові не довелося мудрувати над тим, як представити молодого. Він лише нагадав дещо про його заслуги. Тут більше згадували молоду. Її заслуги в ланці теж відомі далеко за межами їхнього колгоспу. За досягнення високих урожаїв цукрових буряків ланкова Ніна Дмитрівна Деркач у минулому році одержала орден Леніна. Багато членів її ланки також мають урядові нагороди.

Після сватання в сучасних умовах не відбувається таких дій з традиційного весілля, як *розглядини, запойни* та інші. Не дають старостам рушників. Молода залишає хліб старостів у себе, і це означає, що вона згодна на шлюб. На сватанні домовляються про день весілля. Протягом місяця перед весіллям нова рідня не пориває зв'язків: вони кожну неділю та в інші дні ходять у гостину одні до одних.

КОРОВАЙ

За три дні до весілля молода з старшою дружкою обійшла родичів і всіх друзів, запрошуючи на весілля. Всім низько кланялась, говорила:

— Просили мати, батько і я прошу, приходьте до нас на весілля.

А в суботу рано вона ще раз пішла по селу — запрошувати родичок-жінок коровай розчиняти. Кожній з них крім низеньких уклонів дарувала як сонце білу шишку. В суботу, за давнім звичаєм, тут печуть два короваї — у молодого і в молодої.

На запрошення нареченої коровай прийшли пекти її родички та багато інших жінок. Хата наповнилась веселим гомоном, різними приповідками та піснями до короваю:

1.

Не поспішаючи

Я на ко-ро-вай іш-ла, ко-роб-ку я-єць нес-ла; зди-ба-ли ме-не хлоп-ці — то-рох яй-ця по ко-роб(ці).

Я на коровай ішла,
Коробку яєць несла,
Здибали мене хлопці —
Торох яйця по коробці.

Як тільки зійшлися всі коровайниці, заспівали:

2.

Помірно

Ой де ти пiш-ла, де ж по-ді-ла-ся, Ні-ну-си-на ма-тін-ка? Да не-хай прий-де, не-хай при-не-се із кри-ни-ці во-ди(ці).

Ой де ти пішла, де ж поділася
Нінусина матінка?
Да нехай прийде, нехай принесе
Із криниці водиці.
Да нехай прийде, нехай принесе
Із криниці водиці,
Нехай помиють (2)
Коровайниці руки.
Нехай помиють (2)
Да рученьки біленько,
Нехай замісять (2)
Коровай хорошенько.

Мати принесла з комори пшеничного борошна, поставила серед хати стілець, на нього поклала подушку, потім поверх подушки поставила ночви, в яких коровайниці розчиняли коровай. Розчиняючи тісто, співали:

3.

Ой виросло розмай-зілля
Та й біля Дунаю,
Берімося, мої жінки,
Та й до короваю.

Коли вже тісто замісили і воно зійшло, коровайниці, звертаючись до молодої, співають:

4.

Слав'яно, прослав'яно, (2)
На столі постав'яно;
На столі дубовому, (2)
На рушнику шовковому.
Оце тобі, Нінусю, (2)
Вся твоя заслуженька,
Що ти в батька заробила, (2)
А в матінки заслужила
За тихії походоньки, (2)
За низькії уклононьки:
Де підеш, то тихесенько, (2)
Що робиш, то щиресенько.

Так з піснями та розмовами замісили коровайниці тісто, поставили ночви в тепле місце, щоб тісто висходилось, і знову почали:

5.

Просить коровай, просить,
Аж ночви підносить:
— Коровайнички, недбайлички,
Десь ви вина напилися,
За мене забулися.

Після цього молода та мати запрошують гостей-коровайниць до столу. З'являється пляшка з вином, дзвенять келишки.

6.

Налетіли синиченьки,
Наносили водиченьки;
Наносили, сколотили,
Коровай замісили.

Благослови, мати,
Нашому дитяті,
Нашому дитяті
Коровай ізобгати.

Під час розмов і пісень, коли коровайниці випили по келишку вина, одна, ніби щось пригадавши, несподівано вигукнула:

— Ой жіночки-коровайнички, десь ми недобре утнули, що про коровайниць молодого забули.

— А й справді! — загули хором коровайниці,— підемо, провідаємо, як вони там повертаються, чи добре з короваєм управляються.

Найстарша повела мову про те, що до коровайниць молодого вони підуть як «спеціалісти-харчовики»: «Перевіримо, які вони умільці». Швидко всі коровайниці прибралися в білі халати і шапочки, пішли селом до хати молодого. Після привітання і швидкого ознайомлення з тим, як коровайниці молодого коровай бгають, «спеціалісти» в білих халатах заспівали:

7.

Зібралися три кльоци,
Кльоцали до півночі;
Коб ви нас попросили,
То б ми вам замісили.

А ті у відповідь:

А ми вас не просили,
Як ми розчинили.

Ми будемо просити,
Як будемо місити.

8.

Подивіться, кирпатухи,
Що роблять молодухи:
Молодухи коровай місять,
Кирпатухи дармовисять.

Жінки в білих халатах оглянули діжу, де коровай учинено. Ще довго жартували, аж поки мати молодого накрила стіл білою скатертиною, поставила різні страви і вина пляшку. За столом коровайниці разом заспівали:

9.

Ой матінко да голубонько,
Спечи мені коровай гречний; } 2

Спечи мені коровай гречний,
Бо я в тебе син сердечний. } 2

А я молод ляжу спати,
Мені треба рано встати; } 2

Мені треба рано встати,
Кониченькам обрік дати; } 2

Кониченькам обрік дати,
Вороного осідлати; } 2

Вороного осідлати,
До дівчини завітати. } 2

Пізно коровайниці повертались до хати молодої. Вони виконали свій обов'язок.

ВЕСІЛЛЯ

Старе волинське село Крупа прикрасилось в останні роки новими лініями вулиць з добротними будівлями: клубом, школою, крамницею, конторою колгоспу, дитбудинком.

В неділю у дворі молодого лунає музика. То колгоспний оркестр сповіщає про початок весілля. Сюди прибувають усе нові й нові гості. Появу кожного з родичів оркестр вітає урочистим тушем. Всі гості приходять з уквітчаними короваями.

Досі ми знали про коровай, який печуть у молодої і молодого, а з короваєм весільних гостей зустрілися на Волині вперше. Справа в тому, що після Вітчизняної війни в селі Крупа оселилося чимало переселенців з Польщі, з-за Бугу. У забужан, як їх іноді називають, існує така традиція: іти на весілля з своїм короваєм. Він трохи більший від звичайного селянського хліба, обов'язково уквітчаний гілочкою із різнобарвними стрічками і майже не відрізняється від короваю молодих. Кожен гість заходить до хати, вітається з батьками, подає коровай із словами:

— Просимо прийняти і наш дар на весілля!

— Спасибі, дорогі гостоньки! — відповідає мати, беручи коровай, і відносить його до комори.

Гостей чемно приймають. Музики грають, не вгаваючи. За них подбали розпорядники весілля — дружба і сват: поставили на стіл вино та закуску.

Двір поступово заповнюється весілянами і взагалі сільським людом різного віку. Закружляли пари. Так у танцях і веселих розмовах непомітно минає час. Мати молодого і дружба запрошують родичів до хати. За столом урочиста тиша. Порядкує дружба; мати і сват наповнюють келишки вином. Ось дружба підняв келишок, запрошує гостей випити за здоров'я молодого і його батьків, побажавши молодому щасливої дороги. Свахи заспівали:

10.

Швиденько

Здви- гну- пи- ся сті- ни, як гос- тонь- ки сі- пи,

ще біль-ше і- здвиг- нуть- ся, як го- ріл-ки на- п'ють(ся).

Здвигнулися стіни,
Як гостоньки сіли,
Ще більше іздвигнуться,
Як горілки нап'ються.

(Ця пісня виконується протягом весілля кілька разів). Трохи перегодя:

11.

Помірно

Ва- силь-ко- ва ма- тін- ка по су- сі- донь- ках хо- дить,

по су- сі- донь- ках хо- дить та су- сід сво- їх про(сить):

Для II і III купл.

— Ой су- сі- донь- ки мо- ї, ой хо- ді- те ви до ме- не,

ой су- сі- донь- ки мо- ї, ой хо- ді- те ви до- ме(не).

Василькова матінка
По сусідоньках ходить (2)
Та сусід своїх просить:

— Ой сусідоньки мої,
Ой ходіте ви до мене, } 2

Ой до мене на подвір'єчко,
До Василя на весілечко. } 2

А до мене мед-вино пити,
До Василька квіточок шити. } 2

Потім заспівали молодому:

12—4. Де ти, Васильку, ходиш, (2)
Чом порядку не робиш?

— Я порядку не знаю, (2)
Бо я матінку маю.

Нехай матінка ходить, (2)
Нех порядочок робить.

Згодом заспівали і матері:

13—11. Мати сина породила, (2)
Місяцем нарядила,

Зорею вперезала, (2)
До шлюбу виряджала.

Келихи з вином кружляють, точиться жвава розмова гостей, над якою панує пісня свашок:

14—11. Ой Васильку, ти наш парубче,
Пиши листи паперовиї, } 2

Ой дай мені наперід знати,
Що йдеш косу розплітати } 2

З боярами, з музиками,
З червоними косниками. } 2

Час уже збиратися до молодої. Для весільного поїзда все приготовлено. Молодим колгосп прислав дві легкові автомашини, кілька вантажних — для гостей і оркестрантів. Машини, прикрашені стрічками та гірляндами із живих квітів, чекають на пасажирів. З кімнати виходить молодий у супроводі дружби, а мати житом-пшеницею посипає його. Це, кажуть, щоб щаслива була дорога та щасливо жилося молодим. Всюдисущі свашки і тут не промовчали:

15.

Матінка обходжає —
Житечком обсипає.
Житечком-пшеницьою,
Свяченою водицьою.
Не сій, матінко, вівсом,
А сій пшеницею,
З доброю діляницею.

Дружба на вишитому рушникові тримає пишну паляницю (як на сватання, так і тепер він зобов'язаний прибути до молодої з хлібом-сіллю).

У МОЛОДОЇ

Молода з своїми дружками сидить за столом, заставленим різними стравами. Всі чекають молодого. Дружки заспівали:

16—4. Не йди, Нінуню, заміж (2)
До чужої матінки,
Бо в чужої матінки (2)
Сніданечка не буде:
Сніданечко під гобідець, (2)
Гобідець під полудень;
Гобідець під полудень, (2)
Полудень під вечерю;
Полудень під вечерю, (2)
Вечеря опівночі.
Сами сядуть вечеряти, (2)
Тебе пошлють до броду.
Тебе пошлють до броду (2)
По холодну воду.
Ой як подаси пити, (2)
То скажуть ложки мити.
Ой як помиєш ложки, (2)
Й обіллють дрібні сльозки.
— Ой чужая-чужениця, (2)
Ходи до нас вечеряти.
— Ой уже ж я вечеряла (2)
У хатині на порозі,
У хатині на порозі, (2)
Запивала дрібні сльози.
Коб ти, матінко, знала, (2)
Вечероньку б прислала:
Чи горлом [1], чи горлицею, (2)
Найменшою сестрицею.

— Та чому ж це ви такої невеселої почали? Хіба Василева мати така? — заговорила старша дружка і розпочала пісню:

17—7. Ми до шлюбоньку ішли,
За нами вишні росли;
То вишні, то черешні,
То червоная рожа.

[1] Орлом.

18.

Не поспішаючи

Дай же то, бо- же, доб-рий час, як у лю- дей, так у нас. Дай же то, бо- же, доб- ру го- ди- ну зве-се- ли-ти ро- ди(ну), зве- се- ли- ти йу- весь рід, сво- ю ма- тін- ку на- пе- рід, сво- ю ма- тін- ку, сво- ю рід- ню- ю, всю сво- ю ро- ди- нонь(ку).

Дай же то, боже, добрий час,
Як у людей, так у нас.
Дай же то, боже, добру годину —
Звеселити родину,
Звеселити йувесь рід,
Свою матінку наперід,
Свою матінку, свою ріднюю,
Всю свою родиноньку.

Далі лунають сучасні народні ліричні пісні: «Черемшина», «Гуцулка Ксеня», «По садочку ходжу» та інші.

Молода в святковому вбранні, але без фати і вінка, який має носити в цей день. У селі Крупа такий звичай: фату дружки одягають на молоду по приїзді молодого після *викупу*.

Поблизу двору молодої загриміли звуки оркестру. Весільний поїзд зупинився біля воріт, гості з молодим швидко вийшли з машини і попрямували до кімнати, де на них чекали. Але щоб увійти, треба ще подолати перепону: двері до хати перегороджені столом, на ньому хліб, сіль і глечик з водою; родичі з маленьким братиком вимагають викуп за молоду, власне тільки за те, щоб пройти до неї. Дружба пригощає старших вином, а маленького братика — гостинцями. Після частування і невеликого торгу родичі молодої відносять стіл убік. Тепер для дружби настала найвідповідальніша хвилина: викупити молоду. Вона сидить за столом, схиливши на стіл голову, накриту квітчастою хустиною; її брати не пускають за стіл молодого. А дружки співають:

19.

Нема Нінусі вдома,
Десь погнала стадонько,
Десь погнала стадонько
На зелене зіллячко.
Стадо моє воронеє,
Зілля моє зеленеє,
Нехай воно не зостанеться
По моїй молодості
Нехай воно не зостанеться
Татунькові на жалощі,
Бо він досить жалю має,
Мене молоду заручає.

Між сватами відбувається така розмова:
Дружба:
— Давайте нам молоду Ніну за дружину Василеві.
Брат:
— Ми Василя не знаємо, просимо розповісти, хто він.
Дружба:
— Василь — хлопець з нашого села, відомий у колгоспі тракторист, роботящий хлопець! Та ви ж самі добре знаєте.

Дружки тим часом розпочали пісню:

20.

Не швидко

Зя- тю за пле- чи- ма, не клі- пай о- чи- ма, кла- ди ру- ку в ки- ше- ню, візь- ми гро- шей жме- ню, по- сип на та- лі- роч- ку за хо- ро- шу ді- воч(ку).

Зятю за плечима,
Не кліпай очима,
Клади руку в кишеню,
Візьми грошей жменю,
Посип на талірочку
За хорошу дівочку.

Брат:
— Ну, коли так, то давайте ваш могорич.

І знову дружба і сват подають вино і гостинці, що привезли з собою. Молодого й бояр пропустили за стіл. Він сідає біля молодої. Вони вітаються. Тим часом свати наповнюють келихи вином, а дружки вітають гостей піснею «Здригнулися стіни» (див. № 10). Хтось із гостей вигукнув: «Гірко! Гірко!»[1] Це тривало доти, поки молоді не поцілувались.

Після того, як випили вина, дружба звертається до матері і батька:

— Дорогі наші мамо і тато, ви благословили вашій донечці зрости, то благословіте русу косу розплести.

Мати благословляє. Маленький братик, який сидить поруч з молодою, розплітає сестрі косу; дружки і свашки й до цієї весільної дії мають пісню:

21. Братик косу розплітає,
Матінки не питає.
Матінка ходить,
Рученьки ломить —
Косоньки не боронить.
Приступай, братику, приступай,
Моєї головоньки не чіпай.
Моя головонька слабенька,
Я в тебе сестронька рідненька.

Погулявши трохи з сватами, дружки запрошують молоду в її світлицю одягнути весільне вбрання (готуватися до від'їзду в клуб на реєстрацію шлюбу). Молода залишає гостей і в супроводі дружок іде в свою кімнату. Дружки одягають на неї фату, вінок і співають:

22.

Наша дівка гожа,
Як червона рожа;
Наша дівка красна,
Як зіронька ясна.

[1] Звичай вигукувати «гірко» чужий для українського народного класичного весілля, це — нашарування останніх років. *(Упорядн.)*.

Прибрана в білу фату і з вінком на голові молода заходить у кімнату, низько кланяється, іде до молодого, пришиває йому квітку з розкішною білою стрічкою. Гуляння триває, і знову й знову співають:

23.

Ой тепер я попила,
Тепер я поїла,
Дайте мені грабельки,
Я піду до сіна.

Дайте мені грабельки
Із трьома зубками,
А я піду танцювать
З трьома парубками.

Ой казали вороги,
Що не оженюся,
А я таку жінку взяв,
Що не надивлюся.

Заховав би в кишеню —
В кишені помнеться,
Посадив би за столом —
До хлопців сміється.

Під звуки весільного маршу наречені й гості виходять до весільного поїзда, який чекає їх біля воріт. Батько обсипає молодих і гостей житом та пшеницею, разом з зерном летять і крапельки прозорої джерельної води. Молоді розміщуються в окремих машинах; тільки із клубу вони мають право їхати разом в одній автомашині.

УРОЧИСТА РЕЄСТРАЦІЯ ШЛЮБУ

Рушив весільний поїзд, знову залунали пісні. Машини мчать вулицями, проте часто зупиняються: на шляху тричі влаштовували «перейми», де молодь вимагала викупу за молоду. Ось машина вирвалась із сільських вулиць і вийшла на асфальтовану автотрасу. В с. Крупа є свій зразковий клуб, але в другій бригаді, в с. Підгайці, є Палац культури, тому там чекають колгоспники весілян. Голова і секретар сільради, голова колгоспу і секретар парторганізації, секретар комсомольської організації теж прийшли сюди, щоб взяти участь у здійсненні урочистої реєстрації шлюбу.

Біля Палацу культури зібралось багато людей. Голова сільради зустрічає молодих, веде до залу, де за столом, накритим червоною скатеркою, їх приймають офіційні державні особи.

Зал переповнений гостями, які прийшли погуляти на весіллі у знатних трудівників артілі.

Коли молоді стали до столу, завідуюча бюро ЗАГС проголошує:

— За давнім звичаєм народним вітаємо вас хлібом-сіллю! Бажаємо доброго здоров'я і довгих років щасливого життя! Беруть шлюб наречені Ніна Деркач і Василь Деркач. Дорога наречена і дорогий наречений! Сьогодні, цієї неповторної хвилини, ви починаєте родинне життя. Нехай цей день ввійде у ваше життя, як день народження нової сім'ї, як світле і радісне свято. Сьогодні ви робите важливий крок у житті, берете великі взаємні обов'язки. Тому дозвольте запитати вас: чи по взаємній згоді і любові ви берете шлюб? Ви, Василю?

— Так!

— Ви, Ніно?

— Так.

— То скріпіть вашу згоду підписами.— Молоді ставлять свої підписи, те саме роблять старша дружка і боярин, які зараз виступають як свідки урочистої реєстрації шлюбу. Молоді обмінюються обручками. Вручаючи шлюбне свідоцтво, депутат сільської Ради бажає новому подружжю щасливого життя та доброї сім'ї. В оточенні рідних молоді приймають сердечні вітання від родичів і друзів, від представників громадських організацій, депутатів сільської Ради. У фойє Палацу культури накритий стіл, молоді частують весільних гостей; розпочинається гуляння.

І знову в весільному поїзді співи. Всі розмістились, як і раніше, лише молодий і молода тепер їдуть в одній автомашині; вони вже не наречені, а молоде подружжя. Співають:

24. На заручинах були,
Мед-горілочку пили,
Ніну з Василем заручали,
Від татуня і матусі відлучали.

Молоді під'їжджають до хати молодої. Їх зустрічають мати і батько молодої. І тут знову пісня:

25.

Чому ви нас не питаєте: (2)
— Ой де ж ви бували,
Ой що ви чували?
— Були ми у шлюбі,
Великому торзі;
На рушничку стояли,
Всю правду показали.

Весіляни продовжують гуляти у молодої, а потім переходять до клубу. Там розважаються до пізньої ночі. Ночувати молоде подружжя разом з гостями повертається до матері молодої.

В **понеділок** весілля триває. В цей день відбувається роздавання короваю й дарування молодих. Це дуже красиве й цікаве дійство в цьому селі. До краяння короваю береться дружко. Він нарізує певні частки, його праця оспівується гостями: тут і критичні зауваження в його адресу, і часом похвальні відгуки.

26.

Дружко коровай крає,
Срібний ножик має,
Золотую талірочку,
Обсилає родиночку.

А трохи пізніше:

27.

Оглянься, дружбоньку:
За тобою жона стоїть,
Семеро дітей держить,
В кожної дитиночки
По штири торбиночки.

І коровайниці похваляються своєю працею:

28.

Не поспішаючи

На ниві говес расний,
А в нас коровай красний:
Як день білий,
Як серп кривий,
Як яснеє сонечко,
Що світить в оконечко.

29. Ніхто не вгадає,
Що наш коровай має:
З семи криниць водиця,
З семи ланів пшениця,
Сім кіп яєць, [масла] горнець:
Славний наш короваєць!

Для розподілу короваю є ще й такий весільний чин — *маршалок*. Він відповідно зодягнений: має велику квітку на правому борту піджака, на голові солом'яний капелюх з гусячою пір'їною. Музики грають, а маршалок танцює з тарілкою в руках, на

якій частка короваю і келишок з вином. Коли музики затихають, маршалок звертається до того, кому надумав коровай дати:

— Просимо вас до короваю, а послали мене молода з молодим короваєм частувати... Чи є хто вдома?

Відповідають піснею всі учасники весілля:

30.

Швиденько

Нема її вдома,
Пішла по опеньки.
Гуляй, гуляй, маршалочку,
Бо ще молоденький.

Музики грають знову, маршалок у танці робить коло і вдруге підходить до того ж гостя зі словами:

— Просимо до короваю!

Гість бере коровай, келих з вином, а натомість кладе подарунок молодій. Маршалок, підтанцьовуючи, віддає дарунок сватові, у дружка одержує нову частку короваю і під веселу мелодію музикантів танцює, знову кружляє з тарілкою по кімнаті, наближається до іншого гостя зі словами: — Посилають молода і молодий, просять вас до короваю... Чи є хто вдома?

Знову співають:

31—30. Нема її вдома,
Пішла по горішки.
Гуляй, гуляй, маршалочку,
Та не зламай ніжки.

Так біля кожного родича маршалок двічі, а іноді й тричі пританцьовує під музику і пісню, поки вручить частку короваю і одержить подарунок молодим. Варіантів приспівів при цьому дуже багато, наприклад:

32—30. Нема її вдома,
Десь пішла по воду.
Гуляй, гуляй, маршалочку,
Маєш гарну вроду.
Нема її вдома,

Пішла по корови,
Гуляй, гуляй, маршалочку,
Собі на здоров'я!

Розділивши коровай у молодої, гості і всі весіляни переходять до батьків молодого. Там відбувається те ж. Спочатку сідають за столи, гуляють. Молода з молодим на центральному місці. Для неї дружки співають пісню:

33. Прийшла я до тебе,
Чужая родино.
Прийми мене, мамцю,
За рідну дитину;
За рідну дитину,
Сину за дружину.

Вівторок — третій день весілля. Тут називають його «день крученого борщу». Багато гостей, переодягнених в клоунів, у кухарів з кухонною зброєю, вимагають від молодої принести свіжої води, бо будуть борщ варити. Ось вона принесла води, один з гостей почав освіжати нею свого товариша і геть розлив воду. Це відбувається у дворі молодого. Так, жартуючи, розливають воду. Молода весь час приносить свіжої. Тільки після довгих отаких приготувань починають варити борщ; забавляються, жартують. На цьому весілля закінчується.

ВЕСІЛЛЯ В СЕЛІ ДУДАРКІВ БОРИСПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Записали О. А. Правдюк та М. Г. Кияниця. 1967

ДОМО́ВИНИ

Років тридцять тому в селі ще справляли *сватання* з дотриманням всіх пов'язаних з ним ритуалів. Старости брали хліб і разом з молодим йшли до молодої. Тут після традиційних вітань, розповідей про куницю та мисливця, старости обмінювали свій хліб на той, що виносила їм молода. На ознаку своєї згоди молода підносила на тарілці також хустку, яку старости забирали з собою і коли повертались до батьків молодого, щоб сповістити про результати сватання, то вручали матері молодого цю хустку. Це було ознакою того, що слід готуватись до весілля, закупляти потроху горілку та продукти, подарунки тощо.

Коли молода або батьки її не були згодні на шлюб, то старости забирали свій хліб і йшли додому або до іншої молодої, якщо така була на прикметі.

Через кілька днів після сватання батьки молодого йшли на *домо́вини* до батьків молодої. Разом з найближчою родиною вони домовлялись про день весілля, скільки подарунків має готувати молода. (Тут молода дарувала родині молодого хустки).

Тепер обидві складові частини весілля — сватання і домо́вини — об'єдналися в одну. Батьки молодого приходять до молодої й домовляються і про шлюб, і про все інше, пов'язане з ним.

КОРОВАЙ

У четвер вранці молода заплітає косу, причому до кінця коси причіплюють одну-дві різнокольорні стрічки. Молода ходить по селу сама і запрошує наперед визначених жінок пекти коровай. У готуванні короваю в с. Дударків, як і всюди, не мають права брати участі вдовиці, «щоб молода не овдовіла

рано». Ближчі з рідних приносять по паляниці, часом також яйця.

Коровайниці замішують тісто в діжі, а поки воно сходить, співають пісень:

1*.

Помірно

Пше– ни– це- я– ри– це, не–по– до- бонь–ка то– бі
(й)у по– лі бу– я– ти, (й)у сто– зі сто– я– ти.
а по–до– бонь– ка з те– бе нам ко– ро– вай бга–ти.

Пшенице-ярице,
Неподобонька тобі
(Й) у полі буяти,
(Й) у стозі стояти,
А подобонька з тебе
Нам коровай бгати.

2—1. Тройця по церкві ходила,
Спаса за ручку водила:
— Ходіть, Спасе, до нас,
У нас усе гаразд:
Сам бог коровай місить,
А пречистая світить,
Ангели воду носять,
За нас бога просять.

Коли тісто зійшло, коровайниці сідають кругом столу і починають ліпити шишки. При цьому співають:

3.

Помірно

Одна

Бла– го– сло– ви, бо– же,

Всі

бла– го– спо– ви,
бо– же, пре– чи– ста го– спо– же, і о– тець, і ма– ти, сво– є–

---

* IV—VI такти мелодії повторюються відповідно до кількості рядків у тексті.

му ди– тя– ті, сво– є– му ди– тя– ті ши–ше– чок на– бга(ти)!

Благослови, боже, (2)
Пречиста госпоже,
І отець, і мати,
Своєму дитяті (2)
Шишечок набгати!

4—1. Вечор, мати, вечор,
Коровай в нас не спечен,
Коровайниці п'яні,
Короввая в піч не запхали.

Коли зліпили шишки, на розкачаний із тіста корж накладають різні прикраси у формі зірочок, пташок, приліплюють дві свічки і кличуть *кучерявого.*

Роль кучерявого звичайно грає брат молодої. Він повинен вимести піч спеціально для цього випадку приготованим віхтем, а коровайниці співають:

5—1. Кучерявий піч замітає,
А чорнявий в піч заглядає.
А припічок усміхається,
Короваю дожидається.

6—1. Що в нашої печі
Золотії плечі,
Сребранії крила,
Щоб коровай гнітила.

Коли саджають коровай у піч:

7—1. Піч наша регоче,
Короваю хоче,
А припічок усміхається,
Короваю дожидається.

Діжу, в якій місили коровай, накривають віком, поверх нього рушником, на якому кладуть хліб і сіль. Усі коровайниці беруться за діжу, тричі піднімають її до стелі, при цьому приспівують:

8.

Піч наша на сохах, на сохах,
Діжу носять на руках, на руках.
Пече наша, пече,
Отакий нам коровай спечи.

Потім діжу ставлять на стіл, коровайниці миють її, споліскують руки, торкають одна одній лице помитими руками, цілуються, а ту воду мати молодої, одягнута у вивернутий догори вовною кожух, виносить надвір і виливає під дерево (калину). Коровайниці при цьому співають:

9—1. Де тая калина,
Що садила княгиня?
А ми руки умивали,
Туди воду виливали.

Повернувшись у хату, коровайниці сідають за стіл, вечеряють. А коли коровай спікся, виймають з печі, кладуть на м'яке (подушку), щоб не пом'явся і розходяться по домівках. На другий день кладуть його під вильце і прикрашають калиною й барвінком.

ВИЛЬЦЕ

В четвер увечері до хати молодої приходять хлопці і дівчата, яких запрошено вити *вильце*. (Вильце в'ють і в хаті молодого).

Всі сідають за стіл і з різнокольорного паперу нарізують стрічок, дівчата виробляють з них квіти. Для молодої і молодого готується по дві великі червоні квітки. *Ко́сники* (найближчі з родини молодої, брати) вносять у хату верхівку ялини або сосни, встановлюють її на столі, а дівчата прикрашають квітами.

Дві найбільші червоні квітки, зроблені для молодої, рідна сестра або її подруга прикріплює на самий вершечок вильця. При цьому співають:

10—1. Рясне вілечко, рясне,
Із вершечка красне,
Золотії корхи верхи,
Срібнії да наміточки,
Зверху дві квіточки,
На столі стояло,
Скам'ю обломило, (2)
Весь рід звеселило.

11—1. У Києві вильце вилося,
В Броварах завивалося,
В Требухові украшалося,
В Дударків приставили,
На стіл поставили.

Коли вильце готове, молода запрошує за стіл вечеряти, а після вечері всі розходяться.

ДІВИЧ-ВЕЧІР

У п'ятницю куховарки варять страви (холодець, рибу, голубці). Останній день дівочого життя, коли молода прощається із своїми подругами, в с. Дударків звичайно влаштовують у суботу. Вранці цього дня молода ходить по селу й запрошує дружок до себе. Коли дружки зійшлися, то починається одягання молодої. Її вбирають у рукава (вишита сорочка), рясну спідницю, корсетку, потім причіплюють на шнурок стрічки й зав'язують його на голові. Далі одягають вінок, а до кінця коси причіплюють пучок різнокольорних стрічок. Попід стрічками і косою стан молодої пов'язують рушником. Після того, як з цим покінчено, молода шанує дружок, пригощає їх, а після обіду разом з дружками йде на село запрошувати на весілля. Мати проводжає їх і обсипає житом, цукерками, дрібними грішми. Дружки співають:

11а—1. Ой не сій, матінко, овесцем,
Посій, матінко, житечком,
Щоб було діточкам життєчко.

Молода йде через два двори в третій на праву сторону і просить *хорошого слова* (благословення). Дружки вслід їй співають:

12.

Ой проклятії вороги,
Не переходьте дороги,
Нехай перейде утінка,
То ж Галинина матінка.

Потім молода йде по селу запрошувати родину на весілля. Ввійшовши до хати, кладе на стіл *верч* (три шишечки, обгорнуті смужкою тіста), тричі кланяється й говорить: «Просить батько, просить мати і я прошу покорно, приходьте до нас на свадьбу». Родичі дякують, а молода прощається, виходить з хати, бере у дружки другий верч і йде до іншої хати. Після запросин молода повертається додому й чекає приходу молодого.

Пізно ввечері в цей день до хати молодої збираються подруги, друзі, найближчі з родини. Подвір'я перед хатою освітлене. Грає гармонія, дівчата й хлопці танцюють, співають, розважаються. Десь опівночі приходить молодий у супроводі двох *свашок* і двох *дружбів*. Дружби тримають в руках хліб і горілку, свашки — *шаблю* (прикрашений квітами хліб, на якому прикріплені дві свічки). Молодий із своїм почтом заходять у двір і зупиняються перед дверима. З хати виходить мати молодої. Тримаючи хліб-сіль і свічку, вона дарує свашкам дві хустки, однією з яких свашка обгортає стебла квітів на «шаблі» (коли після закінчення дівич-вечора свашка йтиме додому, то забере шаблю з собою). Потім мати запалює свічки на шаблі, цілується з молодими, які кланяються їй в пояс. Всі заходять до хати і йдуть до вильця. Тут свашка тричі помахує шаблею, поки свічки не погаснуть.

Молода бере тарілку двома хустками-носовичками, підносить молодому й боярину. Цей звичай називається *скріплення рук*. Потім сідають всі за стіл. Дівчата в цей час співають:

13.

Помірно

1) Одна — Всі

Ді- вич ве- чор див- но зря- джен, да ра- но, ра- но, ді- вич- ве- чор див- но зря-джен, да ра- не- сень(ко)

1) Йа на о- ко- неч- ку ма- кі

Дівич-вечор дивно зряджен, да рано, рано,
Дівич-вечор дивно зряджен, да ранесенько [1]

[1] Рефрен «да рано, рано» і «да ранесенько» повторюється у всіх куплетах.

Не так зряджен, як посаджен, (2)
У три стіни кам'янії, (2)
Четвертая золотая. (2)
А в тій стіні й оконечко, (2)
Йа на оконечку маківочка, (2)
А на маківочці ластівочка. (2)
Ластівочка гніздечко в'є; (2)
Да звила гніздечко, да знесла яєчко, (2)
Да вивела діток одноліток; (2)
Що перше дитятко — молодий Сашечка, (2)
А друге дитятко — молода Галочка. (2)

14.

Помірно

1) Одна — Всі

— Ку- ди, до- ню, со- би- ра- єш- ся, ку- ди, до- ню, со- би- ра- єш- ся, що бі-лень-ко у- ми- ва- єш(ся)?

— Куди, доню, собираєшся, (2)
Що біленько умиваєшся?
Чи між турки, чи між татари, (2)
Чи між дружки, чи між бояри?
— Не між турки, не між татари, (2)
А між дружки і між бояри.
— Не йди, доню, між чужії люди, (2)
Бо там тобі горенько буде.
Там свекруха норовистая,
Вона тобі норови покаже,
Вона тобі правдоньки не скаже.
Їсти хочу, аж серденько в'яне, (2)
Хліба возьму — вона скоса гляне:
— Ти ще, доню, у нас не робила,— (2)
Половину хліба одломила.

15—14.

Що Галочка в батька на одході (2)
Посадила горіх в огороді.
Рости, горіх, да й не хилися, (2)
Іди, доню, да не журися.

Кохай собі другую такую, (2)
Як ви мене молодую.
Кохав дочку, як паняночку, (2)
Віддав її, як за наймичку.
Кохав дочку, як панське дитятко, (2)
Віддав людям, як за сиротятко.
Кохав дочку воли поганяти, (2)
Віддав людям її замишляти.

Дівич-вечір триває звичайно до ранку. Хлопці й дівчата співають, танцюють, розважаються.

УРОЧИСТА РЕЄСТРАЦІЯ ШЛЮБУ

У неділю молодий з боярами, дружками, свахами йде до молодої і разом з молодою та її родом йдуть до клубу.

У клубі зал, де має відбутись урочиста реєстрація шлюбу, святково прибрано: гірлянди з квітів, вазони. Над сценою лозунг: «Щастя вам, молодята!» Тут же духовий оркестр готується до зустрічі молодих.

Зал і подвір'я поступово заповнюються людьми. Біля дверей клубу розташовується оркестр. Подруги молодої з букетами квітів стають у дві шеренги, утворюючи урочисту доріжку для молодих. Голова сільради на дверях залу прикріплює червону стрічку. Все готове.

Аж ось з'являються й молоді у супроводі найближчої рідні. Вона у білому платті, фаті і вінку, він у чорному костюмі, на грудях з правого боку прикріплена червона квітка. Духовий оркестр зустрічає їх урочистим маршем. Молоді підходять до дверей і зупиняються. Назустріч їм виходить староста з перев'язаним через плече рушником. Запрошуючи молодих до приміщення, вручає їм коровай, який печуть спеціально для цього випадку (крім двох основних, що печуть у молодої і в молодого).

В дверях залу урочистої реєстрації шлюбу дорогу молодим перетинає червона стрічка, яку голова сільської Ради розрізає, і молоді йдуть далі. На сцені за столом, заставленим вазонами з живими квітами, сидять голова, депутат сільської Ради і секретар. Молоді піднімаються на сцену й зупиняються перед столом. Їм назустріч з-за столу виходить секретар сільської Ради. Вона говорить:

— До Дударківської сільської Ради депутатів трудящих 4 серпня цього року надійшла заява від громадян нашого села — Качури Олександра Васильовича та Каленченко Галини Степанівни, які бажають вступити в законний шлюб. Шановні

товариші, Олександр Васильович і Галина Степанівно, запрошуємо вас до столу реєстрації шлюбу.

Духовий оркестр грає марш.

— Шановні товариші,— продовжує далі секретар.— Перед тим, як розпочати реєстрацію вашого шлюбу, дозвольте Вас запитати: Ви, Олександре Васильовичу, добровільно вступаєте в шлюб з Галиною Степанівною?

Молодий відповідає:

— Так.

— Ви, Галино Степанівно, також добровільно вступаєте в шлюб з Олександром Васильовичем?

— Так,— відповідає молода.

— Отже, з цієї хвилини ви скріплюєте свою любов власноручними підписами в актових записах... Бажаю Вам всякого щастя і здоров'я. Ми впевнені, що Вас сюди привела взаємна і щира любов. Хай Ваша сім'я завжди буде щасливою. Вручаю Вам обручальні персні. (Духовий оркестр грає туш). Хай вони будуть символом Вашого сімейного щастя і єдності. В них немає ні початку, ні кінця. Хай таким нескінченним, осяйним буде ваше щастя на все життя.

Від імені виконкому Дударківської сільської Ради депутатів трудящих вітає та вручає свідоцтво про одруження депутат сільської Ради.

— Дорогі друзі, Олександре Васильовичу і Галино Степанівно! Сьогодні всі присутні в цьому залі є свідками народження молодої вашої сім'ї. З цієї неповторної хвилини починається Ваше родинне життя. Нехай же цей день стане для вас великим радісним святом. Від щирого серця вітаю вас із законним шлюбом. Бажаю вам великого щастя, доброго здоров'я і довгих та радісних років хорошого життя.

Хай дні Ваші будуть веселі, щасливі,
Хай родяться діти, хороші, вродливі.
Хай вірних вам друзів життя посилає,
Хай ваша любов у серцях не згасає.
Як сонце весняне, ласкаво
Хай світить вам доля ясна.
Прийшли ви до щастя стежками,
Якими приходить весна.

Бажаю вам добре прожити, дітей женити, внуків діждати, на золотому весіллі гуляти.

І в радощах світлої долі
Ми славимо вріднім краю,
В широкому полі, в весільному колі
Щасливу радянську сім'ю.

Вручаючи вам свідоцтво про одруження, глибоко вірю, що сім'я ваша буде міцною і дружною. В добрий час, на довгий вік, на щастя!

Музика тричі грає туш.

До молодих звертається голова сільської ради:

— Товариші молоде подружжя! Бажаю вам щастя, здоров'я, довгих років дружнього щасливого життя. Щоб ви діждали дітей, онуків, золоте весілля справили у великому здоров'ї і дружбі.

Оркестр грає туш.

Після цього найближча родина і гості виходять на сцену і вітають молодих. Двоє старостів ріжуть коровай, роздають присутнім, пригощають шампанським, яблуками, цукерками. Грає оркестр, молодь танцює.

Через деякий час всі виходять з клубу і йдуть до хати молодої. Дорогою по черзі духовий оркестр грає твори свого репертуару (марші, пісні радянських композиторів), гармоніст з бубністом — танці, а дівчата співають пісень.

Перед хатою весь кортеж зупиняється. Дружки викликають піснею з хати батьків молодої:

16—1.

Вийди, мати, з хати
Познавати дитяти:
Поміж тими дружечками
Обливається сльозочками.

На порозі з'являються мати і батько молодої. Батько тримає хліб-сіль і вітає молодих:

— Стрічаю вас хлібом-сіллю, щастям і здоров'ям, віком довгим. Батька й матір щоб не забували й людей добрих поважали.

Молоді дякують. Батько передає хліб-сіль матері, і мати повторює те ж саме.

Молодих ведуть у хату. Вони сідають на посаді, а молодь спочатку танцює на подвір'ї, а потім сідає за накриті там же столи.

Через деякий час старший косник заводить молоду за стіл (вона тримається за один кінець хустки, а косник — за інший). Молода сідає, а молодого до неї не пускають. Дружки співають:

17—1.

Що то за ворона
Стоїть у порога?
Руки розставила,
Рота роззявила,
Хоче нас поїсти,
Коло молодої сісти.

А світилки й свашки їм одспівують:

18—1.

Ми ворони та не бачили,
Щоб вам очі повилазили;
За нашу причину
Колок вам у спину.

Молодий повинен купити місце біля молодої, давши косникам певний викуп (в даному разі молодий заплатив 15 крб. грішми, 1 кг. цукерок, 1 кг. печива). Після цього він пов'язує стан молодої рушником поверх коси. Цим рушником був перев'язаний коровай (подав його молодому староста). Потім сідає поруч з молодою. Гості пригощаються жареною рибою, тушеною капустою, холодцем, свіжими помідорами. Батько молодої обходить столи, тримаючи тарілку з чарками горілки. Дружки співають:

19.

Помірно

Ой про- пив- ці бра- ті- ки, про- пив- ці,
про- пи- ли се- стри- цю на го- ріл- ці, на со- лод- ко- му
ме- доч- ку у виш- не- во- му са- доч(ку)

Ой пропивці, братіки, пропивці,
Пропили сестрицю на горілці,
На солодкому медочку
У вишневому садочку.

20.

Повільно

О- бі- да- ла Га- лоч- ка, о- бі- да- ла,
сво- ю дру- жи-нонь-ку при-га- ня- ла: — О- бі-дай, Са-шень-ко,
в бать- ка мо- го, то- ді пі- де- мо до тво- го.
Що в мо- го бать-ка о-дин день, а в тво- го бать-ка весь тиж-день,

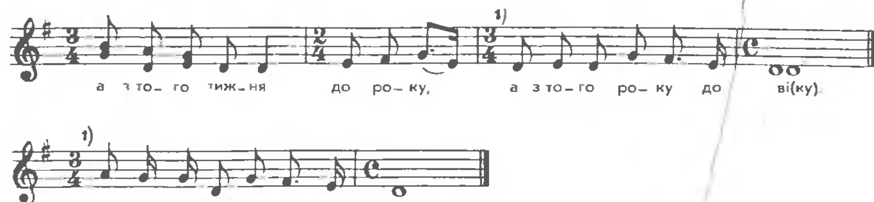

Обідала Галочка, обідала,
Свою дружиноньку приганяла:
— Обідай, Сашенько, в батька мого,
Тоді підемо до твого.
Що в мого батька один день,
А в твого батька весь тиждень,
А з того тижня до року,
А з того року до віку.

21.

Швиденько

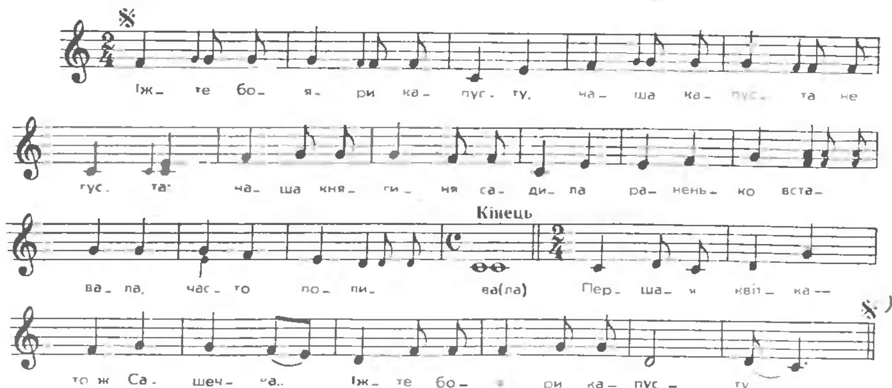

Їжте, бояри, капусту,
Наша капуста не густа;
Наша княгиня садила,
Раненько вставала,
Часто поливала.

22—1. Їли бояри, їли,
Цілого вола з'їли;
На столі ні шкірочки,
Під столом ні кісточки.

* Від знака — перехід на початок, повторюється до кінця.

23.

Ой казали — свати багаті, (2)
А вони убогі,
Коні кривоногі,
Самі пішки ішли,
Молодого в мішку несли,
Сваху у торбинці,
Світилку в корзинці,
Їх ноги стирчали,
Собаки гарчали.

24—1. Одчиніте скриню,
Покажіте княгиню.
Чи вона в вас золотая,
Що такая дорогая?

25—1. Не відчиним скрині,
Не покажем княгині,
Бо вона в нас золотая
І такая дорогая.

26—1. Тобі, дружко, та не дружкувати,
Тобі, дружко, свиней пасти,
Молодому завертати,
Що не вміє цілувати.

27—1. Де бояри подівалися?
Чи в болоті потоплялися,
Чи сіно косили,
Чи горох молотили,
Чи в соломі ночували —
Миші уші пооб'їдали?

28—1. Що наша княгиня
Сидить, як калина,
А ваш соколочок
Сидить, як пеньочок.

29—1. Світилочка хитра,
Голова як макітра,
А очі — як яйця,
Всі її бояться.

30—1. Світилочка коса,
Наїлася проса,
Бігає та шатається,
З її просо висипається.

Старший дружко починає краяти коровай. Спочатку вирізує дві шишки, які другий дружко підносить на тарілці молодим. Вони беруть кожний свій шматочок, а потім тричі обмінюються. За молодими шматочок короваю одержують по черзі батько, мати, брати, сестри, запрошені гості. При цьому кожний з них висловлює молодим свої побажання і кладе на тарілку подарунок, а дружко несе вже його до молодих і голосно виголошує побажання того, хто обдаровує.

Побажання молодим мають жартівливий гумористичний характер. Ось кілька з них: «Дарую на коробку глини, щоб покликали через 9 місяців на хрестини», «На дугу, щоб молодий не дивився на другу», «На віночок цибулі, щоб гнули один одному дулі», «На трьох синиць, щоб не ходив до чужих молодиць», «На горіх, щоб цілувалися при всіх», «На стовпчик, щоб до року був хлопчик», «На лопату і на вила, щоб молода молодого кругом хати гонила». Дружки співають:

31—21 (крім VII—IX тактів). В городі долина,
В долині калина,
Вітки гнуться додолу, —
Пора хлопцям додому.

Хлопці прощаються і розходяться по домівках.
Дружки співають:

32.

Першая квітка — то ж Галочка;
Нащо було звати?
Брала Галочка льон, льон,
Виганяла дружечок вон, вон;
Нащо було звати,
Як нас виганяти?

33.

Прощай, прощай, да Галочко,
Сестро наша,
Ми не твої подруженьки,
Ти не наша.

Дружки стають у ряд одна за другою. По черзі підходять до молодої. Вона підносить кожній чарку горілки, дружки пригублюють, цілують молоду і відходять.

За стіл заходять старші з родини молодої. Знову частують гостей, ділять коровай і обдаровують молодих.

Трохи посидівши із старшими, молодий і молода виходять з-за столу, прощаються з батьками і йдуть до молодого. Коли молоді виходять з двору, приданки [1] співають:

[1] Заміжні родички молодої, які везуть її придане. Цього в даному весіллі не було, бо молоді житимуть не разом з батьками молодого, а в іншому селі, куди молодий одержав призначення на роботу.

Сідайте на віз, щоб кінь не повіз,
Щоб оте осся порвалось,
Щоб наша Галочка вдома осталась.

Услід за молодими йдуть і приданки; дорогою співають «Ой чорна я си, чорна», а свахи:

34.

Помірно

Кінець

Ой були ми в ліску
Да поймали плиску,
Чорнуюю да чубатую,
Хорошую да багатую.

Перед хатою молодого вся процесія зупиняється. Приданки співають:

35—20 (крім X—XIII тактів).

Не гнівайся, свекрухо, на мене,
Не сама я прийшла до тебе.
Мене бояри й украли,
Воронії кониченьки примчали,
Тут мене ніченька обняла,
Тут же я, молодая, спать лягла.

Приданки сідають на лаву і, поки батьки молодого накривають на стіл, співають різних пісень. Повечерявши, приданки розбирають вильце, відломляючи гілки з причепленими до них квітами. Косники роздягають молоду (знімають той рушник, яким обгорнуто стан молодої). Вінок свій молода дарує маленькій

* Від знака — на початок, повторюється до кінця.

сестричці молодого, і та носить його на голові аж до кінця весілля. Потім кожній приданці молода дарує стрічку, пов'язуючи її на чоло, чоловікам перев'язуючи через плече. Приданки в цей час співають:

36—34.

Що ми іcхотіли,
Те ми і зробили:
З коржа — паляницю,
З дівки — молодицю.
Що Галочка Шурикова
Під липкою спала,
Не дівкою стала,
Приданочки розбудили,
Молодицею зробили.

38.

Швиденько

Що у нашого сусіда превисокий тин,
А в нашого пана свата прехороший син.
Прошу тебе, моя доню, не спи з ним.
— Ой як мені, моя мати, з ним не спать,
Як у нього тисовая є кровать,
А у мене пуховиї подушки,
Пристав Шурочка до душки.

39.

Помірно

Привезена да тетерочка —
Не учора, а теперечка;
Не кишкайте, не полохайте,
Нехай вона привикає
Та додому не тікає.

40—34. Ой були ми в свата,—
Смоловая хата,
Сволоки з барвінку.
Ми пили горілку.
А після цієї та вп'ять за еї:
(повторюють, як спочатку).

41—34. Понеділок, понеділочку,
Занапастив нашу дівочку,
У коморі під полицею
Зробив її молодицею.
Що Галочка Шурикова... (і далі).

42—1. Де той дядько Йосип,
Що горілочку носить,
А мати Кулина,
Що горілку варила?

Молодий дає приданкам по чарці на дорогу, вони прощаються. Частина з них іде додому, а частина по дорозі заходить до батьків молодої, де приєднується до гостей, що лишилися тут, співають, танцюють до ранку. (За столом тут співали «Про бригадира», «Ой ходить дівка понад морем» та ін.).

ПЕРЕЗВА

В понеділок біля хати молодого на самому високому дереві вивішується *маяка*. Це червона хустка, що символізує цнотливість молодої. Косники (брати молодої) повинні її викрасти, а бояри пильнують, щоб цього не сталося. Якщо косники вкрадуть маяку, то вимагають у молодого могорич, і той повинен її викупити.

Сестри молодої несуть їй сніданок, а до батьків приходять посланці від молодого, приносять заквітчану калину (ознака цнотливості молодої). Їх садовлять за стіл, пригощають. Вони співають:

43—1. Годі, мати, да журитися,
Пора, мати, да ділитися:
Тобі хата та коміронька,
Мені скриня та худібонька.

44.

Ой казала весільная мати
По сім чарок горілочки дати
Із вишнями, із черешнями,
З червоною калиною
За своєю дитиною.

45—34. Ой казало сватове барило:
«Що ви мене да не вип'єте,
Що ви мене да не виллєте.
По дорозі покочуся,
Горілочки уточуся».

46.

Ой казала сватова дівка —
Є в свата горілка;
І сам не п'є, і нам не дає.
Десь він буде шинковати (2)
Під новою повіткою
З молодою невісткою.

47.

Що сьогодня понеділок — не неділя,
Вже ж наша Галочка не дівка,
Вже її косонька не має,
Тільки її родинонька гуляє.

48.

Ой пора, свати, додому,
Поїли коні солому.
Ой як будете ночувати,
Треба солому купувати.
Соломи жменька — копійка,
Сінця клаптичок — п'ятачок.

49.

Ой немає Галочки дома, (2)
Ой десь пошла в луг по калину.
Як вернеться із калиною,
Побачиться із родиною.

50.

Ой гаю мій, гаю,
Я ж тебе кохаю,
Я ж тебе да викохувала,

На дорожку да виброшувала;
Ой гай зелененький,
Весь рід веселенький.

Пригостившись, посланці молодого забирають всіх гостей (крім батька й матері молодої, які залишаються вдома) і йдуть до молодого. Перед хатою молодого співають:

51—1. Розсунь, свату, хату,
Бо велику перезов маю,
Де я її подіваю;
Розсунь по городу
Задля мого роду.

Через деякий час виходить молода. Вона вже в хустці, підходить до кожного із своєї родини і тричі цілується. Всі з родини молодої заходять на подвір'я і сідають за столи. Рід молодого стоїть. Двоє приданок разом з молодою йдуть у комору. Тут вони накривають її голову подарунками, приготовленими молодою для роду молодого. Дружко веде молодих за стіл. Молодий і молода сідають поряд на вивернутому догори вовною кожусі. На голові в молодої подарунки батька й матері молодого (хустки, матерія на спідницю тощо).

На столі біля молодої лежить купка складених одна на одну хусток, сорочок, відрізів. Це подарунки молодої, які вона повинна роздати родині молодого. Дружко знімає рогачами з її голови подарунки і оголошує, що саме подарували молодій батько й мати молодого. Після цього молода підводиться з-за столу, до неї знову підходить дружко, тримаючи тарілку. Молода кладе на тарілку хустку й говорить при цьому: «Матері». З тарілкою дружко виходить на середину двору і урочисто оголошує про подарунок молодої, потім підходить до матері, а приданка пов'язує її подарованою хусткою. Таким же чином обдаровують батька, сестер, тіток, дядьків і всю родину. Чоловікам сорочки пов'язувались через плече, жінкам хустки запинала приданка. Всі обдаровані виходять на середину подвір'я, танцюють, а потім по черзі підходять до столу, за яким сидить молода, кланяються їй в пояс, дякують молодій за подарунки, сідають за столи й гуляють.

ВІНКИ

Коли в родині молодого і молодої немає більше дітей, які мають одружуватись, у **вівторок** влаштовуються *вінки*. Вінками прикрашається мати з тієї родини, у якої всі діти повиходили заміж, іншими словами — мати гуляє на останньому

весіллі своїх дітей. Вінки — це плетіння з квітів, бубликів, цукерок. Все це приносить родина тієї матері, у якої влаштовуються вінки. З конопляного прядива робиться коса, а з стружок — стрічки. У так званої «молодої» є й своя «дружка». Вона також вбрана в намисто з цукерок і бубликів. Можливо, у цьому звичаї відбилось давнє шанування матері як прародительки, що стояла на чолі роду. Вінками мати неначе підсумовує свій обов'язок перед дітьми, завершує свої турботи про них.

Матір (в даному випадку молодого) нарядили у вінок, вона пригощає свою родину, а потім всі йдуть до сватів. Йдучи дорогою, співають:

52—1. Ой помалу, дружечки, йдіте,
Пилом не пиліте,
Щоб нашая пава
Пилом не припала,
Щоб нашая матінка
З личенька не спала.

Коли підійшли до хати сватів, виходить мати молодої, всі вітаються, цілуються. Далі сідають за стіл, а «молода» (ряджена мати) знімає із своєї «дружки» намисто з цукерок, кладе на тарілку і оддає свасі. Потім сама сідає за стіл. Всі пригощаються, а далі обидві родини йдуть до роду «заквітчаної» матері. Тут заквітчана мати скидає з себе всі прикраси (вінок, «намисто»), кладе на тарілку і обділяє свій рід цукерками, бубликами, а *печових свах* (кухарок) — хустками.

В **середу** часом ще *циганять:* збираються всі родичі окремо у молодого і в молодої, переодягаються на циган, ходять по дворах, «крадуть» сало, курей, готують вечерю й гуляють.

Якщо ж в родинах молодого і молодої є ще неодружені діти, то «вінків» не буває, і циганщина влаштовується у вівторок.

В **четвер** *миють посуд*, а в неділю молоді йдуть до батьків молодої, несуть пироги й подарунки.

ВЕСІЛЛЯ В СЕЛІ МІЗЯКІВСЬКІ ХУТОРИ ВІННИЦЬКОГО РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Опис М. М. Шубравської.
Мелодії записав О. А. Правдюк. 1967

Сватання в с. Мізяківські Хутори буває за 2—3 тижні до весілля. Цього разу воно відбулось 24 лютого, в п'ятницю. Молодий разом з матір'ю (бо батька немає), а також з родичами — чоловіками і жінками — прийшов увечері до молодої. Батьки молодої влаштували з приводу цього вечерю. Коли дійшли згоди, то перев'язали сватів рушниками, а молодого — терновою хусткою, що купила молода. Поспівали, погомоніли і розійшлися.

У п'ятницю, за день перед весіллям, в родині молодого влаштували обід — зібралися похилого віку родичі і близькі сусіди й пом'янули померлих (на поминках пісень не співають).

Ввечері того ж дня молодий із старшим боярином йде до молодої *на вінок*. Вінок купує сам молодий. Приносить і, поклавши на стіл, на тарілку, вручає молодій; батьки молодої дають йому калач і пригощають. За стіл молодий сідає поруч з молодою, біля нього — старший боярин, біля неї — старша дружка.

Перед вінком молода разом з старшою дружкою з калачем ходила по селу, запрошувала подруг, дівчат з ланки на дружок.

СУБОТА. РОЗПЛІТАННЯ КОСИ

В суботу зранку дружки вбирають молоду, потім розплітають косу. Коли вбирають, співають:

1.

Подай, мати, стільця, (2)
Золотого гребінця,
Білого кожуха,
Щоб сіла молодуха.
Не зробили столяри стільця, (2)
Не пошили кравці кожуха, (2)
Щоб сіла молодуха.

Починає розплітати косу молодий; потім розплітають бояри, дружки, а мати розчісує. (Косу вшивають нитками, щоб довше розплітати). Розплітання коси супроводжується піснею дружок:

2.

Ой тихо, тихо Дунай воду йу несе, (2)
А ще тихіше Тетяні косу чешуть. (2)
Ой що начеше, то й на Дунай занесе, (2)
Що назриває, за водою пускає. (2)
— Ой пливи, пливи, кісонько, за водою, (2)
За годину, за дві я зараз за тобою. (2)
Будемо плисти, сядемо, спочинемо, (2)
Сядем, спочинем, листоньки напишем, (2)
Листоньки напишем, до батька відішлем, (2)
Нехай батько знає, за кого й дочку дає. (2)
— Ой знаю, дочко, за кого тебе даю, (2)
Тільки я й тобі щастя-долі не вгадаю. (2)

Молода при цьому плаче. Коли вже прибрана, вона встає із стільця, хтось із дружок поспішає сісти на її місце (щоб швидше вийти заміж).

Святково одягнена молода, з розпущеним волоссям і в вінку, до якого прикріплені різноколірні стрічки (бинди), разом з дружками ходить запрошувати на весілля — спочатку рідних, потім сусідів і знайомих. Зайшовши в хату, вітається, потім вже запрошує. Особливо почесним вручає «гуску» (з тіста спечена у вигляді якогось птаха паляничка) і рушник. Так само робить і молодий з боярами. В кожній хаті їх пригощають. Запрошують молоді на весілля у будь-яку погоду.

У МОЛОДОГО. КОРОВАЙ

В суботу зранку дружки вбирають молоду, потім коровайниці зносять яйця, муку, цукор. На коровайниць запрошують жінок з родини, близьких сусідів, іноді всю ланку. Дівчата коровайницями не бувають, а тільки жінки, щасливі в сімейному житті.

Зайшовши до хати, коровайниці вітаються, віддають принесене господарці, а самі сідають по обидва боки великого чотирикутного продовгуватого столу, що стоїть під стіною в хаті. Через деякий час починають місити коровай: в розчинене тісто додають цукор, курячі яйця.

Дві молоді коровайниці (далека родина) розпочинають місити тісто. Місять так, «щоб тісто не було крутим». Двоюрідний брат молодого — сват — частує їх, вони, для годиться, пригублюють і продовжують свою справу.

На стіл ставлять пироги. Сват частує уже всіх коровайниць з однієї чарки.

Дві коровайниці продовжують місити тісто, третя, старша, теж родичка, ними керує. Одна з них починає співати, інші підхоплюють:

3.

Не поспішаючи

Одна

Дві сес_три_ці ко_ро_вай мі_ сять,

Всі

дві сес_три_ці ко_ро_вай мі_ сять, во_ни йо_го не за_ мі_ сять.

Мі_ сіть, мі_ сіть, ко_ро_вай_нич_ ки, щоб не бу_ло за_ ті_ роч_ ки,

бо як бу_де за_ ті_ роч_ ка, то бу_де вам до_ га_ ноч_ (ка).

Дві сестриці коровай місять, (2)
Вони його не замісять.
Місіть, місіть, коровайнички,
Щоб не було затірочки,
Бо як буде затірочка,
То буде вам доганочка.

4.

Помірно

Одна

Всі

Як ми ко_ рс_вай мі_ си_ли, з Ду_ на_ ю во_ ду

1)

но_ си_ ли, ой так з Ду_ на_ ю, з кир_ ни_ ці,

мі_ си_ ли ко_ ро_ вай сес_ три_ ці.

1)

Як ми коровай місили,
З Дунаю воду носили,
Ой та з Дунаю, з кирниці,
Місили коровай сестриці.

5.

Швиденько

Ой як же я на_ко_ро_вай іш_ ла, ко_ро_боч_ку я_ є_чок нес_ла,

пе_ ре_ ди_ ба_ ли хлоп_ ці та по_ би_ ли яй_ ця в ко_ роб_ ці,

зро_ би_ ли ме_ ні бі_ ду: з чим же я на ко_ ро_ вай пі(ду)?

Ой як же я на коровай ішла, (2)
Коробочку яєчок несла;

Передибали хлопці
Та побили яйця в коробці,
Зробили мені біду:
З чим же я на коровай піду?

Знову співають № 4 з відміною в третьому рядку: «Не так з Дунаю, з кирниці». Потім:

6.

Помірно

Дві се-стри-ці ко-ро-вай мі-сять, во-ни йо-го не за-мі-сять.
Дай-те їм го-рі-лоч-ки аж чо-ти-ри ба-ри-лоч(ки)

Дві сестриці коровай місять,
Вони його не замісять.
Дайте їм горілочки
Аж чотири барилочки.

Після цього двоюрідний брат молодого (сват) ллє в тісто горілку, а коровайниці — олію.

Тим часом приходить молода з дружками запрошувати родину молодого на весілля. Зайшовши в хату, вона вітається з матір'ю молодого, цілується з коровайницями — спочатку з старшою, потім з тими двома, що місять тісто, і тоді вже з усіма останніми. Дружки надворі деякий час танцюють. Коли входять в хату, то співають, стоячи на порозі:

7.

Не поспішаючи

Одна

На-до-бри-ве-чір то-му,

Всі

на-до-бри-ве-чір то-му а хто в цьо-му до-му,
ста-ро-му й ма-ло-му, ще й бо-гу свя-то(му)

На добривечір тому, (2)
А хто в цьому дому,

Старому й малому
Ще й богу святому.

Коровайниці відповідають теж співом:

8—7. Здоровенькі були, (2)
За нас не забули,
За нас нагадали,
На добривечір дали.

Так повторюють три рази. Тоді дружки, проспівавши:

9.

Вільно

Доб-рий ве-чір в ва-шій ха-ті, зе-ле-ний я-сен,

Швидше

не бу-ла б я в ва-шій ха-ті,

Повільніше

щоб не ваш син. Зе-ле-ний я-сен

з гіл-ляч-ка-ми,

Швидше

не бу-ла б я в ва-шій ха-ті з дру-жеч-ка-ми.

Добрий вечір в вашій хаті,
Зелений ясен,
Не була б я в вашій хаті,
Щоб не ваш син.
Зелений ясен з гіллячками,
Не була б я в вашій хаті
З дружечками, —

сідають за такий же, як і коровайниці, стіл, що стоїть під іншою стіною в хаті. На ослоні, на покуті, мостять ковдру, там сідає молода, біля неї — її рідна сестра, дружки. Навпроти них садовлять маленьких дівчаток, років 6—8 (з рідні молодої). На цьому весіллі таких дівчаток було 6, дружок — 30 (це все подруги з кутка і дівчата з ланки). На стіл ставлять горілку, солодку воду (ситро) і закуску — капусту, холодець, хліб, пиріжки, згодом — варене м'ясо, кисіль.

Мати молодого сама собі наливає і говорить, звертаючись до молодої:

— Дай боже здоров'я, Танько! — випиває. Потім наливає і дає молодій, навхрест цілуючись з нею. Молода п'є до почесного батька молодого (рідного немає) і цілує йому руку. По цьому

рідна сестра молодої п'є до дружки, своєї сусідки, а та до іншої, і т. д. Так одна чарка обходить весь стіл. Дівчаткам-дітям дають солодку воду. Дружки в цей час співають:

10.

Не поспішаючи

А в го- лу- ба нож- ки то- нень- кі, а в І- ва- на лож- ки ма- лень- кі,

а ви, дружки мо- ло- де- сень- кі, ви бу- де- те го- лод- не- сень(кі).

А в голуба ножки тоненькі,
А в Івана ложки маленькі,
А ви, дружки молодесенькі,
Ви будете голоднесенькі.

11.

Швиденько

Бій- те- ся, друж- ки, бо- га, бу- де- те іс- ти

вдо- ма: ци- бу- лю він- ка- ми, ка- пус- ту ... лов- ка(ми).

Бійтеся, дружки, бога,
Будете їсти дома:
Цибулю вінками,
Капусту головками.

Мати молодого ще раз частує молоду, та відмовляється.

— То ти так будеш робити, як п'єш, — докоряє вона. Тоді молода цілує їй руку і випиває. І чарка вдруге обійшла стіл. Молода частується з родичами молодого — рідною тіткою, двоюрідною сестрою та ін. При всьому цьому присутні тільки жінки та дівчата, чоловіків і хлопців немає. Оскільки в молодого немає батька, дружки співають:

12.

Помірно

Одна — Всі

Ой не- ма то- го йу міс- ті, йа ще в І- ва- на у мис- ці:

ой пше- нич- ний хліб, чер- во- не ви- но на сто- лі пос- тав- ле- но.

Ой нема того йу місті,
Йа що в Івана у мисці;
Ой пшеничний хліб, червоне вино
На столі поставлено.
Ой нема того йа в Львові,
Йа що в Івана на столі;
Ой є що їсти, ой є що пити —
Нікому припросити.

Посидівши деякий час, молода разом з дружками залишає дім молодого і йде далі запрошувати на весілля — сусідів, бо родичів уже запросила.

Тепер починають частувати коровайниць; ті вже замісили тісто, поставили на тепле місце, щоб сходило. Тим часом декілька жінок заходять в хату з калачем. Це прийшла група коровайниць від молодої просити на коровай. Привітавшись, вони цілуються з коровайницями молодого і запрошують їх до себе — до молодої. Така ж група коровайниць від молодого йде і до молодої.

Коровайниць від молодої (7 жінок) садовлять за стіл і частують. При всьому цьому багато дотепів і жартів. Мати молодого починає частування із старшої коровайниці молодої. Потім всі коровайниці миють руки у великій мисці і витирають чистим рушником. Кладуть тісто на стіл, ріжуть на шматки і співають:

13.

Помірно

Бла- гос- ло- ви, бо- же, і о- тець, і ма- ти,

сво- йо- му ди- тя- ті ко- ро- вай зі- бга(ти).

Благослови, боже,
І отець, і мати,
Свойому дитяті
Коровай зібгати.

Вносять деко, мастять його олією; мати молодого робить дві шишки, обвиває їх тістом. Коровайниці співають № 13 — «Бла-

гослови, боже...» — вдруге і втретє. Далі приступає до діжі з тістом двоюрідна сестра молодого — старша коровайниця. Всі інші коровайниці (а їх чотирнадцять: сім від молодої і сім від молодого) сидять за столом, вимішують тісто (кожна свій шматок) і співають «Як ми коровай місили» (№ 4) та «Ой як же я на коровай ішла» (№ 5) поперемінно, декілька раз підряд, а потім:

14.

Прилетіла пава, (2)
На припічку впала
Й у піч заглядала,
Щоб щасливе місце —
Короваєві сісти.

15.

Піч наша та регочеться, (2)
Короваю їй хочеться,
А припічок заливається —
Короваю сподівається.

Коровайниці молодої прощаються і повертаються додому. Коровайниці молодого, продовжуючи роботу, співають:

16.

Світи, боже, з раю
Нашому короваю,
Щоб було виднесенько
Й мережати дрібнесенько.

Працюють злагоджено, красиво, організовано: одна робить троянду з кружал тіста, інша — листочки, ще інша — голубки, шишки і т. д. На низ кладуть товстий корж з тіста, потім по діагоналі, навхрест, — дві круглі качалки тіста, по краях яких прикріплюють голубків, втикаючи їм очі з сушених ягід. Можна тільки подивуватися майстерності коровайниць: поволі-поволі з декількох шарів різних прикрас із тіста виростає висока чотирикутна хлібина, зовні схожа на розцяцькований пиріг.

Співають № 16.

В діжу, де було тісто на коровай, ставлять пляшку горілки і свічку, ввіткнуту в шишку. Свічку засвічують, діжу накривають кришкою і ставлять під стіл. Коровайниці співають:

17.

Старшая коровайнице,
Ой де ж твої майові яйця — (2)
Помастити коровай красно?

Коровай мажуть зверху сирими яйцями.

Тим часом дружба (першої сестри чоловік) намагається

вкрасти горілку з діжі, що під столом. Коли це йому вдалося, він тікає. Тоді коровайниці ставлять другу пляшку, а потім третю (з водою), яку викрадає вже маленький хлопчик (племінник молодого, син рідної сестри).

Співають пісні № 17 і № 16 і ще такі:

18—14. Ніхто не вгадає,
Що в нашому короваї:
Сім мішків муки з млина,
Сім відер води з моря
Ще й півпуда масла,
Яєць півтораста.

19.

Помірно

Ой І- ва- но- ва нень- ка та й по ву- лень- ці
хо(дить), та й по ву- лень- ці хо- дить,
та й по ву- лень- ці хо- дить, сво- їх су- сі- до- чок про(сить).
1) — Та й су- сі- ди, ви го- лу- боч- ки,
та й су- сі- ди, ви го- лу- боч- ки, ой сходь те- ся ви до ме(не),
1) ой сходь-те- ся, сі- дай- те ви в ме- не.

Ой Іванова ненька
Та й по вуленьці ходить. (3)
Своїх сусідочок просить:
— Та й сусіди, ви голубочки, (2)
Ой сходьтеся ви до мене,
Ой сходьтеся, сідайте ви в мене,
Ой сходьтеся та й до мене,
Ой до мого дитяти,
Зробіть йому коровай красний, (2)

Як на небі та й місяць ясний.
Зробіть йому шишечок дрібненьких,
Як на небі зірочок ясненьких.

Коровайниці поспішають кінчати бгання короваю, бо піч уже достатньо напалена. В печі посипають сіллю, «щоб коровай не згорів». Співають № 14 — «Прилетіла пава...», а також:

20.

Не поспішаючи

1) По- ме- ла, друж- бонь- ку, по- ме- ла,
2) щоб тво- я го- ло- ва пе- чі не ме- ла,
3) а як бу- де мес- ти, то бу- де ку- че- ра- ми тра(сти).
1) *для № 113, 121* Ой го- ни- ла та Та- ня 2) *для № 113, 117, 121* І ка- за- ла нам гу- пя- ти,
3) *для № 113* А ні в не- ї в ко- ли- сонь- ці не пла- че,
як по- чу- є му- зи- ки, то ска- че.

Помела, дружбоньку, помела,
Щоб твоя голова печі не мела,
А як буде мести,
То буде кучерами трасти.

Дружба розмітає черінь печі помелом — віхтем, прикріпленим на палиці; потім жартома проводить тим же помелом по ногах коровайниць, а ті розскакуються із сміхом і криком. В коровай втикають дві запалені свічки, які горять і в печі («чия швидше погасне, той швидше помре»); старша коровайниця і кухарка саджають коровай у піч, а коровайниці співають:

21.

Помірно

Йа наш коровай у печі,
Лежить телевань на печі.
Ой встань, телеваню,
Доглянь короваю.
— Таки буду під припічком спати,
Таки буду короваю ждати.

З того тіста, що залишилося від короваю, роблять шишки і калачі і теж саджають у піч. Три коровайниці і сват (дружба) беруть з-під столу діжу, в якій було тісто на коровай, піднімають вгору раз, вдруге і втретє при співі:

22.

Не поспішаючи

Ой пече наша на сохах,
Носимо діжу на руках;
Пече ж наша, пече,
Спечи нам коровай гречний.

Сват забирає діжу, а коровайниці співають:

23—15. Хто буде столики мити?
А хто буде столики мити,
Той буде горілочку пити,
А хто буде вимивати,
То той буде випивати.

Миють столи всі коровайниці, після чого мажуть одна одну мокрими від цієї води пальцями по обличчю і цілуються в губи. Потім старша коровайниця і сват беруть за кінці хустку, ставлять туди миску з водою, якою мили столи, і, винісши на тік, виливають під дерево, що неподалік. Все це супроводжується такою піснею:

24.

Помірно

На тік воду носили (2)
Ще й бога просили:
Роди, боже, жито,
Жито ще й пшеницю,
Ще й рожевії квіти,
Щоб любилися діти.

На току частуються і танцюють. Повернувшись до хати, коровайниці сідають за стіл і починають співати:

25.

Широко

1) В III і наступних купл.

Ой у полі край дороги — рано, рано,
Ой у полі край дороги — та ранесенько —
Лежить камінь мармуровий — рано, рано,
Лежить камінь мармуровий — та ранесенько.
Йа на тому каменьові — рано, рано,
Йа на тому каменьові — та ранесенько —
Два писарі й молодії — рано, рано.
Два писарі й молодії — та ранесенько —
Пишуть листи розлучнії — рано, рано,
Пишуть листи розлучнії — та ранесенько:
Кого із ким розлучити — рано, рано,
Кого із ким розлучити — та ранесенько.
Йа то Ваньку із ненькою — рано, рано,
Йа то Ваньку із ненькою — та ранесенько.

Цю ж пісню повторюють з одміною останніх чотирьох рядків:

Кого із ким ізлучити — рано, рано,
Кого із ким ізлучити — та ранесенько?
А Івана із Танькою — рано, рано,
А Івана із Танькою — та ранесенько.

Згодом приходять родичі — чоловіки і жінки — і разом з коровайницями пригощаються. Цікаво зауважити, що п'ють і закушують мало, для годиться, а все більше співають:

26.

Урочисто

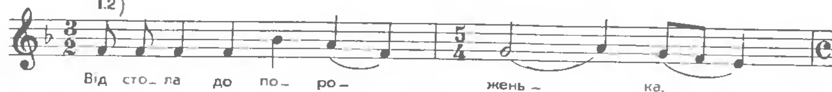

Від стола до пороженька (2)
Втоптана дороженька.
Ваніна ненька топтала, (2)
Вечерю видавала.
З-під кудрявої груші, (2)
Йа від щирої душі.

З-під кудрявого древця, (2)
Йа від щирого серця.

27—21 (V—VIII такти).
А ми доти та не підемо,
Доки його та не виймемо;
Так я буду під припічком спати,
Цього буду короваю ждати.

На стіл подають страви — капусту з м'ясом, м'ясо з гречаною кашею, згодом — голубці, смажену рибу, холодець з риби, холодець з м'яса, пиріжки та ін.; домашньої горілки, пива і ситра на столі теж вдосталь. (На весілля в молодого приготували 15 відер горілки; до революції якщо 3 відрі було, то то вже — багач).

Весь час гомін і пісні. Співають обрядові: № 20, 25, а також необрядові: «Ніч яка місячна», «Ой чорна я си чорна», «Ой у полі дві тополі, одна одну перехитує», «Ой звідси гора, а звідти друга» та ін. Одна із свах зачинає:

28.

Жваво

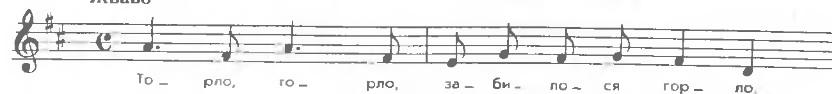

Торло, торло,
Забилося горло.
Треба таки випити,
Щоби його витерти.

29.

Швиденько

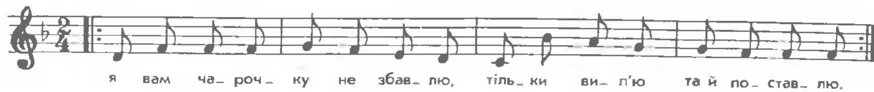

Хилю, хилю помаленьку,
Хтіла трошки — та й усеньку;
Я вам чарочку не збавлю,
Тільки вип'ю та й поставлю...

Після загальних веселощів і жартів коровайниці співають обрядових:

30—14. Старшая коровайнице, (2)
Подивися у віконечко,
Чи високо сонечко;
А як воно рано,
То ще й погуляймо,
А як уже пізно,
Розходьмося різно.

31. Додому, коровайниці, додому, (2)
Бо з'їли коні солому,
А ще поїдять загати, (2)
Поки не вийдемо з хати.
А ми таки та не підемо,
Поки його та не виймемо.

Коровай обережно виймають з печі:

32. Заговорив коровай з печі (2)
Та й до своїх коровайниць:
— Їжте, пийте та ще й гуляйте, (2)
Йа за мене не забувайте.
Йа ви мене та не спаліте,
Межи люди та й пустіте.

Проспівавши:

33.

Зеленеє жито, зелене,
Хороші гості у мене;
Зеленеє жито за селом, } 2
Хороші гості за столом. }
Зеленеє жито, зелене,
Хороші гості у мене;
Зеленеє жито ще й овес, } 2 —
Хороші гості й рід увесь, }

коровайниці встають із-за столу, їм дають по калачеві, і вони з піснями розходяться по своїх домівках. Наостанку співають:

34. Старшая коровайнице... (див. № 30).

* * *

В суботу ввечері, одночасно з тим, як коровайниці печуть коровай, молодий разом з боярами ходить по селу і запрошує на весілля. По тому приходить додому і гуляє разом з товаришами — хлопцями, боярами — у себе дома, в дворі; грає гармонія, хлопці танцюють і співають. Це останній парубоцький вечір молодого.

Пізно ввечері молодий іде з боярами до молодої і справляють там так звану «головицю» — гуляють і розважаються бояри і дружки, хлопці і дівчата, після чого молодий залишається ночувати в молодої, але в іншій кімнаті, ніж молода, нарізно.

НЕДІЛЯ

Рано-вранці молодий повертається від молодої до себе додому. Через деякий час сходяться бояри. Молодий збирається до шлюбу — одягає святковий чорний костюм, білу нейлонову сорочку, краватку, смушеву шапку, зимове напівпальто з шальовим коміром — і йде до молодої; звідси вони разом підуть на реєстрацію шлюбу в сільський клуб. Його благословляє мати (батька немає).

Те ж відбувається в цей час і в молодої. Молодій дружки розчісують коси, вбирають у святкове фіолетове плаття і вінок. Молоду благословляють до шлюбу батько й мати.

УРОЧИСТА РЕЄСТРАЦІЯ ШЛЮБУ

Біля клубу вже давно зібралися люди і чекають приходу молодих. У фойє грає духовий оркестр. Навпроти сцени в клубі стоїть стіл, накритий червоним полотном. На столі — вазони з живими квітами, на підлозі перед столом — килими. Вгорі над сценою лозунг: «В добрий час, на довгий вік!»

Молоді йдуть пішки, їх супроводжує гурт людей. На порозі клубу голова сільради вітає молодих хлібом-сіллю, духовий оркестр грає туш. Роздягнувшись у фойє, молоді проходять до

столу, де їх вже чекає голова сільради і секретар парторганізації колгоспу. Старша дружка стелить рушник, і молоді обоє разом стають на той рушник.

— Дорогі друзі! — говорить голова сільської Ради.— Від щирого серця вітаю вас із радісним днем, днем шлюбу. Сьогодні в вашому особистому житті, в житті ваших рідних, близьких і друзів ваших — велика радість. Сьогодні ви реєструєте свій шлюб. Ви вступаєте в сімейний союз, і віднині цей день буде відзначатися вами як день народження вашої сім'ї. Шлюбні відносини здобувають державне і громадське визнання тоді, коли вони грунтуються на взаємній любові і згоді. Тому перед актом реєстрації шлюбу дозвольте запитати вас: чи за взаємною згодою ви вступаєте в шлюб?

Молоді відповідають:

— Так.

— Чи відомі вам радянські закони про умови одруження?

— Відомі.

— Відповідно до закону Української Радянської Соціалістичної Республіки про шлюб і сім'ю, з вашої згоди і за вашим бажанням, у присутності свідків, друзів дозвольте ваш шлюб тут зареєструвати. Прошу підійти до столу.

Молоді підходять до столу і розписуються. Їм вручають свідоцтво про одруження. Музика грає туш.

Голова сільради пропонує молодим обмінятися обручками, тисне їм руки. Оркестр грає туш.

Далі говорить секретар партійної організації.

— Шановні молоді! Дозвольте мені за старим народним звичаєм зв'язати ваші руки рушником (зв'язує руки молодих рушником). Хай вічним супутником для вас буде щастя, здоров'я, радість і кохання. (Молоді дякують). Хай ваш життєвий шлях буде сонячний, як весняні дні.

Ми розуміємо, що вас привело сюди вірне кохання. Хай це кохання назавжди буде незаплямованим. Будьте вірною радянською сім'єю.

Дозвольте мені від імені правління колгоспу, партійної і комсомольської організації поздоровити вас і вручити цей скромний подарунок (дає постіль — ковдру, простирадла; оркестр грає туш). Дорогі друзі! В наш рідний колгосп вливається нова сім'я. Будь, Іване, гідним механізатором, хай родить у нас хороша пшениця. Тетяно, будь доброю дояркою, якою ти була й раніше!

Потім, звертаючись до присутніх у залі, голова сільради каже:

— Рідні, можете поздоровити молодих.

Близькі родичі (батьки при реєстрації шлюбу не бувають) вітають молодих, оркестр грає туш.

ОБІД У МОЛОДОГО

Після урочистої реєстрації шлюбу молоді, хлопці й дівчата деякий час танцюють у фойє клубу (грає духовий оркестр). Потім всі йдуть до хати молодого. Мати його на порозі вітає молодих хлібом. Входячи в хату, дружки співають:

35—7. На добрий день тому, (2)
А хто в цьому дому,
Старому й малому
Ще й богу святому.

Свахи:

36—7. Здоровенькі були, (2)
За нас не забули,
За нас ізгадали,
На добридень дали.

Так три рази, після чого сідають за стіл: молодий і молода на покуті, біля молодої — старша дружка, біля молодого — старший боярин. Дружки співають за столом:

37.

Рухливо

Ви– ско– чу за стін – ку, на– рву я бар – він – ку,
по– сте– лю по сто– лу. по– див– люсь по ньо – му,
щоб бу– ло зе– ле– не– сень– ко, о– бі– да– ти ве– се– ле – сень(ко).

Вискочу за стінку,
Нарву я барвінку,
Постелю по столу,
Подивлюсь по ньому,
Щоб було зеленесенько,
Обідати веселесенько.

38.

Рухливо

Ми ка– пус– ти та не хо– че – мо
ми ка–пус–ти та не хо– че– мо, а ми лож–ки та не вмо– чи– мо,

Ми капусти та не хочемо, (2)
А ми ложки та не вмочимо,
А дайте нам каші,
Бо ми діти ваші.

Одна заспіває перший рядок, всі інші підхоплюють, звертаючись до молодого:

39.

Возьми ти, Ванька, ложку, (2)
Покажи нам дорожку,
Нехай будем знати,
З ким сіли обідати.

Так само співають і молодій. А потім:

40.

Куховарочко наша, (2)
Не помастена каша;

Йа хто буде кашу мастити,
То той буде здоров жити,
Йа хто буде шкварки хапати,
Той буде завтра вмирати.

41—40. Йа ми каші та не хочемо, (2)
Йа ми ложки та не вмочимо,
Дайте нам колотушки,
Бо ми ваші цокотушки.

Через деякий час молода разом з дружками встає із-за столу і йде до себе додому, а молодий залишається. За столи сідають по черзі родичі, музики, потім сусіди; їх частують. Люди поміж собою жартують, співають, але тепер переважно сімейно-побутових пісень, наприклад: «Де згода в сімействі», а також:

42. Ой жив в селі дядько
Та мав одну дочку,
Він її шанував,
Як ту ягідочку.

Надоїло мужику
Нароблятись сміло:
— Давай приймем приймака,
Нехай робить діло.

А жив в селі парубок,
За багатством гнався,
Він до того дядька
В приймачі попався.

Зацвіла калина
Близько перелазу,
Погіршало приймакові
Ще й з первого разу.

Як прийшов до хати,
Не зна, що робити;
Теща йому відра в руки —
Гей воду носити.

Жінка віник в руки —
Хату замітати,
А тесть дав йому по плечах:
— Виїжджай горати!

Горé приймак, горé,
На шлях поглядає:

— Усі жінки обід несуть,
А моєй чортмає.

Випрягає сірі воли,
А в животі свище.
— Ховай, жінко, вареники,
Бо йде приймачище.

Як прийшов до хати,
Стиха промовляє,
Теща йому із запічка
По дулі суляє.

— Давай, жінко, їсти,
Що ж ти наварила?
— Он під лавкою маслянка,
Киця не доїла.

Як розсердився приймак
Та став жінку бити,
А тесть дав йому по плечах —
Гайда волочити.

Як розсердився приймак
Та став усіх бити,
Тесть у двері не попав,
В вікні опинився.

Теща з переляку
Біжить на дорогу.
— Ой гвалт, люди добрі,
Зять виломив ногу.

Отак, хлопці, знайте:
Хто не вміє битись,
То йдіть ви в приймаки,
Там тоді навчитесь.

ГІЛЬЦЕ

В неділю, коли закінчилось частування сусідів, за столи сідають бояри. Їх 40 чоловік. Молодий в центрі, по обидва боки від нього два старших боярини, а біля них — два малих хлопчики — родичі молодого. В іншому кінці стола розмістилось шість світилок (родички і сусідки молодого, дівчата 14—17 років).

Після першої чарки бояри починають вити гільце: зрубану маленьку ялинку втикають в хлібину; на вершок ялинки

молодий чіпляє дві квітки і закріплює їх, а бояри і світилки співають:

43.

Помірно
Одна
Всі

Ой у бо- ру дзво- ни б'ють, йа в на- шім до- му гіль- це в'ють; і гі- леч- ко в'ють, і го- річ- ку п'ють, і го- рі- лоч- ку, яс- но- зі- роч- ку, нам не да- ють.

Ой у бору
Дзвони б'ють,
Йа в нашім дому
Гільце в'ють;
І гілечко в'ють,
І горілку п'ють,
І горілочку,
Яснозірочку,
Нам не дають.

Потім бояри (в основному два старших) починають уквітчувати та прикрашати гільце паперовими різноколірними стьожками — блакитними, червоними (жовтого кольору не повинно бути), житніми колосками. Світилки співають (починає одна):

44.

Не поспішаючи

Не йдіть, чо- ло- ві- ки, до нас гіль-це ви- ти, зі- в'є-мо ми са-ми кра- ще, як із ва ми. З скрипка ми, з цим-ба- ла- ми, з мо- ло- ди- ми бо- я- ра(ми).

Не йдіть, чоловіки,
До нас гільце вити,
Зів'ємо ми сами
Краще, як із вами,
З скрипками, з цимбалами,
З молодими боярами.

Світилки і бояри разом співають «Ой у бору» (№ 43). Тоді світилки:

45—44. Не йдіть, молодиці,
До нас гільце вити... (Далі слова із № 44).

Бояри: «Ой у бору...» (№ 43).
Світилки:

46.

Помірно

Ой із- ви- ли ми гі- леч- ко,
як два со- ко- ли гніз- деч- ко, із чер- во- но- ї
ка- ли- ни, із зе- ле- но- ї я- ли- ни.

Ой ізвили ми гілечко,
Як два соколи гніздечко,
Із червоної калини,
Із зеленої ялини.

47—15. Ой ти, Ваня, серце,
Викупляй же гільце.
Як не будеш викупляти,
Понесемо продавати (...)

Маленьких хлопчиків, що сиділи біля старших бояр, висаджують через стіл. Починається перепій.

ПЕРЕПІЙ

Бояри співають, звертаючись до матері молодого:

48.

Не поспішаючи

Ма- моч- ко, го- лу- боч- ко, ма- моч- ко, го- лу- боч- ко,
з пов- но- ю пов- ноч- ко- ю, з пов- но- ю пов- ноч- ко- ю
пе- ре- пий же до ме(не) Як я ба- га- тий бу- ду,
щас- тяч- ком, здо- ров'- яч(ком).

як я ба- га- тий бу- ду, я за вас не за- бу(ду)

Мамочко, голубочко, (2)
Перепий же до мене,
З повною повночкою, (2)
Щастячком, здоров'ячком,
Як я багатий буду, (2)
Я за вас не забуду.

Молодий стоїть біля гільця за столом, тримає тарілку хусткою, а на тарілці — чарка. Старший бояринналиває в чарку пива. Світилки співають:

Мамочко, голубочко... (№ 48).

Цю ж пісню співають світилки разом з боярами до сестри, брата, до всіх родичів, спочатку рідних, потім двоюрідних — навіть до маленьких хлопчиків: «Сестричко, голубочко», «Братіку, голубчику», «Тіточко, голубочко», «Капуцину, голубчику» (так прозивають по-вуличному брата), «Братова, перепою», «Бабуню, голубочко», «Дядечку, голубчику», а тоді вже до сусідів: «Сусіде, перепою» і т. д.

Молодий перепиває з кожним, з хлопцями й чоловіками при цьому цілується. Ті, що перепивають, беруть чарку хусткою і, пригубивши, ставлять її на тарілку. Під час перепивання кожний кладе в окрему тарілку гроші.

49—15. Ви, родино, не пишайтеся,
За одвірки не ховайтеся;
Просим вас до хати,
З молодим перепивати.

50—48. Родино, перепою, (2)
Перепий щастя й долю;
Як я багатий буду, (2)
Я за вас не забуду.

Біля молодого садовлять маленького хлопчика років 4—5 (з рідні). Світилки:

51.

Повагом

Га- дай- те, бо- я- ри, га- дай- те,

Гадайте, бояри, гадайте,
По червоному скидайте,
Треба Йванові чобіток
І золотеньких підківок.

В цей час бояри і світилки кладуть на тарілку дрібні гроші. Після перепою подають на стіл страви, часгуються і співають популярних сучасних пісень: «Черемшину», «Верховино, мати моя», «Рушничок» та ін.

ПО МОЛОДУ

Через деякий час, уже надвечір, молодий з боярами й гільцем іде до молодої забирати її до себе. Гільце несе старший боярин. Їх супроводжує великий гурт людей, родичів, сусідів і взагалі цікавих. Перед відходом мати молодого дає дрібні гроші старшому сватові, на які він буде викупляти подушки в молодої. Свати — батьки молодих — домовилися між собою, що з матеріальних міркувань у молодої не будуть ні перепивати, ні дарувати.

Надворі вже вечір. По дорозі до молодої свахи співають:

52.

Ой попід лужок битая доріженька, (2)
Тудою пройшов той Іван з боярами. (2)
Йому калина дорогу заступила. (2)
Вийняв шабельку, став калину рубати, (2)
Стала калина до нього промовляти: (2)
— Ой не рубай мене голою шабелькою, (2)
Обмотай мене чорною китайкою. (2)
Не для тебе ця калина саджена, (2)
Тільки для тебе Тетяна споряджена. (2)

Молодий з гільцем і боярами, з свахами прийшов під ворота до хати молодої. Там стоять декілька хлопців з кутка молодої і, не пускаючи його в двір, вимагають викуп. Їм дають якісь гроші, але мало, і ті не згоджуються пускати за таку ціну. Починається торг. Доходить до того, що одні на одних замахуються кулаками. Свахи молодого в цей час співають:

53—15. Що це за голота (2)
Вийшла за ворота?
За чарку горілки
Не пускає до дівки.

Нарешті дійшли згоди, і молодий разом з іншими заходить у двір. Тут його зустрічає мати молодої і запрошує до хати. Старший боярин зриває дві квітки, що на вершечку гільця молодого, і несе гільце в хату. Свахи співають:

На добрий день тому... (№ 35).

Їм відповідають з хати:

Здоровенькі були... (№ 36).

Бояри вже на порозі ламають гільце молодого і кидають його на ліжко молодої. Раптово, насильно схоплюють і гільце молодої, що стоїть в неї на столі (тут же за столом сидить молода з дружками), і теж з розгону кидають його туди ж.

Біля молодої (на покуті) сидить також три малих (років трьох-чотирьох) хлопчики і один — років десяти з макогоном. Цей старший (двоюрідний брат молодої) *продає* сестру. Починається *викуп*. Хлопчик править велику суму, йому дають дрібні гроші і намагаються силою сісти біля молодої. Тоді він замахується на них макогоном. Ця купівля-продаж триває довгенько, не без жартів і дотепів. Зрештою молоду викупили. Молодий сідає біля неї і цілує її; поруч з ним сідає старший боярин і світилка, яка запалює свічку й тримає букет квітів.

Молода починає дарувати дружок биндами з свого вінка. Вони в цей час співають:

54.

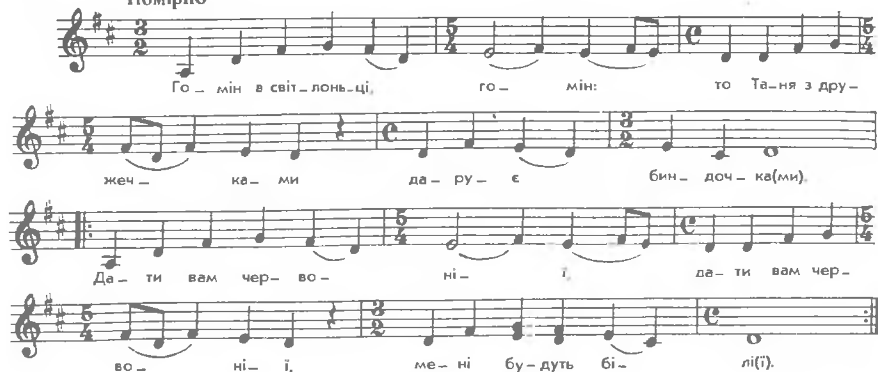

Гомін в світлоньці, гомін:
То Таня з дружечками
Дарує биндочками.
Дати вам червонії, (2)
Мені будуть білії.
Червонії ровонії, (2)
Мені будуть білії.

Рідна сестра молодої співає, звертаючись до молодого:

55—15. Зятю мій коханий, (2)
Ти ж мені не поганий,
Ти ж мою сестру любиш,
Ти ж мені бинду купиш —
Сяку-таку червонесеньку
За сестрицю молодесеньку.

(Ті бинди, що залишаться, молода забере з собою до молодого). Дружки:

56.

Не поспішаючи

Дружка на шовку стояла,
Боярина частувала:
— Ой бояре, бояриночку,
Прошу тебе на горілочку,
Та не знаю, як тебе звати,
Але буду частувати!

Одночасно з співом старша дружка частує старшого боярина, той хоче її поцілувати; таки цілує, хоч вона пручається і червоніє, засоромлена. Після цього старший боярин уже сидить із старшою дружкою. Інші дружки так само частують бояр, а ті цілуються з ними і сідають біля них. Дружки співають молодому:

57.

Помірно Жвавіше

Не сиди, Ваньку, боком, (2)
Щось тобі ненароком,
Присунься близенько,
Щоб було веселенько.

Цю ж пісню співають і молодій («Не сиди, Танька, боком»). Молодий і молода сидять на покуті і розмовляють між собою. Свахи:

58—44 (крім III—IV тактів). Їли дружечки, їли,
Півтора вола з'їли;
На столі ні кришечки,
Під столом ні кісточки.

Дружки:

59—44 (крім III—VI тактів).

Де той дядько Йосип,
Що горілку носить?
Під полою тисне,
Вона йому скисне.

Де той дядько Йосип,
Що горілку носить?
Хай носить, не носить,
Нам горілки досить.

Свахи:

60.

Помірно

1) Одна — Всі

Від сто– ла до по– ро– га, від сто– ла до по– ро– га втоп– та– на– я до– ро(га).

1)

Від стола до порога (2)
Втоптаная дорога,
Таніна ненька втоптала,
Й вечеряти подавала.

Дружки:

61—60. Та вже вечеря на столі, (2)
Таніна ненька надворі.
Вийди, ненько, з сіней до хаги, (2)
Проси нас вечеряти.

62—39. Візьми ти, Ваню, ложку, (2)
Покажи нам дорожку,
Нехай будемо знати,
З ким сіли вечеряти.

(Так само звертаються і до молодої). Дружки, прощаючись з молодою:

63.

Швиденько

Одна — Всі

Ско– чи– ла ка– креч– ка з по– ро– га, бу– вай, бу– вай, то– ва– риш– ко, здо– ро– ва.

Скочила качечка
З порога,
Бувай, бувай, товаришко,
Здорова!

64.

Помірно

Одна — Всі

Бу– вай, бу– вай, то– ва– риш– ко, ми вже йде– мо, ми та– ко– і то– ва– риш– ки не... не най– дем.

Бувай, бувай, товаришко,
Ми вже йдемо,
Ми такої товаришки
Не найдем.

Хоч знайдемо товаришку,—
Не такую,
Розкажемо щиру правду
Та й не всюю.

Старша дружка (рідна сестра молодої) «продає» подушки молодої свату молодого: «Я вам дурно подушок не віддам. Піввідра горілки давайте». Сват жартома борюкається з нею, але вона все-таки подушок не віддає. Тоді три свати кидають їй дрібні мідні гроші, говорячи: «Це мідні, щоб не були бідні», а потім 1 карбованець: «Це бумажні, щоб були всі поважні».

Та ж в свою чергу рішуче, нарочито серйозно заявляє: «Сто рублів хочу! Не кидайте дрібних!» Свахи співають:

65—51. Горілки, свату, горілки,
Було б не брати в нас дівки,
Було б не робити молодиці —
Полетіли горшки з полиці.

Свати молодого забирають з собою «куплені» подушки, молоду і десь опівночі йдуть до дому молодого. Поки вони збираються в дорогу, свахи між собою частуються і співають:

66. Грай, гармонія,
Грай, баян,
Поки прийде
Мій Іван.

67. Ой як прийшов
Гармоніст, гармоніст,
Він цибулю добре їсть,
І по вулиці іде,
І кричить: «Цибуля де?»

68. Бригадир, бригадир,
Ти сідай в куточку,
А я скажу чоловіку:
Підсипала квочку.

А мій чоловік
Та догадливий був:
Як заглянув під піл,
Аж там сидить бригадир.

А як взяв він ремінця
За обидва кінці,
Досталося бригадиру,
А ще більше — жінці.

69. Ой горілко смаковита,
Я за тебе сім раз бита,
Сім раз бита і ще буду,
Но за тебе не забуду.

70. Ой їде бригадир
Та й на сивому коні:
— Іди, дівко, в поле жати,
Будеш мати трудодні[...]

Співають також народних пісень «Ой куме, куме, добра горілка», «Ти ж мене підманула, ти ж мене підвела» та ін.

ПОКРИВАННЯ МОЛОДОЇ

Пізно ввечері молоді разом з свахами й сватами прийшли до хати молодого. Свахи, стоячи перед дверима хати, співають:

71. Ой вийди, вийди,
Іванкова мати, з хати,
Засвіти свічку
Ясну, восковую.

Мати молодого виходить, запрошує їх до хати. Принесену постіль молодої — дві подушки і простирадло, вишиті різнокольорною заполочю, ковдру — кладуть на ліжко.

Молодий і молода сідають за столом на покуті. Починається покривання молодої. Дві свахи, взявши тернову вишневу хустку за чотири кінці і піднявшись на ослін, на якому сидять молоді, махають рівномірно цією хусткою над головами молодих, то піднімаючи її, то опускаючи, і співають:

72.

Я ж тебе, сестрице, покриваю,
Щастям-здоровйом наділяю,
Щоб ти була здорова, як вода,
Щоб ти була багата, як земля,
Щоб ти була весела, як весна,
Щоб ти була така гожа,
Як у саду повная рожа.

(При останніх двох рядках одна із свах пританцьовує).

Так повторюють вдруге і втретє.

Тоді ці ж дві свахи розбирають на молодій фату (велін) і вінок (в цей час молодий відсідає вбік, і з нього знімають пришпилену до костюма квітку). Молоду розбирають повагом, не поспішаючи, при декількаразовому співі свах:

73.

Поволі розбирайте, (2)
Ви її не шарпайте;
Як ми її вбирали,
Ми її не шарпали.

Знятий з молодої вінок свахи віддають малесенькій дівчинці (дружечці):

74—51. Поганая калинонька без ягідок,
Поганая та Таня без биндочок;
Краща була калинонька з ягідками,
Краща була та Таня з биндами.

(Цю пісню співають тричі).

75.

Не поспішаючи

Одна

Чі- лоч-ка до ло- ба

Всі

не при-ста- є,

по- ло- ви-на ли- чень-ка не ста- є,

по- ло- ви-на ли- чень-ка ли- неть- ся,

вже ж тво- є ді- ву- ван- ня ми- неть- ся,

Пiш-ло тво- є ді- ву- ван- няч- ко в чис- те по- ле на гу- лян-няч(ко).

Чілочка до лоба не пристає,
Половина личенька не стає;
Половина личенька линеться (линяє)[1],
Вже ж твоє дівування минеться[2].
Пішло твоє дівуванячко
В чисте поле на гулянячко.

76—51. Кидайся ти, Таню, кидайся,
Чужим людям зав'язатись не дайся;
Дадуть тобі чужі люди догану,
Що тобі в каптурі погано.

77—15. Каптур на полиці
Витріщив очиці,
Витріщив оченята
На Танині косенята.

[1] Вар.: немає.
[2] Вар.: минає.

Свахи хочуть зав'язати волосся молодій хусткою, та не дається. Знову співають «Кидайся ти, Таню», «Поганая калинонька». Запнувши молоду хусткою:

78—15. Зробили ми діло,
Аж нам чоло впріло;
Ви на бога гляньте,
Нам горілки дайте.

79—15. Ой що ж то ми хтіли,
То те ми зробили:
З хліба — паляницю,
З Тані — молодицю;
З паляниці — хліба,
А з Івана — діда.

Бинди (стрічки) з свого вінка молода віддає маленьким дівчаткам — дружкам.

Покривши молоду, свахи наливають горілки і частуються між собою; п'ють до молодої, а та — до молодого; поцілувавшись, свахи сідають на свої місця, а молодий сідає поруч з молодою.

В цей час заходить рідня молодої — батько, мати і родичі. Свахи співають (сумно):

80—2. Ой тихо, тихо Дунай воду хитає, (2)
А ще тихіще мати дочки питає: (2)
— Ой доню моя, чи ти їла, чи пила? (2)
— Якби я їла, то я б так не змарніла, (2)
Якби я пила, весела б ходила. (2)

Батько, поклавши хліб на стіл і повітавшись, сідає з боку від молодого, мати — з боку від молодої, жінки — поруч з матір'ю, чоловіки — поруч з батьком, в залежності від того, наскільки близькі родичі. Свахи співають:

81—16. Здвигнулися стіни, (2)
Як сватове сіли,
А ще лучче здвигнуться,
Як горілки нап'ються.

На стіл ставлять горілку і різні страви. Починається частування при безперервному співі свах:

82.

Швиденько

Ой сваш- ко мо- я, ти го- луб- ко мо- я, ой про- сю я те- бе

Сваха свахи просе,
Хусточку в руках носе:
— Ой свашко моя,
Ти голубко моя,
Ой просю я тебе
Та на курятину,
Та на гусятину,
Та на тії лебеді, лебеді,
Що плавають по воді, по воді,
Та на тії куропатки,
Що ходили коло хатки.

83—15. Сваха в свахи зажурилася — (2)
Кажуть люди, що напилася;
А я в свахи не напилася,
За дочкою зажурилася.

84—1. Йа в нашої свахи (2)
Солом'яна хата,
А сволок з берези,
Ми свахи тверезі.

85—12. Ой нема того у Львові,
Ой що у свахи на столі,
Ой є що їсти,
Ой є що пити,
Та нікому припросити.

86—15. Ой свахо моя перепілочко,
Ой випиймо, моя зірочко.

86а.

Свашко моя, (2)
Свашко любленая, (2)
Чого в тебе фартушина
Не підрубленая? (2)

Треба тую фартушину
Та й підрублювати, (2)
Треба тую горілочку
Та й поцуплювати. (2)

87.

Половиночку
За родиночку,
А за милого сім —
Що старається всім.

Старається йу комору,
Старається і в обору,
Старається — повна скриня,
Щоб я була господиня.

88.

Швиденько

А я повну випивала,
В гарбузинні ночувала;
Оце тобі гарбузиння:
Де лапнуся, буде синя.

89.

Помірно

Ой свахо, свахо, горілки!
Та було б не брати в нас дівки,
Та було не робити молодиці, —
Полетять горшки з полиці.

Свахи молодої качають матір молодої на руках:

90.

Свашко моя, свашко моя,
Свашко моя [1] мила, (2)
Я ж для тебе, свашко-пташко,
Горобчика вбила. (2)
Із крилець холодець,
З головки печеня, — (2)
Оце тобі [2], свашко-пташко,
Готова вечеря. (2)

91—57. Їжте, сватове, їжте, (2)
Аж у долоні ріжте,
Щоб тоді не казали,
Що їсти не давали.

92—15. Йа в нашої свахи (2)
Все мокра та мокра (2)
Скатерка на столі.

Йа в нашого свата (2)
Все стоїть, все стоїть (2)
Горілка на столі.

Йа в нашої свахи (2)
Лохмата, лохмата (2)
Грядочка цибулі.

[1] Вар.: Ти ж мені.
[2] Вар.: І для тебе.

93—87. Йа чарочка гарна,
Горілочка добра;
Якби мене припросили,
Я випити годна.

94—87. Ой свашко-пташко,
Не робімо тяжко,
А робім поволі —
Буде з нас доволі.

95—87. Ой випила, вихилила,
Сама себе припросила,
А я доброго роду,
П'ю горілочку, як воду.

96—87. Ой сяду я, надуюся
І не буду пити,
Оглянуся кругом себе,
Чи будуть просити.

97.

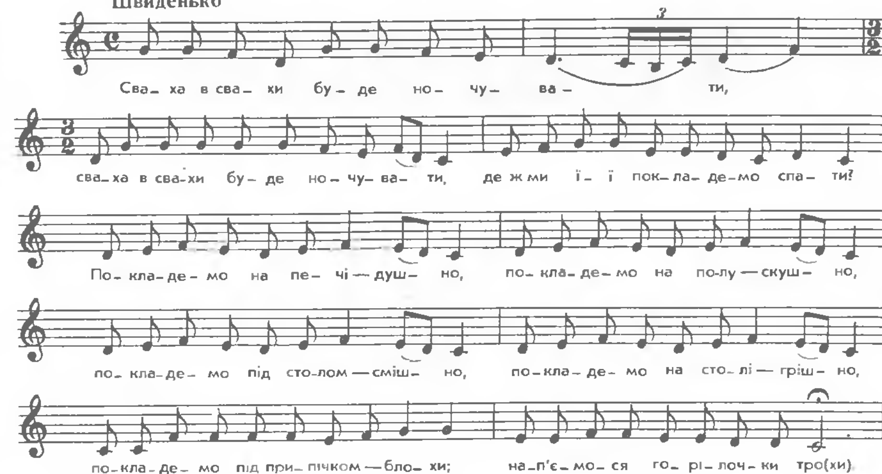

Сваха в свахи буде ночувати, (2)
Де ж ми її покладемо спати?
Покладемо на печі — душно,
Покладемо на полу — скушно [1],

[1] Вар.:

Покладемо під припічком — скушно,
Покладемо на землі — блохи,
Нап'ємося горілочки трохи.

Покладемо під столом — смішно,
Покладемо на столі — грішно,
Покладемо під припічком — блохи;
Нап'ємося горілочки трохи.

98—14. Ой дивно нам, дивно, (2)
Десь свахи не видно,
Сховалась в комору,
Тільки видно ногу;
Там миші шелестіли,
Вони сваху з'їли.

99—15. Наша сваха да не п'яниця, (2)
У коморі не ховається, —
Пішла до комірки
Точити горілки.

100—15. А в нашої свахи (2)
Солом'яна хата,
Сволок череп'яний;
Не думайте, що ми п'яні.

101.

Пийте, мамуню, повну та й повну;
Гарні діти маєте ще й оченьки чорні.
Пийте, мамуню, не впивайтеся,
Гарні діти маєте, величайтеся.

ДАРУВАННЯ

Пізно ввечері починають перепивати і дарувати. Молоді встають. Молодий наливає чарку, що стоїть в тарілці, яку молода тримає хусткою. Кожний, перепивши (чарку беруть всі хусткою), цілується з молодою в губи і дає їй подарунок, який вона вішає через плече або кладе на стіл. Починає дарувати рідна мати молодої. Перепиваючи і даруючи, приказують (за кожним разом пригравє гармонія):

М. Пимоненко. Викуп молодої.

— Даруємо вінок цибулі, щоб не давали один одному дулі.
— Дарую одіяло, щоб ніколи личко не линяло.
— Дарую корзину суниць, щоб не любив чужих молодиць.
— Дарую гроші бомажні, щоб були поважні.
— Дарую вінок часнику, щоб любилися до смаку.
— Дарую хустину, щоб закутати до року дитину.
— Дарую плуга й рала, щоб мали сина генерала.
— Дарую просту березу, щоб любив жінку п'яну й тверезу.
— Дарую пеньківський ліс; скільки в тому лісі пеньочків, щоб стільки мали синочків.
— Дарую дві клуні: в одній жито молотити, в другій діти родити.
— Дарую матроску, щоб мали дочку до року.
— Дарую вербу гіллячисту і козу волосисту.
— Дарую скатерку і шматок ряднини, щоб скоро були родини.
— Дарую горобця, щоб мали хлопця-молодця.
— Дарую матроску рябеньку, щоб було життя миленьке.
— Дарую сову, що на бойківськім[1] ставу, а ти за нею погонися і більше не женися.
— Дарую перкалю, щоб мали до року Галю.
— Дарую мірку гороху, щоб мали хлопчика до року.
— Дарую копу жита, щоб не була ніколи бита.
— Дарую корбу, щоб навесні наділити норму, та ін.
(Ряд приповідок, з неприхованим еротичним змістом, не подаємо).

Переливши й подарувавши, співають:

102.

Широко

Одна — Всі

Ой у по– лі дві то– по– лі, од– на од– ну пе– ре– хи– ту– є, а в ко– за– ка дві дів– чи– ни, од– на од– ну пе– ре– пи– ту– є.

Ой у полі дві тополі,
Одна одну перехитує,
А в козака дві дівчини,

[1] Куток села.

Одна одну перепитує:
— Подружечко любесенька,
Чи бачила мого милого?
— Ой бачила ще й видала,
Ще й трошечки з ним постояла.
— Подружечко, любесенька,
Чи за мене не розпитував?
— Тяжко зітхав, мене питав,
Чого вчора не виходила.

103—51. Не гнися, свату, не гнися:
Єсть у тебе на оборі телиця,
Веди її на ярмарок та й продай,
А нам горілки таки дай.

104—75 (IX і X такти). Ой дайте нам горілочки
Аж чотири барилочки,
А ми доти та не підемо,
Поки її та не вип'ємо.

105—26. На солодкім медочку (2)
Пропила мати дочку;
Пропила — не впилася, (2)
А вже дочки позбулася.

Співають також різних побутово-родинних пісень.

ПРИДАНИ

У понеділок вранці молодий з молодою, які ночували у родичів, приходять до дому молодого. Свахи, що в цей час уже снідають, співають:

106.

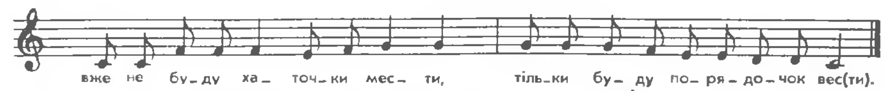

Хвалю бога, сина оженила, (2)
Хвалю бога, невістки дождала;
Вже не буду ні в печі палити,
Вже не буду ні в діжі місити,
Вже не буду хаточки мести,
Тільки буду порядочок вести.

107.

Як палила в печі, так буду,
Як місила діжу, так буду,
Тільки тая слава,
Що невістки дочекала.

Танцюючи, звертаються до матері молодого:

108—101. Пийте, мамуню, не впивайтеся;
Гарні діти маєте,— величайтеся;
Пийте, мамуню, повні та повні,
Гарні діти маєте ще й оченьки чорні.

Сходиться вся родина молодого, близькі сусіди; всі засідають за столи, бенкетують; співають:

109—87. Ой дай, боже, жити,
Горілочку пити,
І горя не мати,
Дома ночувати,
І на лавці лягти спати,
А з-під лавки встати.

110—87. Я горілку пила
І свій розум мала,
Я на лавці лягла спати,
А з-під лавки встала.

111—87. Ой тепер я висока,
Ой тепер я широка,
Ой тепер я гладка стала,
Бо невістки дочекала.

112—15. Йа на городі зілля, (2)
А в нас в хаті весілля,
На городі зеленесенько,
А в нас в хаті веселесенько.

113—20. Чи чули ви, люди добрі, таку новину?
Потеряла та Ганя дитину.
Йа Варка зблизнила:
Привела дочку й сина.

Ані її в животинці не боліло,
Ані її в головоньці не шуміло,
Ані в неї в колисоньці не плаче,—
Як почує музики, то скаче.

114.

Ой чи чуєш, бобре,
Як з синочком добре:
Не взувала, не вдягала —
Собі дочку придбала.

Ой чи чуєш, бобре,
Як з дочкою недобре:
І взувала, і вдягала,
Добрим людям віддала.
Сама буду спотикатись,
Будуть люди засилатись.

По полудні молодій в дім молодого приносять її родичі їсти: яєчню (смажену), горілку, калач. Разом з ними приходять *придани* і несуть з собою пляшку зафарбованої в червоне води й чарку, зроблену з червоного буряка, а також тягнуть на мотузці опудало зайця і підганяють лозиною (ніби корову). Прийшовши перед ворота молодого, співають:

115—14. Десь наша перепілочка, (2)
Що з нами їла й пила,
Від нас полинула,
А ми її слідок знайшли
І за нею слідком прийшли.

116.

Водою качки пливуть,
Горою придани йдуть,
Горою, долиною,
За свею родиною.

117—20. Десь наша гусочка із значком
Полетіла ще звечора з гусачком,
А ми її слідок знайшли
І за нею слідком прийшли.

Перед дверима хати свахи молодої:

118—57. Вийди ти, Таню, вийди, (2)
Не роби собі кривди,
Сядь собі на помості
Клич приданові гості.

Свахи молодого:

119—15. Нема Тані вдома, (2)
Пішла в поле жати
За покришку маку,
За кусок пастернаку.

Обидві пісні («Вийди ти, Таня, вийди» і «Нема Тані вдома») повторюють знову. Після цього виходить з хати літня жінка, розмальована червоним буряком, підведена сажею, в дранті, одягнена за «молоду». Придани, побачивши її, вимагають справжньої молодої:

120—15. Ой є Таня вдома, (2)
Сидить кінець стола,

В віконце поглядає,
Придани дожидає.

Зайшовши до хати, придани сідають за стіл. Переряджені в «молоду» й «молодого» чоловік і жінка сідають в центрі і, жартуючи, вдають, ніби частуються принесеним: п'ють з бурякової чарки підфарбовану в червоне воду, «їдять» шкаралупу з яєць. «Молодий» примушує «молоду» доїти «корову» — опудало зайця, що на столі. Та «не вміє». Він, удавано розгнівавшись, кричить: «Тобі, Тетяно, подарували вчора корбу, щоб робила норму!» Після недвозначних грубуватих жартів і натяків підставні «молодий» і «молода» виходять з-за столу, а натомість сідають справжні молоді й гості, частуються і співають:

121—20. Ой гонила та Таня до череди
І казала нам гуляти до середи,
Від середи до суботи,
Щоб не було з нас роботи.

122—87. Ой їж, коли хоч,
Незатираний борщ.
Бо я така бабула,
Що затерти забула.

123. Ой випила б чарочку,
Та я буцім не хочу;
А я свої гостоньки
Та ще трошки подрочу.

124. Ой вип'ю їдну, та не можу,
Випила б другу, та не можу,
А як вип'ю двадцять штири,
Тоді стану саме в силі —
Затанцюю.

125. Ой на горі вишня
Стала посихати;
Як хочете, щоб випити,
Треба проспівати.

126. Ой дуду, ой дуду,
Вродилася на біду,
Соломою палила,
Горшком воду носила.

127. Летіла сорока
Та впала на гвоздь;
Як вип'є хазяїн,
Так вип'є і гость.

128. Чарка горілки —
То здоров'я моє,
А другая чарка —
Безголов'я моє [1].

ДО КРИНИЦІ

Підставні «молоді», придани з музиками й танцями йдуть з відрами до криниці по воду. По дорозі свахи співають:

129. По воду ідемо, (2)
Молоду ведемо,
Молодую, молодесеньку,
Як ягоду, червонесеньку.

130. Ой ти, кума, і я, кума,—
Одної натури,
Виносили до корчомки
Чубатії кури.

Несу кури, несу кури,
А всім людям дивно:
Закриваю, затуляю —
Таки чуба видно.

Біля колодязя підставний «молодий», витягши відро води, хоче облити нею людей; ті розскакуються з вереском — холодно ж (влітку обливають всіх підряд); тоді він виливає воду на дорогу. Тут же підставні «молоді» танцюють з відрами, повними води, частуються і закушують.

Згодом до криниці з відрами приходять і справжні молоді. Свати їх частують горілкою і дають пирога. Молодий витягає двоє відер води, і молода несе їх повні вулицею до хати молодого.

Придани, повернувшись від криниці, прощаються з родиною молодого і йдуть до дому молодої. В молодого залишаються його родичі і гості і продовжують розважатися: витягають ступу на середину двору, насипають туди маку і по черзі товчуть його (зачинає товкти молодий, потім — молода, а тоді вже свати). Люди, що оточили ступу, жартуючи, дорікають молодого й молоду за невміння товкти.

[1] Виконавці цих пісеньок назвали їх весільними частушками.

ВАРЕНИКИ З МАКОМ І З КАЛИНОЮ

В цей час жінки місять прісне тісто на вареники: вареники варять з маком (обов'язково) і з калиною чи з вишнями, перев'язуючи їх попарно червоною ниточкою (це коли молода зберегла цноту до шлюбу). Потім зав'язують їх в білу хустину і відносять до батьків молодої. Якщо ж молода не зберегла цноти до шлюбу, то вареники варять з цибулею і прилюдно годують ними батьків молодої.

Жінки, що сидять за столом, співають:

131.

Помірно

Ка- жуть ме- ні лю- ди- су- сі- ди,
що до ме- не бра- ті- чок і- де: я ж йо- го жда- ла,
всю ніч- ку не спа- ла, во- ро- та по- від- чи- ня(ла)

Кажуть мені люди-сусіди,
Що до мене братічок іде;
Я ж його ждала,
Всю нічку не спала,
Ворота повідчиняла.
А братічок їде та їде,
Ворота минає, минає;
Ніченька темна,
А зіронька ясна,
Яка ж я нещасна[1]...
...А матінка їде та їде,
У двірець в'їжджає
І за горе питає.
Ніченька темна,
А зіронька ясна,
Яка ж моя доля прекрасна.

В понеділок ввечері у молодого *роздають коровай.* Три свати, перев'язані рушниками, стоять за столом: один з них крає коровай на маленькі шматочки (підошву не зачіпає, то — музикам), другий тримає дві тарілки, третій кладе в кожну тарілку по шматочку короваю. Молодим обережно вирізають з середини короваю троянду. Старший сват вигукує: «Прошу молодого і молоду на чесний подарок!» Молоді, підійшовши, беруть шматок короваю, молода цілує свата, молодий тисне йому руку. Музики приграють. Далі сват запрошує всіх родичів по черзі (спочатку близьких). Мати молодого сидить за столом і підказує, кого викликати. Деякі, взявши коровай, пританцьовують, деякі кажуть: «Спасибі молодому і молодій за цей перевіз, щоб поцілувала жінка в ніс». Коли вже всі обдаровані, сват бере спід від короваю (підошву) і віддає музикам, але спочатку танцює з ним, а ті йому приграють.

Після роздачі короваю молода перев'язує двом маленьким хлопчикам (близьким родичам) шапки червоною стрічкою, і вони несуть її батькам зав'язані в білу хустку, зверху якої прикріплені дві червоні квітки, вареники з калиною.

Весілля продовжується й далі, протягом тижня у вівторок — *циганщина,* в середу — *ложки миють,* в четвер — *горшки шкрябають,* в п'ятницю — *обідають,* в неділю — *потрусини.*

В наступну неділю родина молодого йде до родини молодої (або навпаки, залежно від домовленості) і справляють *гості.*

[1] Далі повторюється куплет спочатку, тільки замість «братічок їде» співають «сестра», «милий».

ПОКУТСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ

Текст і мелодії записав М. В. Гушул в селі Рожнів Косівського району Івано-Франківської області. 1968 Музикальна редакція З. І. Василенко

Коли парубок одержав згоду дівчини на одруження, то домовляється з нею про день, в який буде посилати *старостів*.

Старостами обирають двох чоловіків старшого або середнього віку з найближчої рідні. Коли стемніє, парубок разом з ними, батьком та ще двома-трьома чоловіками старшого віку (родичами) ідуть до дому дівчини.

Просячись до хати, старости говорять батькові дівчини, що вони ловили куницю в лісі і що слід їх привів до цієї хати. Батько відповідає, що куниці в його домі немає, але шукати її не заперечує і просить всіх до хати. В хаті старости «пізнають» куницю — красну дівицю, яку вони ловили, і заявляють про це господареві дому. «Здивований» батько дівчини просить гостей до столу з тим, щоб в усьому розібратись та дати відпочити гостям з дороги. Гостей частують. На знак згоди вийти заміж за цього хлопця дівчина дарує старостам по рушникові. Батьки домовляються про день весілля та про те, де будуть жити молоді після одруження: в домі батьків парубка чи дівчини (в переважній більшості молоді після одруження живуть в домі батьків парубка). Десь аж під ранок старости з парубком та його батьком повертаються додому.

Весілля призначають через 1—2 місяці після приходу старостів. Весь цей час іде на підготовку до весілля. Молоді подають заяву до загсу. В домі парубка і дівчини білять, фарбують, поправляють старі або роблять нові огорожі, роблять необхідні меблі, купують свиню й теля на холодці, якщо нема своїх, і ін. Парубок купує собі й нареченій золоті обручки. Дівчина з матір'ю готують посаг: шість великих подушок з вишитими або витканими напірниками (розміром приблизно 1 $м^2$), перину, ліжник, килими, ковдри, покривала, рядна (верені), скатертини, кілька десятків вишитих або тканих рушників та інше, а також *дари* — подарунки рідним та родичам нареченого (про них буде далі).

Дівчина власноручно вишиває нареченому сорочку, в якій він піде до шлюбу, та дві невеличкі хустинки, які молодий триматиме в руках, коли, взявшись за них, світилки поведуть його до шлюбу.

Десь за тиждень до весілля молодий просить когось із двоюрідних дорослих братів на *старшого дружбу*, 10—15 *дружбів* (інших двоюрідних братів та товаришів), двох *світилок* (рідних або двоюрідних сестричок віком 5—10 років) та *весільну матку* (жінку середнього віку з найближчої рідні). Молода запрошує *старшу дружку*, таку ж кількість дружок, як у молодого дружбів, двох братиків того ж віку, що і світилки, та *весільного батька* [1].

У переддень весілля для танців у молодого і в молодої на подвір'ї роблять настил з дощок (приблизно розміром 70—80 $м^2$.). Над ним роблять тимчасове легке перекриття з щільної тканини (на випадок негоди), з трьох боків обвішують килимами, ліжниками, під ними ставлять лави, проводять освітлення, прикрашають смерековими гілочками та паперовими квітами.

Приготуванням наїдків разом з матір'ю молодого (молодої) займається кухарка, якій за це дають відповідну винагороду. Крім куплених напоїв та наїдків на весілля печуть колачі [1] (калачі) [2], готують студенець, домашні ковбаси, буженицю, різні салати, борщ, компоти та солодке печиво. Роблять оригінальну гостру закуску з квашених цукрових буряків з грибами, приправлених спеціями, голубці з кукурудзяної крупи, начинку з сиром, бринзою або м'ясом та ін.

Весілля триває 4—5 днів. До нього готуються також і гості, які наперед знають, що будуть запрошені, бо звичай велить обов'язково скликати усіх, навіть далеких родичів, сусідів, друзів, колег по роботі. Тому на весіллі буває в середньому 200—250 осіб. Гості готують калачі або вінки добірних качанів кукурудзи, з якими прийдуть на весілля. Дружки вишивають по дві хустинки, які вони в час весілля повинні подарувати дружбам.

ДЕНЬ ПЕРШИЙ (ЗАЧЄНАНІ)

Весілля починається в четвер ввечері і носить назву *зачєнані*. На зачєнані запрошують сусідок — дівчат та молодих молодиць — в ч е т в е р після обіду: до молодої запрошує її

[1] Називають їх просто «батько», «матка»; на відміну від них рідних батька та матір звуть «дедя» та «неня» або «тато», «мама».

[2] Це велика кругла біла хлібина домашньої випічки з плетеного тіста. Приблизні розміри: діаметр 300 мм., висота 200 мм. Печеться в печі в круглих бляшаних формах (тацах). Перед тим, як посадити в піч, колачі мажуть білком з курячих яєць, від чого вони після випікання мають гладеньку, золотисто-жовту скоринку. Колачі на Покутті печуться тільки на весілля.

мати або сама молода у звичайному одязі, до молодого — його рідна сестра (доросла) або мати (дружби і дружки уже запрошені і також приходять на заченані і до молодого, і до молодої відповідно).

Підійшовши до воріт, запрошені співають яку-небудь пісню, не обов'язково весільну. На пісню виходить молодий (молода), часом всі його (її) рідні і запрошують до хати. Хата святково прибрана, на столі лежить тонкий кольоровий папір, ножиці. Запрошені сідають за стіл і з піснями, жартами, дотепами роблять квіти для весільного *деревця (гільця)* — невеличкої, заввишки 1—1,5 м. смерічки, рідше — ялинки. До паперових квітів будь-якої форми чіпляють *трясунки,* тобто пучки зигзагоподібно нарізаних паперових стрічок розмірами 5—7×150—200 мм., зв'язаних в пучечки.

Молодий завчасно посилає в ліс свого старшого дружбу з одним із дружбів, які повинні принести чотири деревця — по два для молодого і молодої. Деревця везуть спочатку до молодого, а потім до молодої. До неї вони повинні встигнути раніше, ніж будуть зроблені квітки-трясунки. Як правило, приходять із заходом сонця, чемно вітаються. Їх запрошують сісти. Дотепні молодички і дівчата жартома питаються, звідки вони та чого це за собою ліс носять, чи не збираються, бува, в господаря на печі ліс завести і т. ін. Дружби теж відбуваються жартами: кажуть, що чули, нібито одна дівчина на цьому кутку хати не має та не знає, де їй цього року зимувати, то вони принесли їй смерічки, щоб вона перезимувала під ними, як заєць,— все ж тепліше. Може, вона їх купить або й так віддадуть, коли дуже бідна. Так за дотинками, дотепами й сміхом кінчається приготування квіток з трясунками. Дружби встають, урочисто оголошують, що ці принесені смерічки — весільні деревця від молодого, кланяються і просять прийняти їх. Молода просить дружбів передати подяку молодому, дякує дружбам, даруючи їм за послугу по два калачі. Батько (або мати) виносить ще два складених один поверх другого великих калачі на яскравому домотканому рушникові і кладе посеред столу. В калачі встромляють принесене дружбами (заточене ними ще в домі молодого) деревце. В домі молодого деревце до хати заносить його батько. Всі співають:

1.

1.

На калиноньці дві ягодоньці...
Ой ек це се та й стихенька зачело,
Так би це се ше й тихіше скінчело.

Все крутоє та витоє деревце,
Все крутоє та витоє деревце.

Ой у крутім бай лужечку рубано,
Долів, долів Дунаєчком спускано.

А на жовтім бай пісочку тесано,
А на білім бай столечку вбирано.

Від вершечка до сподечка яличка,
А на самім бай вершечку китичка.

А на самім бай вершечку китичка,
А хто її та й зав'ізав? — ненечка.

1 — *а.* Всіма п'їтьма пальчіками,
А шестою долонею
Та й з дедиком та й з ненею.

Прикрашати весільне деревце починають батько з матір'ю. Співають:

2.

Проше, таточку, проше! (2)
Квіточку зав'їзати,
Файненько заспівати,
Жєлісно заплакати. (2)

Батько прикріплює до вершка деревця весільну китицю. Вона робиться з калини, житніх або пшеничних колосків, барвінку, півнячого пір'я, чорнобривців (зимою та весною — засушених) і кількох квіток з довгими стрічками з кольорового паперу. Туди зав'язують і гроші — на щастя і достаток в подружньому житті. Цю ж пісню співають матері та іншим членам сім'ї — рідним, потім родичам (персонально кожному, міняючи відповідно слова). Далі приспівують дружкам (у молодого — дружбам) і сусідкам (всім разом), які зав'язують по квітці колективно. Молодий чи молода в цей час стоїть поблизу деревця і дякує кожному, хто зав'язав квітку, обнімаючи і цілуючи при цьому чи потискуючи руку.

Такими ж квітами, але трохи скромніше і без описаного вище церемоніалу в молодого і молодої прикрашають і друге деревце, яке прикріплюють на воротях.

Як тільки прикрашання деревець закінчено, з столів забирають все, крім деревця з калачами; швиденько накривають столи, а тим часом приходять родичі та сусіди. Всіх, а в першу чергу дружбів, запрошують до столу. Частування починає господар дому (батько). Він наливає собі повну чарку і, побажавши здоров'я старшому дружбі — найповажнішому гостеві сьогоднішнього вечора, п'є до дна, потім наповнює цю ж чарку і передає дружбі. Дружба звертається з побажанням здоров'я та з подякою за виховану дочку до матері молодої і, випивши, передає їй знову наповнену чарку. Мати звертається з чаркою до другого дружби і т. д. Таким же чином за столом ходить ще кілька чарок впродовж цілого вечора.

Прийнявши чарку, гість може відлити горілки (якщо він не має бажання випити повну), а решту допити до дна, щоб знову її наповнити для іншого.

В молодого в цей час відбувається те ж саме; частування, пісні, жарти, сміх тривають аж за північ.

ДЕНЬ ДРУГИЙ. ЗАПРОШЕННЯ НА ВЕСІЛЛЯ

Наступного дня, у п'ятницю перед обідом, у молодого й молодої збираються дружби і дружки (дружби — в молодого, дружки — в молодої). Вони святково одягнені, у вишитих сорочках, з весільними паперовими квітками-трясунками на грудях (з лівого боку). У дружок на головах віночки з різнокольоровими стрічками (блиндами). Голову не покривають хустиною навіть у найлютіші морози.

Кожен дружба та дружка приходять з двома калачами [1], зав'язаними у білу хустку один на одному. При вході в хату їх зустрічає молодий (молода). Дружба (дружка) розв'язує хустину, відкриває калачі і, притримуючи їх двома руками та шанобливо вклонившись, просить молодого (молоду) прийняти їх. Молодий (молода) дякує, приймає калачі, цілується з гостем і запрошує до хати [2].

З приходом останньої дружки всіх запрошують за стіл, щедро частують, пригощають. За якусь годину, подякувавши за частування, дружки з молодою вирушають просити на весілля. Мати молодої дає їм по калачеві. Кожна дружка просилює крізь отвір у калачі білу хустину, зв'язує кінці і бере в праву руку. В молодої та старшої дружки — по два калачі. Виходять з хати і подвір'я з піснею:

3.

На калиноньці дві ягодоньці...
Бристрая [3] річка, бристрая річка
З новими кладочками,
Там йшла молода, там йшла молода
З своїми дружечками.
Литє павочки у три рідочки,
Зазулька попереду.
Павочки собі защебетали,
Зазулька закувала.
Павочки собі защебетали,

[1] Два калачі — це *честь,* звідси *честування* — обдаровування на відміну від *частування* — пригощання.

[2] Оскільки в молодої і в молодого відбуваються одночасно однакові події, будемо слідкувати тільки за домом молодої. Про дім молодого згадуватиметься тоді, коли там буде щось відмінне від подій в домі молодої.

[3] Тобто бистрая.

Зазулька закувала.
Дружечки собі та й заспівали,
Молода заплакала.
Дружечки собі та й заспівали,
Бо тепер їм до того,
Молода собі та й заплакала,
Бо вона має чого.

Мел. 1. Іди, іди, моя доню, не барися,
Та й додому ще з-за сонця повернися.

«Кликати» (запрошувати) починають з найближчого сусіда (сусідки). Тут молода, запросивши на весілля, розламує свій калач і роздає всім присутнім. Потім дружки розділяються на три-чотири групи. З одною групою дружок сама молода запрошує найближчих сусідів і родичів.

Дружки заходять до кімнати (спочатку старша, а потім і всі інші), на запрошення господарів обов'язково сідають і зразу ж піднімаються. Старша дружка говорить: «Просили дєдя і неня, панна молода і ми просимо, абисте були такі ласкаві прийти завтра на вісілє, а сьогодні на *гуски*»[1]. Господарі дякують, дружки прощаються і виходять.

Запросивши всіх, кого було намічено, дружки збираються перед заходом сонця у заздалегідь умовленому місці: біля криниці, на роздоріжжі, тобто у найбільш людних місцях. Сюди, якщо це не дуже далеко, приходять дружби молодого. Із заходом сонця над криницею, з жартами і сміхом, вони розривають свої калачі і частують ними всіх знайомих і незнайомих від найменших до найстарших, яких зустрічають, та повертаються до дому молодої (дружби — до дому молодого). Їх зустрічають, запрошують за стіл, частують. В цей час знову лине музика — починаються гуски. Дружки виходять з-за столу і йдуть танцювати.

Гуски відбуваються в молодого і молодої окремо. На цей вечір приходить тільки молодь — запрошена і не запрошена, хлопці приходять навіть з інших сіл. Танцюють, співають пісень. Дружки тут у найбільшій пошані.

Основним складом оркестру є троїста музика: скрипка, цимбали і бубон (барабан). До них часто приєднуються тромбон, корнет, сопілка, акордеон чи баян, кларнет, саксофон та інші музичні інструменти у найрізноманітніших комбінаціях.

Танцюють коломийку, вальс, польку, краков'як, танго, фокстрот, «Сиротину», «Старого гуцула» та інші танці. Та особливо полюбляють гуцулку. В цьому колективному, темпераментному танці покутяни найкраще проявляють свою буйну енергію

[1] *Гусками* зветься вечір молоді у переддень реєстрації шлюбу.

веселу вдачу і життєрадісність. Танцюють її з танцювальними приспівками — коломийками. Співають в танці тільки чоловіки.

Для прикладу наведемо кілька з них:

4.

Та ой два нас, товаришу, та й два нас, та й два нас,
Та не ходім по вулицях, та не робім галас.
Та не ходім по вулицях, та не галасуймо,
Берім собі по дівчені та й господарюймо.
Берім собі по дівчені, та по Катерині:
Одна сидит при горбочку, друга при долині.
Та, що сидит при горбочку, шиє ми сорочку.
Та, що сидит при долині,— прибігає д' мині.

5—4. Та ой дуна, дуна, дуна рибка-солодуна,
Чого це ти, солодуна, на мене надута?
Ой не дуйсе, дівчинонько, не дуйсе, не дуйсе,
Син богацький ті не озме, ти не гоноруйсе.
Син богацький ті не озме, ти не гоноруйсе,
Кобис того не втратила, шьо на свини їде.

6—4. Ой скоре я волоцюга, ой скоре я лайдак,
То я ввечір бук на плечі — до дівчени гайда.
А я ввечір бук на плечі, та й помаширую,
Котра файна дівченонька — я в неї ночую.
Котра файна дівченонька — най іде за мене:
Буде шити, запрідати — годувати мене.
Хіба би я, лединику, розуму не мала,
Шьоб я шила, запрідала, тебе годувала.

Попід чужі перелази, попід чужі кучі
Погубив я постолєта ше й погуб'ю внучі.
Погубив я постолєта ше й погуб'ю капці,
Куди піду, відки прийду — все любка на гадці.

7—4. Ой женила мене мати, женила, женила,
Та на мені поломила березові вила.
Та казала мені брати тоту розноока —

Одним оком до болота, другим до потоку.
Ой вийду я на царинку, на царинці вівкну:
Може богач одуріє — даст за мене дівку.

8—4. Сіда-ріта, сіда-ріта, сіда-ріта й ниці,
Не бий, татку, за дівчета, бий за молодиці.
Молодиці дают бринзи, шьоби приходити,
А дівчета колочета, шьоби їх любити.
Молодиці, молодиці, не дайте ми вмерти,
То буду вам за любаса до самої смерти.

9—4. Ой на горі дзвони дзвонют, на долину чути.
Таку маю файну любку — лишень би з нев бути.
А я з гори на долину поволеньки зийду:
Звари, любко, пироженьків — ввечір до тя прийду.
Зварила би-м пироженьків, коби сир та масло.
Корито би-м роздобула, коби мука була.

10—4. Та ой дана, товаришко, та й дана, та й дана,
Ікас біда набрехала, шьо я люблю Йвана.
Ікас біда набрехала та й нашепотіла,
А я Йвана не любила, лишень шьо хотіла.

Ой Василю-Василечку, Василю, Василю,
Купи мені коралики на біленьку шию.
Купи мені коралики з олева, з олева,
Аби люди пізнавали, що я Василева.

Десь посередині вечора (гусок) до молодої приходить молодий з дружбами. Підійти вони повинні з гарною піснею. Музиканти, зачувши їх, затихають. Молодий з дружбами заходить, чемно вітається. Музиканти грають гуцулку. Ідуть танцювати молодий з молодою і дружби з дружками. Дружби знайомляться з дружками; танці, співи, жарти тривають до півночі.

ДЕНЬ ТРЕТІЙ.
УРОЧИСТА РЕЄСТРАЦІЯ ШЛЮБУ

В суботу з самого ранку на подвір'ях молодої і молодого лине музика. Не поспішаючи, повагом і з *честю* в руках ідуть гості: господар несе два калачі або вінок відбірних качанів кукурудзи, господиня — якусь домашню птицю[1]. Кожну пару

[1] Кури, гуси і качки, принесені гостями як честь, зачиняються окремо в три спеціально зроблені для цього клітки *(сажі)*. Виготовляються вони у вигляді прямокутної призми з тонких дерев'яних брусків. У таких сажах покутяни возять на базар птицю, поросят, ягнят.

музиканти зустрічають маршем. За це їм господар *(газда)*, якому грать, дає *сабаш* — кілька монет, які кидає в голосникову щілину скрипки.

Молоду починають готувати до вінця. Весільний батько вмиває її: вмокнувши в склянку з водою гілочку з мірти, струшує її на обличчя молодої. (У домі молодого в цей час теж збираються гості і відбувається обряд умивання. Молодого умиває весільна мати).

Після цього молода посилає свого рідного брата, обов'язково нежонатого і молодшого за себе (якщо немає рідного, тоді двоюрідного або названого), до молодого з подарунком — власноручно вишитою шлюбною сорочкою і двома невеличкими вишитими хустинками ручної роботи. Молодий приймає подарунки, дякує, а братові за послугу дає два калачі.

Тим часом молоду вбирають до шлюбу. Це робить разом з дружками жінка, яка вважається в селі знавцем цієї справи. Молода сидить посеред кімнати на стільці на невеличкій подушечці, що зветься ясиком. Співають:

11—3. На калиноньці дві ягодоньці...
— Ой казав же ти, кленовий листку,
Шьо не меш віддавати,
Ой казав же ти, рідний дедику,
Шьо не меш віддавати.
Ой казав же ти, рідний дедику,
Шьо не меш віддавати,
Тепер віддаєш і сам не знаєш,
Чи долю ми вгадаєш.

— Я, синку[1], не бог, я, синку, не бог
Та й не божая мати,
Шьоби-х міг тобі, шьоби-х міг тобі
Долечку відгадати.

Мел. 1*а*. Проси синку, щиро бога,
Шьоби тобі доля добра. (2)

Вінок молодої зроблений з білих паперових квіток, прикрашених станіоллю. Від вінка звисають білі стрічки з прикріпленими гілочками мірти. Голову її заквітчують аспарагусом, міртою чи барвінком. Одягнена вона у вишиту сорочку, киптарик, темну гофровану або плюшеву спідничку, спереду — дорогий домотканий весільний фартух з тороками, з характерним для Покуття яскравим малюнком. Молодий одягнутий у вишиту со-

[1] Синком на Покутті часом називають і дочок, голублячи їх.

рочку, подаровану молодою, і киптарик. На грудях з правого боку прикріплена хустка, якою пізніше він пов'яже молоду. Нерідко замість описаного вище весільного одягу молода справляє собі білу сукню, а молодий — чорний костюм.

Коли наряджання молодої закінчено, вона піднімається з стільця, бере подушечку, на якій сиділа, і кидає через ліве плече позад себе. З кімнати, де її вбирають, на подвір'я мати простеляє біле домоткане полотно. До молодої з обох боків підходять два братики (віком 10—12 років). У кожного по вишитій хустинці ручної роботи. Взявшись за ці хустки, вона по простеленому полотні виходить з хати; коли переступає хатній поріг, мати посипає її та за нею пшеницею. Тримаючись за хустинки, братики ведуть молоду до шлюбу. За ними йдуть дружки, потім музиканти, а далі всі гості. У дружок замість квіток-трясунок, які були в день запросин на весілля, з лівого боку на грудях прикріплені кольорові букетики з двома кольоровими стрічками.

Молодий виходить з хати таким же чином. До шлюбу ведуть його світилки. Одягнені вони так же, як і дружки. Дружби сьогодні теж вже без квіток-трясунок. Попереду всіх за 100—150 м. (і в молодого і в молодої) ідуть два чоловіки старшого віку (близькі родичі) з двома калачами, зав'язаними в білу хустину,— «показують дорогу до шлюбу». Ці калачі будуть подаровані людині, яка зареєструє шлюб молодих.

Ідуть повільно, як кажуть, «нога за ногою»[1], під звуки сповільненої маршової пісні, яку грають музиканти і співають всі весільні. При зустрічі з людьми (на весільну процесію завжди охоче ідуть дивитись) молоді віддають поклін, не зупиняючись. Зустрічні, відкланюючись, кажуть: «Щасливо!» Протягом всієї дороги молодий і молода не повинні повертати голови в сторону чи назад — повинні іти назустріч своєму щастю без оглядок. Дорогу вибирають так, щоб прийти до клубу «за сонцем», тобто із сходу на захід.

Зустрічаються молодий і молода в заздалегідь умовленому місці. При цьому вклоняються одне одному, вітаються за руки. Молода приколює молодому букетик білих квіток із двома білими стрічками довжиною 40 см з правого боку грудей. Дружки знімають свої букетики і чіпляють їх дружбам з лівого боку грудей. Кількість дружбів і дружок повинна бути однаковою. Дружба, якому дружка причепила букетик, вважається її дружбою (з цим пов'язані дальші весільні події).

Весільний похід перебудовується: попереду іде молода з братиками, потім молодий з світилками, далі, взявшись під руки, дружби з своїми дружками, а після них музиканти молодого

[1] Звідси й приказка: «Ідеш. як до шлюбу».

і молодої та гості. Знову ж таки, далеко попереду, йдуть вже згадані вище чоловіки з калачами, показуючи дорогу до шлюбу. Їх тепер четверо.

На подвір'ї клубу, в якому будуть реєструвати шлюб молоді, вже повно людей. Молодих зустрічає депутат сільради з червоним полотнищем через плече, на якому зображено герб УРСР. В руках у нього на невеличкому підносі, покритому рушником, калач з дрібком солі. Депутат вітає молодих, запрошує їх до зали глядача, де на сцені має відбуватися реєстрація шлюбу. Перед веде депутат сільради, за ним іде молода з братиками, потім — молодий з світилками. Зал заповнюють родичі та гості молодих. Сцена прикрашена великим білим транспарантом, на якому сяють слова: «Молоде подружжя! Боріться за радянський побут у сім'ї, працюйте на благо Батьківщини!»[1] В глибині сцени — великий портрет Леніна, прикрашений квітами, на тлі червоних прапорів. Куліси — білі, стилізовані під вишивані рушники. На авансцені — довгий стіл, покритий до підлоги червоним сукном, а зверху — вишитими рушниками. На столі — калачі, букети квітів, пляшки з шампанським і кілька келихів.

Під звуки маршу молоді займають місця посередині столу, з обох боків — старші дружка і дружба (свідки), весільні батько й мати, далі — інші дружби та дружки (всі стоять, стільців немає). Той, хто реєструє шлюб (звичайно це голова або секретар сільради), проголошує: «Товариші! До виконкому сільської Ради депутатів трудящих надійшла заява від (прізвище, ім'я та по батькові, рік та місяць народження молодих) з проханням зареєструвати їхній шлюб. Товариші гості, родина і всі присутні! Всі ви добре знаєте (ім'я і прізвище молодого й молодої); це чесні, роботящі молоді радянські люди, комсомольці, працюють (місце роботи). Вони кохають одне одного і хочуть далі йти в життя спільним шляхом. Чи ні в кого нема ніяких заперечень проти їхнього шлюбу?» Звертаючись до кожного з молодих, він запитує, чи не змінили ті своєї думки з часу подання заяви, чи добровільно беруть шлюб. Одержавши позитивну відповідь, говорить: «Дозвольте приступити до урочистої реєстрації шлюбу!»

Оскільки документи заготовляються заздалегідь, то секретар вписує лише прізвища й дату і звертається до молодих: «Прошу вас, шановні друзі, власноручно ствердити підписами вашу спільну згоду на шлюб». Доки молоді і свідки ставлять свої підписи, грає музика.

Далі говорить: «Прошу почесних батька та матір вручити

[1] Літери гасла зроблені з різнокольорних блискучих скелець, що горять у промінні прожекторів, направлених на сцену.

молодим обручки». Весільний батько — молодій, а весільна мати — молодому підносять на двох калачах обручки, і молоді обмінюються ними. Весільна мати накидає на молоду рантух. Рантух — це згофрована стрічка тонкого білого полотна, шириною 13—15 см. і довжиною в згофрованому вигляді 1,8—2 м., зрідка заквітчана міртою. На кінцях рантуха зроблені невеличкі червоні китички. Молоду покривають ним так, щоб середина була на грудях, а два кінці, перекинуті через плечі, вільно спадали нижче талії.

Той, хто реєструє шлюб, проголошує: «Іменем закону Української Радянської Соціалістичної Республіки про шлюб (прізвища, імена та по батькові молодих) з цього часу вважати подружжям». (Музика грає туш). Слово для привітання молодого подружжя надається депутатові сільської Ради. Депутат тепло, по-батьківськи говорить кілька напутніх слів про взаємну любов, повагу, підтримку на спільному трудовому шляху молодих, нагадує, щоб шанували батьків, які їх виростили, щоб сім'я у них була міцна, щоб спільно, чесно трудилися на благо нашої Радянської батьківщини. Закінчує свій виступ здравицею «Многая літа». В цей час в залі вмикають усе світло (настільні світильники та прожектори наводять на молодих). Сцену і зал заливає море світла (досі на сцені горіло дві-три лампочки). Стоячи, всі присутні в супроводі оркестру співають «Многая літа».

Той, хто реєструє шлюб, надає слово для привітання представникам громадськості — колгоспному комсоргу, вчителям, які колись навчали молодих, а потім поздоровляє їх від свого імені. Часто це привітання у віршах складене спеціально для даного випадку. Далі слово надається весільному батькові. Вітаючи молодих, він пропонує випити за їх здоров'я по келиху шампанського. Примовляючи: «На щастя! На здоров'я!», п'ють, а рештки вихлюпують догори.

Весільний батько дарує тому, хто реєструє шлюб, два калачі. Молодий і молода під звуки весільного маршу ідуть в приміщення для танців. Весільна мати посипає за ними дрібними цукерками — щоб солодке було їхнє подружнє життя. Після вальсу, який танцюють молоді, і будь-якого іншого танцю, який танцюють молоді та дружби з дружками, під звуки весільного маршу молоді йдуть на подвір'я клубу, де фотографуються на пам'ять: удвох з дружбами, дружками, світилками і братиками та з усіма гостями.

Додому повертаються таким порядком: попереду, вже разом, молодий і молода з братиками та світилками (братики — справа від молодої, а світилки — зліва від молодого). Всі інші йдуть у тій же послідовності, що й до шлюбу. На тому ж місці, де перед шлюбом зустрілися, молодий і молода прощаються

і кожен з своїми гостями ідуть додому, де вже накриті столи і все приготовлено до весільного обіду. Як і до шлюбу, молодого ведуть світилки, а молоду — братики.

ВЕСІЛЬНИЙ ОБІД

Вхід молодого і молодої в хату після шлюбу відбувається так же, як вихід до шлюбу,— по доріжці з білого домотканого полотна. Перед порогом гості співають:

12—2 На калиноньці дві ягодоньці...
Вийди, ненечко, вийди (2)
З крутими колачами,
З повними повницями,
З добрими гадочками. (2)

Виходить мати з двома калачами на рушнику. Далі співають:

13—2. Вийшла ненечка, вийшла (2)
З крутими колачами,
З повними повницями,
З добрими гадочками. (2)

Молода стає на коліна, і мати, доторкнувшись калачами до її схиленої голови, благословляє її на щасливе подружнє життя словами: «Будь чесна і справедлива, як дар божий!» Після цього мати вручає молодій ці калачі, і вона з братиками «за сонцем» заходить за стіл, кладе калачі перед собою і сідає. По обидва боки від них сідають дружки, а всі інші місця займають гості.

Хата святково прибрана. Посеред столу стоїть деревце. На ліжку посаг молодої. Поруч з ліжком шафа для одягу. Це теж посаг. Шафу дають замість скрині *(куфри)*.

Частування гостей, як завжди, починає батько — господар дому. Перший келих він, а потім і мати п'ють до молодої. Після цього п'ють до інших гостей. Характерною особливістю тут є те, що ні батько, ні мати молодої не сидять за столом. Вони «догоджають гостям». Для них зараз найважливіше, щоб всі гості були задоволені. Співають пісні різних жанрів, з весільних таку:

14—1. На калиноньці дві ягодоньці...
Ой у саду єблуночка кривая,
На ній сидит зазулечка сивая.
Ой чого ж ти, зазулечко, не куєш,
Ой чого ж ти, молоденька, не тужиш?

Вже ти більше дівчєною не будеш,
Неділішнє гулянячко забудеш.
Та на славних вечірницях не будеш,
Жартування з парубками забудеш.
А як підеш до роботи ланами,
Вже не вбереш головочку блиндами.
Вже не сядеш припочети в запічку,
Вже не вбереш головочку в волічку.
Лиш як прийдеш, то в куточку се стулиш,
І усим се господарством зажуриш:

Мел. *1а*. Єк лижкою, так мискою,
Ще й до того колискою,
Ще й до того колискою.

ПОВНИЦЯ

Обід триває 2—2,5 години. Після цього всі гості *честуються з молодою*. На калачі, з якими молода заходила за стіл, ставлять тарілку з окрайцем калача. Це — повниця, яку будуть наповняти грішми. Під сопілку чи скрипку гості та дружки співають:

15.

Помірно

На ка– ли–нонь–ці дві я– го– донь–ці... У– стань, мо– ло– да, на
ніж– ки, візь–ми пов– ни– цю йа в руч– ки. (ten.)
Візь–ми пов– ни–чьку йа в руч– ки, по– че–стуй сво– го дє–
ди– ка. (ten.) Ме– ні, дє– ди– ку, не мно– го,
лиш чер– во– но– го од– но– го. (ten.) Гей мід– ви– но
се про– ли– ва– но, дє– ди– ка чес– то– ва– но, дє– ди– ка чес– то–

ва– но. Бі– ла– я– бі– ла ри–боч–ка гра– ла,
шє й зо– ло– ті– і пе– рич– ка, ма– ла, пов– ни– ці на– пов–
ня– ла, (ten.) пов– ни– ці на– пов– ня– ла.
1) У– стань, мо– ло– да, на

На калиноньці дві ягодоньці...
Устань, молода, на ніжки,
Візьми повницю йа в ручки.
Візьми повничьку йа в ручки,
Почестуй свого дєдика.
Мені, дєдику, не много,
Лиш червоного одного.
Гей мід-вино се проливано,
Дєдика честовано. (2)
Білая-біла рибочка грала,
Шє й золотії перичка мала,
Повниці наповняла. (2)

Під час цієї пісні молода підіймається, береться однією рукою за край рушника, на якому стоїть повниця. Підходить батько, кладе гроші в тарілку і через стіл цілується з молодою. Цією ж піснею приспівують матері та іншим членам сім'ї, потім двоюрідним, родичам та сусідам, відповідно міняючи слова пісні. Батько і мати, як правило, обдаровують грішми. Всі інші — найрізноманітнішими подарунками — індивідуальними чи колективними, або також грішми. Характерною особливістю є те, що подарунки підносяться обов'язково у відкритому вигляді.

Під час честування крім пісні № 15 час від часу співають таку:

16.

Помірно

Ой чи– є то– то ста– деч– ко за мо– ім сто– лом сто–

Ой чиє тото стадечко
За моїм столом стояло,
За моїм столом, з червоним вином?
Вино ж моє бай червонеє,
Маю я ті з ким пити,
Маю я ті з ким пити.

А тим часом гості танцюють, переважно гуцулку. Всі веселяться, а молода повинна сидіти за столом і чекати молодого. Та звичайно вона виходить з-за столу, веселиться разом з усіма. Саме цього моменту чекають парубки молодого. Вони намагаються підійти до дому молодої непоміченими, і два з них, влучивши відповідну хвилину, вскакують до кімнати, хоч би навіть через вікно й стіл, і займають місце молодої. Не біда, якщо при цьому вони розіб'ють кілька тарілок чи пляшок — цю «неетичність» їм пробачать. Тепер своє місце молода повинна у них викупити калачами. Дійшовши згоди, вони пригощаються, веселяться, танцюють разом з гостями молодої і врешті залишаються тут до приходу молодого з боярами або ж повертаються до нього.

Так само все відбувається і в молодого, з тою лише різницею, що йому не обов'язково після закінчення честування сидіти за столом.

БОЯРИ

Із заходом сонця молодий з дружбами готуються їхати за молодою. Гості співають:

17—1. На калиноньці дві ягодоньці...
Ой з-за хати чорна хмара настала, —
Неня сина за невістков послала.

Дала йому штири коні, п'ятий віз,
А шестого фірманчика, би привіз [1].

Дружби запрягають коней у вози (зимою — в сани), прикрашають квітками-трясунками. На вози сідають музиканти, *бояри* (гості молодого чоловічої і жіночої статі будь-якого віку, що їдуть за молодою, зовуться *боярами*). На передньому — *старший боярин* з деревцем в руках. З своєрідними для Покуття вигуками та піснями рушають. Попереду іде (або їде) молодий з дружбами (раніше їхали верхи на конях)[2].

А тим часом парубки, сусіди молодої, на шляху молодого стараються зробити різні перешкоди: загородити чим-небудь дорогу, розпалити впоперек всієї дороги велике вогнище, зняти кладку чи невеличкий місток через річку і т. п. Чим більше завад — тим більше честі для молодої, а разом з тим і для молодого. Якщо молодий з боярами за молодою їде машинами, то, не доїжджаючи 100—150 м. до дому молодої, всі виходять з машин і до воріт молодої ідуть пішки. Попереду — старший боярин з деревцем, за ним — молодий з дружбами та боярами.

В'їзд на подвір'я молодої перегороджений столом. На столі пляшка горілки, закуска. Старший парубок з гостей молодої вітає молодого, п'є до нього горілку і вимагає від молодого могорича за молоду, в противному випадку вони не дозволять забрати йому молоду — дівчину з їхнього кутка. Молодий ставить на стіл кілька пляшок горілки, два калачі. Хлопці говорять, що мало. Для годиться іде невеличкий торг, жартують, сміються.

Такий же торг іде в хаті молодої між дружками і дружбами, яких на воротях пропустили без перешкод. Коли дружби заходять в хату, *свати* (сватами називають в день весілля всіх гостей молодої) співають:

18.

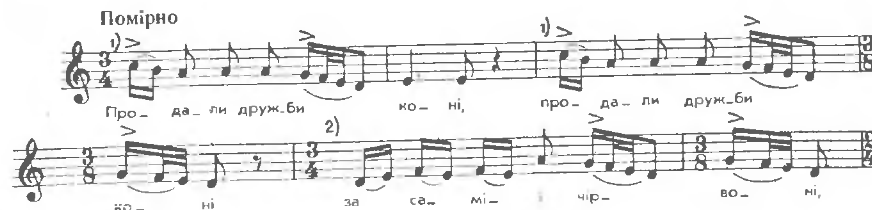

---

[1] Вар.:

Запрігає штири коні вороні,
Ще й п'єтого фірманчіка погорі.

[2] Якщо молода живе далеко, то за нею їдуть машинами: молодий — легковою, а бояри — вантажною.

Продали дружби коні (2)
За самії чірвоні,
А що з ними тут робити —
Йдуть до нас дружок купити. (2)

Дружки сидять за столом. Перед кожною з них стоїть порожня тарілка. Кожен дружба підходить до своєї дружки (до тієї, яка йому почепила букетик) і запитує, чим вона може похвалитися. Дружка каже: «Власноручно вишитою хустинкою». Дружба просить показати, а потім каже, що подобається вона йому і хоче купити. З цього і починається торг. Викуп дається грішми. Свати співають:

19—18. Мало, дружбочки, мало, (2)
Більше би се здало,
Посігніт ше у кішеню —
Тігніт грошей цілу жменю. (2)

На горі овес рясний, (2)
Наші дружбочки красні.
Ой там овес зеленавий,
Дружба файний, кучерявий. (2)

Коли досягнуто згоди, дружка дарує дружбі дві невеличкі вишиті хустинки. Одну з них прикріплює йому на грудях з правого боку і йде з ним танцювати.

Нарешті доходять згоди і парубки з молодим. Бояри демонстративно, з вигуками, відкидають стіл кудись вбік, стріляють у повітря з ракетниць та рушниць. Все село чує, що бояри вже на подвір'ї молодої. Бояри співають (на подвір'ї):

20—18. На калиноньці дві ягодоньці...
Не страхайсе, свату, (2)
Нас тут є не багато.

Нас тут є лиш двісті двої
На подвір'ї молодої. (2)

Не страхайсе, свату, (2)
Нас тут є не багато.
Ми не прийшли їсти-пити,
Лиш молоду з собов взєти. (2)

Не страхайсе, свату, (2)
Нас тут є не багато.
Та ми прийшли у громаді,
Чи всі свати нами раді? (2)

Чи свати нами раді, (2)
Чи може і не раді,
То прошу нам це сказати,
То ми будем вже вертати. (2)

Бояри заходять до хати (дружби з дружками уже пішли танцювати) і співають:

21.

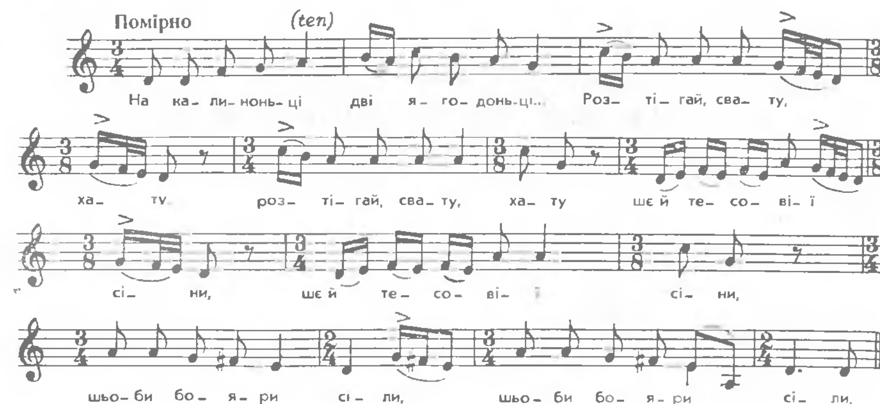

На калиноньці дві ягодоньці...
Розтігай, свату, хату (2)
Шє й тесовії сіни, (2)
Шьоби бояри сіли. (2)

В хаті свати і бояри співають:

22—2. Стелитсе зять, стеле (2)
А на подвор'ї хмелем,
А у хаті васильком,
А за столом соколом. (2)

Попереду старший боярин з деревцем у руках. За столом стоїть молода, схиливши голову на калачі. Обличчя в неї покрите хусткою, два кінці якої за головою підтримує один братик. Перед ним стоїть порожня тарілка. Другий братик молодої сидить на ліжку вгорі на подушках.

Бояри беруться за руки і три рази обходять «за сонцем» кругом столу, співаючи пісню:

23—1. Ой з-за гірря, місяченьку, з-за гірря,
Заводимо молодого за стілля.

Перед веде старший боярин з деревцем, за ним молодий і всі інші бояри. За третім разом старший боярин з молодим зупиняються зліва від молодої, боярин ставить деревце молодого поруч з деревцем молодої на стіл; всі, крім молодого, сідають і співають:

24—18. Сіли бояри, сіли, (2)
Аж се здригнули стіни,
Ше не так вони здригнутсе,
Їк горівки вни нап'ютсе. (2)

Після цього молодий питається в братика, що за «пташку» він тримає, зав'язану хусткою. Братик говорить, що це його сестричка, дуже гарна, роботяща, чемна і що міг би її продати, якби хто добре заплатив. Молодий цікавиться, чи добра вона до їди та що їсть, чи добрий має язик. Братик відповідає, що їсть солому, запиває смолою, а замість цукерок вживає річкове каміннячко.

Молодий повинен викупити молоду і її посаг. Викуп дається тільки грішми. Йому приспівують тими ж піснями, що і дружбам, міняючи відповідно слова.

Як досягнуто згоди, старший братик забирає з тарілки гроші, передає молодому кінці хустки, якою покрите обличчя молодої. Молодий знімає ту хустку, після чого лунають розчаровані вигуки бояр: їх обдурено, купили кота в мішку. Але друга частина бояр протилежної думки — кращої дівчини в цілому світі знайти годі. На цьому і сходяться. Бояри співають:

25—2. Черемош — бистра вода, (2)
Любая наша згода,
Вже ми се погодили,
Молодую купили. (2)

З нами, молода, з нами (2)
На калинові сани.

Просили дедя й ненька
На медок солоденький. (2)

У відповідь свати співають:

26.

На калиноньці дві ягодоньці...
Ой пив дедя, пила й ненька на меду
Та й пропили (Марусину) молоду.

Ой хто вип'є бочку меду та й вина,
Того буде (Марусина) молода.

(Василь) випив бочку меду та й вина,—
Його буде (Марусина) молода.

За цей час накривають столи. Частування починає батько молодої. Перший келішок він п'є до молодого. Бояр старанно припрошують їсти та пити, всіляко догоджають. Бояри співають:

27—1. Ой кувала зазулиця на пеньку,
Дєкуємо вам, сватове, за доньку.
Шьо ви її та й до цих пір згодували
Та шьо ви ї за невістку до нас дали.
Ой кувала зазулиця та й сива,
Подєкуйте нам, сватове, за сина,
Та шьо ми його до цих пір згодували,
Та шьо ми його за зятя до вас дали.

Відповідно змінивши в пісні «нам» на «вам» і «зятя» на «невістку», цю ж пісню можуть співати і свати. Всі пригощаються. Вловивши відповідний момент, щоб це було доречно, бояри співають:

28.

Ой шьо се діє в нашого свата за столом?
Сидит (Маруся) коло (Василя) — сумує.
Сидит (Маруся) коло (Василя) — сумує,
Він її держит за білу ручку — цілує.
—Марусю моя, не бійся мене, я добрий:
Не п'яниченька, не вбиваченька, не злосний.

Співаються й інші пісні, не обов'язково весільні. Потім усі піднімаються і з келихами в руках співають «Многая літа»:

29.

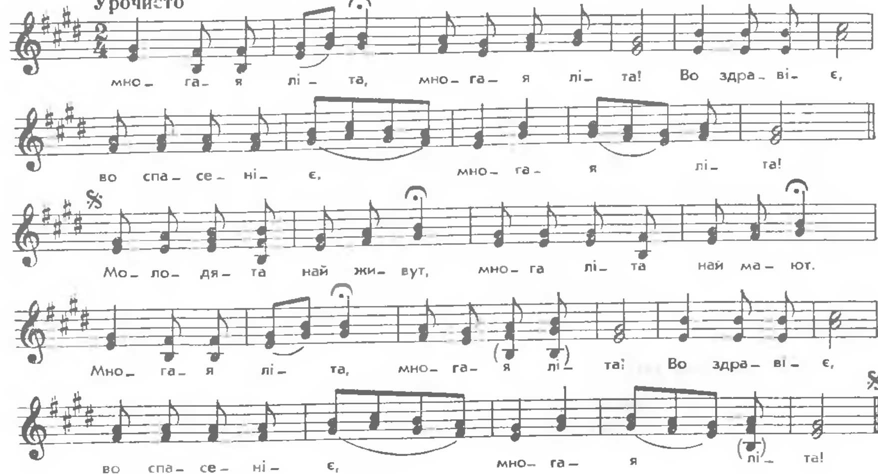

Зібранії у той час,
Веселий цей день для нас,
Всі станьмо й у коло,
В тім колі весело,
Заспіваймо враз:

Приспів[1]:

Многая літа, многая літа!
Во здравіє, во спасеніє,
Многая літа!

Молодята най живут,
Многа літа най мают.

І їх батьки най живут,
Многа літа най мают...

І всі гості най живут[2],
Многа літа най мают...

Літа, літа, літа,
Най прожиют цего світа.

Випивши свої келішки після цього до дна, бояри беруться за руки, обходять за сонцем три рази кругом столу і виводять молодих з-за столу, співаючи:

30—1. Ой з-за гірря, місяченьку, з-за гірря,
Виводимо молоденьких з-за стілля.
На батькове подвір'ячко із чиста,
Може би їх бай зустріла пречиста.

Перед веде старший боярин (вже без деревця), за ним ідуть молодий з молодою та бояри. Всі тримаються за руки, виходять

[1] Далі приспів повторюється через кожних два рядки.
[2] Цей куплет заспівують молоді і господарі дому — їхні батьки.

в приміщення для танців, де до цього часу розважались гості молодої, які не були цікавими до подій в хаті та за столом. Перший танець — гуцулку — танцюють молодий з молодою та дружби з дружками. Потім танцюють всі, хто хоче.

Десь через півгодини — годину молодий знову заходить до хати, щоб викупити в молодшого братика посаг молодої. Свати співають:

31.

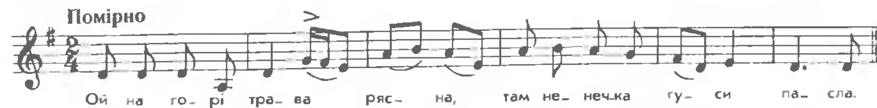

Ой на горі трава рясна,
Там ненечка гуси пасла.
Пасла, пасла, випасала,
Та й пір'їчко ізбирала.
Та й пір'їчко ізбирала,
Подушечки насипала.
Подушечки насипала
Та й донечці в посаг дала.

Як досягнуто згоди, молодий з дружбами та боярами збирається їхати додому. Бояри співають:

32.

На калиноньці дві ягодоньці...
— Ой світи, світи, ясен місяцю, над нами,
Ой вже збирайся, гречная панно, із нами.
— Не можу я се, чесні бояри, збирати,
Бо я ще маю з своєв ненечков вправдати.
Вна має мені дві периночці ще дати,
Подушок стіжок та ще й ясичок ще дати.

33—2. З нами, молода, з нами (2)
На калинові сани.
Просили дєдя й ненька
На медок солоденький. (2)

34—1. Ой добраніч, моя ненько, добраніч,
Бо я вже йду до свекрухи та й наніч.
Ой де тоті бай сватове [1] з дружбами,
Най заберут білу постіль з подушками.
Най заберут подушечки та й постіль,
Бо вже сюди я не прийду, хіба в гості.

Дружби навантажують посаг молодої на підводи або машини. Молода прощається з рідними та родичами, цілуючись. Нерідко плаче. Свати і бояри співають «Ой казав же ти, кленовий листку» (№ 11), а також наступну:

35—1. На калиноньці дві ягодоньці...
Чи я в тебе, рідна ненько, не дитина,
Шьо ти мене проти ночі виріжіла?
Ой ступила молоденька на поріг:
— Ой дєкую вам, дєдику, за ваш хліб.
Ой ступила молоденька з порога:
— Бувай, бувай, рідна ненько, здорова.

Мел. 26. Не плач, не плач, рідна ненько, за мною,
Та не все я забираю з собою.
Лишаю ті дрібні сліди по двору
Ще й дрібніші бай сльозечки по столу.

З цією піснею виходять з подвір'я. Попереду молодий з молодою, за ними дружби, потім музиканти і бояри з деревцем (дружки залишаються в домі молодої). До дому молодого ідуть (їдуть) також «за сонцем».

ДАРИ МОЛОДОЇ

А в цей час в домі молодого рідні та частина гостей, що не пішла в бояри, чекають повернення бояр з молодими. Перед ворітьми молодого бояри співають:

36—1. Ой ходила рідна ненька по ганку,
Визирала невісточку від ранку.
— Втвори, втвори, рідна ненько, та й ліску:
Веземо ті, рідна ненько, невістку.
Втвори, втвори, рідна ненько, віконце,
Веземо ті невісточку, їк сонце.

[1] Тобто бояри. Гості молодої і сама молода бояр, які приїхали за нею, називають сватами.

А їк прийшла невісточка надвечір,
Та й сказала своїй неньці: «Добрий вечір.
Добрий вечір, рідна ненько, до хати,
Де я маю цеї ночі ночувати?»
— Прошу, прошу, невісточко, до хати.
Будеш з нами цеї ночі ночувати.

З цією ж піснею ідуть до хати. На порозі їх з двома калачами зустрічає мати молодого. Зустріч і благословення відбувається так само, як після шлюбу. Калачі мати вручає молодій. Та з матір'ю цілується і з калачами «за сонцем» заходить за стіл. Дружби заносять до хати посаг і складають його на наперед звільнене ліжко. На цьому їхня місія закінчена. Мати дякує за те, що привезли невістку, запрошує до столу. Молодий з молодою сідають посередині столу, по обох боках від них — світилки, а решту місць займають бояри та гості. Всі, крім молодих та світилок, співають:

37—3. Прийшла молода у нові двори —
Плеснула у долоні:
— Шьос ненька гнівна, шьос ненька гнівна —
То з чужої намови.
Я за нев хожу, фусточку ношу,
Може ї перепрошу.
Фусточку бере, мене в світ жене —
Бідна моя головочко.

38—26. Відведи ми, мій миленький, відки взєв,
Та доки мій бай віночок не зів'єв.
А їк же мій бай віночок зів'єне,
Тогди мене рідний дедик не прийме.

Після цієї пісні молода викладає дари (подарунки) на стіл (їй, звичайно, допомагають). Потім гості співають:

39—31. Віє вітер, повіває,
Шьос се ненька сподіває:
Та й фусточки шовкової
Від невістки молодої,
Та й рушничка біленького
За синочка молодого.

40—2. Бігом, ненечко, бігом, (2)
Прийшла невістка з даром;
Рушничка біленького —
За сина молодого. (2)

Під час цієї пісні молода кладе на калачі подарунок і з словами: «Просили тато і мама і я прошу прийняти цей дар» — дає матері молодого подарунок, цілується з нею. Потім так же приспівують батькові та іншим членам сім'ї молодого, далі — рідним братам та сестрам батька і матері молодого (рідним вуйкам і тіткам) та їхнім дружинам (вуйнам) чи чоловікам (вуйкам), світилкам та кухарці, міняючи відповідно слова пісні. Молодий при цьому стоїть поруч з молодою.

Молода дарує: матері — кілька хусток, килим або ліжник, два рушники; батькові — костюм, годинник або якусь іншу досить дорогу річ. Та найбільш популярним і поширеним подарунком є домотканий з яскравими покутськими узорами рушник. Рушників молода повинна мати кілька десятків.

Коли обдарування закінчено, молодий з молодою сідають і схиляють голови. Дві світилки, що сиділи поруч з молодими, стають на лавку позад них і запалюють свічки, які дає їм весільна мати. Коли яскраво горять свічки, кажуть, що буде хороше життя молодих. Через хвилину свічки одночасно гасять, і світилки сідають на свої місця.

Після цього піднімається молодий і власноручно знімає з молодої рантух та шлюбний вінець. Далі відколює у себе від грудей хустку, з якою ішов до шлюбу, пов'язує її по-молодицьки [1] на голову молодої і вперше за все весілля цілує її. Всі, крім молодих, співають:

41.

Летів ворон через хату та й загубив кістку.
Слава богу світенькому, маємо невістку.
Ой червона бурачена, а зелена гичка.
Вчора була дівченонька — тепер молодичка.

Коли молодій покрили хустиною голову, всі встають і співають «Многая літа». Далі беруться за руки і з піснею «Ой з-за гірря, місяченьку» виводять молодих до танцю так само, як це було

[1] «По-молодицьки» зав'язують хустину ззаду голови, прив'язуючи третій її кінець так, що він опиняється під вузликом. Після одруження молодиці тільки в дуже рідких випадках зав'язуються під шию, як дівчата.

зроблено в домі молодої. Поки вони танцюють, накривають столи. Гостей запрошують до столу.

Частування, як завжди, починає батько молодого. Першу чарку він п'є до невістки. Все інше відбувається так, як це було описано вище. Співають пісні ліричні, жартівливі, весільні («Ой що се діє в нашого свата», «Ой у саду єблуночка» та інші).

Якщо хтось із молодих попросить води, то їм подадуть не звичайним способом, а в «решеті». Роблять це так: наповнену водою по вінця склянку накривають тонким папером, потім — решетом. Разом з решетом перекидають її і в решеті, як на підносі, подають молодим. Завдяки тому, що склянка повна, не видно, що в ній є вода. До молодих звертаються: «Живіть в злагоді та любові, будьте багаті, як земля, здорові, як вода! Пийте на здоров'я!» Молоді, прийнявши склянку за порожню, піднімають її, і вода виливається крізь решето. Та навіть і ті, хто цей «секрет» знає, вдвох перекидаючи решето, в більшості випадків розливають воду [1].

Через певний час молода виходить з-за столу і допомагає матері молодого доглядати гостей. Вона вже в цій хаті повноцінна господиня. Повечерявши, гості ідуть танцювати або знаходять собі інші розваги.

В домі молодої після від'їзду бояр теж накривають другий стіл. Всіх запрошують до столу, частують, пригощають. Потім ідуть танцювати. Музика гримить до світанку. Після другого столу дружки знімають свої віночки і веселяться разом з усіма.

Перед відходом додому всі гості обов'язково прощаються з господарями. Дружкам, весільному батькові, дівчині, що одягала до шлюбу молоду, братикам (якщо не рідні) за послуги господарі дають по два калачі, родичам та приїжджим гостям — по калачеві. Прощаючись з кожною парою (особою), господарі запрошують на другий день весілля.

Як і в домі молодої, у молодого музика грає до тих пір, поки всі гості не розійдуться. Прощання і запрошення на другий день весілля відбувається так же, як і в молодої.

До всього цього треба додати, що на весіллі не кричать «гірко», вимагаючи прилюдних поцілунків молодого і молодої. І ще одне: перед кожним початком співу весільних пісень (практично перед кожною піснею) співають «На калиноньці дві ягодоньці...»

---

[1] На Покутті часто можна почути, як хтось із старших за якусь послугу в жарт обіцяє неодруженому піднести «води в решеті», коли він буде женитися. На запитання, як можна в решеті воду нести, відповідають, що будеш одружуватись — побачиш.

ДЕНЬ ЧЕТВЕРТИЙ. СВАШКИ

На подвір'ях молодого і молодої знову гримить музика. Перед обідом збираються гості. «Честь» несуть таку: господар — вінок, сплетений з кукурудзяних качанів, а господиня — два калачі або домашню птицю. Часом обоє несуть по два калачі. Гостей запрошують до столу. Молодий і молода сьогодні виконують функції молодих господарів: частують гостей.

Після обіду частина гостей іде танцювати, а охочі до жартів та сміху розважаються в інший спосіб: розігрують деякі моменти вчорашнього весілля. На «молоду» в якесь лахміття [1] переодягають одного з чоловіків. Віночок роблять з будяків та різних колючок. Другого переодягають на «молодого». На голові в нього старий дірявий солом'яний бриль. В такому ж стилі прикрашають деревце з вербової або вільхової гілки. Розігруються окремі уривки весілля, в яких молодий чи молода повелися невдало, недоречно. Тут дається воля гумору, жартам та дотепам. З найбільшим задоволенням і смаком «копіюють» ту частину весілля, де молода обдаровує родину молодого. Дарами тут служать всякі ганчірки та інший мотлох. Знаходяться і «батько» та «мати» молодого та інша його «родина». «Молодий» при цьому то надувається як сич, то гордовито підстрибує навколо «молодої», як півень. Горе тій невістці, що невдало повела себе напередодні. Її так передражнять, що про це буде довго пам'ятати все село. Цим і пояснюється те, що молодий і молода в день шлюбу старанно стежать за собою і своєю поведінкою. Поки гості веселяться, молоде подружжя іде до дому молодої і запрошує всіх гостей до себе в гості.

А в домі молодої в цей час із весільного батька гості вимагають горілки [2]. Батько питається, за що це він повинен давати горілку «всяким п'яничкам». «Ображені» гості садять його в тачку або в невеликий візок і везуть топити в річці. По дорозі співають:

42—18. Летом до батька, летом, (2)
В батька горівки з медом
Та з перцями, з шафранцями,
З усякими приправцями. (2)
Летом до батька, летом, (2)
В батька горівки з медом.

---

[1] Переважно це лахміття, а також інші речі вжитку «молодої» бояри «крадуть» напередодні в домі молодої. Це найбільше вражає і смішить молоду та гостей.

[2] В домі молодого таким же чином вимагають горілки від весільної матері.

Ой чи з медом, чи із перцем,
Коби були з щирим серцем. (2)

Вибирають найглибше місце, ще раз перепитують, чи дасть горілки, і, одержавши відмову, кидають його одягнутого у воду. Батько вилазить на берег, його ловлять і знову питають, чи дасть горілки. При відмові знову кидають у воду. Нарешті батько «здається» (пізньої осені чи взимку батько «здається», звичайно, ще на березі). З піснею «Многая літа» батька везуть до його дому. Там він переодягається, дає горілку або 1—2 бочки пива, і всі повертаються до дому молодої. Горілку чи пиво розставляють на столи. Батькові сипляться похвали: мовляв, він і красивішим і молодшим став після того, як його покупали.

Після цього, пам'ятаючи про запрошення молодих господарів, збираються до них в гості *(ідуть у свашки)*. На груди з лівого боку кожен прикріплює собі по квітці-трясунці. Як правило, у свашки іде 40—50 осіб жіночої і чоловічої статі з найближчої родини молодої. По дорозі співають:

43—18. Ми до свата йдемо, (2)
Та й колачі несемо.
Колачі усі пшенишні —
Які наші свати пишні. (2)
Ішли свашечки ледом, (2)
Найшли бочечку з медом,
Та ше й літерку горівки
Із-за хорошої дівки. (2)
Летом, свашечки, летом, (2)
В свата горівка з медом
Та з перцями, з шафранцями,
З усякими приправцями. (2)

Підійшовши до воріт свата (батька молодого), співають:

44—18. У нашого свата (2)
Черчиковая хата,
Черчиками обсипана,
Васильками обтикана. (2)
У нашого свата (2)
Черчиковая хата,
А за хатов є калина —
Тут-то є наша родина. (2)
Розтворіт, свате, хвіртку (2)
Та й зробіт нам доріжку,
Бо прийшли до вас свашечки
Поспівати вам трошечки. (2)

В цей час музиканти грають марш. Гості молодого разом з так званими «молодим» і «молодою» зустрічають свашок. Знову дається воля жартам та різноманітним вигадкам. Для прикладу наведемо таке: «молодій» раптом стає погано. Появляється «лікар», слухає хвору і заявляє, що зарадити можна тільки хірургічним втручанням. «Молода» протестує. Розчарований «молодий» каже, що така жінка йому не потрібна. Сватам говорять, що «невістка» лінива, багато їсть, мало робить, до того ж не дуже красива — вчора ввечері в сутінках не додивились, тому вони її віддають їм назад. Свати протестують, що це не їхня дочка, та «дочка» кидається до них в обійми, просить не цуратися. Ще трохи пожартувавши, свашок впускають на подвір'я. Перед порогом свашки співають:

45—18. На калиноньці дві ягодоньці...
Пустіт, свате, в хату, (2)
Нас тут не багато,
Нас лиш двісті, ще й до того
Ми — родина молодого. (2)
Пустіт, свате, в хату, (2)
Нас тут не багато,
Ми не прийшли їсти-пити —
Вашу хату веселити. (2)
Не стріляй, свату, з трощі (2)
Та не розгоніт гості.
Їкби ви нас не просили,
Ми би сюди не ходили. (2)

З хати з калачами виходить молоде подружжя і запрошує до хати. Входячи, свашки співають:

46—21. Розтігай, свату, хату, (2)
Шє й тесовії сіни, (2)
Шьоб всі свашечки сіли. (2)

Ввійшовши до хати, співають:

47—26. Добрий вечір вам, сватове, ми до вас,
Залетіло наше гусі та й до вас.
Ой то було біле гусі із значком,
Залетіло вчера ввечір з гусачком.
Ой то було наше гусі гривеньке,
Воно було всій родині миленьке.
А хоть же нам тото гусі вертайте,
А хоть же нас бай за гостей приймайте.

Їм відповідають:

48—26. Ми вам, свашки, тото гусі не вернем,
А вас усіх та й за гостей ми приймем.

Всіх запрошують до столу. Свашки співають:

49—18. Сіли свашечки, сіли, (2)
Аж се здригнули стіни,
Ще не так вони здригнутсе,
Ік горівки вни нап'ютсе. (2)

Частування починає молодий господар. Свашки набуваються, співають, жартують, веселяться. Перед відходом додому співають:

50—18. Ішли свашечки ледом, (2)
Знайшли бочечку з медом
Й кілька літерок горівки
Із-за хорошої дівки. (2)
Ми любимо свата (2)
Та й сватовії діти,
Ми любимо в цего свата
Бай за столиком сидіти. (2)
Сваточку-голубочку, (2)
Пусти нас додомочку,
Темна нічка, невидненька
Ще й доріжечка слизенька. (2)

Ще трохи погостювавши, свашки співають «Многая літа» і з піснями повертаються до дому молодої. Там, як і в домі молодого, гості веселяться до пізньої ночі. Потім всі встають і стоячи співають «Многая літа», бажаючи господарям та їхнім дітям довгих і щасливих років життя. Співають кожному зокрема, підкидаючи його на руках до стелі.

ДЕНЬ П'ЯТИЙ. СНІДАНОК

Наступного дня, в понеділок, весільне деревце виносять з хати і прикріплюють у саду на найвищу грушу чи яблуню. Там воно залишається до тих пір, поки з смерекових гілочок не обсиплються голки і не порвуться квіти.

Гості, що заночували, снідають. На сніданок запрошуються також найближчі сусіди та родичі. Причому це запрошення не носить офіційного характеру. Просить на сніданок будь-хто

з сім'ї молодих, мотивуючи тим, що разом буде веселіше снідати.

На відміну від попередніх днів сніданок проходить тихо. Музики в цей день вже немає. За сніданком точаться спокійні розмови, старші люди розказують, «як колись було». Співають різних пісень (здебільшого ліричних, жартівливих та побутових, які тут звуться «набутними»)[1]. Ось зразки їх:

51.

а Повільно

Ка- жут лю- ди, шьо я ста- ра
а я ше не ста- ра. Я ше си- на
не же- ни- ла, донь- ку не від- да- ла. да- ла.

б Повільно

Ка- жут лю- ди, шьо я ста- ра,
а я ше не ста- ра. Я ше си- на
не же- ни- ла, донь- ку не від- да- ла. да- ла.

(мел. «а», рідше — «б»).

Кажут люди, шьо я стара,
А я ше не стара.
Я ше сина не женила,
Доньку не віддала.

Коби доньку та й віддала,
А сина вженила,
Тоді би я білі ручки
В кишенях носила.

[1] «Набуток» походить від слова набуватися, гостювати.

А їк доньку та й віддала,
А сина вженила,
Узєласе до роботи,
Їк сива кобила.

Ой піду я до синочка
На широкі лави —
Невістка все позирає:
—Не треба нам мами.

— Та іди ти, дурна жінко,
Здала би се мама;
Корівки би подоїла,
Діти колисала.

А невістка рано встала,
Корівки здоїла.
— Бійсе бога, чоловіче,
Мама хліб поїла.

Ой піду я до донечки —
Донечка ми мила.
Сидит зєтик конец стола
Та й дивитсе скрива.

— Не дивисе, мій зєтику,
Та й на мене скрива.
Мені донька та й казала,
Шьоб я приходила.

Сидит зєтик конец стола
Та й дивитсе з фуком [1].
Донька каже: «Тікай, ненько,
Поки не врвав буком».

Ой кувала зазуличка
Раненько в неділю.
Бідна моя головочко,
Де тебе подію?

Викутала сина й доньку,
Викутала діти;
Бідна моя головочко,
Де се маю діти?

[1] «З фуком» дивиться знервована людина, якій от-от увірветься терпець.

52—51 (мел. «а», рідше — «б»).

А я була в свої неньки
Одна одиничка.
Я по воду не ходила,
Бо в саду кирничка.

Я по воду не ходила,
Дровец не рубала,
Ой тільки я в свої неньки
Гаразду зазнала.

Їк була я в свої неньки,
Несла води лижку,
Ненька моя вибігає:
— Шьо так несеш тєжко?

А їк пішла до свекрухи,
Несла коновками,
А свекруха вибігає:
— Ківай-ко ногами!

А їк прийшла та й до хати,
Не вспіла шє й сісти,
А свекруха мені каже:
— Неси в поле їсти!

А я в неї запитала:
— Чи далеко поле?
А вна мені відповіла:
— Най ті колька вколе!

А я була розумненька,
Вміла відповісти:
— Та най того колька вколе,
Шьо несу йому їсти.

Та не того молодого,
Шьо волики гонит,
Але того старенького,
Шьо за плугом ходит.

53—51 (мел. «б», рідше — «а»).

Чи я собі не газдиня
У своїм домочку,
Шьо випрала до порога
Кулаком сорочку.

Чи я собі не газдиня,
Та чи не газдую,—

Виріс будєк серед хати,
Я ним не трабую.

Виріс будєк серед хати,
В запічку кропива.
Ой господи милосердний,
Єк се наробила.

Прийшли купці з Коломиї
Смітє купувати.
Дают мені штири злоті —
Я не хочу брати.

Дают мені штири злоті,
Дают мені п'єтку.
Я шє тиждень не замету
Та й возьму десєтку.

54—51 (мел. «б», рідше — «а»).
Ой піду я до братіка —
Шьо мій братік діє?
А мій братік на воротях
Пшениченьку віє.

Та ой віє, та ой віє,
Та вже довіває,
А невістка мене вздріла —
Двері запирає.

Ой невістко-невістице,
Невістко небого,
Не запирай цисі двері,
Бо то деді мого.

Ой невістко-невістице,
Шьо ти наробила?
Не запирай цисі двері —
Я тут се родила.

На закінчення гості співають «Многая літа», а також прощальні пісні:

55.

Повільно з сумом

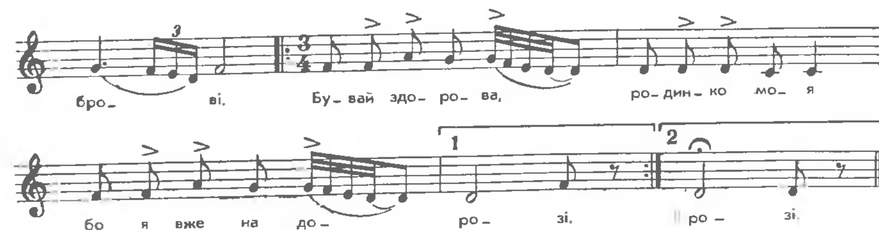

Стелитсе спориш, стелитсе спориш
По зеленій діброві,
Бувай здорова, родинко моя,
Бо я вже на дорозі.

Бувай здорова, родинко моя,
Ой бувай та й бувай,
Лиш прошу тебе, родинко моя,
Про мене не забувай.

А їк будеш ти, родинко моя,
Про мене забувати,
То будут тебе, то будут мене
Слізоньки обливати.

Та будут тебе, та будут мене
Слізоньки обливати,
Будут до тебе, будут до мене
Стежечки заростати.

На цьому весілля закінчується. Гості прощаються, бажають молодим щасливого подружнього життя, а батькам — ще й онуків одружити. Господарі дякують і просять навідуватись, щоб бачили, як «молодята газдують».

ПРИМІТКИ
ДОДАТКИ

ПРИМІТКИ

ЗАПИСИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX — ПОЧАТКУ XX СТ.

ВОЛИНЬ

Весілля в селі Кремеш Горохівського повіту. Записав Н. Я. Димнич. 1930.

Димнич Н. Я. народився 1908 р. в селі Борщівка Ланівецького району Тернопільської обл. в сім'ї селянина. Закінчив приватну середню українську гімназію в Кременці, потім вищі учительські курси в Острозі. У 1929—1930 рр. працював учителем в с. Кремеш, там зробив усі записи волинського весілля; одночасно записував також українські народні пісні — купальські, обжинкові, різдвяні, великодні. Дещо із зібраного пощастило надрукувати в «Рочнику Волинському»(«Rocznik Wolyński»), що видавався в Рівному (Ровно) воєводським комітетом профспілки вчителів. Тоді ж Н. Димнич закінчив педагогічний інститут у Варшаві і до цього часу працює учителем.

Весілля, що подається у нашому виданні, записане Н. Я. Димничем на замовлення Волинської кураторії (м. Ровно) в роки вчителювання його в селі Кремеш. У 1934 р. записувач вислав рукопис волинського весілля в Ровенську шкільну кураторію для надрукування його в «Рочнику Волинському». Проте редактор «Рочника» повідомив його, що рукопис завеликий для цього журналу. За згодою записувача рукопис було надіслано в Краківський етнографічний інститут. Рецензент з інституту писав, що після Кольберга і Колесси це найбільша збірка весільних матеріалів і що вона буде надрукована в їх етнографічному журналі за 1938—1939 рр. Проте здісненню цього перешкодила польсько-німецька війна.

У 1963 р. Н. Димнич поновив запис волинського весілля із чернеток, що збереглися в нього ще за часів вчителювання в с. Кремеш, і надіслав в Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії (ІМФЕ) АН УРСР (ф. 14—3, од. зб. 387). За цим оригіналом ми й публікуємо опис. При підготовці до друку опис перевірено разом з Н. Димничем для встановлення відповідності між текстами і мелодіями і внесено відповідні корективи.

ГАЛИЧИНА

Обряди і пісні весільні люду руського в селі Лолин Стрийського повіту. Зібрала в кінці 1870-х років О. Рошкевич. Опрацював І. Франко. 1886.

Весільні пісні та звичаї с. Лолин Стрийського повіту (тепер Калуського р-ну Івано-Франківської обл.) зібрала Ольга Михайлівна Рошкевич (1858—1935) — близький друг І. Я. Франка, який опрацював цей матеріал і надрукував у 1886 р.

У вступному слові до публікації Франко звертає увагу на те, що ні в піснях, ні в ритуалі весільному с. Лолина немає найменшої згадки про коровай та про обряди, поєднані з ним. Зате великий інтерес, на його думку, викликають інші деталі з обрядової частини, а саме: «коли молодий відводить з батьківського дому молоду, а особливо той вельми драматичний діалог, в якому свахи ведуть суперечку з дружками за молоду», а також «виключно цікаві і не відомі в інших околицях подробиці, наприклад, врочисте вирядження по барвінок, вискакування з хустками, вінчання молодого і перев'язування його хусткою самою молодою, благословляння до шлюбу з хлібом на колінах, годування молодожонів після повернення і намащування вітаючою їх матір'ю чола молодих медом, обсівання вівсом дівчат і багато інших — все це ритуальні подробиці великого значення». (Див.: Іван Франко, [Весільні пісні та звичаї с. Лолина Стрийського повіту]. — В кн.: Іван Франко. Вибрані статті про народну творчість. Упорядкував О. І. Дей, Вид-во АН УРСР, К., 1955, стор. 102; переклад з польської).

У вступному слові Франко характеризує також мешканців села Лолина як типових карпатських бойків, розповідає про спосіб та матеріальний рівень їх життя (інтер'єр, одяг, їжа тощо). Весілля О. Рошкевич і на сьогодні становить великий інтерес. У перекладі на українську мову видається вперше.

Про весілля, записане О. Рошкевич, див.: «Зоря», 1886, № 5, стор. 83.

Про О. Рошкевич див.: УРЕ, т. 12.

Подається за виданням: Roszkiewicz, Olga, Franko, Iwan. Obrzędy i pieśni weselne ludu ruskiego we wsi Lolinie pow. Stryjskiego. Zebrala Olga Roszkiewicz. Opracował Iwan Franko.— „Zbior wiadomości do antropologii krajowej". Wydawnictwo Komisyi Antropologicznej Akademii Umiejętności w Krakowie, 1886, t. X, str. 3—54 i osobne odbicie z t. X, Kraków, 1886, str. 54.

Переклад з польської О. І. Дея.

Весілля на Сокальщині. Записав І. Чабан. 1922—1927.

(Друкується вперше)

Запис І. Чабана — рідкісний в етнографічно-фольклористичній практиці випадок, коли весь опис весілля ведеться музикантом. Беручи безпосередню участь у багатьох весіллях, Чабан описує усі подробиці обряду. Велика увага приділена тут музиці весілля, прийомам гри на тих чи інших інструментах. описам танцювальних рухів.

«Мій батько,— згадує Чабан, — вмів усі зміни акордів у майже усіх гамах, мене він навчив, а радше впоїв у мене такі здібності ще тоді, коли я був малим хлопцем. Я від 5-го року життя вже вчився грати на скрипці, а в 12-му році життя, як кажуть, я вже був, по-їхньому, добрим музикантом». У 12 років І. Чабан грав уже на першій скрипці на весіллях, а його брат — на другій скрипці.

Численні малюнки, зроблені рукою І. Чабана, не тільки наочно допомагають зрозуміти багато деталей, яких не знайдемо в жодному з відомих описів, а й великою мірою розкривають обдарованість цієї простої і не дуже освіченої людини з щирим, палким серцем, що вболівала за збереження для нащадків традиційних народних звичаїв та обрядів.

Як зазначає І. Чабан, так відбувалися весілля в селах Тудорковичі, Угринів, Нісмичі, Ниновичі, Хоробрів, Старгород, Пециковоров, Городовичі (Львівщина). Це надзвичайно цікаве видовище, що дає багатий матеріал і етнографу, і фольклористу, і музикознавцю.

Весь обряд І. Чабан записав від селянина Кулака зі Старгорода (який був генеральним хорунжим на кожному весіллі) та його родичів — Василя Кулака, селянина з Тудорковичів, та його дружини Марини.

При підготовці до друку опис дещо скорочений, а мова подекуди наближена до літературної.

Мелодії, записані в занадто високих текстурах, подаються в більш зручних тональностях.

Друкується за оригіналом, що зберігається в Інституті мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського АН УРСР, ф. 29—3, од. зб. 317.

ГУЦУЛЬЩИНА

Весілля в селі Орельці Снятинського повіту на Станіславщині. Записав В. Равлюк. 1890

(Друкується вперше)

Василь Равлюк (1872—1955) — український педагог і громадський діяч, близький друг і соратник В. Стефаника, М. Черемшини, Л. Мартовича, людина передових поглядів. Зазнавав переслідування, брав активну участь у роботі товариства «Просвіта» як його почесний член. 1938 р. написав спогади про Стефаника (див. «Учительське слово», 15. XII 1938 р.), про Черемшину (не опубліковані). Черемшина тепло згадує В. Равлюка в своїх спогадах (див. ж. «Радянська література», 1940, № 3). Про В. Равлюка див. також: Наталя Семанюк-Черемшина. Спогади про Марка Черемшину, Львів, 1958, стор. 68, підрозділ «Радість».

Крім педагогічної діяльності В. Равлюк займався збиранням та записуванням народної творчості. Частина його записів зберігається в архіві Інституту археології АН УРСР, частина — у відділі рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР.

Тут подано опис весілля, зроблений В. Равлюком у с. Орельці на Станіславщині в 1890 р. Порівняно з відомим описом гуцульського весілля Володимира Шухевича (див. «Матеріали до українсько-руської етнології». Т. V. Львів, 1902, стор. 11—68), опис Равлюка містить цікаві етнографічні спостереження та варіанти пісень. Здійснений він досвідченою рукою етнографа. Публікується за рукописом, що зберігається в науковому архіві Інституту археології АН УРСР, у фонді Ф. Вовка. Друкується з незначними редакційними змінами в прозовій частині.

БУКОВИНА

Весільні обичаї буковинсько-руського народу в Наддністрянських околицях. Написала Євгенія Ярошинська. 1891.

Ярошинська Є. І. (1868—1904) — відома українська письменниця і педагог. У своїх художніх творах реалістично змальовувала життя українського населення на Буковині. Помітну увагу приділяла фольклору та етнографії буковинців, вивченню їх побуту та звичаїв. Її опис «Весільні обичаї буковинсько-руського народу в наддністрянських околицях» (надруковано 1891 р.) — один з небагатьох на Буковині. Він становить значний інтерес для дослідників і на сьогодні. Подається за виданням: «Ілюстрований Календар товариства «Просвіта» на рік переступний 1892». Рочник п'ятнадцятий, у Львові. Коштом і заходом товариства «Просвіта». 1891, стор. 89—103. (Коротку характеристику опису весілля Ярошинської див. у статті: П. І. Стецько. Євгенія Ярошин-

ська і народна творчість. — «Народна творчість та етнографія», 1966, № 1, стор. 62). При передруку збережено діалектні особливості мови письменниці, за винятком третьої особи однини і множини дієслів теперішнього і майбутнього часу (кажут, ходит), а також давального відмінка чоловічого роду (синови, батькови), які в прозовій частині Ярошинськсго вживаються непослідовно, а тому подаються нами за сучасним правописом.

ЗАКАРПАТТЯ

Весілля в селі Буковець Мукачівського району Закарпатської області. Записав М. І. Парлаг. 1930—1933.

(Друкується вперше)

Парлаг Михайло Іванович (нар. 1899) — вчитель-пенсіонер. Закінчив Мукачівську угорську учительську семінарію, довгий час працював учителем. Почав займатися збиранням народної творчості в 1928 р. У 1935 р. опубл. «Коляди в Жданьові і Лохові» (газ. «Наш карпаторуський голос», 13. І 1935). Після перерви відновив збирацьку роботу 1959 р. У фондах ІМФЕ АН УРСР зберігаються переважно етнографічні матеріали Парлага — життя людини (народження, хрестини, догляд за дітьми, похорони), родинний побут (весілля, юнацтво), народний календар та ін.

Весілля на Закарпатті, пропоноване в цьому виданні, записане М. І. Парлагом у 1930—1933 рр. в с. Буковець (яке лежить в долині ріки Жденівська, з південно-західного боку Карпат, в підніжжі хребта, недалеко від гори Пікуй) від верховинців Головко (Цап) Олени (1887—1946) та Головка Івана Васильовича. Повторно уточнено з усних розповідей Панькулича Василя (нар. 1892 р.) та його дружини Ганни, Піпак Марії, Лях Ірини, які часто бували на весіллі як свашки, дружбове, дружки. Окремі слова М. Парлаг записував так, як вимовляються в с. Буковець, додаючи в дужках їх літературне звучання.

Запис в цілому передає особливості весільного обряду на Закарпатті.

Публікується вперше за автографом, що зберігається в ІМФЕ, ф. 14-3, од. зб. 429, арк. 37—53.

ЗАПИСИ СУЧАСНОГО ВЕСІЛЛЯ

Весілля в селі Слобода-Яришівська Могилів-Подільського району Вінницької області. Записала М. А. Руденко. 1963

(Друкується вперше)

Руденко Марія Авксентіївна (нар. 1915 р.) — вчителька, активний кореспондент Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського АН УРСР, родом з села Слобода-Яришівська. Збирацькою роботою займається давно, особливо жваво — в післявоєнні роки. Частина зібраного та дбайливо записаного нею фольклорного матеріалу опублікована в збірниках, газетах та журналах, велика кількість зберігається в ІМФЕ ім. М. Т. Рильського АН УРСР, зокрема 1200 пісень, 1000 прислів'їв, 100 казок та ін. (Детальніше

про збирацьку роботу Руденко М. А. див.: І. П. Березовський. Сучасні збирачі фольклору. — «Народна творчість та етнографія», 1966, № 1, стор. 7—8).

Постійно цікавлячись народними весільними звичаями та обрядами, Марія Авксентіївна часто буває на весіллях у своєму і в сусідніх селах; внаслідок цього записала близько 500 весільних пісень. Нещодавно Руденко М. А. надіслала в ІМФЕ два описи весілля, зроблені в рідному селі, один з яких ми й публікуємо. Цікавий він тим, що тут поєднується традиційне і нове у весільній обрядовості на сучасному етапі.

Обряд записувався в листопаді 1963 р на весіллі санітарки Гуцол Ганни Іванівни, 1944 р. нар., і тракториста Телефуса Івана Сергійовича, 1941 р. нар.

Публікується (у відредагованому і дещо скороченому вигляді) за автографом, що зберігається у відділі фондів ІМФЕ. Уточнення і доповнення узгоджені упорядниками з М. А. Руденко. Всі подані тут пісні вона записала на магнітофонну плівку у виконанні колгоспниць с. Слобода-Яришівська Навроцької Катерини, Кузнець Ніни, Гоцуляк Олени, Курило Фросини, Білоус Марії, Сердюк Галини, Апашиної Гафії та своєму власному. Мелодії з магнітофонної плівки розшифрував і поклав на ноти О. Правдюк.

Весілля в селах Горошівці і Чорний Потік Заставнівського району Чернівецької області. Записав А. Ф. Яківчук. 1966—1967.

(Друкується вперше)

Яківчук Авксентій Федорович (нар. 7. X 1926 р. в с. Горошовій Борщівського р-ну Тернопільської обл.) збиранням фольклору захоплювався ще в студентські роки — в час навчання в Чернівецькому державному університеті. Працюючи в Чернівецькому обласному Будинку народної творчості методистом, Яківчук брав участь в експедиціях по збиранню фольклору, а також займався підготовкою до друку збірника «Буковинські віночки» та збиранням для нього фольклорних матеріалів. Він активний пропагандист впровадження в життя нових звичаїв та обрядів.

Пропоноване тут весілля записане на Буковині у селах Горошівці та Чорний Потік Заставнівського р-ну Чернівецької обл. у травні — червні 1966 р. та в лютому 1967 р. Мелодії пісень на магнітофонну плівку записані ним від колгоспників із села Горошівці:

1. Цурпан Євдокії Семенівни, 1914 р. нар., освіта 7 кл.
2. Гуцул Ганни Степанівни, 1919 р. нар., осв. 7 кл.
3. Воронюк Катерини Григорівни, 1941 р. нар., осв. середня.
4. Сербинчук Марії Тодорівни, 1919 р. нар., освіта 7 кл.
5. Грумези Василини Костянтинівни, 1942 р. нар., освіта 7 кл.
6. Козачок Марії Григорівни, 1934 р. нар., осв. 7 кл.
7. Сербинчука Василя Михайловича, 1920 р. нар., осв. середня.
8 Павлюк Фрозини Михайлівни, 1946 р. нар., освіта середня.
9. Павлюка Манолія Васильовича, 1946 р. нар., осв. середня.

Із села Чорний Потік:

1. Даник Ольги Пантелеївни, 1912 р. нар., осв. 3 кл.
2. Самборської Домки Іванівни, 1929 р. нар., осв. 4 кл.
3. Паліброди Марії Іванівни, 1932 р. нар., осв. 4 кл.
4. Даник Георгія Тодоровича, 1917 р. нар., осв. 7 кл.
5. Панчук Марії Маноліївни, 1949 р. нар., осв. 8 кл.
6. Панчука Василя Миколайовича, 1948 р. нар., осв. середня.
7. Безручак Єлизавети Григорівни, 1922 р. нар., осв. 7 кл.
8. Бабинчук Ганни Дмитрівни, 1905 р. нар., осв. 2 кл.
9. Паліброди Івана Манолійовича, 1927 р. нар., осв. 3 кл.

10. Гуцула Олександра Івановича, 1911 р. нар., осв. 3 кл.
11. Білоуса Василя Івановича, 1911 р. нар., осв. 2 кл.

Весілля публікується за рукописом, надісланим упорядникам. Мелодії розшифровані з магнітофонної плівки і покладені на ноти О. Правдюком.

Весілля в селі Крупа Луцького району Волинської області. Записав Г. І. Федько. 1967.

(Друкується вперше)

Федько Іван Гнатович (нар. 1897 р.), пенсіонер, член КПРС з 1931 р., родом із Дніпропетровщини (с. Кам'янка Апостолівського р-ну). З 1946 по 1962 р. працював на посаді завідуючого відділом обласної газети «Радянська Волинь». Друкуватися почав з 1923 р. (виступає в пресі з віршами, фейлетонами, віршованими гуморесками, байками). Деякі байки і гуморески І. Федька надруковано в журналах «Перець», «Крокодил», а також у збірці гумору і сатири «Скажемо відверто» (Львів, 1962 р.); у волинських альманахах та збірниках опубліковано ряд його віршів, гуморесок та матеріалів з народного фольклору, в ж. «Народна творчість та етнографія» — деякі статті. 1964 р. (у співавторстві) І. Федьком видано нарис «На рушничок щастя» (сучасне волинське весілля). Останнім часом записувач підготував до друку збірку фольклорного матеріалу «Волинь у піснях». (Детальніше біографію див.: І. П. Березовський. Сучасні збирачі фольклору. — «Народна творчість та етнографія», 1966, № 1, стор. 12—13). Обряд, зафіксований І. Федьком безпосередньо на весіллі Ніни Деркач і Василя Деркача, та мелодії, записані на магнітофонну плівку В. Герасимчуком, надіслано в ІМФЕ В. Т. Зіничу.

Мелодії розшифровані з магнітофонної плівки О. Правдюком.

Весілля в селі Дударків Бориспільського району Київської області. Записали О. А. Правдюк і М. Г. Кияниця. 1967.

(Друкується вперше)

Село Дударків розташоване на північ від Борисполя, де свого часу М. Лисенко і П. Чубинський зробили відомий в історії фольклористики та етнографії опис бориспільського весілля. Село міститься в мальовничому місці, потопає в морі верб, беріз, струнких тополь, кремезних дубів та осокорів.

Старожили переказують, що в давнину у цій місцевості оселився чоловік, який почав робити дудки й грав на них віртуозно. Прозвали його дударем, а хутір — Дударків. Звідси походить і назва села. Три роки тому тут знайдена одним із місцевих жителів цінна пам'ятка мистецтва первісної людини — кістяна різьблена сокира з малюнками, вік якої визначено у 4 тис. р.[1] чі років.

Історичні документальні згадки про с. Дударків відносяться до кінця XVI— початку XVII ст. (Скарга ігумена одного з монастирів Києво-Печерської лаври на канцлера Станіслава Жолкевського, датована 1620 р., жалувані грамоти царя Федора Олексійовича 1680 р., Петра І — 1718 р.).

Близьке розташування села від Києва (35 км) сприяє швидкому впровадженню в життя всіх досягнень цивілізації. Майже в кожній хаті приймач або телевізор, є вже й кілька піаніно. Швидкими темпами йде перебудова села. В багатьох хатах є своє водяне опалення. Будується водопровід (колонка на кілька хат). В двоповерховому приміщенні — школа-десятирічка (560 учнів), є медамбулаторія, чайна, 4 магазини, дві бібліотеки, (шкільна і сільська). 116 жителів села мають вищу освіту, 297 — середню. Для колгоспників будуються 3—4-поверхові будинки, планується побудова палацу культури. Ряд трудівників відзначені урядовими нагородами.

Всі ці відомості взято з альбомів історії села, виготовлених членами краєзнавчого гуртка, яким керують вчителі Конопліч Ю. О. та Сидоренко О. Є.

Особливість Дударкова в тому, що тут нові елементи радянського суспільного життя тісно переплітаються з сивою давниною. Це виразно проглядає і в описаному у вересні 1967 р. весіллі О. Качури та Г. Калиниченко.

[1] «Народна творчість та етнографія», 1962, № 4.

Весілля в селі Мізяківські Хутори Вінницького району Вінницької області. Опис М. М. Шубравської. Мелодії записав О. А. Правдюк. 1967.

(Друкується вперше)

Опис зроблено 4—6 березня 1967 р. на весіллі в молодого — Ванжули Івана Михайловича, 1944 р. нар., та молодої — Грищенко Тетяни Костянтинівни, 1947 р. нар. Обоє — колгоспники, корінні жителі Мізяківських Хуторів (село розташоване за 20 км. від Вінниці). Познайомились і зустрічались давно. Коли Іван служив у Радянській Армії, Таня чекала, зберігаючи вірність йому.

Весь весільний обряд зафіксовано в безпосередній, живій обстановці — під час самого весілля тут же записувались і тексти пісень, і мелодії на магнітофонну плівку. «Сватання», «вінок» і «розплітання коси» записано з розповідей людей на весіллі та матері молодого — Ванжули Варвари.

Весілля тривало близько тижня з дотриманням майже всіх старовинних народних весільних ритуалів при співі безлічі обрядових весільних пісень. Новими були урочиста реєстрація шлюбу в клубі, привітання молодих керівниками колгоспу і вручення подарунків. Як розповідають старожили, сучасне весілля багатше, розкішніше, ніж до революції.

Покутське весілля. Текст і мелодії записав М. В. Гушул в селі Рожнів Косівського району Івано-Франківської області. 1968.

(Друкується вперше)

Покуття — чарівний куточок Галичини, розміщений на рівнині між річками Прут і Черемош. Назва його походить від міста Кути, розташованого в куті між Черемошем та відрогами Карпат. Етнографічно це переходова область між гуцульщиною та бойківщиною, що виразно проявляється у мові, піснях, одязі, народному мистецтві і якоюсь мірою в характерах людей.

«Покутське весілля» М. В. Гушул записав у рідному селі Рожнів Косівського району Івано-Франківської області в січні — вересні 1968 р., використовуючи матеріал із власного весілля та весілля свого брата (травень 1968 р.), а також матеріал, зібраний протягом кількох останніх років (народився Микола Васильович Гушул 1940 р. в сім'ї селянина). Переважна більшість пісень записана з уст його матері Гушул К. М., 1907 р. народження, жительки с. Рожнів. Записувач за фахом — інженер (закінчив Львівський політехнічний інститут, зараз працює на одному із київських заводів).

Опис реєстрації шлюбу здійснений М. В. Гушулом у співавторстві з Н. С. Шумадою. Музикальна редакція З. І. Василенко.

СЛОВНИК МАЛОВЖИВАНИХ ТА ДІАЛЕКТНИХ СЛІВ

Алдома́ш — могорич
альбо — або
амво́н — амбон
ар — одна сота гектара.

Ба́бці, бабець — дрібна риба
ба́лиць — 3 м. білого полотна
ба́рзо — дуже
бербе́ниця — барило, бочонок
бері́вка — барилка, барило
беса́ги — подвійні вовняні торби з кольорової тканини, які носять через плече або на коні
білило — біле прямокутне полотно
бристрая — бистрая.

Вари́лиха — кухарка
ватаже́л — старший дружба
вгуря́ти — затримуватися
вере́ні (верети) — рядна
вепровина — м’ясо з вепра
виїмка — відміна
викутати — виростити, виховати
ви́права (польськ.) — тут придане, посаг
вира́донька — порадонька
вита́ти — приймати гостей, пригощати
ві́вкати — вигукувати під час співів і танців
відпі́ли — відспівали
Вільго́в — Львів
вінчилува́ти — поздоровляти, вітати молодих
вірли́ — орли
вірники це́ркві — люди, що належать до даної церковної парафії, парафіяни
вкляка́ти — ставати на коліна, кланятись
вна — вона
вни — вони
вно — воно
во́лічка, во́лочка — кольорова груба нитка з овечої простої вовни

вори́ння — гуцульська огорожа біля двору
во́рохом — гуртом
восьмина — земельна міра (приблизно 1,6 гектара)
вто́рок — вівторок
вуйко — дядько
ву́йна — дядина.

Га́рнець — тут міра ваги
га́чі — штани (полотняні або білі суконні)
гере́нда — брусок під стелею
го́рі — вгору
гра́нка пеца — ребро печі
грузь, мн. грузі — болото
гу́би — гриби (не білі)
гунча́, гу́ня — давній слов’янський верхній одяг (замість пальта) із домотканного сукна
гуска солі — сільничка, що має форму гуски
груно́чок — горб, пагорб, гірка
ге́дьо — батько
гре́шная, гречная — вихована
гу́гля, кгу́кгля — весільний одяг з білого сукна.

Д’ — до
дара́б — вузька смуга поля (угорське darab — шматок)
да́нець, да́нчик, да́нчік — танець
децизія (польськ.) — рішення, ухвала
де́дьо, дедя — батько
дзбан — глечик
дзінь — день
дзінькува́ти — дякувати
довижа́ти — додивлятись
до́мів — додому
до цу́кгу — до їзди кіньми (нім. Zug — поїзд)
дощувка — дощова вода
дри́ви — дровами (старосл.)
дубрі́вка — діброва
дукач — золота монета, яку носили на шиї як прикрасу.

Єс — є.

Же — що
жеб — щоб
жегна́ти — прощати; хрестити.

Заворо́ття — місце за ворітьми
зага́йно — повільно
загі́р’я — куток за горою
заголо́вки — подушки, що кладуть під голову
заків, закіль — поки, доти
зарі́нок — берег, вкритий камінцями
збо́їч — качка
звузди́ки — гвоздики
зеле́не вино́ — виноград
змирько́м — смерком
змига́ння — допомога
знорити — зронити.

Ід — до
ідни́й, ідненька — один, одненька
іке — яке
іно — тут тільки, але.

І — її.

Каба́т — тут солдатський мундир
каду́к — чорт
кагла́ — отвір в димоході, який прикривають для зберігання тепла
каплу́н — півень
ка́пці — тут шерстяні шкарпетки грубо́ї в’язки
ка́таночка — тут жіноча кофта, звичайно із сукна
катра́н — тут фартух
ка́ут — кажуть
кво́та (польськ.) — сума
кгерда́н, гірда́н — жіноча шийна прикраса з дрібного намиста
келі́шок — чарка
кептар — короткий кожух без рукавів
кі́тка — кішка
клебан — капелюх
клякати — див. вклякати
коб — коли б
коберець — килимок
коби — якби
ковдош — каліка
ковти́, ковтки — вид сережок, переважно золотих
кодаш — брат князя (молодого)
ко́рець — тут міра ваги
корона, куруна — тут крона
косиця — квітка жива або штучно виготовлена

кошелик — весільний головний убір
криж (божий) —хрест божий
криса́ня — гуцульський капелюх
кромплі — картопля
кундосити — тріпати
ку́рі — курчатка
кута́си — дармовиси на сорочці або кептарі
ку́чма — кошлата шапка з хутра.

Ла́ткати, ла́дкати — співати
лашка — локшина
легінь, ледінь, лекгінь — парубок
лед — лід
лелі́я — лілея
лем — лише
лен — льон
лижка — ложка
ліжни́к — тут товста домоткана ковдра з овечої вовни.
Маглюва́ти — прасувати (катати) білизну
ма́чінка — приправа до м’яса, з пшеничного борошна
маєстат — велич, величчя
мачі́ти (мачьити) — вмочати
ментя́н — кептарик, обшитий хутром тхора
меш — будеш
мі́вко — мілко
мої — моєї
мому — моєму
морг — 58 арів
морі́г — мурава (трава)
мня — мене
мругати — моргати.

Набизі́вно — напевно
набуватися — гостювати
набу́ток — гостювання
нагили́ти — тут примусити, накинути примусом
нанашка — весільна мати, хрещена мати
нана́шко — весільний батько, хрещений батько
нев — нею
неньо — батько
нех — нехай
не́ці, нецьки — дерев’яні вагани (ночви) для тіста
нешіковний, недійда́вий — тут неповороткий
нич — нічого
нім — поки, перш ніж
Німці — Німеччина
ніц — нічого

нон — ну
нóсю — ношу
ня — мене
ня́нько — батько.

Оби́ся — щоб
образ — тут ікона
обрік — січка з зерном (корм для коней)
óбрус — скатерка
окрайка, крайка — суконна кайма, якою жінки оперізуються
опи́нка — вид шерстяної смугастої плахти або запаски
отвирає — відчиняє.

Папіриць — папір
паленка, палінка, пальóнка — горілка (угор. palinka)
палкати — палахкотіти
пантлики — бантики на стрічці, що заплітають у волосся (угор. pántlika)
парцела — нива
пáхати — нюхати
пец — піч
пи́сок — рот
пи́тель — сито на млині, що відсіює (питлює) муку
пі́йте — співайте
післа́нь — дари
плат — рушник
плати́на — хустинка
повáла — стеля
повісмо (прядива) — тут жмут, в'язка
повнечка — чарка
позлі́тка — сухозлітка
пойме — ідім; пой — іди
плат — рушник з білого полотна, яким завивають молодій голову
полі́ви — попусти; «поліви, господи!» — відстороніться
погáр — шклянка, чарка
покровець — ковдра
політи́чка — вузька червона стрічка
попліточки — волічка, котрою кóси дівчат обивають
привóй — мотузка або ремінець, яким з'єднують ярмо з дишлом
приймéльник — віщу́н, що передрікає долю людини
провізори́чно (польськ.) — тимчасово
прозрáдити — тут викрити (таємницю).

Рáйтки — штани до чобіт (німецьке Reithozen)

рантух — головний убір заміжньої жінки, велика хустка на голову
ратóта — яєшня
рáятись — радитись
рéньський — австрійська монета, гульден
речинéць, реченéць — строк (термін)
родаки́ — родичі
родзóні — тут рідні
роді — родять
розбирати — тут роздягати.

Сановати, санувати — шанувати
сафіáн — сап'ян
свéї — своєї
свердан — цвіркун
свидинка — вид дерева (дерен)
свої — своєї
сву — свою
сердак — верхній сукняний селянський одяг на Галичині
серенчá — щастя
сесí — ці
сесь — цей
силя́нка — плетінка кукурудзяних качанів
скі́па — скіпка, лучина, що нею колись світили в хаті
скоре — якщо
слі́чечка — стьожечка, стрічка
слюб — шлюб
смарувáти — мастити
старши́на — тут батьки (батько й мати)
стів — стіл
стру́цінь — плетений, з білої муки, хліб
стрий — дядько, брат батька
стріпіти — стирчати
субору — до збору
суфіт (польськ.) — стеля.

Тайстра, тайстри́нки — торбина з кольорових ниток
те й — та й
тенгери́ця — кукурудза
терáз (польськ.) — тепер
терем тесати — будувати хату
товар — худоба
тотó — те
тра — треба
тренде́лька — трензелька, вуздечка з вудилами
трóбувати, трéбувати — відчувати потребу в чомусь
тру́нва — труна

тучниця — годованка
тя́лька — дерев'яний тазик з ручками по боках.

Удекорóвана — прикрашена
узя́ти на му́с — узяти приму́сом.

Фарту́х — тут спідниця з двох пілок, передньої і задньої
флéра або флоéра — сопілка, дерев'яна, або металева, без денця
флудець — частина ткацького станка
фольгá — позлітка
фóта — тут весільна спідниця (обгортка).

Хце (польськ.) — хоче
хóді — ходять
холошні — білі або чорні штани з овечої вовни
хосéм — користь.

Цес — цей
ци — чи
цим — чим

цибу́х (жита) — тут міра
цьоця — тітка.

Чес — час
четверти́на з восьмини — 0,4 гектара
чибрик — чебрець
чимбóр — крайка, пояс
чіп — дерев'яна затичка до бочки
черлéна, червена — червóна
чéрчік, чéрчик, червéць — рослина
чо, чьо — чого
чьом — гей
чос — чогось.

Ши́рінька — хусточка
шмáття, ху́ста — білизна
шóпа — приміщення для господарських речей
шрот — дріб
штоф — літр.

Юдити — намовляти, суди́ти, гу́дити.

Ярéць — ячмінь.

СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ

ЗМІСТ

ЗАПИСИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX — ПОЧАТКУ XX ст.

ЗАПИСИ СУЧАСНОГО ВЕСІЛЛЯ

ПРИМІТКИ. ДОДАТКИ.

СВАДЬБА

Книга вторая

(На украинском языке)

Друкується за постановою вченої ради Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Т. Рильського Академії наук УРСР

Редактор Є. М. Антоненко
Художній редактор В. П. Кузь
Оформлення художника Д. Д. Грибова
Технічний редактор М. А. Притикіна
Коректор Л. М. Яцута

Здано до набору 27.VI 1970 р. Підписано до друку 10.XI 1970 р. БФ 40802. Зам. 1084. Вид. № 310. Тираж 11 000. Папір № 1, 60×90¹/₁₆. Друк. фіз. арк. 30,0+3 вкл. Умовн. друк. арк. 30,375. Облік.-видавн. арк. 27,67. Ціна 1 крб. 76 коп.

Видавництво «Наукова думка», Київ, Рєпіна, 3.

Книжкова фабрика «Жовтень» Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР, Київ, вул. Артема, 23а.

Кольорові вклейки надруковані Київським поліграфічним комбінатом, Київ, Довженка, 3.